ദുൎഗ്ഗകരികൾ

ഒന്നാം പ്രകരണം

മൃച്ഛകടികം

ഭാഷാപ്രകരണം

പരിഭാഷകന്മാർ

1. കവിതിലകൻ, വരവൂർ ശാമുമേനോൻ.
2. വരവൂർ നാരായണമേനോൻ.

(പരിഭാഷകൻ നാരായണമേനോൻെറ ചിലവിന്മേൽ അച്ചടിച്ചതു്. പകൎപ്പവകാശം ടിയാനുള്ളതാകുന്നു.)

"വാണീകളേബരം" അച്ചുക്കൂടം,
തൃശ്ശിവപേരൂർ.

വില 1—4—0

അവതാരിക.

ഇപ്പോഴത്തെ ഭാഷാഭിമാനികൾ ഉത്തമമാതേന ഗണിച്ചുവരുന്ന 'ചരമം', 'മംഗളപത്രം', 'അനുശോചനം' മുതലായ സാഹിത്യസരണികളെക്കാൾ ഒട്ടും അപ്രധാനമല്ലാത്ത ഒന്നാണു് പൂർവ്വപീഠിക, 'അല്ല—ആമുഖോപന്യാസം, ഏയ്—ഉപോൽഘാതം, തെററി-പ്രസ്താവന, പിന്നെയും തെററി-മുഖവുര, അബദ്ധം-എന്നാൽ വേണ്ട അവതാരിക.

ഗ്രന്ഥകർത്താവിനേയും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗ്രന്ഥത്തേയും സഹൃദയസമക്ഷം അവതരിപ്പിക്കുകയെന്നു് നടിച്ചു് തന്റെ 'ധാടി'മാത്രം പുറത്തേയ്ക്കു കാണിക്കുകയത്രേ ഒരു നല്ല അവതാരികയെഴുത്തുകാരൻ ചെയ്യേണ്ടതു്. അതും ആംഗലഭാഷയിലായാൽ വളരെ നന്നായി. ഇത്രയും ഭാരമേറിയ ഒരു കൃത്യം വേണ്ടപോലെ നിർവ്വഹിക്കാനുള്ള അഭ്യാസങ്ങൾ എനിക്കു കിട്ടീട്ടില്ലാത്തതുകൊണ്ടു് എന്റെ ഈ അവതാരിക കുറഞ്ഞൊന്നു് വിലക്ഷണവും അവതാരികാകർത്താവിന്റെ പേരുകൊണ്ടു മാത്രം ഗ്രന്ഥഗുണങ്ങളെ നിർണ്ണയിക്കാൻ പഠിച്ചിട്ടുള്ള നിരൂപകന്മാർക്കു് വൈരസ്യജനകവും ആവാനേ തരമുള്ളൂ.

കുടുംബകാര്യങ്ങൾ അന്വേഷിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനിടയ്ക്കു സമയം കിട്ടുമ്പോൾ മാത്രം സാഹിത്യപരിശീലനത്തിനു തരം വന്നിട്ടുള്ള കവിതിലകൻ, ചിററൂർ വാരവൂർ ശാമുമേനോനവർകൾ ഭക്തിനിഷ്യന്ദികളും മോക്ഷദ്വാരകവാടവിഘടനസമർത്ഥങ്ങളും ആയ തന്റെ വാസിഷ്ഠം, അദ്ഭുതരാമായണം, ശ്രുതിഗീത, ദേവീഭാഗവതം, ശിവപാദാദികേശാന്തസ്തവം മുതലായ പത്തുപതിനഞ്ചു വിശിഷ്ടകൃതികളെക്കൊണ്ടു് ഒരു മഹാകവിയും ഭാഗവതോത്തമനും എന്ന നിലയിൽ, പണ്ഡിതന്മാർക്കു മാത്രമല്ല, ഭഗവൽകഥാശ്രവണപ്രവണന്മാരായ സകല കേരളീയർക്കും പരിചയപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ഒരാളാണു്. അതുകൊണ്ടു് ഇങ്ങിനെയുള്ള ഒരാളെപ്പററി, പൊതുജനങ്ങൾക്കു് അപരിചിതനായ ഞാൻ എന്തെങ്കിലും പറയുകയാണെങ്കിൽ അതു അസ്ഥാനത്തിലാവില്ലേ എന്നറിഞ്ഞില്ല.

കേരളീയരുടെ ഇടയിലുള്ള സംസ്കൃതവിദ്യാഭ്യാസത്തിന്റെ സ്ഥിതിയാലോചിക്കുമ്പോൾ വല്ല പാഴ്കഥാപ്രബന്ധത്തെക്കാൾ പേർകേട്ട സംസ്കൃതഗ്രന്ഥങ്ങളുടെ തർജ്ജമതന്നെയാണു് അധികം ഉപകരിക്കുന്നതെന്നു വളരെ മുമ്പുതന്നെ നല്ലവണ്ണം ധരിച്ചിട്ടുള്ള ഇദ്ദേഹം തന്റെ തർജ്ജമകൾകൊണ്ടു പൊതുജനങ്ങളെ അനുഗ്രഹിച്ചിട്ടുള്ളപോലെ വേറെ ഒരാൾ അനുഗ്രഹിച്ചിട്ടുണ്ടോ എന്നു സംശയമാണു്.

ഇപ്പോഴാകട്ടെ, ഇദ്ദേഹവും, ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ അനുജൻ പണ്ഡിതര് നാരായണമേനവനവർകളും കൂടിയെഴുതിയ മൃച്ഛകടികം ഭാഷാപ്രകരണത്തെപ്പററി മാത്രമേ എനിക്കു കുറച്ചു പറവാനുള്ളു.

ഇവിടേയും എന്റെ ഭാരം നന്നേ കുറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്. സാധാരണ സംസ്കൃതഗ്രന്ഥങ്ങൾ മലയാളത്തിലേക്കു തർജ്ജമ ചെയ്യുമ്പോൾ ഭാഷയ്ക്കു പററാവുള്ള വിറങ്ങലിപ്പോ ചതവോ ഒന്നുംകൂടാതെ, ആചാര്യവാഗ്വിലസിതമായ ശിവപാദാദികേശാന്തസ്തവത്തെപ്പോലും, ഒരു സ്വതന്ത്രകൃതിയുടെ പ്രൌഢിയോടും തന്മയത്വത്തോടും കൂടി തർജ്ജമചെയ്ത കവിയുടെ യോഗ്യത പ്രസ്തുതമൃച്ഛകടികത്തിൽ മാത്രം ഇല്ലാതെ വരുന്നതെങ്ങിനെ? ചുരുക്കത്തിൽ, നല്ല തർജ്ജമകൾ എന്നു് എല്ലാവരും സമ്മതിച്ചിട്ടുള്ള ഉത്തരരാമചരിതത്തിന്റെയും ജാനകീപരിണയത്തിന്റെയും കൂട്ടത്തിൽകൂടാൻ പൂർണ്ണാധികാരമുള്ളതാണു് ഇതു് എന്നു് മനസ്സിരുത്തി വായിക്കുന്ന സഹൃദയന്മാർ ധാരാളമറിയാറാവും. എന്നുമാത്രമല്ല; ഇപ്പോൾ മുക്കാലും ലുപ്തപ്രചാരമായിട്ടുള്ളതും, ഇതിന്നുമുമ്പു് ഒരു മഹാൻ തർജ്ജമചെയ്തിട്ടുള്ളതുമായ 'മൃച്ഛകടികം' പലവിധത്തിലും ന്യൂനഗുണമാകകൊണ്ടും രാജരാജവർമ്മ കോയിത്തമ്പുരാനവർകളുടെ 'ചാരുദത്തൻ' ഭാസന്റെയെന്നു വെച്ചിരിക്കുന്ന 'ചാരുദത്ത'ത്തിന്റെയും 'മൃച്ഛകടിക'ത്തിന്റെയും, ഒരു സ്വച്ഛന്ദസമ്മേളനമാത്രമാകകൊണ്ടും ഈ പുതിയ തർജ്ജമ സവിശേഷമാദരണീയംതന്നെ.

എല്ലാററിന്നും പുറമെ ഒരു സംഗതി പ്രത്യേകം എടുത്തുപറയേണ്ടതായിട്ടുണ്ടു്. മൂലവാക്യത്തിൽ പ്രതിപദം ദത്താവധാനന്മാരായ തർജ്ജമക്കാർ സംസ്കൃതവാക്കിന്നു പകരം വല്ലവിധത്തിലും ഓരോ മലയാളവാക്കു് തിരഞ്ഞുവെച്ചു തൃപ്തിപ്പെടുന്നതുകൂടാതെ, മൂലത്തിൽ പ്രയോഗിച്ചുകാണുന്ന ഭാഷാവൈചിത്ര്യങ്ങളുടെ ഔചിത്യത്തെപ്പററിയോ, അതുകൊണ്ടു കവി സാധിച്ചിട്ടുള്ള രസോൽകർഷത്തെപ്പററിയോ, അത്രയും രസോൽകർഷം തന്റെ ഭാഷാബന്ധംകൊണ്ടു കിട്ടുന്നുണ്ടോ എന്നുള്ളതിനെപ്പററിയോ പ്രായേണ ആലോചിക്കാറില്ല. തന്മൂലം തർജ്ജമകൾ നീരസങ്ങളാണെന്നൊരു ബോധം പരക്കേ ഉണ്ടായിട്ടുണ്ടു്. തർജ്ജമ ചെയ്താൽ രസം പോയില്ലേ?

പക്ഷേ, വസന്തസേനയെ പിന്തുടർന്നുപോകുന്ന ശകാരന്റെ വാക്കുകൾ പ്രകൃതപ്രകരണത്തിൽ തർജ്ജമചെയ്തിരിക്കുന്നതു നോക്കിയാൽ, ഭാഷ മാറുന്നതുകൊണ്ടല്ല തർജ്ജമ നീരസമാവുന്നതു്, പിന്നെയോ, എങ്ങിനെ മാററണമെന്നുള്ള ഔചിത്യവിചാരം സാധാരണകവികൾക്കില്ലാഞ്ഞിട്ടാണെന്നു സ്പഷ്ടമാകും. ക്ഷീബനും, മൂഢനും, രാജസ്യാലനാണു് താനെന്ന ദുരഭിമാനംകൊണ്ടു മത്തനും, വിദ്യാലേശംപോലുമില്ലാത്തവനും, ജുഗുപ്സാഹാസ്യങ്ങൾക്കാസ്പദവുമായ ശകാരനെക്കൊണ്ടു് അധമപ്രകൃതിയ്ക്കു യോജിക്കുന്ന പ്രാകൃതത്തിലാണു് മൂലകാരൻ പ്രലപിപ്പിക്കുന്നതു്. സംസ്കൃതത്തെസ്സംബന്ധിച്ചിടത്തോളം ഇങ്ങിനെ ഒരു ഭേദമല്ലാതെ ഭാഷ

ഷ്ടം വരുത്താൻ തരവുമില്ല. എന്നാൽ മലയാളത്തിലാകട്ടെ, പ്രാകൃതപദസ്ഥാനീയങ്ങളായ ദേശ്യപദങ്ങൾക്കും പുറമെ, ദ്രാവിഡവൃത്തങ്ങൾകൂടി നടപ്പുള്ളതുകൊണ്ടു്, പദങ്ങളെക്കൊണ്ടു മാത്രമല്ല, ബന്ധവൈചിത്ര്യാപാദകങ്ങളായ മേല്പടി വൃത്തങ്ങളെക്കൊണ്ടും വേണ്ടുന്ന രസോൽക്കർഷം വരുത്താം. ഇസ്സംഗതി നമ്മുടെ ഗ്രന്ഥകർത്താക്കന്മാർ കുട്ടം വിസ്മരിച്ചിട്ടില്ലെന്നു പറഞ്ഞാൽ കഴിഞ്ഞുവല്ലോ. ദേശ്യപദപ്രയോഗമാത്രമോ, ദ്രാവിഡവൃത്തപ്രയോഗവൈചിത്ര്യമോ പ്രകൃതസന്ദർഭത്തിനുചിതമെന്നു് സഹൃദയന്മാർതന്നെ, തമ്പുരാനവർകളുടെ 'ചാരുദത്ത'നും 'മൃച്ഛകടികം ഭാഷാപ്രകരണ'വും നോക്കി തീരുമാനിക്കുന്നതായാൽ ഈ അവതാരിക ദീർഘിക്കാതെ കഴിക്കാം.

ഇനി ഈ തർജ്ജമയ്ക്കാധാരഭൂതമായ മൃച്ഛകടികത്തിന്റെ സാമാന്യസ്വരൂപം കുറച്ചെങ്കിലും ഒന്നു പറഞ്ഞില്ലെങ്കിൽ നവീനവിദ്യാഭ്യാസരീതിക്കു പോരായ്മയാണെന്നുവെച്ചു് അങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നു.

മൃച്ഛകടികം ഒരു സ്വതന്ത്രകൃതിയാണെന്നും, വേറെ യാതൊരു സംസ്കൃതഗ്രന്ഥങ്ങൾക്കും അതു് അടിമപ്പെട്ടിട്ടില്ലെന്നും ആണു് നാം ഇതുവരെ വിശ്വസിച്ചുവന്നിട്ടുള്ളതു്. പക്ഷേ, അനന്തപുരത്തുനിന്നു് 1909-ാമാണ്ടു മുതൽ പ്രസിദ്ധിയെ പ്രാപിച്ചുതുടങ്ങിയിരിക്കുന്നവയും ഭാസന്റെയെന്നു ഗണിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നവയുമായ രൂപകങ്ങളുടെ കൂട്ടത്തിൽ "ചാരുദത്തം" എന്ന നാടകം വന്നതോടുകൂടി നിരൂപകന്മാരുടെ അഭിപ്രായങ്ങളും മാറിത്തുടങ്ങി.

" 'ചാരുദത്ത'ത്തിലും 'മൃച്ഛകടിക'ത്തിലും സമാനശ്ലോകങ്ങളും വാക്യങ്ങളും ധാരാളമുണ്ടു്. രണ്ടിലേയും കഥാവസ്തു ചാരുദത്തനെ ആശ്രയിച്ചാണു് നില്ക്കുന്നതു്. അതുകൊണ്ടു് ഒന്നു് മറ്റൊന്നിന്റെ മൂലമാണെന്നു പറയാതെ തരമില്ല. പ്രസ്താവനയിൽ ഗ്രന്ഥകർത്താവിനേയും ഗ്രന്ഥത്തേയും കീർത്തിക്കുകയെന്ന പതിവു് ഇയ്യിടെ ഉണ്ടായതാണെന്നും, ചാരുദത്തപ്രസ്താവനയിൽ ഇതു കാണാത്തതുകൊണ്ടും, മൃച്ഛകടികപ്രസ്താവനയിൽ കാണുന്നതുകൊണ്ടും, മൃച്ഛകടികത്തിനു മൂലം ചാരുദത്തമാണെന്നു വിചാരിക്കാം; ഇതനുസരിച്ചു്, മൃച്ഛകടികത്തിൽ, ചാരുദത്തത്തിലില്ലാത്ത പല നല്ല ശ്ലോകങ്ങളും വർണ്ണനകളും ഉള്ളതുകൊണ്ടു് അതിസംക്ഷേപമായ ചാരുദത്തം കുറച്ചുകൂടി വിസ്താരമായെഴുതി ഉണ്ടാക്കിയതാണു് പുതിയ പേരിൽ കാണുന്ന പ്രകൃതകൃതിയെന്നും, ഈ തത്വം മനസ്സിലാക്കാഞ്ഞിട്ടാണു് പണ്ഡിതന്മാർ മൃച്ഛകടികത്തെ ഒരു പ്രാചീനസ്വതന്ത്രകൃതിയെന്നുവെച്ചിരിക്കുന്നതെ"ന്നും മററും നവീനപണ്ഡിതന്മാരിൽ ചിലർ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നതിൽ ഏതാണ്ടൊരു വാസ്തവമില്ലെന്നില്ല.

എന്നാൽ, ഈ രണ്ടു ഗ്രന്ഥങ്ങളിലെ ശ്ലോകങ്ങൾക്കും വാക്യങ്ങൾക്കും തമ്മിൽ എന്നുമാത്രമല്ല, കഥാഗതികൾക്കുതന്നേയും പറയത്തക്ക ഭേദമൊന്നുമില്ല. ചില ചില്ലറ ഭേദങ്ങൾ മാത്രമുള്ളവ താഴെ കാണിക്കുന്നു.

1. ചാരുദത്തത്തിൽ, വസന്തസേനയെ പിന്തുടൎന്നുപോകുന്നതിന്നു രണ്ടാളുകളേ ഉള്ളു. മൃച്ഛകടികത്തിൽ മൂന്നുപേരുണ്ട്.

2. മൃച്ഛകടികത്തിലെ, മാഥുരൻ, ദ്യൂതകരൻ, ദൎദ്ദുരകൻ ഇവരാരും ചാരുദത്തത്തിലില്ല

മൂന്നാമങ്കം രണ്ടിലും ഒന്നുതന്നെ.

3. ചാരുദത്തത്തിൽ, മദനികയുടേയും സജ്ജലകന്റേയും സംഭാഷണം വസന്തസേന മറഞ്ഞുനിന്നു കേട്ടതിന്റെ ശേഷം വിദൂഷകൻ അവിടെ എത്തുന്നു; പിന്നെ വിദൂഷകൻ പോയശേഷമേ സജ്ജലകൻ വസന്തസേനയുടെ നേരിട്ടുവരുന്നുള്ളു. മൃച്ഛകടികത്തിൽ ഈ അംശം വ്യത്യാസപ്പെട്ടിട്ടുണ്ട്.

4. മൃച്ഛകടികത്തിലെ ആൎയ്യകനും പാലകനും രാജ്യവിപ്ലവങ്ങളും ഒന്നും ചാരുദത്തത്തിലില്ല

ഇങ്ങിനെ, മൃച്ഛകടികം, ചാരുദത്തം വേഷം മാറിപ്പുറപ്പെട്ടതാണെന്നു വന്നിരിക്കെ ഇതിന്റെ പ്രണേതാവാരാണെന്ന സംഗതിയും കൂടി ഒന്നു നോക്കാം.

ഈ വിഷയത്തിൽ, ഒന്നാമതു പരിശോധിക്കേണ്ടതു പ്രകൃതനാടകത്തിന്റെ പ്രസ്താവനതന്നെയാണല്ലോ. അതിൽനിന്ന് ഗ്രഹിക്കാനുള്ള സാരമിതാണ്.

അതിസുഭഗനും, സകല വിദ്യാസമ്പന്നനും, മഹാ പരാക്രമശാലിയും, ദ്വിജമുഖ്യതമനുമായ ശൂദ്രകരാജാവാണിതിന്റെ കൎത്താവ്. ഇദ്ദേഹം നൂറുകൊല്ലവും പത്തു ദിവസവും രാജ്യം ഭരിച്ചതിന്റെ ശേഷം അശ്വമേധവും കഴിച്ച് രാജ്യം പുത്രനേയും ഏല്പിച്ച് അഗ്നിപ്രവേശം ചെയ്തു. നാടകമാകട്ടെ, സാൎത്ഥവാഹബ്രാഹ്മണനായ ചാരുദത്തന്റേയും വസന്തസേനയുടേയും അനുരാഗാദികളേയും, അക്കാലത്തുജ്ജയിനിയിൽ നടപ്പുണ്ടായിരുന്ന നീതിന്യായങ്ങളേയും ദുരാചാരങ്ങളേയും എല്ലാം വൎണ്ണിക്കുന്നതുമാകുന്നു.

ഇതിനെ അടിസ്ഥാനമാക്കീട്ട് പലരും പലവിധത്തിലും പറയുന്നുണ്ട്. ചരിത്രാന്വേഷണക്ലേശമനുഭവിപ്പാൻ തയ്യാറില്ലാത്തവരും, എളുപ്പത്തിൽ കാൎയ്യം തീൎച്ചയാക്കാൻ സാമൎത്ഥ്യമുള്ളവരും ആയ പാശ്ചാത്യപണ്ഡിതന്മാരിൽ ചിലർ ശൂദ്രകരാജാവുതന്നെയാണ് മൃച്ഛകടികകൎത്താവെന്നു നിശ്ശങ്കം പറയുന്നുണ്ട്. പ്രസ്താവനയിൽ പറഞ്ഞാൽ പിന്നെ ശങ്കിക്കാനെന്തുണ്ടു? എന്നാൽ ഇവൎക്ക് ശൂദ്രകനെപ്പററി പ്രസ്താവനയിൽ കാണുന്നതിലധികമൊന്നും പറയാനില്ല. വേറെ ചിലർ, ശൂദ്രകസദസ്യനായ ഏതെങ്കിലും ഒരു പണ്ഡിതനായിരിക്കണം മൃച്ഛകടികമുണ്ടാക്കിയതെന്നു സിദ്ധാന്തിക്കുന്നു. 'എത്ര ആത്മശ്ലാഘാശീലനായാലും "ഗജഗമനൻ ദൃഢഗാത്രൻ" എന്നൊക്കെ തന്റെ അംഗസൌഭാഗ്യത്തേയും മററും താൻതന്നെ വൎണ്ണിക്കുമോ? പോരെങ്കിൽ, ജീവനോടുകൂടിയിരുന്നു പ്രസ്താവനയെഴുതുന്ന കവി, താൻ നൂറുകൊല്ലവും പത്തു ദിവസവും ജീവിച്ചിരുന്ന ശേഷം മരി

ച്ചു — വിശേഷിച്ചും അഗ്നിപ്രവേശം ചെയ്തു മരിച്ചു — എന്നൊക്കെ പറയുന്നതിനെന്തെങ്കിലുമർത്ഥമുണ്ടോ? പക്ഷേ ഇക്കൂട്ടർക്കും ഇതിലധികമൊന്നുമറിവില്ല. മററു ചിലർ, 'ശൂദ്രകസദൃശനായ ഏതെങ്കിലും ഒരു പണ്ഡിതൻ' എന്നുമാത്രം പറഞ്ഞാൽ അതു് പാണ്ഡിത്യത്തിനും, സാഹിത്യചരിത്രജ്ഞാനാഭിമാനത്തിനും ഭംഗമാണെന്നുവെച്ച്, മൃച്ഛകടികനിർമ്മാതാവ് ദണ്ഡിയാവാൻ വിരോധമില്ലെന്നും പറഞ്ഞു. ഇതിലധികമൊന്നും പറവാൻ ഇവരുമൊരുക്കമില്ല.

ഇതെല്ലാംകൊണ്ടെന്തുവന്നുകൂടി എന്നുവെച്ചാൽ — കഥയുടെ ഗതികൊണ്ട് അപൂർണ്ണമെന്നു തോന്നുന്നതും, തൽക്കാലം നാലങ്കംകൊണ്ടവസാനിച്ചിട്ടുള്ളതും, ഭാസകൃതിയെന്നു വെച്ചിരിക്കുന്നതുമായ 'ചാരുദത്ത'ത്തിന്റെ നേരനുകരണവും വിസ്താരവുമായ മൃച്ഛകടികം ശൂദ്രകകൃതമാണെന്നു് പറയുന്നതു് വിശ്വാസയോഗ്യമല്ലാതായി — അത്രതന്നെ.

അതുവട്ടെ, ഇടയ്ക്കിതുംകൂടി പറഞ്ഞുകൊള്ളട്ടെ. മൃച്ഛകടികം 'ചാരുദത്ത'ത്തിന്റെ വിസ്താരമാണെന്ന് പറയുന്നുണ്ടെങ്കിൽ, 'ചാരുദത്തം' മൃച്ഛകടികത്തിൽനിന്ന് സംക്ഷേപിച്ചെടുത്തതാണെന്നു പറയാനും ഏതാനും പണ്ഡിതന്മാരില്ലായ്കയില്ല. അതുകൊണ്ട് ഇതൊന്നു തീർച്ചയാക്കിയശേഷം മതി, ബാക്കി കാര്യമെല്ലാം.

അങ്ങിനെതന്നെ — ഇപ്പോഴും നാം കാണുന്ന 'ചാരുദത്തം' ഭാസനാടകചിഹ്നങ്ങളായ നാന്ദിശ്ലോകമില്ലായ്ക, പ്രസ്താവനയിൽ ഗ്രന്ഥകർത്രാദിനാമധേയമില്ലായ്ക, ഭാസനാടകമെന്നു നിരാക്ഷേപം നിശ്ചിതമായ സ്വപ്നവാസവദത്തം മുതലായ ചിലവയിലെ ഭാഷയോടും മററുമുള്ള പ്രകടമായ സാദൃശ്യം എല്ലാംകൊണ്ടും ഭാസന്റെയാണെന്നു പറഞ്ഞേ തീരൂ. എന്നാൽ ഇതിലെ കഥ അകാണ്ഡത്തിൽ വിച്ഛേദം വന്നപോലെ നിന്നിരിക്കകൊണ്ട് പൂരിപ്പിക്കാൻ ധാരാളം വകയുള്ളതുമാണ്. മൃച്ഛകടികത്തിൽ നാന്ദീശ്ലോകത്തിന്റെപോലെ വേറെയും പല ശ്ലോകങ്ങളുടെ രീതിയും ശകാരൻ വസന്തസേനയെ തുടരുന്ന ഘട്ടത്തിലും വിദൂഷകൻ വസന്തസേനയുടെ മാളിക വർണ്ണിക്കുന്ന ഘട്ടത്തിലും ഉള്ള വിസ്താരവും ആര്യപാലകവൃത്താന്തവും എല്ലാം മൃച്ഛകടികം ചാരുദത്തത്തിന്റെ പ്രപഞ്ചമാണെന്നും രണ്ടിന്റെയും കവികൾ ഭിന്നന്മാരാണെന്നും സ്പഷ്ടമാക്കുന്നുണ്ട്. എന്നുമാത്രമല്ല, ചാരുദത്തം മൃച്ഛകടികത്തിന്റെ സംക്ഷേപമാണെന്നു വെക്കുന്നപക്ഷം മൃച്ഛകടികത്തിലെ നാന്ദിയും പ്രസ്താവനയിൽ കാണുന്ന ശൂദ്രകനാമവും വൈഭവവും ഒടുവിലത്തെ ഭാഗമായ രാജ്യവിപ്ലവവും കോടതിയും ഭരതവാക്യവും എല്ലാം ഇപ്പോൾ കാണുന്ന ചാരുദത്തത്തിൽ എങ്ങിനെ ഇല്ലാതായി? മുഴുവൻ സംക്ഷേപിച്ചു കഴിയുന്നതിനു മുമ്പു കവി കാലഗതിയെ പ്രാപിക്കുകയോ, ഉദാസീനനാവുകയോ ചെയ്തിരിക്കാം. അഥവാ, സംക്ഷേപിച്ചതു മുഴുവനുമുള്ള ഒരു കയ്യെഴുത്തുഗ്രന്ഥം നമുക്കു കിട്ടീട്ടില്ലായിരിക്കാം. എന്നു പറഞ്ഞതുകൊണ്ടുമായില്ല നാന്ദി മുതലായ ആദ്യഭാഗങ്ങൾ ഇല്ലാത്തതിനെന്താണ് ന്യായം? പോരെങ്കിൽ, ഭാസകൃ

തികൊള്ളാട്ട് ചാരുദത്തത്തിനുള്ള സാദൃശ്യം, അതിനെ ഭാസന്റേതെന്നു സമത്ഥിക്കത്തക്ക നിലയിലുള്ളതായിരിക്കെ, മഹാകവിയായ ഭാസൻ മറ്റൊരാളുടെ കൃതിയെ സംക്ഷേപിച്ചുതുടങ്ങിയെന്നു പറഞ്ഞാൽ എങ്ങിനെ ശരിയാകും? അതുകൊണ്ടു ചാരുദത്തം പരിഷ്കരിച്ചതുതന്നെയാണ് മൃച്ഛകടികം.

ശരി- അങ്ങിനെയാവട്ടെ—ആരാണ് ചാരുദത്തം പരിഷ്കരിച്ച കവി, എന്നാണെങ്കിൽ അതു എളുപ്പത്തിൽ പറഞ്ഞുകളയാം. പ്രസ്താവനയിൽ പറയുന്ന ശൂദ്രകൻതന്നെ. മൃച്ഛകടികകത്താവു ശൂദ്രകനാണെന്നു പ്രസ്താവനയിൽ പറഞ്ഞുകാണുന്നതു വിശ്വാസയോഗ്യമല്ലെന്നു പറഞ്ഞുപറഞ്ഞു ഒടുവിൽ ശൂദ്രകൻ തന്നെയെന്നു പറഞ്ഞതു എങ്ങിനെ സാധിക്കാമെന്നാണെങ്കിൽ, പ്രസ്താവനയിൽ കാണുന്ന അസാംഗത്യങ്ങൾ പരിഹരിക്കാമെന്നുവെച്ചിട്ടുതന്നെ.

അതിന്നു ഉപായമുണ്ടോ എന്നു നോക്കാം. അപൂണ്ണമായിക്കിടന്നിരുന്ന ചാരുദത്തത്തിന്റെ പരിഷ്കൃതപ്പതിപ്പാണ് മൃച്ഛകടികമെന്നു പറഞ്ഞുവല്ലോ. ഒരു അപൂണ്ണകൃതിയെ പൂണ്ണമാക്കാൻ യത്നിക്കുന്ന കവിയുടെ ജോലി, വികലങ്ങളും അപൂണ്ണങ്ങളും ആയിക്കാണുന്ന സന്ധിസന്ധ്യംഗാദികളേയും പതാകാ, പ്രകരീ മുതലായവയേയും ആലോചിച്ചുണ്ടാക്കി യഥായോഗം ചേക്കുന്നതിലും ഇതിവൃത്തസൌഷ്ഠവത്തിനും ബന്ധദാർഢ്യത്തിനും അവശ്യം വേണ്ടതായ നൂതനപാത്രങ്ങളെ സൃഷ്ടിക്കുന്നതിലും ആണ് മുഖ്യം ചെല്ലുക. (അപൂണ്ണഗ്രന്ഥത്തിന്റെ കത്താവു്. കഥ എങ്ങിനെ നിവ്വഹിക്കാൻ ഉദ്ദേശിച്ചിരുന്നുവെന്നു തീച്ചയറിവാൻ കഥാപൂത്തി വരുത്തുന്ന കവിക്കു് സാധിച്ചുവെന്നു വരുന്നതുമല്ല. അതുകൊണ്ടാണ് ചാരുദത്തത്തിൽ ഒരുമിക്കിലും കാണാത്ത പാത്രങ്ങൾ മൃച്ഛകടികത്തിൽ ആദ്യംതന്നെ കടന്നുകൂടിയതു്.) കഥ, പൂത്തിയായതിന്നുശേഷമേ പ്രസ്താവനയും മറ്റും എഴുതാനുത്സാഹിക്കയുള്ളൂ. പ്രകൃതത്തിലും അങ്ങിനെതന്നെയാണ് സംഭവിച്ചതു്.

പക്ഷേ, പ്രസ്താവനയെഴുതിച്ചേത്തതു് ശൂദ്രകനല്ലെന്നേയുള്ളൂ. മഹാകവിയായ ഭാസന്റെ ഒരു കൃതിയെ താൻ പരിഷ്കരിച്ചു പുതിയ പേരിട്ടതുകൊണ്ടു മാത്രം താനാണ് അതിന്റെ കത്താവെന്നു് അഭിമാനിച്ചു് ഇത്ര ഗംഭീരമായ ഒരു പ്രസ്താവന ശൂദ്രകനെന്നല്ല, ആരുംതന്നെ എഴുതുമെന്നു സംശയിക്കാനേ അവകാശമില്ല.

ഇങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ മൃച്ഛകടികപ്രസ്താവനയിൽ കാണുന്ന അസാംഗത്യങ്ങൾ പരിഹൃതങ്ങളാവുമെന്നു മാത്രമല്ല, ശൂദ്രകനാണ് പ്രകരണകത്താവെന്ന സംഗതി ഒന്നുകൂടി സ്ഥിരപ്പെടുകയും ചെയ്യും.

ഇവിടെ ആരാണ് പ്രസ്താവനയെഴുതിയതു് എന്നു് ആലോചിച്ചു തലപുകഞ്ഞിട്ടാവശ്യമില്ല. ശൂദ്രകവംശ്യന്മാരിലാരെങ്കിലുമോ ശൂദ്രകഭക്തന്മാരിലാരെങ്കിലുമോ ആയിക്കൊള്ളട്ടെ. അന്യന്മാർ നോക്കുമ്പോൾ മൃച്ഛകടികം ശൂദ്രകകൃതമെന്നല്ലാതെ പറയുകയില്ല. കാലപ്പഴക്കത്തിൽ, ശൂദ്രകൻ മൃച്ഛകടികം എഴുതീട്ടു

ണ്ടെന്ന പ്രസിദ്ധി മാത്രം ബാക്കി വന്നതിന്റെ ശേഷമാണ് മേൽപറഞ്ഞ കൂട്ടർ പ്രസ്താവനയെഴുതിച്ചേർത്തതെന്നു വെക്കുന്നപക്ഷം എല്ലാം ശുഭവുമായി. പ്രസ്താവനയിലെ അസാംഗത്യങ്ങളും നമുക്കനുകൂലങ്ങളാവുന്നതെങ്ങിനെയെന്നു പറയുന്നതിന്നു മുമ്പ് അതിന്റെ ഏതംശമാണ് എഴുതിച്ചേർത്തതായി ഗണിക്കേണ്ടതെന്നു നോക്കിയേക്കാം.

നാന്ദീശ്ലോകപാഠം കൂടാതെതന്നെ, സൂത്രധാരൻ പ്രാകൃതഭാഷയും സംസാരിച്ചുകൊണ്ടു പ്രവേശിക്കുന്നതായിട്ടാണ് ചാരുദത്തം തുടങ്ങുന്നത്. ഇതിലെ പ്രാരംഭവാക്യങ്ങളെ അർത്ഥവിഷയത്തിലും ശബ്ദവിഷയത്തിലും അനുസരിക്കുന്ന ഘട്ടംവരെ മൃച്ഛകടികത്തിൽ സാധാരണ നാടകങ്ങളിലെപ്പോലെ നാന്ദിയും, 'അലമനേന.........' എന്നും മററുമുള്ള മൊഴികളും 'ആര്യമിശ്രാൻ വിജ്ഞാപയാമി' യും കവിപ്രശംസയും മററുമാണ്. ഇതെല്ലാം സൂത്രധാരോചിതമായ സംസ്കൃതഭാഷയിൽതന്നെ. പ്രസ്താവനയിൽ പറയാനുള്ളതൊക്കെ പറഞ്ഞശേഷം മൃച്ഛകടികം ശരിയായ ചാരുദത്തത്തെ അനുകരിച്ചും തുടങ്ങി. അപ്പോഴല്ലും മൃച്ഛകടികസൂത്രധാരൻ "കാര്യവശാൽ പ്രസംഗവശാച്ചപ്രാകൃതഭാഷീ സംവൃത്തഃ" എന്നുപറഞ്ഞു ചാരുദത്തസൂത്രധാരനിൽ ഒളിക്കുകയും ചെയ്തു

അപ്പോൾ മൃച്ഛകടികത്തിൽ സൂത്രധാരൻ വേഷംമാറി പ്രാകൃതപ്രയോഗം തുടങ്ങുന്ന സ്ഥലംവരെ ശൂദ്രകനെഴുതിയതാണെന്നു വിചാരിക്കാൻ പാടില്ല. ഇതനുസരിച്ചു നോക്കുമ്പോൾ ശൂദ്രകന്റെ സൌഭാഗ്യാതിശയവും വിദ്യാസമ്പത്തും മററു ഗുണങ്ങളും ദീർഘായുഷ്മത്വവും അശ്വമേധയാഗവും അഗ്നിപ്രവേശവും ഒന്നുംതന്നെ അസംഗതമാണെന്നു കല്പിക്കേണ്ടതുമില്ല.

ഇതിലും ഉപരിയായി ചാരുദത്തത്തെ പരിഷ്കരിച്ചതു ശൂദ്രകൻതന്നെയാണെന്നുള്ളതിനെ വ്യവസ്ഥാപിക്കുന്നതായ ഒരു സംഗതികൂടിയുള്ളതു് എടുത്തുകാണിച്ചു് ഈ പ്രസ്താവം മതിയാക്കാം. ഇതിനിടയിൽ മദ്രാസ്സ് ഓറിയൻറൽ ലൈബ്രറിക്കാർക്ക 'വീണാവാസവദത്തം' 'പത്മപ്രാഭൃതം' എന്നീ നാമങ്ങളിൽ ശൂദ്രകന്റെ രണ്ടു കൃതികൾ കിട്ടിയിട്ടുണ്ടെന്നു് അവരുടെ ഒരു റിപ്പോർട്ടിൽ കാണുന്നു. നമുക്ക് ആദ്യംതന്നെ ഇവയുടെ നാമത്തിന്നും മൃച്ഛകടികനാമത്തിന്നും ഉള്ള സാദൃശ്യം നോക്കുക. മൃച്ഛകടത്തിന്നുള്ള പ്രാധാന്യം പ്രമാണിച്ചു, 'ചാരുദത്ത'ത്തെ വിസ്തരിച്ചെഴുതിയ ഗ്രന്ഥത്തിന്നു കവി, മൃച്ഛകടികമെന്നു പേർ കൊടുത്തിരിക്കുന്നു. ഈവിധംതന്നെയാണ് വീണയ്ക്കുള്ള പ്രാധാന്യം മുൻനിർത്തി, ഭാസകൃതിയായ ,സ്വപ്നവാസവദത്ത'ത്തെ അനുകരിച്ചെഴുതിയ കൃതിക്ക 'വീണാവാസവദത്ത'മെന്നു പേരിട്ടിട്ടുള്ളതു്. പത്മപ്രാഭൃതം ഒരങ്കത്തിൽ ചെറിയ ഒരു രൂപകമാണ്. ഇതിലെ ചില പാത്രങ്ങൾക്ക് ശൂദ്രകന്റെ ഇതരകൃതികളിലെ പാത്രങ്ങളോടു സാദൃശ്യമുണ്ടെന്നുള്ളതിന്നു പുറമേ, ഇതിലെ പത്മത്തിനുള്ള പ്രാധാന്യം അടിസ്ഥാനമാക്കി പത്മപ്രാഭൃതമെന്നു നാമകരണം ചെയ്തുമിരിക്കുന്നു. സംസ്കൃതസാഹിത്യലോ

കത്തിൽ ഇവയ്ക്കു സദൃശമായുള്ള നാമകരണം വേറെ പറയത്തക്കതായിട്ടുള്ളതു്, കഥയിൽ പ്രധാനാംശമായ മോതിരത്തെ അടിസ്ഥാനപ്പെടുത്തി കാളിദാസൻ തന്റെ കൃതിക്കു നൽകിയിട്ടുള്ള അഭിജ്ഞാനശാകുന്തളമെന്നതാണു്. 'വീണാവാസവദത്ത'വും 'പത്മപ്രാഭൃത'വും പുസ്തകരൂപേണ പുറത്തിറങ്ങുന്നതുവരെ അവയെപ്പററി ഇതിലധികമൊന്നും ഖണ്ഡിതമായി പറഞ്ഞുകൂടുന്നതല്ല എന്നാൽ നാമകരണം, പരഗ്രന്ഥാനുകരണം എന്നിവയിൽ ശൂദ്രകനുള്ള പ്രത്യേകതയെ വിശദമാക്കുന്ന ഇത്രയുംകൊണ്ടുതന്നെ ചാരുദത്തത്തിന്റെ വിസ്താരമാണു് മൃച്ഛകടികമെന്നും വിസ്തരിച്ചതു ശൂദ്രകൻതന്നെയെന്നും ഉള്ള സംഗതി പ്രബലപ്പെടുകയും ചെയ്യുന്നുണ്ടല്ലോ.

ഇനി ഈ ശൂദ്രകനെപ്പററി നമുക്കു വല്ലതും മനസ്സിലാക്കാൻ വഴിയുണ്ടോ എന്നു നോക്കാം. ശൂദ്രകനെന്ന ഒരു രാജാവുണ്ടായിരുന്നുവെന്നും അദ്ദേഹം ഉജ്ജയിനിയിലെ സമുദായസ്ഥിതിയേയും വ്യവഹാരദുഷ്ടതയേയും 'മാറുമധികരി'ച്ചു് എഴുതിയെന്നും പ്രസ്താവനയിൽ നിന്നുതന്നെ അറിയുന്നുണ്ടു്. വസന്തസേനാചാരുദത്തന്മാരുടെ അനുരാഗാദികളെ വർണ്ണിക്കുന്നതോടുകൂടിത്തന്നെ അക്കാലത്തു് അവിടെ സംഭവിച്ച രാജ്യവിപ്ലവങ്ങളേയും കവി കഥാവസ്തുകൊണ്ടു് കാണിക്കുന്നതുമുണ്ടു്.

ഇതെല്ലാം ഉജ്ജയിനീചരിത്രാംശങ്ങളാണെന്നും മൃച്ഛകടികത്തിന്നു ചരിത്രദൃഷ്ട്യാ വലിയ പ്രാധാന്യമുണ്ടെന്നും ആണു്, കെ. പി. ജയസ്വാൽ, ഡാക്ടർ ബണ്ഡർക്കാർ, ഗ്നനെ മുതലായ പ്രാമാണികന്മാർ അഭിപ്രായപ്പെടുന്നതു്. "ഉജ്ജയിനീരാജാവായ പ്രദ്യോതനന്നു മൂന്നു മക്കളുണ്ടായിരുന്നു. ഗോപാലകൻ, പാലകൻ എന്ന രണ്ടു പുത്രന്മാരും വാസവദത്തയെന്ന പുത്രിയും. അച്ഛന്റെ കാലശേഷം ജ്യേഷ്ഠൻ രാജ്യമൊഴിഞ്ഞതുകൊണ്ടോ, മരിച്ചതുകൊണ്ടോ, ജ്യേഷ്ഠപുത്രൻ രാജാവാകേണ്ടതായിരുന്നു. പക്ഷേ, ആയാൾ കുട്ടിയായിരുന്നതുകൊണ്ടായിരിക്കണം, പാലകൻ സിംഹാസനാരോഹണം ചെയ്തു. നാടകത്തിൽ ഗോപാലദാരകനായ ആര്യകൻ എന്നു പറഞ്ഞു കാണുന്ന ഈ കുട്ടി പിന്നീടു് ഉദയനന്റെ സഹായത്തോടുകൂടി പാലകനെ തോല്പിച്ചു" എന്നിങ്ങിനെയാണു് ആ പ്രാമാണികന്മാരുടെ അഭിപ്രായഗതി.

മദ്രാസ് ഓറിയൻറൽ ലൈബ്രറിക്കാക്കു് ഇയ്യിടെ കിട്ടീട്ടുള്ള 'അവന്തിസുന്ദരികഥാസാരം', 'അവന്തിസുന്ദരികഥാ' എന്നീ ഗ്രന്ഥങ്ങളിൽ ശൂദ്രകനെപ്പററി കുറച്ചൊന്നു് പറയുന്നുണ്ടു്. "ശൂദ്രകൻ സ്വതേ അശ്മകദേശക്കാരനും ഇന്ദ്രാണീഗുപ്തൻ എന്നു പേരുള്ളവനുമായ ഒരു ബ്രാഹ്മണനായിരുന്നു. സ്വാതി എന്ന രാജകുമാരനൊരുമിച്ചാണു് ഇദ്ദേഹം വളന്നതു്. ബാലക്രീഡയിൽ കലഹത്തിന്നിടയായതുകൊണ്ടു്, അവർ തമ്മിൽ അന്നുണ്ടായ വൈരം പിന്നെക്കാലം നിന്നു. ബന്ധുദത്തൻ മുതലായ വളരെ സ്നേഹിതന്മാർ ശൂദ്രകനുണ്ടായിരുന്നുവത്രെ. ഒരി

ക്കൽ സംഘിലകൻ എന്ന ശാക്യൻ (ബുദ്ധസന്ന്യാസി) അദ്ദേഹത്തെ ഒരു ഗുഹയിലേക്ക് ക്ഷണിച്ചുകൊണ്ടുപോയി കൊല്ലാനുത്സാഹിച്ചു. പക്ഷേ ശൂദ്രകൻ സന്ന്യാസിയെക്കൊന്ന് മടങ്ങിവരികയാണുണ്ടായത്. പിന്നെ ശൂദ്രകൻ അനുവധി വിക്രമങ്ങളും നടത്തി വിദിശാ, മഥുരാ, ഉജ്ജയിനി മുതലായ നഗരങ്ങളിൽ സഞ്ചരിച്ചു ഒടുവിൽ അദ്ദേഹം ഉജ്ജയിനിയിലെ രാജാവായി, എങ്കിലും തന്റെ പഴയ ശത്രുവായ സ്വാതിരാജാവിനെ ബാല്യസൌഹാർദ്ദമോർത്ത് കൊല്ലുകയുണ്ടായില്ല. ശൂദ്രകൻ തന്റെ വിക്രമങ്ങളെ വർണ്ണിച്ച് ചില ഗ്രന്ഥങ്ങളും എഴുതിയിട്ടുണ്ട്". എന്നെല്ലാമാണ് ആ ഗ്രന്ഥങ്ങളിലെ പ്രസ്താവം. അവയിൽ പറയുന്ന ശൂദ്രകകൃതികളിൽ ഒന്ന് മൃച്ഛകടികമാണെന്നു നിസ്സംശയം തീർച്ചപ്പെടുത്താം. ശൂദ്രകചരിതത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നതെന്ന് ഗണിച്ചുവരുന്ന ആര്യകപാലകാദിപ്രസ്താവം, രാജ്യവിപ്ലവകഥനമെന്നിവ ചാരുദത്തത്തിൽ ഒരു ദിക്കിലുമില്ലെന്നുള്ളതു്, ശൂദ്രകൻ സ്വചരിതത്തെ ചാരുദത്തത്തിൽ സംഘടിപ്പിച്ചുകൊണ്ടാണ് കഥയെ വിസ്തരിച്ചുപസംഹരിപ്പാൻ വഴിവെച്ചുതരികയും ചെയ്യുന്നു. വിശേഷിച്ച്, ശൂദ്രകൻ ദ്വിജമുഖ്യതമനാണെന്ന് പ്രസ്താവനയിൽ പറഞ്ഞിട്ടുള്ളതും ഇവിടെ ഓർമ്മവേണം.

ചില പണ്ഡിതന്മാർ, ഈ കഥകളിലെ ശൂദ്രകൻ, ശൂദ്രകജിതനായ ഉജ്ജയിനീരാജാവ്, ബന്ധുദത്തൻ എന്നിവരെ മൃച്ഛകടികത്തിലെ ആര്യകൻ, പാലകൻ, ചാരുദത്തൻ എന്നിവരോടു യഥാക്രമം യോജിപ്പിച്ചുവരുന്നതും നമ്മുടെ ഊഹങ്ങൾക്ക് അനുകൂലമായി പരിഗണിക്കേണ്ടതുതന്നെയാണ്.

അതെന്തെങ്കിലുമാവട്ടെ, സ്വാതി എന്ന ഉപനാമമുള്ള പല രാജകുമാരേയും ആന്ധ്രഭൃത്യന്മാരുടെ (ശാതവാഹനന്മാരുടെ) വംശത്തിൽ പെട്ടവരായിട്ട് പറയുന്നുണ്ടെന്ന് വായു, മത്സ്യം മുതലായ പുരാണങ്ങളും നോക്കിയാലറിയാം. ഇവരിൽ ഏതു സ്വാതിയോടാണ് ശൂദ്രകനു കലഹമുണ്ടായതെന്ന് ഖണ്ഡിച്ചു പറയാൻ തരമില്ല.

ആന്ധ്രഭൃത്യന്മാർ ബി. സി. 220 മുതൽ രാജ്യഭാരമാരംഭിച്ചിട്ടുള്ള സ്ഥിതിക്കും, 'സ്വാതി' എന്ന ഉപനാമമുള്ള ആദ്യത്തെ ആന്ധ്രഭൃത്യരാജാവ്, ഏകദേശം ബി. സി. 81-ൽ സിംഹാസനാരോഹണം ചെയ്ത സംഗസ്വാതിയാണെന്നു കാണുന്നതുകൊണ്ടും ബി. സി. ഒന്നാംശതവർഷത്തിന്റെ ആദിഖണ്ഡത്തിലാണ് ശൂദ്രകൻ എന്നു വെക്കാം. സ്വാതിനാമധേയത്തോടുകൂടിയ ഒടുവിലത്തെ ആന്ധ്രഭൃത്യരാജാവ് എ. ഡി. 85-ൽ പട്ടം സ്വീകരിച്ച ശിവസ്വാതിയായിരുന്നതുകൊണ്ട് ശൂദ്രകനെ എങ്ങിനെയായാലും എ. ഡി. ഒന്നാംശതവർഷത്തിന്നിപ്പുറമാക്കാനും തരമില്ല.

ഇങ്ങിനെ ബി. സി. 81-നും എ. ഡി. 85-നും ഇടയ്ക്കാണ് ശൂദ്രകൻ ജീവിച്ചിരുന്നതു് എന്നു കിട്ടുന്ന ഊഹംകൊണ്ട് ഇപ്പോഴും തൃപ്തിപ്പെടാം.

അല്ലാതെ, മൃച്ഛകടികത്തെപ്പററിയും ശൂദ്രകനെപ്പററിയും ചരിത്രദൃഷ്ട്യാ കിട്ടാവുന്നിടത്തോളം തെളിവുകളെല്ലാം ഉദ്ധരിച്ചുംകൊണ്ടു പുറപ്പെടുന്നതായാൽ ഇനിയും വസ്തുസ്ഥിതി പല ശാഖകളിലേക്കും സംക്രമിച്ച് ഇതുതന്നെ ഒരു വലിയ ഗ്രന്ഥമായി കലാശിക്കുമെന്നുവെച്ചു തൽക്കാലം ഈ വിഷയത്തിൽ ഇങ്ങിനെ ഒരു ദിങ്മാത്രപ്രദർശനം കഴിച്ച് എന്റെ ഈ അവതാരികയെയും അവസാനിപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

പി. എം. ശങ്കരൻനമ്പ്യാർ, എം. ഏ ഓണേർസ്.
ഹെഡ്മാസ്റ്റർ സംസ്കൃതപാഠശാലാ,
തൃപ്പൂണിത്തുറ.

മൃച്ഛകടികം

(ഭാഷാപ്രകരണം)

ഒന്നാമങ്കം

വീരാസനത്തിന്നു ബലത്തിന്നു മുട്ടിലിരു-
ച്ചുററായണിഞ്ഞു ഫണിയെ
ദ്ദൂരത്തു വൃത്തികളെ വിട്ടിന്ദ്രിയങ്ങളെ ജ-
യിച്ചിട്ടു കുംഭകബലാൽ
നേരായബോധമൊടുമാത്മാവിലെന്നുമെഴ-
മാത്മാവലോകനമൊടും
ചേരും ശിവന്റെ കറയററുള്ള യോഗനില
നിങ്ങൾക്കു നന്മ തരണം. ൧

എന്നുതന്നേയല്ല;
കന്നിന്മകളുടെ ഭുജലത
മിന്നൽക്കൊടിപോലെയെങ്ങു വിലസുന്നു?
സുരുചിരഘനനിഭമാവിധു-
ധരകണ്ഠം നിങ്ങളെത്തുണയ്ക്കണം. ൨

(നാന്ദിയുടെ അവസാനത്തിൽ)

സൂത്രധാരൻ—സദസ്യർക്കു നീരസത്തെ ഉളവാക്കുന്ന ഈ പരിശ്രമം മതിയാക്കാം. മഹാന്മാരായ സദസ്യരെ നമിച്ചിട്ടു ഞാൻ ഇങ്ങിനെ അറിയിച്ചുകൊള്ളുന്നു. ഞങ്ങൾ ഇവിടെ മൃ

---

* അന്തഃപ്രാണനടക്കിയിന്ദ്രിയചലൽസഞ്ചാരത്തിനെല്ലാംമുറ-
സ്സൂന്തംചെയ്തുരഗത്തെമുട്ടിലിണയായ്ബന്ധിച്ചുവീരാസനേ
സന്ധിച്ചുത്തമബോധനായ്കരണമ,ററാത്മാവിലാത്മാവിനെ-
ച്ചിന്തിക്കുംശിവനിർവ്വികല്പനിലസംരക്ഷിക്കണംനിങ്ങളെ.

(പാഠാന്തരം.)

ച്ഛകടികമെന്ന പ്രകരണത്തെ അഭിനയിപ്പാൻ പോകുന്നു. ഈ കൃതിയെ ഭാഷയിലാക്കിയതു മ. രാ. രാ. കവിതിലകൻ വ രവൂർ രാമമേനോനവർകളും അദ്ദേഹത്തിന്റെ സോദരൻ പ ണ്ഡിതർ, നാരായണമേനോൻ അവർകളും കൂടിയാണ്. ഇ തിന്റെ മൂലകാരനാകട്ടെ;

ഗജഗമനൻ ദൃഢഗാത്രൻ
ദ്വിജപതിവദനൻ ചകോരസമനേത്രൻ
ദ്വിജവരനഗാധസത്വൻ
വിജയിച്ചിതു ശൂദ്രകാഖ്യകവിതിലകൻ. ൩

എന്നുമാത്രമല്ല;

ഋഗ്വേദാദികളിൽപടുത്വമധികംപ്രാപിച്ചവൻഭർഗ്ഗനെ-
ബ്ഭക്ത്യാസംസ്തുതിചെയ്തുനേത്രതിമിരംകൈവിട്ടവൻശൂദ്രകൻ
പുത്രന്നമ്പൊടുരാജ്യമേകിയഴകിൽതാനശ്വമേധംകഴി-
ച്ചഗ്നിക്കേകിവപുസ്സുപത്തുദിനവുംനൂറബ്ദവുംവാണവൻ. ൪

അതുമല്ല;

യുദ്ധാസക്തനവൻപ്രമാദമൊരുകാലത്തുംഭവിക്കാത്തവൻ
വിദ്വാന്മാരണിയുന്നചാരുമണിയാരാജർഷിരാജിക്കവോൻ
ശത്രുക്കൾക്കിയലുന്നവാരണവരന്മാരോടെതിർത്തീടുവാ-
നത്യുത്ഥംകൊതിയുള്ളവൻവിരുതനപ്പൃത്ഥ്വീശ്വരൻ ശൂദ്രകൻ.

അദ്ദേഹം തന്റെ ഈ കൃതിയിൽ;

വസുന്ധരാസുരൻ വണിക്കു ചാരുദത്തനെന്നവൻ
വസിച്ചു നിർദ്ധനൻ യുവാവവന്തിരാജധാനിയിൽ
വസന്തശോഭപോലെ തൽഗുണാനുരക്തയായഹോ
വസന്തസേനയെന്ന വേശ്യതാനുമങ്ങു മേവിനാൾ. ൫

ഇഷ്ടംപോലെ രമിക്കുവാനവർ പരം ചെയ്തോരുപായങ്ങളും
ദുഷ്ടരും വ്യവഹാരവും ഭൃശമതിൽകൂടുന്ന കഷ്ടങ്ങളും
ശിഷ്ടന്മാരുടെ ശീലവും നിയതിതൻ മാഹാത്മ്യവും മററുമ-
ശ്ലിഷ്ടാഗ്രേസരനായ ശൂദ്രകനൃപൻ വർണ്ണിച്ചുമാന്യാശയൻ. ൬

(ചുററിനടന്നു നോക്കിയിട്ട്)

അഹോ! നമ്മുടെ സംഗീതശാലയിൽ ആരെയും കാണുന്നില്ലല്ലൊ. ഗായകന്മാരെല്ലാമെങ്ങോട്ടുപോയി? (ആലോചിച്ചിട്ട്) ഓ! മനസ്സിലായി.

ആരാപ്തമിത്രരഹിതൻ ചിരശൂന്യനായാ-
ളാരാണ്‌പുത്രനവനില്ലൊരു വീടു ശൂന്യം
പാരൊക്കെ മൂൎഖതയെഴും പുരുഷന്നു ശൂന്യം
ദാരിദ്ര്യമുള്ളവന്നു ശൂന്യമതാം സമസ്തം. ൭

ഞാൻ ഗാനം ചെയ്തു. വളരെ നേരം ഇങ്ങിനെ പാടിയതുകൊണ്ട്, വേനല്ക്കാലത്തെ ഉഗ്രസൂൎയ്യകിരണങ്ങളേററു ഉണങ്ങിയ താമരസബീജമെന്നപോലെ, വിശപ്പുകൊണ്ട് എന്റെ കൺമണികൾ ഘടഘടാ എന്ന് ഇളകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ, പ്രാതലിന്നു വല്ലതുമുണ്ടോ എന്ന് പത്നിയെ വിളിച്ചു ചോദിക്കാം. അഹോ കഷ്ടം കഷ്ടം! വളരെ നേരം പാടിയതുകൊണ്ടുള്ള വിശപ്പിനാൽ ഉണങ്ങിയ താമരനാളംപോലെ എന്റെ അംഗങ്ങൾ തളൎന്നിരിക്കുന്നു. (ചുററിനടന്നു നോക്കിയിട്ട്) ഇതാ നമ്മുടെ ഗൃഹം. അകത്തു ചെല്ലാം. (പ്രവേശിച്ചു നോക്കിയിട്ട്) ഇതെന്താ നമ്മുടെ വീട്ടിൽ അസാധാരണമായ ആഡംബരങ്ങളെല്ലാം കാണുന്നത്? വഴി മുഴുവൻ അരി കഴുകിയ വെള്ളമൊഴുകുന്നു. മുററമെല്ലാം ചെമ്പും ചരക്കും ഇഴച്ചുകൊണ്ടു പോയതിനാൽ കരിപററി, കറുത്ത പൊട്ടണിഞ്ഞിട്ടുള്ള കാമിനിയെന്നപോലെ അതിവിചിത്രമായി ശോഭിക്കുന്നു. ഇവിടത്തെ മനോഹരമായ സുഗന്ധംകൊണ്ടു പരിപുഷ്ടമായിട്ടോ എന്നു തോന്നുംവണ്ണം ബുഭുക്ഷ വൎദ്ധിച്ചുതുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു. എന്താ; ഇവിടെ പൂൎവ്വന്മാരുടെ നിധാനം വല്ലതും കിട്ടിയിരിക്കുമോ? അഥവാ, ബുഭുക്ഷാധിക്യത്താൽ ലോകം മുഴുവൻ ഞാൻ അന്നമയമായി കാണുകയാണോ? ഇവിടെ പ്രാതലിന്ന് ഒന്നും ഉണ്ടായിരിക്കയില്ല. വിശപ്പാണെങ്കിൽ സഹിക്കവയ്യാതായിരിക്കുന്നു. ഇവിടെ എല്ലാം പുത്ര

തായ വട്ടംകൂട്ടൽതന്നെ. ഒരു സ്ത്രീ കറിക്കൂട്ടരയ്ക്കുന്നു. വേറൊരുവൾ മാലകെട്ടുന്നു. (വിചാരിച്ചിട്ട്) ഇതു് എന്തൊരു വിശേഷമാണു്? ആകട്ടെ, പത്നിയെ വിളിച്ചു ചോദിച്ച് പരമാൎത്ഥം മനസ്സിലാക്കാം. (അണിയറയിലേക്കു നോക്കിയിട്ട്) ആൎയ്യേ! ഇങ്ങോട്ടു വരൂ!

(നടി പ്രവേശിച്ചിട്ട്) ആൎയ്യാ! ഇതാ ഞാൻ.

സൂത്രധാരൻ—ആൎയ്യേ! ഭവതിക്കു സ്വാഗതം.

നടി—ആൎയ്യ! ഞാൻ എന്തൊരു കല്പനയാണു് നിറവേറേറണ്ടതെന്നു് ആജ്ഞാപിച്ചാലും?

സൂത്രധാരൻ—ആൎയ്യേ! (വളരെ നേരം പാടിയതുകൊണ്ടു് ഇത്യാദി വീണ്ടും പറഞ്ഞിട്ട്) നമ്മുടെ ഗൃഹത്തിൽ പ്രാതലിനു വല്ലതും ഉണ്ടോ?

നടി—ആൎയ്യ! എല്ലാം ഉണ്ടു്.

സൂത്രധാ—എന്തെല്ലാമാണുള്ളതു്?

നടി—അതോ, ശൎക്കരപ്പായസം, നെയ്യ്, തൈരു്, ചോറു്, ആൎയ്യനു് ഇഷ്ടമുള്ള മററു പദാൎത്ഥങ്ങൾ ഇവയെല്ലാമുണ്ടു്. ഈശ്വരാനുഗ്രഹംകൊണ്ടു് ഇവയെല്ലാമുണ്ടാവും.

സൂത്രധാരൻ—എന്തു്? നമ്മുടെ ഗൃഹത്തിൽ എല്ലാമുണ്ടെന്നോ? അതോ, എന്നെപ്പരിഹസിക്കയാണോ ഈ ചെയ്യുന്നതു്?

നടി—(ആത്മഗതം) ഇപ്പോൾ പരിഹസിച്ചേക്കാം. (പ്രകാശം) ആൎയ്യ! എല്ലാം ഉണ്ടു്. പക്ഷേ അങ്ങാടിയിലാണു് ഉള്ളതു്.

സൂത്രധാരൻ—(ദേഷ്യത്തോടുകൂടി) ഛീ! അനാൎയ്യേ! ഈ വിധം നിനക്കും ഞാൻ ആശാഭംഗമുണ്ടാക്കിയേക്കാം. അഥവാ നിൻെറ കഥതന്നെ കഴിഞ്ഞെന്നും വരാം. നീ എന്നെ ആകാശത്തോളം പൊക്കി വീണ്ടും പതിപ്പിച്ചില്ലേ?

നടി—ആൎയ്യൻ ക്ഷമിക്കണേ! ക്ഷമിക്കണേ! ഞാൻ നേരമ്പോക്കു പറഞ്ഞതാണു്.

സൂത്രധാരൻ—എന്നാൽ പിന്നെ ഇവിടെ പുതിയ വട്ടങ്ങളെല്ലാം കൂട്ടിയിരിക്കുന്നതെന്താണ്? ഒരു സ്ത്രീ കറിക്കൂട്ടരയ്ക്കുന്നു. മറെറാരു സ്ത്രീ മാലകെട്ടുന്നു. പഞ്ചവർണ്ണകുസുമോപഹാരങ്ങളെക്കൊണ്ടു് ഇവിടെയെല്ലാം അലങ്കരിച്ചിരിക്കുന്നു?

നടി—ആര്യ്യ! ഇന്നൊരു ഉപവാസം ആരംഭിച്ചിരിക്കയാണ്.

സൂത്രധാരൻ—ഈ ഉപവാസത്തിന്റെ പേരെന്താണ്.

നടി—അഭിരൂപപതിയെന്നാണ്.

സൂത്രധാരൻ—ആര്യ്യേ! ഇഹലോകസുഖത്തിനോ പരലോകസുഖത്തിനോ?

നടി—ആര്യ്യ! പരലോകത്തേക്കുള്ളതാണ്.

സൂത്രധാരൻ—(കോപത്തോടെ) ആര്യ്യന്മാർ നോക്കുവിൻ നോക്കുവിൻ! എന്റെ പണം ചിലവു ചെയ്തിട്ടാണ് പരലോകത്തേക്ക ഭർത്താവിനെ അന്വേഷിക്കുന്നതു്?

നടി—ആര്യ്യൻ പ്രസാദിക്കണം പ്രസാദിക്കണം. ഭവാൻ തന്നെ ജന്മാന്തരത്തിലും ഭർത്താവായി ഭവിക്കേണമെന്നു വിചാരിച്ചാണ് ചെയ്യുന്നതു്?

സൂത്രധാരൻ—ആരാണ് ഭവതിക്ക് ഈ ഉപവാസം ഉപദേശിച്ചുതന്നതു്?

നടി—ആര്യ്യന്റെ പ്രിയമിത്രമായ ജൂർണ്ണവൃദ്ധൻ.

സൂത്രധാരൻ—(കോപിച്ചു്) എടാ ദാസീപുത്ര! ജൂർണ്ണവൃദ്ധാ! രാജാവായ പാലകൻ കോപിച്ചു്, നവോഢയുടെ സുഗന്ധിയായ കേശകലാപത്തെയെന്നപോലെ നിന്നെ അടക്കുന്നതു് എന്നാണ് എനിക്ക കാണ്മാൻ തരംവരിക?

നടി—ആര്യ്യൻ പ്രസാദിച്ചാലും. ആര്യ്യന്റെതന്നെ പരലോകസുഖത്തിനുവേണ്ടിയാണ് ഈ ഉപവാസം (എന്നു കാല്ക്കൽ വീഴുന്നു)

സൂത്രധാരൻ—ആര്യ്യേ! എഴുന്നേല്ക്കൂ. ഈ ഉപവാസത്തിന്ന് ഇനി എന്തെല്ലാമാണ് ചെയ്യേണ്ടതു്?

നടി—നമ്മുടെ സ്ഥിതിക്കു യോജിച്ച ബ്രാഹ്മണനെ ക്ഷണിക്കണം.

സൂത്രധാരൻ—ആര്യ അങ്ങോട്ടു പോകുക. ഞാൻ ചെന്നു നമുക്കു അനുരൂപനായ ബ്രാഹ്മണനെ ക്ഷണിച്ചുകൊണ്ടു വരാം.

നടി—ആര്യൻ കല്പിക്കുന്നതുപോലെ (എന്നുപോയി).

സൂത്രധാരൻ—(ചുററിനടന്നിട്ടു്) ആശ്ചര്യം! ഇത്രയെല്ലാം ഐശ്വര്യവത്തായിരിക്കുന്ന ഉജ്ജയിനിയിൽ എനിക്കനുരൂപനായ ഒരു ബ്രാഹ്മണനെ എങ്ങിനെയാണു് അന്വേഷിച്ചു കണ്ടുപിടിക്കുക? (നോക്കിയിട്ടു്) ഇതാ ചാരുദത്തന്റെ മിത്രമായ മൈത്രേയൻ ഇങ്ങോട്ടുതന്നെ വരുന്നു. ആകട്ടെ. ഇദ്ദേഹത്തോടു ചോദിക്കാം. ആര്യമൈത്രേയ! ഇന്നു് എന്റെ ഗൃഹത്തിലെ അതിഥിസൽക്കാരത്തിൽ അഗ്രപൂജയെ സ്വീകരിക്കാമോ?

(അണിയറയിൽ) ഹേ! അങ്ങ വേറൊരു ബ്രാഹ്മണനെ ക്ഷണിച്ചാലും, എനിക്കു വേറെ തിരക്കുണ്ടു്.

സൂത്രധാരൻ—ആര്യ! യാതൊരു സൊല്ലയും കൂടാതെ ബഹുസുഖമായി ഭക്ഷിക്കാം. ദക്ഷിണയും ഉണ്ടാകും.

(വീണ്ടും അണിയറയിൽ) എടോ ഞാൻ മുമ്പുതന്നെ പറഞ്ഞില്ലേ കഴിയില്ലെന്നു്? പിന്നെയും എന്താണു് നിർബ്ബന്ധിക്കുന്നതു്?

സൂത്രധാരൻ—ഇദ്ദേഹം ഉപേക്ഷിച്ചു. കൊള്ളാം. വേറൊരു ബ്രാഹ്മണനെ ക്ഷണിക്കാം. (എന്നുപോയി)

(ആമുഖം കഴിഞ്ഞു).

(ഉത്തരീയം കൈയിൽ വെച്ചുകൊണ്ടു പ്രവേശിച്ചിട്ടു്)

മൈത്രേയൻ—(അങ്ങ വേറൊരു ബ്രാഹ്മണനെ ക്ഷണിച്ചാലും ഇത്യാദി മുൻ പ്രസ്താവിച്ചവിധം പറഞ്ഞിട്ടു്) അല്ലെങ്കിൽ മൈത്രേയനായ എനിക്കും അന്യന്റെ ക്ഷണങ്ങളെ അ

നേഷിക്കാറായിരിക്കുന്നു. ഹാ അവസ്ഥേ! നീ എത്ര നിസ്സാരമായിരിക്കുന്നു. ആ മഹാനായ ചാരുദത്തന്റെ സമ്പത്തുകാലത്തു് രാപ്പകൽ, അതിവിശിഷ്ടങ്ങളായി നെയ്യിന്റെ നറുമണം വീശിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന മോദകംകൊണ്ടുതന്നെ വയറു നിറച്ചു്, നാലുകെട്ടിനകത്തുള്ള വാതുക്കൽ ഇരുന്നുകൊണ്ടു് വർണ്ണപ്പാത്രങ്ങളെ ചിത്രകാരനെന്നപോലെ, ചുററുമിരിക്കുന്ന പലതരം പലഹാരപ്പാത്രങ്ങളെ ഓരോന്നു സ്പർശിക്കുകമാത്രംചെയ്തു് ഉപേക്ഷിക്കും. എന്നിട്ടു് നഗരവീഥിയിലെ കൂററനെന്നപോലെ അയവിറക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കും. അങ്ങിനെയിരുന്ന ഞാൻ ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദാരിദ്ര്യം നിമിത്തം ഭക്ഷണത്തിന്നുവേണ്ടി വീടുകളിലെ പ്രാവെന്നപോലെ അങ്ങുമിങ്ങും അലഞ്ഞുഴന്നിട്ടു് വിശ്രമിക്കുന്നതിനായി ആ മഹാന്റെ ഗൃഹത്തിലേക്കു ചെല്ലുന്നു. നിത്യകർമ്മാനുഷ്ഠാനം കഴിഞ്ഞ ഉടനെ ചാരുദത്തന്നു കൊടുപ്പാൻവേണ്ടി അദ്ദേഹത്തിന്റെ പ്രിയമിത്രമായ ജൂർണ്ണവൃദ്ധൻ, പിച്ചകപ്പൂമണമുള്ളതായ ഈ ഉത്തരീയം എന്റെ കയ്യിൽ തന്നയച്ചിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു് ഇപ്പോൾ ആര്യ്യ ചാരുദത്തനെ ചെന്നു കാണുകതന്നെ. അദ്ദേഹം നിത്യകർമ്മാനുഷ്ഠാനത്തിന്നുശേഷം ഗൃഹദേവതകൾക്കുള്ള ബലിയും എടുത്തുകൊണ്ടു് ഇതാ ഇങ്ങോട്ടു വരുന്നു. (അനന്തരം, നിർദ്ദേശിച്ചപ്രകാരം ചാരുദത്തനും രദനികയും പ്രവേശിക്കുന്നു).

ചാരുദത്തൻ—(നിർവ്വേദത്തോടുകൂടി മേല്പോട്ടുനോക്കി നിശ്വസിച്ചിട്ടു്)

മുമ്പെല്ലാമതിരമ്യമാമെവിടെ ഞാനപ്പിക്കുമപ്പൂജ ഹൽ-
ക്കമ്പം വിട്ടു ഭുജിച്ചു വന്നിതുടനേ ഹംസാദി പക്ഷിവ്രജം
ആ മററം മുഴുവൻ മുളച്ചു തൃണ,മൊട്ടപ്പിച്ചിട്ടും ധാന്യമോ
കാമം കീടതതിക്കുഭോജനവുമായ്തീരുന്നതിപ്പോളഹോ. ൻ

(എന്നു് മന്ദം ചുററിനടന്നു് ഇരിക്കുന്നു)

വിദൂഷകൻ— ഇതാ ആര്യ്യ ചാരുദത്തൻ. ഞാൻ ഇപ്പോൾ ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ അടുത്തു ചെന്നേക്കാം. (അടുത്തു ചെന്നിട്ടു്) ഭവാന്നു മംഗളം. ഭവാൻ വർദ്ധിച്ചാലും.

ചാരുദത്തൻ—ആയേ, സൎവ്വകാലമിത്രമായ മൈത്രേയൻ വന്നിരിക്കുന്നു. സഖേ! സ്വാഗതം. ഇരിക്കുക.

വിദൂഷകൻ—ഭവാന്റെ കല്പനപോലെ. ഭോ വയസ്യാ! നിത്യകൎമ്മാനുഷ്ഠാനം കഴിഞ്ഞ ഉടനെ ഭവാനു തരുവാനായി അങ്ങയുടെ പ്രിയമിത്രമായ ജൂൎണ്ണവൃദ്ധൻ പിച്ചകപ്പൂമണമുള്ളതായ ഈ ഉത്തരീയം എന്റെ കയ്യിൽ തന്നിരിക്കുന്നു. (എന്നു കൊടുക്കുന്നു).

(ചാരുദത്തൻ അതു വാങ്ങി വിചാരമഗ്നനായിരിക്കുന്നു).

വിദൂഷകൻ— ഭോ എന്താണ് വിചാരിച്ചുംകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു്?

ചാരുദത്തൻ—വയസ്യാ!

വൎദ്ധിച്ചുള്ളൂ തമസ്സിലെത്തിയവിളക്കെവ്വണ്ണമവ്വണ്ണമ-
ത്യൎത്ഥം ദുഃഖമിയന്നിടുമ്പൊളുളവാം സൌഖ്യം പ്രശോഭിച്ചിടും
മൎത്ത്യൻസൌഖ്യമൊടൊത്തുവാഴുമളവിൽദ്ദാരിദ്ര്യമാന്നാലഹോ
വൎത്തിക്കുന്നു ശവംകണക്കു പഴുതേ ശ്വാസം വിടുന്നെങ്കിലും. ൧൦

വിദൂഷകൻ—അല്ലേ തോഴരേ! മരണവും ദാരിദ്ര്യവുമായാൽ ഏതാണ് അങ്ങയ്ക്കു അധികം അഭിമതം?

ചാരുദത്തൻ—തോഴരേ!

ദാരിദ്ര്യദുഃഖം മരണത്തിനേക്കാൾ
ഘോരം നിരൂപിക്കുകിലില്ല വാദം
ചേരുന്നു ദുഃഖം മരണത്തിലല്പം
ദാരിദ്ര്യദുഃഖത്തിനൊരന്തമുണ്ടോ? ൧൧

വിദൂഷകൻ—തോഴരേ? വ്യസനിച്ചതു മതി. ദേവന്മാർ പാനംചെയ്തു ശേഷിച്ചതായ പ്രതിപദചന്ദ്രന്റെയെന്നപോലെ വിഭവങ്ങളെല്ലാം സുഹൃത്തുക്കൾക്കു സംഭാവന ചെയ്തു കൊണ്ടുണ്ടായിട്ടുള്ള ഭവാന്റെ ഈ പരിക്ഷയവും അതിമാത്രം രമണീയംതന്നെ.

ചാരുദത്തൻ—സഖേ! എന്റെ വ്യസനം സമ്പത്തില്ലാതായതു ചിന്തിച്ചല്ല. നോക്കൂ!

വർദ്ധിച്ചുള്ള മദപ്രവാഹമിയലും കാലം കഴിഞ്ഞീടവേ
ഹസ്തീന്ദ്രന്റെ കപോലമാമധുകരവ്രാതം ത്യജിക്കുംവിധം
സ്വത്തിൻ ഹാനിനിമിത്തമെൻഗൃഹമുപേക്ഷിക്കുന്നസാധുക്കളി-
ലൂത്താപം സഹനീയമല്ലതു ദഹിപ്പിക്കുന്നു ഹാ ഹന്ത മാം. ൧൨

വിദൂഷകൻ—തോഴരേ! ഈ തന്തയില്ലാത്ത നിസ്സാരസമ്പത്തുകൾ, കടന്നലിനെപ്പേടിച്ച് ഇടയച്ചെറുക്കന്മാരെന്നപോലെ എവിടെവിടെ ഹാനി പററില്ലയോ അവിടവിടെ ചെന്നു പററുന്നു.

ചാരുദത്തൻ—സഖേ!

സത്യം ഭൂതിനശിക്കകൊണ്ടു ചെറുതും ബാധിപ്പതില്ലാധിമാം
സ്വത്തുണ്ടാകവതും നശിച്ചിടുവതും ഭാഗ്യക്രമം പോലെയാം.
സ്വത്തില്ലാതെ വലഞ്ഞിടുന്നവനിലുള്ളിഷ്ടം ചിലക്കൊക്കയും
ചിത്തത്തിൽ കുറയുന്നതോർത്തു നിതരാമത്യോതപിക്കുന്നു ഞാൻ.
അതുമാത്രമല്ല;

ദാരിദ്ര്യംകൊണ്ടുലജ്ജയുണ്ടായിടുവതു,മതുകൊ-
ണ്ടാശു തേജസ്സു നീങ്ങും
തീരെത്തേജസ്സു പോയാലവമതിയുളവാം
പിമ്പു നിർവ്വേദമായി
പാരം നിർവ്വിണ്ണനുണ്ടാം പ്രസന,മഴലുദി-
ച്ചീടുകിൽ ബുദ്ധിമങ്ങും
ചേരുന്നു പിന്നെ നാശം നിധനത നിഖിലാ-
പത്തുകൾക്കും നിദാനം. ൧൩

വിദൂഷകൻ—തോഴരേ! നിസ്സാരമായ ആ സമ്പത്തിനെത്തന്നെ നിനച്ച് സന്താപിച്ചതു മതി.

ചാരുദത്തൻ—പുരുഷന്ന് ദാരിദ്ര്യമെന്നുള്ളതു്;

ചിന്തയ്ക്കാസ്പദമന്യമാം പരിഭവം വേറേവിധം വൈരമ-
ത്യന്തം മിത്രജുഗുപ്സ സജ്ജനവിദ്വേഷത്തിനും കാരണം.
കാന്താരത്തിനു പോകുവാൻ കൊതി കളത്രാനാദരം,വേഗമി-
സ്സന്താപാഗ്നി ദഹിപ്പതില്ല കരളിൽ താപം വളർത്തുന്നമേ. ൧൪

സഖേ! അതുകൊണ്ട് ഭവാൻ ചതുഷ്പഥത്തിൽ ചെന്ന് മാതൃപൂജചെയ്യുക. ഞാൻ ഗൃഹദേവതകളെ അച്ചിച്ചുകഴിഞ്ഞു.

വിദൂഷകൻ—ഞാൻ പോവുകയില്ല.

ചാരുദത്തൻ—എന്തുകൊണ്ട്?

വിദൂഷകൻ—ഇങ്ങിനെയെല്ലാം പൂജിച്ചിട്ടും ഭവാനിൽ പ്രസാദിക്കാത്ത ആ ദേവതകളെ അച്ചിച്ചിട്ടെന്താ ഗുണം?

ചാരുദത്തൻ—സഖേ! അങ്ങിനെ പറയരുത്? ഈ വിധി ഗൃഹസ്ഥൻ നിത്യമായി ആചരിക്കേണ്ടതാണ്.

തപസ്സുകൊണ്ടും മൊഴികൊണ്ടുമെന്നും
മനസ്സുകൊണ്ടും യമി പൂജചെയ്താൽ
മോദം പരം ദേവതകൾക്കുകൂട്ടം
വാദം നമുക്കീ വിഷയത്തിൽവേണ്ട. എന്ന

അതിനാൽ പോയി മാതൃപൂജ ചെയ്യൂ?

വിദൂഷകൻ—ഞാൻ പോവില്ല. വേറെ വല്ലവരും പോയി പൂജിക്കട്ടെ. ഞാനമൊരുപൂണന്തൽക്കാരൻതന്നെയെങ്കിലും എന്റെ കാൎയ്യമൊക്കത്തലകീഴായിട്ടാണിരിക്കുന്നത്. കണ്ണാടിയിൽ പ്രതിഫലിച്ചിട്ടുള്ള നിഴലുപോലെ ഇടം വലവും വലം ഇടവുമാണ്. പോരെങ്കിൽ ഈ സന്ധ്യാസമയത്ത് ഇവിടത്തെ രാജമാൎഗ്ഗത്തിൽ വേശ്യകൾ, വിടന്മാർ, അടിമകൾ രാജസംബന്ധികൾ എന്നിക്കൂട്ടർ സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കും. അവരുടെ മുമ്പിൽ, തവളയെ കൊതിച്ചുംകൊണ്ടുകിടക്കുന്ന കൃഷ്ണസൎപ്പത്തിന്റെ മുമ്പിലെലിയെപ്പോലെ ഞാൻ ചെന്നു പെട്ടാൽ എന്റെ കഥ കഴിയും. അങ്ങുന്ന് ഇവിടെ ഇരുന്ന് എന്തു ചെയ്യാനാണ് ഭാവം?

ചാരുദത്തൻ—ആകട്ടെ ഇവിടെ ഋരിക്കു! ഞാൻ എന്റെ ധ്യാനം കഴിക്കട്ടെ.

(അണിയറയിൽ)

നില്ക്കു് വസന്തസേനേ നില്ക്കു്?

(അനന്തരം വസന്തസേനയെ തുടൎന്നുംകൊണ്ട് വിടൻ ശകാരൻ അടിമ എന്നിവർ പ്രവേശിക്കുന്നു).

വിടൻ—വസന്തസേനേ നില്ക്കു് നില്ക്കു്?

ക്രുട്ടം നാട്യപ്രയോഗാലതി പടുത പെട്ടം
　　കാലുവെച്ചിട്ടിപ്പോളേറെ-
പ്പേടിച്ചുംകൊണ്ടു പാരം മൃദുതനലത,നീ
　　സൌരഭമാൎന്നും വെടിഞ്ഞു്
വേടൻ പിറേവ വരുമ്പോൾ ഭയപരവശയാം
　　പേടമാനെന്നപോലെ-
ന്തോടിപ്പോകുന്നതെന്നോത്തരളമിഴി?മിഴി-
　　ക്കോണിനാൽനോക്കിനോക്കി. ൧൩

ശകാരൻ—നിക്ക് വസന്തസേനേ നിക്ക്? (പാനമട്ടു)

പോകുന്നു നീയിടറിക്കൊണ്ടെന്തിനായ്
വേഗമോടുന്നിതമ്പരന്നീടുന്നു.
ചീളന്നിങ്ങിനെ പറഞ്ഞുകൊള്ളുന്നു നീ
ബാലേ നിക്കൊട്ടു ചത്തുപോകില്ല നീ
ഏറ്റെപ്പാരം പെരികെയുണ്ടാകണം
ക്രുദ്ധകാന്തേ!നിനക്കെന്നിലിക്കാലം
തീക്കനലിലിറച്ചിപോലെന്മന-
സ്സോക്ക നീ പൊരിയുന്നു കാമാഗ്നിയിൽ. ൧൪

ചേടൻ—ആര്യേ നില്ക്കു് നില്ക്കു്?

വല്ലാത്തഗ്രീഷ്മകാലത്തരിയ ചിറകെഴും
　　നന്മയിൽപ്പേടപോലെ-
ച്ചെല്ലുമല്ലോ നീ ഗമിക്കുന്നിതു മമ സവിധ-
　　ത്തിങ്കൽനിന്നോടവേ പോട്ടം
കള്ളൻ മത്സ്വാമി കാട്ടിൻനടുവിൽപവശമാം
　　കാട്ടുകോഴിക്കുഞ്ഞുപോലെ-
ന്തെല്ലേറെപ്പെട്ടിമുട്ടിത്തരയോടുമധുനാ
　　കാണുകൊവന്നെത്തിടുന്നു. ൧൫

വിടൻ—വസന്തസേനേ നില്ക്കു് നില്ക്കു്?

കാന്തേ! നീ പെരുതായിട്ടും കദളിപോലേററം വിറച്ചും പുവ-
ട്ടെന്നും പോലന്നുടുത്തതിൻ തല വിളങ്കാററാൽ പലിച്ചുംഭൃശം

ചെന്താർ തൂകിയു,മാശ്ശു കല്ലുളികളാൽ ഭേദിക്കകൊണ്ടേററവും
ചന്തംചേന്നമനസ്സിലയ്യൂംശരിയായ്മിന്നുന്നാനീപോകയോ?

ശകാരൻ—നിക്ക് വസന്തസേനേ നിക്ക?

(കണ്ണപവൃത്തി)

അലർശരനഞ്ചമ്പുടയവൻ കാമൻ
കൊല ചെയ്തീടുവാനൊരുങ്ങുന്നുണ്ടെന്നെ
ഒരു സമയവുമുറങ്ങുന്നില്ല ഞാ-
നറികിതിന്നെല്ലാമിടയാക്കി നീ താൻ
പെരികെപ്പേടിയും ഭയവുമാൻകൊ-
ണ്ടരമിടറിക്കൊണ്ടെവിടെപ്പോകുന്നു.
ഭശാന്യൻ കുന്തിയെക്കണക്കിപ്പോളെൻറ
വശത്തിലാക്കാതെ വിടില്ലെടോ നിന്നെ. ൨൧

വിടൻ—വസന്തസേനേ!

പതഗവരഭയംകൊണ്ടാത്തയാം വ്യാളിപോലെ
ദ്രുതതരമിവനേക്കാളോടിടുന്നൊന്തിനേവം
മതി പവനനെ വേഗംകൊണ്ടു തോല്പിക്കുവാൻ ഞാൻ
മതിമുഖി!തുനിയുന്നില്ലിങ്ങുനിൻ നിഗ്രഹാത്ഥം. ൨൨

ശകാരൻ—ഭാവ! ഭാവ!

കാമനുള്ളകൊരടാവു,കള്ളി,യിവൾതേവി-
ടിച്ചി,കലനാശിനീ,
കാമപേടിക,പതിഞെമുക്കി,യധികപ്രേ-
സംഗമിയലുന്നവൾ,
മീൻവിഴുങ്ങി,നടി,ദാസി,മോഹിനിയിവൾക്ക
പേരുകൾ കനിഞ്ഞുപ-
ത്തേവമേകിയഹമെന്നെയൊട്ടുമിവളാഗ്ര-
ഹിച്ചിടുവതില്ലഹോ. ൨൩

വിടൻ—

കണ്ഡപങ്ങളിമുകീട്ടുമുള്ളകൾ....
...ദ്ദതുലോഹിയും

കൊണ്ടഹോ വിടജനങ്ങൾ മീട്ടമൊരു വീണ
പോലെ വിഘസുനാ നീ
കൊണ്ടലിൻ കട്ടരവം ശ്രവിച്ചുരിയ സാര-
സത്തരുണി പോലെയും-
ക്കൊണ്ടുഭീതിയൊടുമെന്തിനിങ്ങിനെ ഗമിച്ചി-
ടുന്നതു സുലോചനേ? ൨൪

ശകാരൻ—(വഞ്ചിപ്പാട്ടുരീതി)

ഝണഝണകിലുങ്ങുന്ന പാദഭം മെയ്യിൽ ഭംഗിയോടു-
മണിഞ്ഞുള്ള ചന്തക്കാരിപ്പെൺകിടാവേ നീ
ശ്രീരാമനെബ്ഭയപ്പെട്ടു പാഞ്ചാലിയെന്നതു പോലെ
പാരിച്ചീടും വേഗത്തോടുമെന്തിനോടുന്നു
വിശ്വാവസുവിൻെറ പെങ്ങളായീടുമസ്സുഭദ്രയെ
ഹനൂമാൻപോലിപ്പോൾ നിന്നെപ്പിടിച്ചിടും ഞാൻ. ൨൫

ചേടൻ—

ശരിക്ക രാജവല്ലഭനോമിഷ്ടയായ് ഭവിക്കനീ
യിറച്ചിയും നിനക്ക നല്ല മത്സ്യവും ലഭിക്കുമേ
മുറയ്ക്കിതൊക്ക നല്കിടുന്ന മത്സ്യനെട്ടിവാനിശം
മരിക്കിലും ഭജിച്ചിടുന്ന നായ്ക്കളെന്നതോക്കനീ. ൨൬

വിടൻ—ഭവതി വസന്തസേനേ!

താരകാരുചിരതേസന്ധ്യയാമിയന്നമേഖലയണിഞ്ഞുകൊ-
ണ്ടേറെനല്ലമണമുള്ളതായ് മുടിച്ചുട്ടതാംതിലകമിട്ടുനീ
ചാരുചന്ദ്രമുഖി!പേടിപൂണ്ടുനഗരാധിദേവതകണക്കതാൻ
സൈ്വരമേവമതിവേഗമോടുവല്ലഹസ്സപാക്കമല്ലയത്ഭുതം. ൨൭

ശകാരൻ—(താമരക്കണ്ണൻ എന്നമട്ട്)

കാട്ടിൽനായ്ക്കളൊന്നുകൂടുമ്പോളെറെപ്പേടികലർന്നുടൻ
ഓടിപ്പോകുന്നജംബുകപ്പെണ്ണിനോടൊന്നതാകുംനീയിപ്പോൾ
ചാരത്തീതെങ്ങളെത്തീടുംനേരംപാരംപേടിച്ചുമണ്ടുന്നു
എൻെറമാനസമൊയ്യപ്പെടുന്നതിൻെറകൈവാരമാഹിനീ
ശങ്കവിട്ടരികിലണഞ്ഞീടുകയെന്നരികിലണയുവതിന്നീയോടുന്നു: ൨൮

വസന്തസേന—പല്ലവക! പല്ലവക! പരഭൃതികേ! പരഭൃതികേ!

ശകാരൻ—(ഭയത്തോടുകൂടി) ഭാവാഭാവാ! ആളുകൾ ആളുകൾ.

വിടൻ—പേടിക്കേണ്ട പേടിക്കേണ്ട.

വസന്തസേന—മാധവികേ, മാധവികേ!

വിടൻ—(ചിരിച്ചുംകൊണ്ടു്) മൂഢ്! പരിജനങ്ങളെ അന്വേഷിക്കയാണു്.

ശകാരൻ—ഭാവ ഭാവ! പെണ്ണുങ്ങളെ വിളിക്കുന്നുവോ?

വിടൻ—അതേ.

ശകാരൻ—ഞാൻ വേണെങ്കിൽ നൂറു പെണ്ണുങ്ങളെ കൊല്ലാം. ഞാനെന്തൊരു ശൂരൻ!

വസന്തസേന—(ആരെയും കാണാഞ്ഞിട്ടു്) ഹാ കഷ്ടം. ഹാ കഷ്ടം. പരിജനങ്ങളും എന്നെ പിരിഞ്ഞുവെന്നോ? ഇപ്പോൾ ഞാൻ തന്നെത്താൻ രക്ഷപ്പെടേണ്ടിവന്നിരിക്കുന്നു.

വിടൻ—അന്വേഷിക്ക, അന്വേഷിക്കൂ!

ശകാരൻ—പരഭൃതികയേയോ പല്ലവകനേയോ വസന്തമാസത്തെയൊക്കത്തന്നേയോ വിളിച്ചോ? ഞാൻ പിടിക്കാൻ വരുന്ന നിന്നെ ആരു രക്ഷിക്കും?

(വഞ്ചിപ്പാട്ടുരീതി)

ദുശ്ശാസനനെന്നപോലെ വീരനായി വിളങ്ങും ഞാൻ
ദുഷ്ടേ! നിൻ കുന്തളിപ്പോൾ പിടിച്ചിഴക്കും.
നിന്നെസ്സഹായിപ്പാനാരക്കുന്തീപുത്രൻ ദശാസ്യനോ
ശേഷികെട്ട ജമദഗ്നിപുത്രൻ ഭീമനോ? ൨൯
ഭനാക്കിയക്കാ, ഭനാക്കിക്കൊ?

(കളകാഞ്ചിരീതി)

അറിക മമ കരതളിരിലുണ്ടിതാ ഖഡ്ഗമൊ-
ന്നിനിതുകൊണ്ടു ഞാൻ നിന്നെ വെട്ടും ദൃഢം
ഉടനുടലിൽനിന്നു നിൻ മസ്തകം വേർപെടും-

ത്തുക്കളുള്ള ഞാൻ നിൻ കഥ കഴിച്ചേക്കുമേ
ചെറുത്തുമിഹ കാര്യമില്ലോടീട്ടു നീ,യാശു
ചത്തിടും നിന്നെ വിടീക്കുവാനൊക്കുവോൻ. ൩൦

വസന്തസേനാ—ആര്യ! ഞാൻ അബലയാണല്ലോ.

വിടൻ—അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണ് നീ ജീവിക്കുന്നത്.

ശകാരൻ—അതാണ് നിന്നെ കൊല്ലാത്തത്.

വസന്തസേന—(ആത്മഗതം) ഇവന്റെ അനുനയം പോലും ഭയങ്കരമായിരിക്കുന്നു. ആകട്ടെ. ഇപ്രകാരം പറയാം. (പ്രകാശം) ആര്യ! ഭവാന്ന് ആഭരണത്തിലാണോ മോഹം?

വിടൻ—ശാന്തം. ഭവതി വസന്തസേനേ! ഉദ്യാനലതയിൽനിന്ന് ആരെങ്കിലും പുഷ്പമോഷണം ചെയ്യുമോ? അതുകൊണ്ട് ആഭരണങ്ങളുടെ കഥ വിട്ടേക്കൂ.

വസന്തസേന—എന്നാൽ ഇപ്പോൾ എന്താണ് വേണ്ടത്?

ശകാരൻ—വാസുദേവനെപ്പോലെ കേങ്കേമനായ എന്നെ സ്വീകരിക്കയാണ് വേണ്ടത്.

വസന്തസേന—(കോപത്തോടുകൂടി) ശാന്തം. ശാന്തം. ഛീ! ചേട്ടത്തം ചിലയ്ക്കുന്നോ?

ശകാരൻ—(കൈകൊട്ടിച്ചിരിച്ചിട്ട്) ഭാവ, ഭാവ! ഇതു നോക്കൂ. എന്നോട് ഈ തേവിടിച്ചിപ്പെണ്ണ് ബഹു ഇഷ്ടത്തോടെ വരൂ നിങ്ങൾ ചടച്ചല്ലോ. ചലിച്ചല്ലോ എന്നൊക്കെപ്പറഞ്ഞതു കേട്ടില്ലേ? ഞാനിപ്പോ വല്ല നാട്ടിലെക്കൊ കോട്ടിലെക്കൊ പോയോ കൊച്ചമ്മാ! ഞാനെന്റെ കാല് ഭാവന്റെ തലയിൽ മുട്ടിച്ച് സത്യം ചെയ്യാം. ഞാൻ നിന്റെ പിമ്പേ ഓടി ഓടിത്തന്നേ ചടക്കുകയും ചലിക്കുകയും ഒക്കെ ച്ചെയ്തുള്ളത്.

വിടൻ—(വിചാരം) കഷ്ടം. ചിലക്കയെന്നു പറഞ്ഞതിനെ ഈ മടയൻ ചലിക്ക എന്നായി ധരിച്ചിരിക്കുന്നു. (പ്രകാശം) വസന്തസേനേ! ഭവതി ഇപ്പറഞ്ഞതു വേശ്യാവൃത്തിക്കു ചേർന്നതല്ല. നോക്കൂ.

നിത്യം വേശ്യാനിവാസം തരുണരുടെ സഹാ-
　　യത്തിനാലേ ലസിക്കും
പന്ഥാവിൽ ചേൎന്നു നില്ക്കും മൃദുസുമലതപോ-
　　ലാണെടോ വേശ്യ നൂനം
ഗാത്രം തേ പണ്യഭൂതം ദ്രവിണമതു തരും
　　പൂരുഷൎക്കേകിടേണം
ഭദ്രേ! സേവിച്ചിടേണം പ്രിയനെയുമൊരുപോ-
　　ലപ്രിയൻതന്നെയും നീ. ൩൧

എന്നുതന്നേയല്ല;
　മുങ്ങുന്നു സൂരിയാകും ദ്വിജനുമധമനാം
　　ശൂദ്രനും വാപിയൊന്നിൽ
　തങ്ങുന്നു ബൎഹി വാഴും രുചിരലതയിലം
　　കാക്കയും ചെന്നു പിന്നേ
　ശൂദ്രാദ്യന്മാരൊടൊപ്പം ക്ഷിതിസുരവരരും
　　തോണിയിൽക്കേറിടുന്നു-
　ണ്ടോൎത്താലുംനീയിവയ്യോൎത്തൊരുഗണിക, രമി-
　　പ്പിക്കുകെല്ലാവരേയും. ൩൨

വസന്തസേന—ഗുണമാണു് അനുരാഗത്തിന്നു കാരണം; ബലാല്ക്കാരമല്ല.

ശകാരൻ—ഭാവ, ഭാവ! ഈ ഗൎഭദാസി ആ ദരിദ്രചാരുദത്തന്റെ പേരിൽ അനുരാഗത്തോടുകൂടി പോകുന്നതുകൊണ്ടാണു് കാമദേവക്ഷേത്രത്തിന്റെ ഉദ്യാനത്തിൽനിന്നു് ഇത്രത്തോളമെത്തിയിട്ടും എന്നെ കാമിക്കാത്തതു്. ചാരുദത്തന്റെ വീടു് ഇതാ ഇടത്തുഭാഗത്താണു്. ഇവൾ നമ്മൾ രണ്ടാളുടേയും കയ്യിൽനിന്നു വഴുതിപ്പോകാതെ ഭാവൻ സൂക്ഷിക്കണം.

വിടൻ—(ആത്മഗതം) പറയരുതാത്തതേതോ അതുതന്നെ പറഞ്ഞു മടയൻ- വസന്തസേനയ്ക്കു് ആൎയ്യചാരുദത്തനിലാണോ അനുരാഗം? "രത്നം രത്നേന സംഗച്ഛതേ" എന്ന ചൊല്ലു് ഏററവും വാസ്തവമായിരിക്കുന്നു. എന്നാൽ ഇവൾ

പൊയ്ക്കൊള്ളട്ടെ. ഈ മൂർഖനെക്കൊണ്ടെന്തുള്ളൂ (പ്രകാശം) രാജസ്യാലാ! ഇടത്തുഭാഗത്താണോ സാർത്ഥവാഹന്റെ ഗൃഹം?

ശകാരൻ— അതേ, ഇടത്തുഭാഗത്താണ് അവന്റെ ഭവനം.

വസന്തസേന— (ആത്മഗതം) ആശ്ചര്യം! ഇടത്തുഭാഗത്താണ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗൃഹമെന്നു പറഞ്ഞതു വാസ്തവം തന്നെ. ഉപദ്രവകാരിയെങ്കിലും ദുർജ്ജനം ഉപകാരമാണ് ഇച്ചെയ്തതു്. പ്രിയസംഗമത്തിന്നു വഴിയാക്കിയല്ലോ.

ശകാരൻ—ഭാവ, ഭാവ! ഉഴുന്നിൻകൂട്ടത്തിൽ വീണ മഷിഗുളികപോലെ നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കെത്തന്നെ വസന്തസേന ക്കൂരിരുട്ടിൽ മറഞ്ഞു.

വിടൻ— അഹോ ഇരുട്ട് അതികേമം. എങ്ങിനെയെന്നാൽ;

ദൃഷ്ടിക്കു കാഴ്ച ചെറുതല്ല നമുക്കിരുട്ടിൽ
പെട്ടെന്നു ചേർന്നിട്ടുകൊണ്ടു വേർപിരിഞ്ഞു
കഷ്ടം കനത്തൊരിരുളിത്തിരി കണ്ടിടാത്ത
മട്ടിങ്ങടച്ചുവിധമായി മിഴിച്ച നേത്രം. ൩൩

അതുമാത്രമല്ല;

ഇരുളുടലിൽ പുരളുന്നോ
പെരികെ നഭസ്സഞ്ജനം പൊഴിക്കുന്നോ
ഒരുഫലമില്ലാത്തൊരസൽ-
പുരുഷാശ്രയമെന്നപോലെ മിഴിയായി. ൩൪

ശകാരൻ—ഭാവ, ഭാവ! ഞാൻ വസന്തസേനയെത്തിരയാം.

വിടൻ— കന്യാകമാര! അവളെ തിരിച്ചറിയാൻ വല്ല അടയാളവുമുണ്ടോ?

ശകാരൻ— ഭാവ, ഭാവ! എന്തടയാളം?

വിടൻ— മാല്യത്തിന്റെ സൌരഭ്യമോ ഭൂഷണത്തിന്റെ ശബ്ദമോ എന്തെങ്കിലും.

ശകാരൻ— മാലയുടെ മണം കാററുകൊണ്ടു കേൾക്കുന്നുണ്ടു്. എന്നാൽ മൂക്കിലിരുട്ടു നിറഞ്ഞിട്ടു് പണ്ടത്തിൻെറ ശബ്ദം നല്ലോണം കാണാൻ പാടില്ല.

വിടൻ— (സ്വകാര്യമായിട്ടു്) വസന്തസേനേ!

കാമം തിങ്ങുമിരുട്ടിൽ നിന്നെയധുനാ
കാണുന്നതില്ലുത്തമേ
കാർമ്മേഘത്തിനകത്തടങ്ങി മരുവും
വിദ്യുത്തിനെപ്പോലെടോ
പൂമാലയ്ക്കിയലുന്ന നല്ല മണവും
മഞ്ജുസ്വനം കൂടിടും-
നാമഞ്ജീരവുമിങ്ങു നിന്നെയറിയി-
ക്കുന്നു കൃശാംഗീമണേ? ൩൫

കേട്ടില്ലേ വസന്തസേനേ!

വസന്തസേന— (ആത്മഗതം) ഗ്രഹിക്കയും ധരിക്കയും ചെയ്തു. (മാലയെ ഉപേക്ഷിക്കയും ആഭരണങ്ങൾ അഴിച്ചെടുക്കയും ചെയ്തു് കുറഞ്ഞൊന്നു ചുററിനടന്നു് കൈകൊണ്ടു തടവിനോക്കുന്നതായി നടിച്ചിട്ടു്) അഹോ! മതിലിൻെറ സ്ഥിതി തടവിനോക്കുമ്പോൾ ഇതു പടിവാതൽ തന്നെ എന്നറിയുന്നുണ്ടു്. വാതൽ അടച്ചിട്ടുള്ളതായി കാണുന്നല്ലോ.

ചാരുദത്തൻ— സഖേ! ഞാൻ ജപിച്ചുകഴിഞ്ഞു. അതു കൊണ്ടു് ഭുനിച്ചല്ല, മാതൃപൂജ ചെയ്യു.

വിദൂഷകൻ— ഹയ്! ഞാൻ പോവില്ല.

ചാരുദത്തൻ— ധിക് കഷ്ടം!

സ്വത്തില്ലാതായവൻതൻ മൊഴികളെ വിലവെ-
ക്കില്ല ബന്ധുക്കളാരും
പ്രത്യേകിച്ചുള്ള മിത്രങ്ങളുമകലുമഹോ
വേരുമാപത്തു പാരം
സത്വം നന്നൊച്ചുരുങ്ങും, മലിനത പെരുകും
ശീലമാം ചന്ദ്രനിൻ ദ്ര-

ഷ്ഠൂത്യം മററുള്ളവൻ ചെയ്യുന്നുമുടനവനിൽ
കൊണ്ടുപോയിച്ചുമത്തും. ൩൬

എന്നുമാത്രമല്ല;

ഇല്ലാരും കൂട്ടുകെട്ടെന്നാളുവരു,മുരിയാ-
ടില്ല മാനിച്ചോരാളും
കല്യാണങ്ങൾക്കു ചെന്നാൽ ധനികളവനെ നോ-
ക്കുന്നു സാവജ്ഞമെന്നും
ചെല്ലാ മാലിന്യമാണ്ടോൻ വലിയവരുടെ മു-
മ്പാകെ നാണം നിമിത്തം
കില്ലില്ലിന്നിർദ്ധനത്വം കരുതുമളവിലാ-
റാം മഹാപാതകം താൻ. ൩൭

അതുതന്നെയുമല്ല;

കൊള്ളാവുന്നോരു മിത്രമെന്നു കരുതി-
ദ്ദാരിദ്ര്യമേ നീ ചിരം
സോല്ലാസം മമ മെയ്യിൽ വാണൊടുവിലീ
നിർഭാഗ്യനായുള്ള ഞാൻ
അല്ലൽപ്പെട്ടു മരിച്ചുപോകിലെവിടെ
പ്പാർത്തീടുമീവണ്ണമെ-
ന്നുള്ളിൽസ്സാമ്പ്രതമോർത്തു ഞാൻ വ്യസനിയായ്
തീർന്നീടിടുന്നേററവും. ൩൮

വിദൂഷകൻ—(മുഖം മങ്ങിയുംകൊണ്ടു്) അല്ലേ തോഴരേ! ഞാൻതന്നെ പോകേണമെങ്കിൽ എനിക്കു സഹായമായിട്ടു് ഈ രദനികയേയും അയയ്ക്കണം.

ചാരുദത്തൻ— രദനികേ! മൈത്രേയനൊന്നിച്ചു ചെല്ലു

ചേടി— ആര്യന്റെ കല്പനപോലെ.

വിദൂഷകൻ— ഭവതി, രദനികേ! പൂജാദ്രവ്യങ്ങളും വിളക്കുമെടുക്കുക. ഞാൻ പടിവാതൽ തുറന്നുവെക്കാം. (അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു)

വസന്തസേനാ— എന്റെ പേരിൽ അനുഗ്രഹബുദ്ധി

കൊണ്ടോ എന്നു തോന്നുംവണ്ണം പടിവാതൽ തുറക്കപ്പെട്ടല്ലോ. അതിനാൽ പ്രവേശിക്കതന്നെ. (നോക്കിയിട്ട്) അയ്യോ കഷ്ടം! അയ്യോ കഷ്ടം! വിളക്ക കത്തിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നല്ലോ. (ചേലത്തുമ്പുകൊണ്ടു വിളക്ക കെട്ടുത്തു് അകത്തേക്ക കടക്കുന്നു).

ചാരുദത്തൻ— മൈത്രേയ! ഇതെങ്ങിനെ പററി.

വിദൂഷകൻ— പടിവാതൽ തുറന്നപ്പോൾ കാററു് ഊററമായി കടന്നുവന്നതുകൊണ്ടു് വിളക്ക് കെട്ടുപോയി. ഭവതി രദനികേ! നീ പടിവാതലിലൂടെ ചെല്ലു്. ഞാൻ നാലുകെട്ടിനകത്തുചെന്നു് വിളക്ക കൊളുത്തിക്കൊണ്ടുവരാം. (എന്നു പോയി.)

ശകാരൻ— ഭാവ, ഭാവ! വസന്തസേനയെ ഞാൻ പിടിക്കാം.

വിടൻ— പിടിക്കൂ, പിടിക്കൂ!

ശകാരൻ— (അപ്രകാരം ചെയ്തിട്ടു്) ഭാവ, ഭാവ! കിട്ടിപ്പോയി കിട്ടിപ്പോയി.

വിടൻ— മടയ! ഇതു ഞാനല്ലേ!

ശകാരൻ— ഭവാൻ ഇവിടെത്തന്നെ ഇളകാതെ നിക്കണം. (പിന്നെയും തിരിഞ്ഞു് ചേടനെ പിടിച്ചിട്ടു്) ഭാവ, ഭാവ! കിട്ടിപ്പോയി, കിട്ടിപ്പോയി.

ചേടൻ— യജമാനേ ഞാൻ ചേടനാണു്.

ശകാരൻ— ഇതു ഭാവൻ, ഇതു ചേടൻ; ഭാവൻ, ചേടൻ; ചേടൻ, ഭാവൻ; നിങ്ങൾ രണ്ടാളും ഇവിടത്തന്നെ നിക്കിൻ (പിന്നേയും തിരഞ്ഞു രദനികയുടെ മുടിയിൽ പിടിച്ചിട്ടു്) ഭാവ, ഭാവ! ഇതാ കിട്ടിപ്പോയി വസന്തസേനയെ.

(വാരണത്തിൻ വടിവുടയ എന്നമട്ടു്)

ക്രൂരിത്തട്ടത്തേറെ വേഗം പാഞ്ഞിട്ടപ്പോൾ
പാരിച്ച പൂമണത്താൽ ഞാനറിഞ്ഞു
ചാണക്യൻ ദ്രൗപദിയെയെന്നപോലി-
[illegible]ന്റെ [illegible] ഞാൻ പി[illegible]

വിടൻ—

യുവതീമണി നീ സൽക്കല-
ഭവനായ യുവാവിനെക്കൊതിക്കുന്നു
തവ സംഭാവനയോഗ്യം
പൂവണിമുടിയെപ്പിടിച്ചിഴത്തിതഹോ. ൪൦

ശകാരൻ—(മററുമ്മ ഗോപിമാർ. എന്നപോലെ)
ചന്തം തുളുമ്പുന്ന സുന്ദരി നിൻെറ,
കുന്തൽത്തലമുടി നല്ലൊരു കേശം
തപ്പിപ്പിടിച്ചു ഞാനിപ്പൊഴതുധുനാ,
മുപ്പുരം മൂന്നുമെരിച്ചവനേയോ
ശങ്കരനേയോ സദാശിവനേയോ,
തിങ്കൾക്കലയെധരിപ്പവനേയോ
വേഗം വിളിച്ചു കരഞ്ഞിട്ടകേററം,
ശോകം കലന്നാശു രോദിക്കുക നീ. ൪൧

രദനിക— (ഭയത്തോടുകൂടി) ആയ്യന്മാർ ഈ ചെയ്യുന്നതെന്താണു്?

വിടൻ— കന്യാകമാര! ഈ ശബ്ദം മററാരുടേതോ ആണല്ലോ.

ശകാരൻ —ഭാവ, ഭാവ! തൈർ കൊതിച്ചുപോകുന്ന ചക്കിപ്പൂച്ചയെപ്പോലെ ഈ ദാസീപുത്രി സ്വരം മാററിയതാണു്.

വിടൻ—സ്വരം മാററിയതാണോ? അഹോ ചിത്രം! അല്ലെങ്കിൽ ഇതിലെന്താണു് ചിത്രം!

കലാഭ്യാസമെന്നല്ല രംഗപ്രവേശം
ചലേമട്ടിൽ വഞ്ചിച്ചുകൊൾവാൻ പടുത്വം
വരാരോഹയായുള്ളിവൾക്കുണ്ടിതെല്ലാം
സ്വരത്തിങ്കൽ നൈപുണ്യമില്ലാതെയാമോ? ൪൨

വിദൂഷകൻ— (പ്രവേശിച്ചിട്ടു്) ആഹോ കഷ്ടം! യാഗത്തിന്നറുക്കാൻ കൊണ്ടുപോകുന്ന ആട്ടിൻെറ ഹൃദയംപോലെ സന്ധ്യാസമയത്തെ ഇളങ്കാററുകൊണ്ടു് [illegible] ഏ

ന്നിളകികൊണ്ടിരിക്കുന്നു. (അടുത്തുചെന്നു രദനികയെ നോക്കീട്ടു്) ഹേ രദനികേ!

ശകാരൻ— ഭാവ, ഭാവ! ആളുകൾ, ആളുകൾ!

വിദൂഷകൻ— ആര്യ്യചാരുദത്തൻ ദരിദ്രനായ്ത്തീൎന്നുവെന്നു വെച്ചിട്ടു് ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗൃഹത്തിൽ അന്യന്മാർ അക്രമമായി പ്രവേശിക്കുന്നതു മൎയ്യാദയുള്ളതോ ന്യായത്തിന്നു പററിയതോ?

രദനിക— ആര്യ്യമൈത്രേയ! എന്നെ ഉപദ്രവിക്കുന്നതു നോക്കൂ!

വിദൂഷകൻ— ഉപദ്രവിക്കുന്നോ നിന്നെ. അല്ല നമ്മെ.

രദനിക— അതെ; നമ്മെത്തന്നെ.

വിദൂഷകൻ— ബലാൽക്കാരമായിട്ടാണോ ഇതു ചെയ്യുന്നതു്?

രദനിക— അതെ.

വിദൂഷകൻ— സത്യം?

രദനിക— സത്യം.

വിദൂഷകൻ— (കോപത്തോടെ വടി ഉയൎത്തിപ്പിടിച്ചുകൊണ്ടു്) അതു പററില്ല: അമ്പടാ, തന്റെ വീട്ടിൽ പട്ടിക്കുകൂടി ഉൗക്കുകൂടും. വിശേഷിച്ചു് ഞാനൊരു ബ്രാഹ്മണൻ. അതുകൊണ്ടു്, എന്നെപ്പോലുള്ളവരുടെ ഭാഗ്യത്തിന്നു തുല്യം കുടിലമായ ഈ വടിയാൽ, ഉണങ്ങിയ പൊള്ളമുളയെപ്പോലെ ഈ ദുഷ്ടന്റെ തല തട്ടിപ്പൊട്ടിച്ചുകളയാം.

വിടൻ— മഹാബ്രാഹ്മണ! ക്ഷമിക്കണേ, ക്ഷമിക്കണേ!

വിദൂഷകൻ (വിടനെ നോക്കിയിട്ടു്) ഇയ്യാൾ ഉപദ്രവമൊന്നും ചെയ്യുന്നില്ല. (ശകാരനെ നോക്കിയിട്ടു്) ഇവൻ തന്നെയാണു് ദൌൎജ്ജന്യം കാണിക്കുന്നതു്. എടാ, എടാ! രാജശ്യാലാ! താന്തോന്നീ. ഭീരുമൊട്ടീ. ഈ കാണിക്കുന്നതെല്ലാം മൎയ്യാദയാണോ? മഹാനായ ആ ആര്യ്യചാരുദത്തൻ ദരിദ്രനായിത്തീൎന്നിട്ടുണ്ടെങ്കിലും അദ്ദേഹത്തിന്റെ ഗുണഗണങ്ങൾ ഉജ്ജയിനിയെ ഇന്നും അലങ്കരിച്ചുകൊണ്ടുതന്നെ ഇരിക്കുന്നില്ലേ?

എന്തുകൊണ്ടാണ് നീ അഗ്രഹത്തിന്റെ ഗൃഹത്തിൽ കയ്യേറി പരിജനങ്ങളെ ഇമ്മാതിരി ഉപദ്രവിക്കുന്നതു്?

ദരിദ്രനാകകൊണ്ടൊരുത്തനില്ല താഴ്ച ചെറുമേ
ശരിക്കു ദൈവമാരെയും നിനപ്പതുണ്ടൊരേവിധം
പെരുത്ത ദ്രുതിയെല്ലിലും, സുശീലമററ മാനുഷൻ
കരുത്തകന്നുഴന്നിട്ടം ദരിദ്രനാണു നിണ്ണയം. ൪൩

വിടൻ— (വൈലക്ഷ്യത്തോടെ, മഹാബ്രാഹ്മണ! ക്ഷമിക്കണേ, ക്ഷമിക്കണേ. മററായവളാണെന്നു വിചാരിച്ചാണ് ഇങ്ങിനെ ചെയ്തുപോയതു്; ഗവ്വം കൊണ്ടല്ല. നോക്കു;

തിരയുന്നു വയം സകാമയെ-

വിദൂഷകൻ— ഇവളെയാണോ?

വിടൻ— ശാന്തം പാപം.

തരളാക്ഷിമണി വേശ്യയാണവൾ
അവളെന്നു നിനച്ചുപോകയാ-
ലിവിടെത്തെററിതു ചെയ്തു സാമ്പ്രതം. ൪൪

ഏതുവിധത്തിലും ഞങ്ങളുടെ ഈ അപേക്ഷയെ അംഗീകരിക്കേണമേ. (എന്നു പറഞ്ഞു് ഖഡ്ഗം കളഞ്ഞു തൊഴുതുകൊണ്ടു് കാല്ക്കൽ വീഴുന്നു).

വിദൂഷകൻ— സൽപുരുഷാ! എഴുന്നീല്ക്കു, എഴുന്നീല്ക്കു! ഞാൻ അറിയാതെയാണ് അങ്ങയെ ശകാരിച്ചതു്. ഇപ്പോൾ കാര്യം മനസ്സിലായതുകൊണ്ടു് ഞാൻ അങ്ങയോടു ക്ഷമാപണം ചെയ്തുകൊള്ളുന്നു.

വിടൻ— ഈ കാര്യത്തിൽ കുററക്കാരൻ ഞാനാണല്ലോ. എന്നാൽ ഞാൻ പറയുന്നതുപോലെ കേൾക്കാമെന്നു് അങ്ങു സമ്മതിക്കുന്നപക്ഷം ഞാൻ എഴുന്നേല്ക്കാം.

വിദൂഷകൻ— ഭവാൻ എന്താണെന്നു പറയൂ!

വിടൻ— ഈ വത്തമാനം അങ്ങു ആര്യചാരുദത്തനെ അറിയിക്കയില്ലെങ്കിൽ;

വിദൂഷകൻ— ഞാൻ അറിയിക്കയില്ല.

വിടൻ—

ജിതരാകുന്നു ഭവദ്ഗുണ-
തതിയാൽ ശസ്ത്രം ധരിച്ചു ഞങ്ങളഹോ
ത്വൽപ്രണയം ശിരസാ ഞാൻ
വിപ്രമണേ! സാമ്പ്രതം വഹിക്കുന്നേൻ. ൪൫

ശകാരൻ— (അസൂയയോടുകൂടി) ഭാവൻ എന്തിനാണ് ഈ ദുഷ്ടവടുവിനെ, കിഴിഞ്ഞു തൊഴുതുംകൊണ്ട് കാല്ക്കൽ വീഴുന്നതു്?

വിടൻ— ഞാൻ ഭയപ്പെടുന്നു.

ശകാരൻ— ഭാവന്നു ഭയം ആരെയാണ്?

വിടൻ— പ്രസിദ്ധനായ ചാരുദത്തന്റെ ഗുണങ്ങളെ.

ശകാരൻ— വീട്ടിൽ സാപ്പാട്ടിന്നുംകൂടി വകയില്ലാത്ത അവന്നെന്തു ഗുണമാണ്?

വിടൻ—അങ്ങിനെയല്ല;

നൽതോയം കലരും ഹ്രദം കഠിനമാം
ഗ്രീഷ്മത്തിൽ മർത്ത്യക്കുലം
വർദ്ധിച്ചുള്ളൊരു തൃഷ്ണ നീക്കിയൊടുവിൽ
ശുഷ്കിച്ചപോ,ലമ്മഹാൻ
ഉൾതോഷം പരമർത്ഥികൾക്കനുദിനം
ചേർത്തിട്ടഹോ ക്ഷീണനായ്
വർത്തിക്കുന്നിതു,ദോഷമുത്തമനവൻ
ചെയ്യില്ലൊരുത്തക്കുമേ. ൪൬

ശകാരൻ— (അമർഷത്തോടുകൂടി) ഏവനാണ് ആ ഗർഭദാസീപുത്രൻ!

ശേതകേതുവെന്നു നാമമുള്ള പാണ്ഡുപുത്രനോ
രാധതൻ കുമാരനായ ചൊല്ലെഴും ദശാസ്യനോ
ദ്രൌപദീസുതാരിയായ രാമദേവപുത്രനോ
ഭൂപമുഖ്യനായ ധർമ്മപുത്രനജ്ജടായുവോ? ൪൭

വിടൻ— മടയ! പ്രസിദ്ധനായ ആര്യചാരുദത്തനാണദ്ദേഹം?

ദീനന്മാൎക്കററമിത്രം സുചരിതനികഷം
ദക്ഷിണോദാരസത്വൻ
ജ്ഞാനം കൂടുന്ന മാന്യൻ ഗുണനിധി സുജനാ-
ഭീഷ്ടദൻ നന്മ ചെയ്വോൻ
നൂനം മൎയ്യാദകൂടുന്നവനൊരുവനുമും
ക്ലേശമുണ്ടാക്കിടാത്തോ-
നൂനംകൂടാതെ ജീവിപ്പവനവ,നപര-
ന്മാർ വൃഥാവീൎപ്പിടുന്നോർ. ൪൮

അതുകൊണ്ടു് ഞാൻ ഇവിടെനിന്നു പോകുന്നു.

ശകാരൻ— വസന്തസേനയെ പിടിക്കാതെയോ?

വിടൻ—വസന്തസേന പൊയ്ക്കഴിഞ്ഞു.

ശകാരൻ – അതെങ്ങിനെ?

വിടൻ—

കണ്ണില്ലാത്തവനുള്ള കാഴ്ച,യുഴലും
രോഗിക്കെഴും പുഷ്ടി, യ-
പ്പൊണ്ണന്നുള്ളൊരു ബുദ്ധിശക്തി,മടിയൻ
നേടാനൊരുങ്ങും ഫലം
നന്നെദ്ദുഃഖവുമോൎമ്മകേടുമിയലും
മൎത്ത്യന്റെ വിദ്യാ,പരൻ-
തന്നിൽ പ്രീതിയിവണ്ണമഗ്ഗണികപോയ്
നീ ചെന്നടുത്തീടവേ. ൪൯

ശകാരൻ—വസന്തസേനയെ പിടിക്കാതെ ഞാൻ വരില്ല.

വിടൻ— നീ ഇതുകൂടിയും കേട്ടിട്ടില്ലേ?

ആനയെത്തളച്ചുദിക്കിൽ വെച്ചു പാട്ടിലാക്കിടാ-
മുന്നമററ രശ്മിയാൽ തുരംഗമം വഴിപ്പെടും
മാനസത്തിനുള്ള ചേൎച്ചകൊണ്ടു നാരി വശ്യയാം
നൂനമില്ലിതെങ്കിലാശു പോകതന്നെയുത്തമം. ൫൦

ശകാരൻ— അങ്ങ പോകയാണെങ്കിൽ പോകൂ. ഞാൻ വരില്ല.

വിടൻ— അങ്ങിനെതന്നെ- ഞാൻ പോകുന്നു.

(എന്നു പോയി)

ശകാരൻ— ഭാവൻ അഭാവം പ്രാപിച്ചല്ലോ. (വിദൂഷകനോടായിട്ടു്) എടാ! കാക്കക്കാൽത്തലയനായ ദുഷ്ടവടു! ഇരിക്കെടാ ഇരിക്കു്!

വിദൂഷകൻ— നമ്മെ ഇരുത്തിയിട്ടുണ്ടു്.

ശകാരൻ— ആരു്?

വിദൂഷകൻ— കൃതാന്തൻ.

ശകാരൻ— എണീക്കെടാ എണീക്കു്?

വിദൂഷകൻ— എണീക്കാം.

ശകാരൻ— എപ്പോൾ?

വിദൂഷകൻ— ദൈവം ഇനി എപ്പോൾ അനുകൂലമായിത്തീരുന്നുവോ അപ്പോൾ.

ശകാരൻ— കരയെടാ കരയു്.

വിദൂഷകൻ— നമ്മെ കരയിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

ശകാരൻ— ആരു്?

വിദൂഷകൻ— ദുർഗ്ഗതി.

ശകാരൻ— ചിരിക്കെടാ ചിരിക്കു്.

വിദൂഷകൻ— ചിരിക്കാം.

ശകാരൻ— എപ്പോൾ

വിദൂഷകൻ— ആര്യചാരുദത്തനു് വീണ്ടും സമ്പത്തുണ്ടാകുമ്പോൾ.

ശകാരൻ— എടാ ദുഷ്ടവടു. ആ ദരിദ്രചാരുദത്തനോടു ഞാൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞു എന്നു പോയിപ്പറയു്. "പുതിയ നാടകം കാണാൻപോകുന്ന സൂത്രധാരിയെപ്പോലെ പൊന്നും സൊൎണ്ണവും എല്ലാം അണിഞ്ഞു്, നിന്റെ പേരിൽ അനുരാഗമുള്ള വസന്തസേനയെന്ന ദാസിപ്പെണ്ണു് കാമദേവക്ഷേത്രത്തിന്റെ ഉദ്യാനംമുതൽ ഇതുവരെക്കും ബലാൽക്കാരമായി വശമാക്കുന്നതിനു് പിന്തുടരപ്പെട്ടശേഷം നിന്റെ ഗൃഹത്തിൽ വ

ന്നിരിക്കുന്നു- അതുകൊണ്ട് അവളെ നീ തന്നെത്താൻ പിടിച്ച് എന്നെ ഏല്പിച്ചുകളയണം. അങ്ങിനെ ചെയ്താൽ കോടതിയിൽ വ്യവഹാരം ഒന്നും കൊടുക്കാതെ അടങ്ങി ഞാൻ നിൻെറപേരിൽ പ്രീതികാണിക്കും. അല്ലെങ്കിൽ മരണപര്യന്തം ഞാൻ ശത്രുവായിരിക്കുന്നതാണ്. പിന്നേയും നോക്കിക്കോ-

("ദേവാധിരാജ" എന്നമട്ട്)

വൃന്തത്തിൽ ചാണകത്തെസ്പൃശിയ കൃശ്മാണ്ഡവും
ചന്തത്തിലുണക്കിയ കായും കിഴങ്ങും മററും
മഞ്ജുളമായ മാംസമെണ്ണയിൽ വേവിച്ചതും
മഞ്ഞുള്ള രാത്രിതന്നിൽ നന്നായിവെച്ച ചോറും
ഏറും കടവുമതേമാതിരി ശത്രുതാപവും
നാറിപ്പോകില്ല കാലമേറെക്കഴിഞ്ഞെന്നാലും. ഉഫ

നീ ചെന്ന് സത്യംതന്നെ പറയില്ലേ; അതോ കളവു പറഞ്ഞു കളയുമോ? ഞാനെൻെറ മാളികപ്പുറത്തിരുന്നാൽ കേൾക്കത്തക്കവണ്ണം ഉറക്കെപ്പറയണം. മാററിമറിച്ചു വല്ലതും പറഞ്ഞാൽ നിൻെറ തല വാതിലിന്നിടയിൽപ്പെട്ട കപിത്ഥക്കട്ടുപോലെ മഡമഡാ എന്നു ഞാൻ പൊടിച്ചേക്കും.

വിദൂഷകൻ —പറയാം.

ശകാരൻ—(സ്വകാര്യമായി) ചേടാ! ഓവൻ പോയതു തന്നെയോ?

ചേടൻ—അതേ.

ശകാരൻ—എന്നാൽ നമുക്കും വേഗം പൊയ്ക്കളയാം.

ചേടൻ— എങ്കിൽ എജമാനൻ ഈ വാളെടുത്തുകൊള്ളുക.

ശകാരൻ—നിൻെറ കയ്യിൽതന്നെ ഇരിക്കട്ടെ.

ചേടൻ— എജമാനനേ! വാളിതാ! എജമാനൻെറ കയ്യിലിരിക്കട്ടെ.

ശകാരൻ— (വാങ്ങി തലകീഴായിപ്പിടിച്ചിട്ട്)

(ഓട്ടൻരീതി)

വസ്ത്രംകൊണ്ടു പൊതിഞ്ഞിട്ടില്ല
രക്തംപോലെ ശ്യാമളവർണ്ണം
ഉറയിലുറങ്ങും നമ്മുടെഖഡ്ഗം
സരസം ചുമലിൽ വസിച്ചിതുകാലം
നായും പട്ടിയുമൊന്നിച്ചധികം
വായപൊളിച്ചു കുരച്ചുവരുമ്പോൾ
വിരുതേറുന്ന കുറുക്കൻപോലെ
ത്വരിതം ഭവനം പ്രാപിക്കും ഞാൻ. ൫൨

(ചുററിനടന്നു രണ്ടുപേരും പോയി)

വിദൂഷകൻ— ഭേതി രദനികേ! നിനക്കു പററിയ ഈ അപമാനം തത്രഭവാൻ ചാരുദത്തനെ അറിയിക്കരുതേ!. ഇപ്പോഴത്തെ കഷ്ടസ്ഥിതികൊണ്ടു പീഡിക്കുന്ന അദ്ദേഹത്തിന്നു ഇതു കേട്ടാൽ ഇരട്ടി മനഃശല്യമായിത്തീരും.

രദനിക— ആര്യമൈത്രേയ! രദനികയായ ഞാൻസം! യതമുഖിയല്ലേ!

വിദൂഷകൻ— അതു ശരി.

ചാരുദത്തൻ— (വസന്തസേനയോടായിട്ടു) രദനികേ കാററുകൊള്ളാനിരിക്കുന്ന രോഹസേനൻ സന്ധ്യാകാലത്തെ തണുപ്പുകൊണ്ടു ഇപ്പോൾ ബുദ്ധിമുട്ടിത്തുടങ്ങിയിരിക്കും. അതിനാൽ അവനെ ഈ മേൽമുണ്ടുകൊണ്ടു പുതപ്പിച്ചു വീട്ടിനകത്തേക്കു വിളിച്ചുകൊണ്ടുപോ?

(എന്നു മേൽമുണ്ടു കൊടുക്കുന്നു)

വസന്തസേന— (വിചാരം) എന്നെ പരിജനമായിട്ടു ധരിച്ചുവോ? (മേൽമുണ്ടു വാങ്ങി മണത്തുനോക്കി ആത്മഗതം) [illegible] ആശ്ചര്യം! [illegible] [illegible]. [illegible] യൌവനം ഇപ്പോഴും ഉൽക്കണ്ഠ [illegible] [illegible]

ചാരുദത്തൻ— അല്ലേ രദനികേ! രോഹസേനനേയുംകൂട്ടി വീട്ടിനകത്തേക്കു ചെല്ലു്!

വസന്തസേന— (വിചാരം) ഞാൻ അങ്ങയുടെ അകത്തു ചെല്ലുവാൻ ഭാഗ്യമില്ലാത്തവളായിപ്പോയല്ലൊ.

ചാരുദത്തൻ— എന്താ രദനികേ! മറുവടിക്കൂടി ഇല്ലെന്നോ? കഷ്ടം!

വിത്തം നശിച്ചു വലുതാം വിധിവൈഭവത്താൽ
മർത്ത്യൻ വലഞ്ഞിടുവതിന്നിടവന്നുവെന്നാൽ
മിത്രങ്ങൾ ശത്രുത വഹിച്ചിട്ടുമിഷ്ടമോടും
വർത്തിച്ചൊരപ്പരിജനങ്ങൾ വെറുക്കമേററം. ൩൮

(രദനികയുടെ അടുത്തുചെന്നിട്ടു്)

വിദൂഷകൻ— ഭോ! രദനിക ഇതാ ഇവിടെയാണു്.

ചാരുദത്തൻ— അതാ രദനിക! ഈ വേറൊരു സ്ത്രീ ആരാണു്.

അതക്കെൻ മുണ്ടിതുകൊണ്ടു മൂടി-
പ്പുതയ്ക്കയാൽ ദൂഷിതയിക്കുശാംഗി.

വസന്തസേന— (ആത്മഗതം) ഭൂഷിതയെന്നാണു് പറയേണ്ടതു്.

ചാരുദത്തൻ— വിളങ്ങിടുന്ന ശശിലേഖ പോലെ
വെളുത്ത മേഘത്തിലൊളിച്ചപോലെ. ൩൯

അഥവാ, പരകളത്രത്തെ നോക്കുന്നതു് ഉചിതമല്ല.

വിദൂഷകൻ— ഭോ! പരകളത്രദർശനശങ്ക ആവശ്യമില്ല. ഇവൾ വസന്തസേനയാണു്. കാമദേവക്ഷേത്രത്തിന്റെ ഉദ്യാനത്തിൽനിന്നു പുറപ്പെട്ടു വന്നിരിക്കുന്നു. അതിലുള്ള അനുരാഗംകൊണ്ടു്

ചാരുദത്തൻ— അയേ ഇവൾ വസന്തസേനയാണോ? (വിചാരം)

വർദ്ധിച്ചൊരെന്റെ ധനമൊക്കെ നശിച്ചകാല-
ത്തിങ്ങനന്തിയിൽപ്പുരമെനിക്കു ജനിച്ച രാഗം

ഗാത്രത്തിൽ മാത്രമമരുന്നു; കപൂരുഷൻ തൻ
ചിത്തേ മുഴുത്ത കടുകോപമതെന്നപോലെ. ൪൭

വിദൂഷകൻ— അല്ലേ തോഴരേ! രാജസ്യാലൻ ഇപ്രകാരം പറയുന്നു.

ചാരുദത്തൻ— എപ്രകാരം?

വിദൂഷകൻ— "പുതിയനാടകം കാണാൻപോകുന്ന സൂത്രധാരിയെപ്പോലെ പൊന്നും പൊന്നാഭരണവുമെല്ലാമണിഞ്ഞു് നിന്റെപേരിൽ അനുരാഗമുള്ള വസന്തസേന എന്ന ദാസിപ്പെണ്ണ് കാമദേവക്ഷേത്രത്തിന്റെ ഉദ്യാനംമുതൽ ഇതേവരെക്കും ബലാൽക്കാരമായി വശമാക്കുന്നതിന്നു പിന്തുടരപ്പെട്ടശേഷം നിന്റെ ഗൃഹത്തിൽ വന്നിരിക്കുന്നു.

വസന്തസേന— (വിചാരം) ബലാൽക്കാരമായി വശമാക്കുന്നതിന്നു് എന്നു സത്യമായിത്തന്നെ പറഞ്ഞിരിക്കുമോ? എനിക്കു് ഈ അക്ഷരങ്ങൾ അലങ്കാരമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു.

വിദൂഷകൻ— അതുകൊണ്ടു് നീ അവളെ തന്നെത്താൻ പിടിച്ചു് എന്നെ ഏല്പിച്ചുകളയണം. അങ്ങിനെ ചെയ്താൽ കോടതിയിൽ വ്യവഹാരമൊന്നും കൊടുക്കാതെ അടങ്ങി, ഞാൻ നിന്റെ പേരിൽ പ്രീതി കാണിക്കും. അല്ലെങ്കിൽ ഞാൻ മരണപര്യന്തം ശത്രുവായിരിക്കുന്നതാണു് എന്നു്.

ചാരുദത്തൻ— (നിന്ദയോടെ) അവൻ കഥയില്ലാത്തവനാണു്. (വിചാരം) ദേവാരാധനയ്ക്കു്, ഈ യുവതി; അവനാൽ, ആ സമയത്താണല്ലോ!

ഉള്ളിൽഗ്ഗമിച്ചിടുകയെന്നു പറഞ്ഞനേരം
കല്യാണി ഭക്തി നിനച്ചിളകാതെ നിന്നു
കല്യാ,പരംപുരുഷരോടിടപെട്ടമൂലം
ചൊല്ലുന്നതുണ്ടധിക,മെങ്കിലുമില്ലധാർഷ്ട്യം. ൪൮

(പ്രകാശം) ഭവതി വസന്തസേനേ! ഞാൻ തിരിച്ചറിയാതെ പരിജനത്തോടുതുല്യമായി ഭവതിയോടു പരുമാറിയതിനാൽ തെറ്റുകാരനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നതുകൊണ്ടു് ഭവതിയെ സാഷ്ടാംഗം അനുനയിപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

വസന്തസേന— എനിക്ക് അർഹമല്ലാത്ത ഈ സ്ഥലത്തു കയറിവന്ന അപരാധത്തിന്ന് ഞാൻ ആൎയ്യനെ നമസ്കാരപൂൎവ്വം പ്രസാദിപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു.

വിദൂഷകൻ— നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരും സുഖമായി നമസ്കരിച്ചിട്ട് വിളവിറക്കിയിട്ടുള്ള കണ്ടങ്ങളെപ്പോലെ അന്യോന്യം തലകൊണ്ടു ചേൎന്നിരിക്കുന്നു. ഞാനും എന്റെ ഈ, ഒട്ടകക്കുട്ടിയുടെ തലപോലുള്ള തലകൊണ്ട് നിങ്ങൾ രണ്ടുപേരേയും പ്രസാദിപ്പിച്ചുകൊള്ളുന്നു (എന്ന് എഴുന്നീല്ക്കുന്നു).

ചാരുദത്തൻ— ആകട്ടെ; പ്രണയം സ്ഥിരമായിരിക്കട്ടെ.

വസന്തസേന— (സ്വഗതം) ഈ സംഭാഷണം ചതുരമായും മധുരമായുമിരിക്കുന്നു. ഈ നിലയിലിരിക്കുന്ന ഇദ്ദേഹമൊന്നിച്ച് ഇന്ന് ഇവിടെ ഞാൻ താമസിക്കുന്നതു് യുക്തമല്ല. അതിനാൽ ഇപ്പോൾ ഇങ്ങിനെ പറയാം. (പ്രകാശം) ആൎയ്യ! ഞാൻ ഇപ്രകാരം ആൎയ്യന്റെ അനുഗ്രഹത്തിന്നു പാത്രമാണെങ്കിൽ, എന്റെ ഈ ആഭരണം ആൎയ്യന്റെ ഗൃഹത്തിൽ സൂക്ഷിച്ചുതന്നാൽ കൊള്ളാമെന്ന് അപേക്ഷിക്കുന്നു. അലങ്കാരത്തിന്നായിട്ടാണ് ഈ ദുഷ്ടന്മാർ പിന്തുടരുന്നതു്.

ചാരുദത്തൻ— ഈ ഗൃഹം ന്യാസത്തിന്നു പററിയതല്ലല്ലോ?

വസന്തസേന— ആൎയ്യ! ഇപ്പറഞ്ഞതു ശരിയല്ല. ഗൃഹങ്ങളിലല്ലല്ലോ ന്യാസം നിക്ഷേപിക്കുന്നതു്; പുരുഷന്മാരിലല്ലേ!

ചാരുദത്തൻ— മൈത്രേയ! ഈ ആഭരണം വാങ്ങിവെക്കൂ!

വസന്തസേന— ഞാൻ അനുഗൃഹീതയായി. (എന്ന് അലങ്കാരം കൊടുക്കുന്നു)

വിദൂഷകൻ— (വാങ്ങിയിട്ട്) ഭവതിക്കു മംഗളം ഭവിക്കട്ടെ.

ചാരുദത്തൻ— കഷ്ടം! മൂൎഖ, ഇതു ന്യാസമല്ലേ.

വിദൂഷകൻ— (സ്വകാൎയ്യമായി) അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ ഇതു കള്ളന്മാർ തട്ടിക്കൊണ്ടുപോകട്ടെ.

ചാരുദത്തൻ— ആട്ടെ അക്കാലത്തുതന്നെ,

വിദൂഷകൻ— ഇവരം നമ്മെ ഏല്പിച്ചിട്ടുള്ളതു്.

ചാരുദത്തൻ— തിരിച്ചേല്പിക്കാം.

വസന്തസേന— ആൎയ്യ! ഇദ്ദേഹമൊന്നിച്ച് സ്വഭവനത്തിലേക്കു ചെല്ലുവാൻ ഞാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നു.

ചാരുദത്തൻ— മൈത്രേയ! ഇവരൊന്നിച്ച് ചെല്ലുക.

വിദൂഷകൻ— കളഹംസഗാമിനിയായ ഇവരൊന്നിച്ച് തോഴർതന്നെ ചെല്ലുന്നതാണ് ഭംഗിയായിരിക്കുക. ഞാനൊരു ബ്രാഹ്മണൻ; പെരുവഴിയിലിട്ടിട്ടുള്ള ബലിയെപ്പോലെ എന്നെ വഴിക്കാരെങ്കിലും ഉപദ്രവിച്ച് ആപത്തുണ്ടാക്കിത്തീൎക്കും.

ചാരുദത്തൻ— അങ്ങിനെ ആവട്ടെ. ഞാൻ തന്നെ തത്ര ഭവതിയെ അനുഗമിക്കാം. അതിന്നായി, വഴിക്കു കൊണ്ടു നടക്കാവുന്ന വിളക്കുകരം കത്തിക്കൂ!

വിദൂഷകൻ— വൎദ്ധമാനകാ, വിളക്കുകരം കത്തിക്കൂ!

ചേടൻ— (പതുക്കെ) അടാ, എണ്ണയില്ലാതെ വിളക്കുകരം കത്തുമോ?

വിദൂഷകൻ—(സ്വകാൎയ്യമായി)ഹാ! നമ്മുടെ ആ വിളക്കുകരം അപമാനിക്കപ്പെട്ടു നിൎദ്ധനകാമുകന്മാരോടുകൂടിയ ഗണികകളെന്നപോലെ ഇപ്പോരം നിസ്നേഹങ്ങളായിത്തീൎന്നുവല്ലോ.

ചാരുദത്തൻ— മൈത്രേയ! ആകട്ടെ, വിളക്കുകരം ആവശ്യമില്ല. നോക്കൂ!

കാന്താഗണ്ഡപ്രദേശപ്രഭയൊടുമുലകിൻ
 ദീപമായ് മിന്നുമാമ്പൽ-
ക്കാന്തൻ കരന്ത്യാ വിളങ്ങും ഗ്രഹഗണസഹിതൻ
 വന്നുദിക്കുന്നുവല്ലോ
ചന്തം ചിന്തും നിലാവിസ്സമയമെവിടെയും
 പാരമായ് തിങ്ങിനില്ക്കും
ധ്വാന്തംതന്നിൽപ്പതിക്കുന്നിതു ജലമൊഴിയും
 ചേററിൽനൽപാലുപോലെ. ൩൧

(അനുരാഗത്തോടുകൂടി)

ഭവതി വസന്തസേനേ! ഇതാ ഭവതിയുടെ ഗൃഹം; പ്രവേശിച്ചാലും.

(വസന്തസേന അനുരാഗത്തോടുകൂടി നോക്കിയിട്ടു പോയി)

ചാരുദത്തൻ— സ്നേഹിത! വസന്തസേന പോയി. അതിനാൽ വരൂ, നമുക്കു ഗൃഹത്തിലേക്കു ചെല്ലുക.

പൊല്ലീസ്സുകാർ വഴിക്കുണ്ടി-
ങ്ങില്ല മററാരുമത്ര്യരും
നല്ലജാഗ്രതവെക്കേണ-
മല്ലിൽദോഷങ്ങളുണ്ടലം. ൧൭

(ചുററിനടന്നിട്ടു്) ഈ ആഭരണഭാണ്ഡം രാത്രി, ഭവാൻ സൂക്ഷിക്കണം; വൎദ്ധമാനകൻ പകലും.

വിദൂഷകൻ— ഭവാൻെറ കല്പനപോലെ.

(എന്നു് രണ്ടാളും പോയി)

അലങ്കാരന്യാസമെന്ന ഒന്നാമങ്കം കഴിഞ്ഞു.

രണ്ടാമങ്കം

(പ്രവേശിച്ചിട്ടു്)

ചേടീ— വലിയമ്മ എന്നെ സന്ദേശത്തോടുകൂടി ആൎയ്യയുടെ അടുക്കലേക്കു് അയച്ചിരിക്കയാണു്. അതുകൊണ്ടു് ഇപ്പോൾ ആൎയ്യയുടെ സമീപത്തേക്കു ചെല്ലുകതന്നെ. (ചുററിനടന്നു നോക്കിയിട്ടു്) ഇതാ ആൎയ്യ, ഹൃദയംകൊണ്ടു് എന്തോ ചിലതു കുറിച്ചുംകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. അടുക്കൽ ചെന്നേക്കാം.

(അനന്തരം ആസനത്തിൽ ഇരുന്നുകൊണ്ടു് ഉൽക്കണ്ഠയോടുകൂടിയ വസന്തസേനയും മദനികയും പ്രവേശിക്കുന്നു).

വസന്തസേന— തോഴീ, പിന്നെ പിന്നെ.

ചേടി— ആൎയ്യേ! ഞാനൊന്നും പറഞ്ഞില്ലല്ലോ. എന്തൊന്നാ പിന്നെ പിന്നെ?

വസന്തസേന— ഞാനെന്താ പറഞ്ഞതു്?

ചേടി— പിന്നെ പിന്നെ, എന്നു്.

വസന്തസേന— (പുരികമിളക്കിക്കൊണ്ടു്) ഓ! അങ്ങിനെയോ?

(അടുത്തുചെന്നിട്ടു്)

ഒന്നാമത്തെ ചേടി— ആൎയ്യേ! കളിച്ചു് ദേവതകളെ അച്ചിക്കേണമെന്നു് ഇവിടെ അറിയിക്കാനായി വലിയമ്മ പറഞ്ഞയച്ചിരിക്കുന്നു.

വസന്തസേന— തോഴീ! 'ഞാൻ ഇന്നു കളിക്കുന്നില്ല. അതിനാൽ ബ്രാഹ്മണരെക്കൊണ്ടു പൂജ നടത്തിക്കണം' എന്നു് അമ്മയോടു ചെന്നു പറയുക.

ഒന്നാം ചേടി— ആൎയ്യയുടെ കല്പനപോലെ. (എന്നു പോയി)

മദനിക— ആൎയ്യേ! സ്നേഹംകൊണ്ടു ചോദിക്കയാണു്. തോന്ന്യാസമാണെന്നു കരുതരുതേ! ഇതെല്ലാമെന്താണു്!

വസന്തസേന— മദനികേ! നീ എന്നിൽ എന്തു വിശേഷമാണു് കാണുന്നതു്?

മദനിക— ആൎയ്യ, ശൂന്യഹൃദയയായി കാണുന്നതുകൊണ്ടു്, ഹൃദയത്തിൽ കുടിവെച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഏതോ ഒരാളിൽ ആൎയ്യയ്ക്കു് അനുരാഗം ജനിച്ചിട്ടുള്ളതായി എനിക്കു തോന്നുന്നു.

വസന്തസേന— നീ സൂക്ഷ്മം ഗ്രഹിച്ചു. പരഹൃദയം ഗ്രഹിക്കുന്നതിൽ പണ്ടേ പാടവമുള്ള മദനികയല്ലേ നീ?

മദനിക— എനിക്കു വളരെ വളരെ സന്തോഷം. ഭഗവാൻ കാമദേവൻ ഇപ്പോൾ അനുഗ്രഹീതനായി. യുവജനത്തിനു മഹോത്സവം തന്നെ. അതിനാൽ ആൎയ്യ, രാജാവിനെയോ

രാജവല്ലഭനെയോ ആരെയാണ് ആരാധിപ്പാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നതെന്ന് പറയൂ കേൾക്കട്ടെ.

വസന്തസേന— തോഴീ! രമിപ്പാനാഗ്രഹിക്കുന്നു. ആരാധിക്കാനല്ല.

മദനിക— അതിവിദ്വാനായ വല്ല ബ്രാഹ്മണയുവാവിനെയുമാണോ ആഗ്രഹം?

വസന്തസേന— എനിക്കു ബ്രാഹ്മണർ പൂജ്യന്മാരാണ്.

മദനികാ— എന്നാൽ, അനേകനഗരങ്ങളിൽ സഞ്ചരിച്ച് അനവധി പണം നേടിയിട്ടുള്ള സാർത്ഥവാഹയുവാക്കളിലാരിലെങ്കിലുമാണോ പ്രിയം?

വസന്തസേന— തോഴീ! ഈ സാർത്ഥവാഹജന്മാർ, പ്രവൃദ്ധപ്രണയകളായ പ്രണയിനികളെപ്പോലും വെടിഞ്ഞ് കച്ചവടത്തിന്നായി വിദേശത്തേക്കു ചെല്ലുന്നതുകൊണ്ട് എത്രമാത്രം വിരഹദുഃഖമാണ് ഉളവാക്കുന്നത്?

മദനിക— ആര്യേ! രാജാവുമല്ല, രാജവല്ലഭനുമല്ല, ബ്രാഹ്മണനുമല്ല, സാർത്ഥവാഹനുമല്ല; എന്നാൽ, പിന്നെ ആരിലാണാവോ കൊച്ചെജമാനത്തിക്കു പ്രിയം?

വസന്തസേന— തോഴീ! നീ ഞാനൊരുമിച്ച് കാമദേവക്ഷേത്രോദ്യാനത്തിലേക്കു വരികയുണ്ടായില്ലേ?

മദനിക— ആര്യേ! ഞാൻ വന്നിരുന്നു.

വസന്തസേന— എന്നിട്ടും നീ ഒന്നും അറിയാത്തവളെപ്പോലെ ചോദിക്കുന്നല്ലോ.

മദനിക— മനസ്സിലായി. ശരണം പ്രാപിച്ച ആര്യയെ അനുഗ്രഹിച്ച അദ്ദേഹം തന്നെയല്ലേ?

വസന്തസേന— അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേർ എന്തൊന്നാണ്?

മദനിക— അദ്ദേഹം ചെട്ടിത്തെരുവിലല്ലേ പാർക്കുന്നത്?

വസന്തസേന— അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേരാണ് ഞാൻ ചോദിച്ചത്.

മദനിക— അദ്ദേഹമല്ലേ സുഗൃഹീതനാമധേയനായ ആര്യ ചാരുദത്തൻ?

വസന്തസേന— (സന്തോഷത്തോടുകൂടി) സാധു, മദനികേ! സാധു നീ സൂക്ഷ്മം ഗ്രഹിച്ചു.

മദനിക— (ആത്മഗതം) ഇങ്ങിനെ പറയാം. (പ്രകാശം) ആര്യേ! അദ്ദേഹം ദരിദ്രനാണെന്നാണല്ലോ കേൾക്കുന്നതു്.

വസന്തസേന— അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണു് കാമിക്കുന്നതും? ദരിദ്രനെ കാമിക്കുന്ന ഗണിക ലോകത്തിൽ അപവാദത്തിന്നു പാത്രമായിത്തീരുന്നില്ല.

മദനിക— ആര്യേ! പൂവൊഴിഞ്ഞ തേന്മാവിനെ മധുകരികൾ പിന്നീടു സേവിക്കാറുണ്ടോ?

വസന്തസേന— അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണു് അവയെ മധുപങ്ങൾ എന്നു പറയുന്നതു്.

മദനിക— ആര്യേ! ഭവതിക്കു് അങ്ങോട്ടു് അത്ര താല്പര്യമാണെങ്കിൽ എന്തുകൊണ്ടാണു് ഉടൻ അദ്ദേഹത്തെ പ്രാപിക്കാത്തതു്?

വസന്തസേന— തോഴി, ഇപ്പോൾ പെട്ടെന്നു് അദ്ദേഹത്തെ പ്രാപിക്കയാണെങ്കിൽ, അദ്ദേഹത്തിന്നു് എന്നെ സമ്മാനിക്കാൻ കഴിവില്ലാത്തതായ തന്റെ സ്ഥിതിയോർത്തു് പിന്നീടു് അദ്ദേഹം മറഞ്ഞേക്കും.

മദനിക— ആര്യേ! അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണോ ആ അലങ്കാരം അദ്ദേഹത്തെ ഏല്പിച്ചതു്?

വസന്തസേന— തോഴീ! അതേ, നീ പറഞ്ഞതു വാസ്തവമാണു്.

(അണിയറയിൽ) ഹേ, ആര്യജനങ്ങളേ! ദശസുവർണ്ണത്തിന്നു കടപ്പെട്ടിട്ടുള്ള ദ്യൂതകാരൻ ഓടിപ്പോയി, ഓടിപ്പോയി. അവനെ പിടിക്കു് പിടിക്കു്. എടാ നിൽക്കു് നിൽക്കു്! നീ പോകുന്നതു് ദൂരാൽ കാണുന്നുണ്ടു്. (തിരശ്ശീല നീക്കാതെ പ്രവേശിച്ചിട്ടു്)

സംവാഹകൻ— അയ്യയ്യോ! ഈ ചൂതുകളി മഹാസങ്കടം.

ഹന്ത ഗർദ്ദഭി ചെയ്ത താഡനമെന്നെയിന്നു നവീനമാം
ബന്ധനം നിജമെയ്യിൽനിന്നൊഴിവായ ഗർദ്ദഭിയെന്നപോൽ
ശക്തിയും ബലമായിയെന്നെ ഹനിച്ചു കണ്ണനിയുക്തയാം
ശക്തിപോലെ ഘടോൽക്കചാഖ്യനെയെന്നമാതിരിയിന്നഹോ.

ചൂതിൽത്തുരിക്കുള്ള കണക്കു നോക്കി
മോദിച്ചുകൊണ്ടസ്സഭികൻ കുറിക്കെ
ഘ്യുത്ഥം മടിക്കാതുടനോടിവന്നോ-
രെന്താളെ ഞാൻ പാനിനിയാശ്രയിക്കും. ൮

അതുകൊണ്ടു് ഇപ്പോൾ സഭികനും ഭൃതകരനും മറ്റൊരുഭാഗത്തുകൂടി എന്നെ തിരഞ്ഞുംകൊണ്ടു വരുന്നുണ്ടു്. അവർ വരുമ്പോഴയ്ക്കും ഞാൻ പിൻപാക്കം നടന്നു് ശൂന്യമായിക്കിടക്കുന്ന ഈ ക്ഷേത്രത്തിനുള്ളിൽ ചെന്നു് അവിടത്തെ പ്രതിഷ്ഠപോലെ ഇരുന്നുകളയാം. (പലവിധം നാട്യം കാണിച്ചു് അപ്രകാരം സ്ഥിതിചെയ്യുന്നു).

(അനന്തരം മാഥുരനും ഭൃതകരനും പ്രവേശിക്കുന്നു).

ഹേ, എജമാനനേ! ദശസുവർണ്ണത്തിനു കടപ്പെട്ട ചൂതൻ ഓടിക്കളഞ്ഞു. അവനെ പിടിക്കു് പിടിക്കു്! എടാ നില്ക്കു് നില്ക്കു്! നീ ഓടിപ്പോകുന്നതു് അതാ കാണുന്നുണ്ടു്.

ഭൃതകരൻ- പാതാളത്തിൽ പോ, പുരു-
ഹൂതനെ നീയാശ്രയിക്കുകെന്തു ഫലം?
സഭികനെ വിട്ടാൽ ശർവ്വനു-
മഭയം തരുവാൻ സമർത്ഥനായി വരാ. ൯

മാഥുരൻ— ന്യായസ്ഥനെസ്സഭം! ചതിച്ചു കുലം കെടുക്കും
നീയുൾഭയം ഭൂശമിയന്നു വിറച്ചുകൊണ്ടു്
പായുന്നു കാലിടറിയെങ്ങുമിഹ നല്ലപോലെ
പോയിപ്പുരം ശരണമെങ്ങു നിനക്കൊരടം. ൧൦

ഭൃതകരൻ— (കാൽചുവടുനോക്കീട്ടു്) ഇതിലേ പോയിരിക്കുന്നു. ഇതിനപ്പുറം പോയവഴി കാണ്മാനില്ല.

മാഥുരൻ— (നോക്കിയിട്ട് ആലോചനയോടുകൂടി) അമ്പ! കാലു പിന്നോക്കംവെച്ചു നടന്നിരിക്കയാണ്. അമ്പലത്തിലാണെങ്കിൽ തേവരുമില്ല. (ആലോചിച്ചിട്ട്) കള്ളച്ചൂതൻ പിന്നോക്കം കാലുവെച്ചുനടന്ന് അമ്പലത്തിന്നുള്ളിൽചെന്നുകൂടിയിരിക്കും.

ദ്യൂതകരൻ— എന്നാൽ നമുക്കങ്ങോട്ടു ചെല്ലാം.

മാഥുരൻ— അങ്ങിനെയാകട്ടെ. (രണ്ടാളും ക്ഷേത്രത്തിന്നുള്ളിൽ ചെല്ലുന്നതായി നടിക്കുന്നു (നോക്കി അന്യോന്യം ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചിട്ട്)

ദ്യൂതകരൻ— മരംകൊണ്ടുള്ളതാണോ ഈ പ്രതിമ?

മാഥുരൻ— ഛെയ്, അല്ലല്ല കല്ലുകൊണ്ടുള്ളതാണ്. (എന്നു പലപ്രകാരത്തിലും ഇളക്കിനോക്കുന്നു. അന്യോന്യം സംജ്ഞ കാണിച്ചിട്ട്) നമുക്ക് ഇങ്ങിനെ ചെയ്യാം. വരൂ, ചൂതുകളിക്കുക. (എന്നു പലതരത്തിലും ചൂതുകളിക്കുന്നു)

സംവാഹകൻ – (ചൂതുകളിപ്പാനുള്ള ആഗ്രഹത്തെ പലപ്രകാരവും അടക്കിയുംകൊണ്ടു് ആത്മഗതം) അഹോ,

വിത്തമില്ല ചെറുതെങ്കിലും മനം
കത്തതൻ ധ്വനിയിഴുത്തിടുന്നമേ
ഭ്രഷ്ടനാകിയ നൃപന്റെ മാനസം
യുദ്ധദുന്ദുഭിരവം കണക്കഹോ. ൫

മേരുശൃംഗപതനത്തിനു നേരാ-
യോരു ചൂതുകളി വിട്ടുകളഞ്ഞും
ചാരു കന്തയുടെ കോകിലശബ്ദം
പാരമെന്മനമിളക്കിവിടുന്നു. ൬

ദ്യൂതകരൻ— ഞാൻ ജയിച്ചു, ഞാൻ ജയിച്ചു.

മാഥുരൻ— അല്ലല്ല. ഞാൻ ജയിച്ചു, ഞാൻ ജയിച്ചു.

സംവാഹകൻ— (പെട്ടന്നു മറെറാരുഭാഗത്തു ചെന്നുനിന്നിട്ട്) അല്ലല്ല. ഞാനാണ് ജയിച്ചതു്.

ദ്യൂതകരൻ— ഇതാ ആളെ കിട്ടിപ്പോയി.

മാഥുരൻ— എടാ പണം പററിച്ചവനേ, നീ അകപ്പെട്ടുകഴിഞ്ഞു. ആ ദശസുവൎണ്ണം വേഗം കൊണ്ടുവാ.

സംവാഹകൻ— ആൎയ്യ, ഞാൻ തരാം.

മാഥുരൻ— ഇപ്പോൾ വയ്ക്കണം.

സംവാഹകൻ— തരാം, പ്രസാദിക്കണം.

മാഥുരൻ— എടാ, എന്നാൽ വേഗംകൊണ്ടാ.

സംവാഹകൻ— എനിക്കു തലചുററുന്നേ (എന്നു നിലത്തു പതിക്കുന്നു.)

(രണ്ടുപേരും വളരെ അടിക്കുന്നു).

മാഥുരൻ— നിന്നെ ചൂതുകളിസംഘത്തിൽനിന്നു ബന്ധിച്ചിരിക്കുന്നു.

സംവാഹകൻ— (എഴുന്നേററ് വിഷാദത്തോടുകൂടി) അയ്യോ! ഞാൻ ചൂതുകളിസംഘത്താൽ ബദ്ധനായിരിക്കുന്നു. കഷ്ടം, എനിക്ക് ഈ ചൂതുകളിക്കാരുടെ നിശ്ചയത്തെ തെററിനടപ്പാനോ പാടില്ലല്ലോ. അതുകൊണ്ടു് എങ്ങിനെയാണ് കടം കൊടുത്തുതീൎക്കുക?

മാഥുരൻ— എടാ ജാമ്യം കൊടുക്ക്, കൊടുക്ക്!

സംവാഹകൻ— അങ്ങിനെ ചെയ്യാം. (ദ്യൂതകരന്റെ സമീപം ചെന്നിട്ടു്) അങ്ങയ്ക്കു പകുതി തരാം, പകുതി എനിക്കു വിട്ടുതരണം.

ദ്യൂതകരൻ— അങ്ങിനെ ആകട്ടെ.

സംവാഹകൻ— (സഭികന്റെ അടുത്തുചെന്നിട്ടു്) പകുതിക്കു ജാമ്യം തരാം, പകുതി എനിക്കു വിട്ടുതരണം.

മാഥുരൻ— എന്താ വിരോധം? അങ്ങിനെയാവട്ടെ.

സംവാഹകൻ— ആൎയ്യ! അങ്ങു പകുതിവിട്ടില്ലേ?

മാഥുരൻ— വിട്ടു.

സംവാഹകൻ— (ദ്യൂതകരനോട്) അങ്ങയും പകുതിവിട്ടില്ലേ!

ദ്യൂതകരൻ— വിട്ടു.

സംവാഹകൻ— എന്നാൽ ഞാനിപ്പോൾ പോകട്ടെ.

മാഥുരൻ— ദശസുവർണ്ണം വെക്കെടാ, എവിടെപ്പോണു!

സംവാഹകൻ— നോക്കുവിൻ, നോക്കുവിൻ! എജമാനന്മാരേ! അയ്യോ! ഇപ്പോൾതന്നെ ഒരാളുടെ പകുതിക്കു ജാമ്യം കൊടുത്തു. മററവന്റെ പകുതി വിടുകയും ചെയ്തു. എന്നിട്ടും പാവപ്പെട്ട എന്നോട് ഉടൻതന്നെ വീണ്ടും ചോദിക്കുന്നു.

മാഥുരൻ— (പിടിച്ചിട്ട്) ധൂർത്താ! ഈ മാഥുരൻ അത്ര വിഡ്ഢിയൊന്നുമല്ല. എന്നെ ചതിക്കാൻ പററില്ല. പണം വേഗം കൊണ്ടാ. പണം പററിച്ചവനേ, മുഴുവൻ പണവും ഇപ്പോൾ വെക്കണം.

സംവാഹകൻ— ഞാൻ എവിടന്നു തരട്ടെ!

മാഥുരൻ— നിൻറച്ഛനെ വിററിട്ടു താ.

സംവാഹകൻ— എനിക്കെന്തച്ഛൻ?

മാഥുരൻ— അമ്മയെ വിററു കൊണ്ടുവാ.

സംവാഹകൻ— എൻറമ്മയെവിടേ?

മാഥുരൻ— നിന്നെത്തന്നെ വിററിട്ടു താ.

സംവാഹകൻ— പ്രസാദിക്കണേ, എന്നെ തെരുവിലേക്കു കൊണ്ടുപോകുവിൻ.

മാഥുരൻ—നടക്കു്.

സംവാഹകൻ— അങ്ങിനെയാകട്ടെ. (എന്നു ചുററിനടക്കുന്നു)

സംവാഹകൻ— ആര്യന്മാരേ! ഈ സഭികന്റെ കൈയിൽനിന്നു് എന്നെ ദശസുവർണ്ണത്തിനു വാങ്ങിക്കേണമേ. (ആകാശത്തേക്കു നോക്കീട്ട്) നിങ്ങൾ എന്തുപറയുന്നു? 'നിനക്കെന്തു തൊഴിലറിയാ'മെന്നോ? നിങ്ങളുടെ ഗൃഹത്തിൽ വേലക്കാരനായിരുന്നുകൊള്ളാം. മറുവടി പറയാതെ പോയ്ക്കളഞ്ഞുവോ? ഇതാ വേറൊരാൾ. ഇയാളോടു പറയാം. (മുൻപറഞ്ഞപ്രകാരം പറയുന്നു) ഇയാളും എന്നെ വിലവെക്കാതെ പോയ്ക്കളഞ്ഞോ? ഹാ! ആര്യചാരുദത്തന്റെ സമ്പത്തു നശിച്ചതുകൊണ്ടു് ഞാൻ ഭാഗ്യഹീനനായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു.

മാഥുരൻ—പണം തരുന്നോ?

സംവാഹകൻ—എവിടന്നാണ് ഞാൻ തരുന്നത്? (എന്നു വീഴുന്നു. മാഥുരൻ ഇഴയ്ക്കുന്നു)

സംവാഹകൻ—ആര്യന്മാരേ! രക്ഷിക്കണേ, രക്ഷിക്കണേ!

(അനന്തരം ദർദ്ദുരകൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ദർദ്ദുരകൻ—ഭോ, ദ്യൂതകളിയെന്നതു പുരുഷനു സിംഹാസനമില്ലാത്ത രാജ്യമാണ്.

ഒരിക്കലും പരാഭവം സ്മരിച്ചിടുന്നതില്ല താൻ
ഹരിച്ചിടുന്നു നല്കിടുന്നു നിത്യമർത്ഥസഞ്ചയം
ധരാവലാരിയാംവിധം നികാമ,മായദർശിയാം
ധരിത്രിയിൽ പ്രഭുക്കളാൽ സദാപി സേവ്യമുത്തമം. ൧

എന്നുതന്നെയല്ല,

ദ്യൂതത്താൽ താൻ ദ്രവ്യം ലബ്ധം
ദ്യൂതത്താൽ താൻ ഭാര്യാമിത്രം
ദ്യൂതത്താൽ താൻ ദത്തം ഭുക്തം
ദ്യൂതത്താൽ താൻ സർവ്വം നഷ്ടം. ൨

എന്നുമാത്രമല്ല,

സ്വത്തൊക്കയും ത്രേത,ഹരിച്ചു പാരം
ഗാത്രം ചടപ്പിച്ചിതു ഹന്ത തായം
യാത്രയ്ക്കൊരുങ്ങിച്ചിതു നർദ്ദിതം താൻ
പാത്താലഹം ധ്വംസിതനായ് കടത്താൽ. ൩

(മുന്നോട്ടു നോക്കീട്ട്) ഇതാ നമ്മുടെ പണ്ടത്തെ സഭികൻ മാഥുരൻ ഇങ്ങോട്ടുതന്നെ വരുന്നു. ഇവനെ തെറ്റിച്ചു പോകാൻ പ്രയാസം. അതുകൊണ്ട് മൂടിപ്പുതച്ചുകളയാം. (പലപ്രകാരവും നടിച്ചിട്ട് നില്ക്കുന്നു) (ഉത്തരീയം നോക്കീട്ട്)

സൂത്രമീയുത്തരീയത്തിലില്ലാതെയായ്
ഛിദ്രമീയുത്തരീയത്തിനൊട്ടല്ലഹോ

ന്നു *

വസ്ത്രമിപ്പോളിതം മേലിടാൻ ചീത്തയാ-
ണത്ര കക്ഷത്തിൽ വെക്കുന്നതാണുത്തമം. ൧൦

അല്ലെങ്കിൽ, ഈ പാപം എന്തുചെയ്യട്ടെ. ഇപ്പോൾ;

ഒരുകാലാകാശത്തിലു-
മൊരുകാലവനീതലത്തിലും വെച്ച്
അരുണൻമറയുംവരെയും
മരുവുന്നവനായിടുന്നു ദിനമനു ഞാൻ. ൧൧

മാഥുരൻ—തരുവിക്ക്, തരുവിക്ക്.

സംവാഹകൻ—എവിടുന്നാണ് തരുന്നത്? (മാഥുരൻ ഇഴയ്ക്കുന്നു)

ദർദ്ദുരകൻ—അയേ, മുൻഭാഗത്തു കാണുന്നതെന്താണ്? (ആകാശത്തിൽ നോക്കിയിട്ട്) ഭവാനെന്തു പറയുന്നു? "സഭികൻ ഈ ദ്യൂതകാരനെ വല്ലാതെ മർദ്ദിക്കുന്നു. ആരും വിടുവിക്കുന്നില്ല" എന്നോ? എന്നാൽ ഈ ദർദ്ദുരകൻ വിടുവിക്കാം. (അടുത്തുചെന്നിട്ട്) വഴിയൊഴിക്കുവിൻ, വഴിയൊഴിക്കുവിൻ! (നോക്കീട്ട്) അല്ല, ധൂർത്തൻ മാഥുരനോ? ഇവൻ പാവം സംവാഹകനല്ലേ?

രാത്രിയിൽ തലകനിച്ചു നിശ്ചലമിരുന്നു-
കൊണ്ടവനാങ്ങിട്ടും
ചെത്തു, ലോഷ്ടതതിയാൽ പൊറിഞ്ഞു മുതുകത്തു
പാടുകളെവൻപരം
നിത്യവും ശുനകവൃന്ദമങ്ങിനെയെവന്റെ
ജംഘകൾ കടിക്കുമ-
മർത്ത്യനോ സുഖ,മിവന്നു ചൂതുകളികൊണ്ടെ-
ഴുന്ന ഫലമെന്തുവാൻ? ൧൨.

ആകട്ടെ, സമാധാനപ്പെടുത്താം. (കൂടെച്ചെന്നിട്ട്) മാഥുര; ഞാൻ അഭിവാദനം ചെയ്യുന്നു. (മാഥുരൻ പ്രത്യഭിവാദനം ചെയ്യുന്നു)

ദർദ്ദുരകൻ—ഇതെന്താണ്?

മാഥുരൻ—ഇവൻ ദശസുവർണ്ണം തരാനുണ്ടു്.

ദർദ്ദുരകൻ—ഇതൊരു പ്രാതലിന്നേ ഉള്ളല്ലോ?

മാഥുരൻ—(ദർദ്ദുരൻെറ കക്ഷത്തു ചുരുട്ടിവെച്ചിട്ടുള്ള വസ്ത്രം വലിച്ചെടുത്തിട്ടു്) യജമാനന്മാരേ! നോക്കണേ, നോക്കണേ? ഈ കീറിപ്പറിഞ്ഞ മുണ്ടു ധരിച്ചിട്ടുള്ള ഇവനാണു് ദശസുവർണ്ണം പ്രാതലിന്നേ ഉള്ളൂവെന്നു പറഞ്ഞതു്.

ദർദ്ദുരകൻ—എടാ മൂർഖ! ഞാൻ ഈ ദശസുവർണ്ണം ഒരു കടം കളിച്ചു തീർക്കാമല്ലോ. അത്രയല്ലേ ഉള്ളൂ. എടാ, ആർക്കെങ്കിലും പണമുണ്ടെങ്കിൽ അവർ അതു് മാറത്തുവെച്ചു കാണിച്ചുംകൊണ്ടു നടക്കാറുണ്ടോ?

സ്വർണ്ണംപത്തിന്നായിട്ടു-
ച്ചൂർണ്ണനമതിനഷ്ടനും ഭവാനായി
സഹജീവിയെ നിശ്ശങ്കം
നിഹനിപ്പാനുദ്യമിക്കയാണല്ലോ. ൧൩

മാഥുരൻ—എജമാനനേ! അങ്ങേയ്ക്കു ദശസുവർണ്ണം പ്രാതലിന്നേ ഉള്ളൂ. എനിക്കിതു വലിയ കാര്യമാണു്.

ദർദ്ദുരകൻ—അങ്ങിനെയാണോ? എന്നാൽ കേൾക്കു്! ഇനിയും ദശസുവർണ്ണംകൂടി ഇവനു കൊടുക്കു്. ഇവനും ചൂതുകളിക്കട്ടെ.

മാഥുരൻ— എന്നിട്ടെന്താ പ്രയോജനം?

ദർദ്ദുരകൻ—അവൻ ജയിച്ചാൽ അപ്പോൾ തരും.

മാഥുരൻ—ഒരുവേള ജയിച്ചില്ലെങ്കിലോ?

ദർദ്ദുരകൻ—എന്നാൽ തരികയുമില്ല.

മാഥുരൻ—മതിയാക്കെടാ അസംബന്ധം പുലമ്പുന്നതു്? ഇങ്ങിനെയെല്ലാം പറയുന്ന നീ വെക്കെടാ ധൂർത്താ പണം. മാഥുര ധൂർത്തൻ ഞാൻ കൂടിയും ചൂതു വെറുതേ കളിക്കയോ? എനിക്കു് ഒരാളെയും പേടിയില്ല. ധൂർത്താ നീ ദുർവൃത്തനാണു്.

ദർദ്ദുരകൻ—ആരെടാ ദുർവൃത്തൻ?

മാഥുരൻ—നീ തന്നെടാ ദുർവൃത്തൻ

ദർദ്ദുരകൻ—നിൻെറ ച്ഛനാണ് ദുർവൃത്തൻ
(സംവാഹകനോട് ഓടിപ്പോവാൻ സംജ്ഞ കാണിക്കുന്നു).

മാഥുരൻ—വേശ്യാപുത്ര! ഇങ്ങിനെതന്നേയോ നീ ചൂതു കളിച്ചിട്ടുള്ളതു്?

ദർദ്ദുരകൻ— ഞാനിങ്ങിനെതന്നെയാണ് ചൂതു കളിച്ചിട്ടുള്ളതു്.

മാഥുരൻ — എടാ സംവാഹക! നീ ആ ദശസുവൎണ്ണം കൊണ്ടുവാ.

ദർദ്ദുരകൻ—മൂഢ്! ഞാൻ കാണ്കെ ഉപദ്രവിക്കാൻ സാധിക്കില്ല. ഞാൻ കാണാതെ എന്തോ ചെയ്യോ. (മാഥുരൻ സംവാഹകനെ പിടിച്ചിഴച്ച് മൂക്കിൽ ഇടിക്കുന്നു. സംവാഹകൻ, രക്തമൊലിച്ച് മൂൎച്ഛയെ അഭിനയിച്ചുംകൊണ്ടു നിലത്തു പതിക്കുന്നു. ദർദ്ദുരകൻ ചെന്നു വിലക്കുന്നു. മാഥുരൻ ദർദ്ദുരകനെ അടിക്കുന്നു. ദർദ്ദുരകൻ അങ്ങോട്ടും അടിക്കുന്നു)

മാഥുരൻ—എടാ, എടാ, ദുഷ്ടപുംശ്ചലീപുത്ര! നീ ഇതിൻെറ ഫലം അനുഭവിക്കും.

ദർദ്ദുരകൻ—എടാ മൂർഖ! നീ വെറുതെ വഴിക്കു പോയിക്കൊണ്ടിരിക്കുമ്പോളല്ലേ എന്നെത്തല്ലിയതു്? നാളെ നിന്നെ കോടതിയിൽവെച്ചു തല്ലുമ്പോൾ അനുഭവിക്കുന്നതു കാണാം.

മാഥുരൻ—ഞാൻ നോക്കിക്കൊള്ളാം.

ദർദ്ദുരകൻ—എങ്ങിനെ നോക്കും?

മാഥുരൻ—(കണ്ണുകൾ നല്ലവണ്ണം തുറന്നു കാണിച്ചിട്ടു്) ഇങ്ങിനെ നോക്കും. ദർദ്ദുരകൻ മണ്ണുവാരി മാഥുരൻെറ കണ്ണിലിട്ടു് സംവാഹകന്ന് ഓടിക്കൊള്ളുന്നതിന്നു സംജ്ഞ കാണിക്കുന്നു. മാഥുരൻ കണ്ണടച്ചു നിലത്തു പതിക്കുന്നു. സംവാഹകൻ ഓടിപ്പോകുന്നു)

ദർദ്ദുരകൻ—(ആത്മഗതം) പ്രധാനസഭികൻ മാഥുരനോട് ഞാൻ പിണങ്ങിക്കഴിഞ്ഞു. അതുകൊണ്ടു് ഇനി ഇവിടെ താമസിക്കുന്നതു് ഉചിതമല്ല. എന്നോട് പ്രിയമിത്രമായ ശ

വ്വിലകൻ ഇങ്ങിനെ പറകയുണ്ടായിട്ടുണ്ടു്. "സിദ്ധവാക്യമനുസരിച്ചു് ആൎയ്യകനെന്ന ഗോപാലബാലകൻ രാജാവായിത്തീരും. നമ്മെപ്പോലെയുള്ള എല്ലാവരും അദ്ദേഹത്തെ അനുസരിക്കേണ്ടതാണു്" എന്നു്. അതിനാൽ ഞാനും അദ്ദേഹത്തിന്റെ അടുക്കലേക്കു ചെല്ലുകതന്നെ. (എന്നു പോയി)

സംവാഹകൻ—(ഭയത്തോടുകൂടി ചുററിനടന്നു നോക്കിയിട്ടു്) ഇതാ ഒരു ഗൃഹത്തിന്റെ പടിവാതൽ തുറന്നുകിടക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു് ഇവിടെ ചെന്നേക്കാം. (ചെല്ലുന്നതായി നടിച്ചു് വസന്തസേനയെ കണ്ടിട്ടു്) ആൎയ്യേ! ഞാൻ ശരണം പ്രാപിക്കുന്നു.

വസന്തസേന—ശരണാഗതന്നു് അഭയം. ചേടീ, പടിവാതൽ അടയ്ക്കൂ. (ചേടി അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു).

വസന്തസേന— ആരിൽനിന്നാണു് അങ്ങയ്ക്കു ഭയം?

സംവാഹകൻ— ആൎയ്യേ! കടക്കാരനിൽനിന്നു്.

വസന്തസേന— ചേടീ! വേഗം പടി തുറന്നുവെയ്ക്കൂ.

സംവാഹകൻ— (ആത്മഗതം) ഇവൾക്കു കടക്കാരെ ഭയമില്ലെന്നു തോന്നുന്നു. ഇങ്ങിനെ പറയാറുള്ളതു് വളരെ വാസ്തവംതന്നെ.

തന്നുടെ ശക്തിയറിഞ്ഞീ-
മന്നിൽബ്ഭാരം വഹിപ്പവൎക്കാൎക്കും
എന്നുമൊരേടത്തിങ്കലു-
മൊന്നും കേടുഭവിക്കയില്ല ദൃഢം. ൧൪

ഞാൻ ഇവിടെ അകപ്പെട്ടുപോയി.

മാഥുരൻ— (കണ്ണുകൾ തിരുമ്മിയിട്ടു് ദ്യൂതകരനോടു്) എടാ! പണം താ, പണം താ.

ദ്യൂതകരൻ— എജമാനനേ! നമ്മൾ ദൎദ്ദുരകനോടു കലഹിച്ചുകൊണ്ടിരുന്ന തക്കം നോക്കി അവൻ ഓടിക്കളഞ്ഞു.

മാഥുരൻ— ഇടികൊണ്ടു് ആ ദ്യൂതകരന്റെ മൂക്കിൽനിന്നു് രക്തം ഒലിച്ചിട്ടുണ്ടായിരുന്നു. വരൂ! നമുക്കു രക്തം പിന്തി

ട്ടുള്ള ചാടുമനോക്കിച്ചെന്നു് അവനെ പിടിക്കാം. (ചെന്നിട്ടു്)

ദ്യൂതകരൻ— എജമാനനേ! അവൻ വസന്തസേനാഗൃഹ ത്തിലേക്കു ചെന്നിരിക്കുന്നു.

മാഥുരൻ— പണം കിട്ടിയതുതന്നെ!

ദ്യൂതകരൻ— നമുക്കു കോടതിയിൽ ചെന്നു വ്യവഹാരം കൊടുക്കാം.

മാഥുരൻ— ഈ ധൂർത്തൻ ഇവിടെനിന്നു വല്ല ദിക്കിലേക്കും ചാടിക്കളയും. അതുകൊണ്ടു് അവനെ തടുത്തുപിടിച്ചുതന്നെ പണം വസൂലാക്കാം.

(വസന്തസേന മദനികയോടു സംജ്ഞ കാണിക്കുന്നു).

മദനിക — ആര്യൻ എവിടെനിന്നു വരുന്നു; എന്താണു് ജാതി; ആരുടെ ആളാണു്; എന്താ തൊഴില്; ആരിൽനിന്നാണു് ഭയം?

സംവാഹകൻ— ആര്യ കേട്ടാലും. ആര്യേ! എൻെറ ജന്മഭൂമി പാടലീപുത്രമാണു്. ഗൃഹപതിയാണു് എൻെറ പിതാവു്. ഉഴിച്ചലാണു് ഉപജീവനമാർഗ്ഗം.

വസന്തസേന— ആര്യൻ അഭ്യസിച്ചിട്ടുള്ള കല, സുകുമാരം തന്നെ.

സംവാഹകൻ— ആര്യേ! കലയാണല്ലോ എന്നു കരുതിയാണു് പഠിച്ചതു്. എന്നാൽ ഇപ്പോഴാ അതുതന്നെ ഉപജീവനമാർഗ്ഗമായിത്തീർന്നിരിക്കുന്നു.

ചേടി— മറുവടി പറയുന്നതിൽ ആര്യന്നു വളരെ വിഷാദം കാണുന്നുണ്ടല്ലോ. പിന്നെ, പിന്നെ.

സംവാഹകൻ— ആര്യേ! അക്കാലത്തു് എൻെറ പിതൃഗൃഹത്തിൽ വരാറുണ്ടായിരുന്ന സഞ്ചാരികൾ ഈ ദേശത്തെപ്പററി പറഞ്ഞുകേട്ടിട്ടു് അപൂർവ്വദേശങ്ങളെ ദർശിപ്പാനുള്ള താൽപര്യത്താൽ ഇങ്ങോട്ടു പോന്നു. ഈ ഉജ്ജയിനിയിൽ ഞാൻ വന്നതിന്നുശേഷം ഒരു ആര്യനെ ശുശ്രൂഷിച്ചുവന്നു. പ്രിയദർശനനും പ്രിയവക്താവും താൻ ചെയ്ത ദാനത്തെപ്പററി പുകഴ്ത്തു

ത്തവനും അപകാരത്തെ മറക്കുന്നവനുമായ അദ്ദേഹത്തിനു സദൃശനായി ആരുണ്ട്? എന്തിനധികം പറയുന്നു. ശരണാഗതവത്സലനായ അദ്ദേഹം ദാക്ഷിണ്യംകൊണ്ട് സ്വദേഹത്തെപ്പോലും അന്യന്റേതായി കരുതുന്നു.

ചേടീ— ആര്യയുടെ മനോഗതപ്രിയതമന്റെ ഗുണങ്ങളെ അപഹരിച്ച് ഉജ്ജയിനിയെ അലങ്കരിക്കുന്ന ഇദ്ദേഹം ആരാണ്?

വസന്തസേന— ചേടീ! ഊഹം വളരെ ഉചിതമായി. ഞാനും മനസ്സിൽ അതുതന്നെ വിചാരിച്ചു.

ചേടി— ആര്യേ! പിന്നെ, പിന്നെ.

സംവാഹകൻ— ആര്യേ! ഇപ്പോൾ അദ്ദേഹം അനുകമ്പകൊണ്ടുചെയ്ത ദാനത്താൽ;

വസന്തസേന— സമ്പത്തൊടുങ്ങിയവനായിത്തീർന്നുവോ?

സംവാഹകൻ— ഞാൻ പറയാതെ ഇതു് ആര്യയ്ക്കെങ്ങിനെ മനസ്സിലായി?

വസന്തസേന— എന്താണിതിൽ മനസ്സിലാക്കാനുള്ളതു്? പണവും ഗുണവുംകൂടി ഒരിടത്തിരിക്കുമോ? ഉപയോഗമില്ലാത്ത കുളങ്ങളിൽ എത്ര വെള്ളമുണ്ടു്?

ചേടി— ആര്യേ! അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേരെന്താണ്?

സംവാഹകൻ— ആര്യേ! ഭൂതലശശാങ്കനായ അദ്ദേഹത്തിന്റെ പേർ ഇപ്പോൾ ആരാണ് അറിയാത്തതു്? അദ്ദേഹം ചെട്ടിത്തെരുവിലാണല്ലൊ വസിക്കുന്നതു്. പുണ്യശ്ലോകനായ അദ്ദേഹം ആര്യചാരുദത്തനാണ്.

വസന്തസേന— (സന്തോഷത്തോടുകൂടി ആസനത്തിന്മൽ നിന്നെഴുന്നേററ്) ഈ ഗൃഹം ആര്യനു സ്വന്തമായി വിചാരിക്കാം. ചേടീ! ഇദ്ദേഹത്തിന് ഇരിക്കാൻ കൊടുക്കു! വിശറി കൊണ്ടുവരൂ. ഇദ്ദേഹം വല്ലാതെ ക്ഷീണിച്ചിരിക്കുന്നു.

(ചേടി അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു).

സംവാഹകൻ— (ആത്മഗതം) എന്തു്? ആര്യചാരുദത്ത

ന്റെ പേർ മാത്രം പറഞ്ഞപ്പോഴയ്ക്കും എന്റെ പേരിൽ എന്തൊരാദരമായിരിക്കുന്നു. നല്ലതു്; ആൎയ്യചാരുദത്ത! നല്ലതു്; ഭൂമിയിൽ അങ്ങു് ഒരുത്തൻ മാത്രമാണു് യഥാൎത്ഥമായി ജീവിക്കുന്നതു്. മററു ജീവികളെല്ലാം വെറുതേ ശ്വാസം കഴിക്കുന്നവർ മാത്രം. (പ്രകാശം) ആകട്ടെ, ആൎയ്യേ! ആകട്ടെ, ആൎയ്യ ആസനത്തിൽ ഇരിക്കുക.

വസന്തസേന— (ആസനത്തിൽ ഇരുന്നിട്ടു്) ആൎയ്യ! അങ്ങയുടെ കടക്കാരൻ എവിടെയാണു്?

സംവാഹകൻ—

മന്നിൽപ്പൂജാധനൻതന്നെ
ധന്യ,നസ്ഥിരമിദ്ധനം
അന്യരെപ്പൂജചെയ്യുന്നോ-
രെന്നുമേ പൂജനീയരാം. ൧൩

വസന്തസേന—പിന്നെ, പിന്നെ.

സംവാഹകൻ— അദ്ദേഹം എന്നെ ഉഴിച്ചിൽപ്പണിക്കു നിശ്ചയിച്ചു. പിന്നെ അദ്ദേഹത്തിന്റെ സമ്പത്തെല്ലാം നശിച്ചപ്പോൾ ഞാൻ ചൂതുകളികൊണ്ടു് ഉപജീവിച്ചുതുടങ്ങി. ഇപ്പോൾ ഭാഗ്യക്കുറവുകൊണ്ടു് ചൂതിൽ ദശസുവൎണ്ണം കടം വന്നിരിക്കുന്നു.

മാഥുരൻ— എന്നെ മുടിച്ചു, എന്നെ തോല്പിച്ചു.

സംവാഹകൻ— ഇതാ സഭികനും ദ്യൂതകരനും എന്നെത്തിരഞ്ഞുവരുന്നു. ഇനിയെല്ലാം ആൎയ്യയുടെ ഇഷ്ടംപോലെ.

വസന്തസേന— മദനികേ! വാസപാദപം ഇളകി മറിഞ്ഞുപോകുമ്പോൾ പക്ഷികൾ അങ്ങുമിങ്ങും ഉഴന്നുനടക്കുന്നു. ചേടീ! അതിനാൽ, ആ സഭികദ്യൂതകരന്മാൎക്കു് ഈ ആൎയ്യൻ തന്നയച്ചതാണെന്നു പറഞ്ഞു് ഈ വള നീ കൊണ്ടുചെന്നു കൊടുക്കു്.

(എന്നു് വളയൂരി ചേടിയുടെ വശം കൊടുക്കുന്നു).

ചേടി— (വാങ്ങിയിട്ടു്) ആൎയ്യയുടെ കല്പനപോലെ. (എന്നു പോകുന്നു).

മാഥുരൻ— എന്നെ മടിച്ചു, എന്നെ തോല്പിച്ചു.

ചേടി— ഇതാ രണ്ടുപേർ മേല്പോട്ടുനോക്കി ദീൎഘനിശ്വാസം ചെയ്തും ആലോചനയോടുകൂടിയും പിറുപിറുത്തും പടിവാതുക്കൽ നോക്കിക്കൊണ്ടും നില്ക്കുന്നു. അതിനാൽ ഇവരായിരിക്കാം ആ സഭികഭൃത്യന്മാർ എന്നു ഞാൻ ഊഹിക്കുന്നു. (അടുത്തുചെന്നിട്ട്) ആൎയ്യ! ഞാൻ വന്ദിക്കുന്നു.

മാഥുരൻ— നിനക്കു സുഖം ഭവിക്കട്ടെ.

ചേടി— ആൎയ്യ! നിങ്ങളിൽ ആരാണ് സഭികൻ?

മാഥുരൻ—

സാരസ്യസാരമിയലുന്ന കടാക്ഷവും തേൻ-
ചോരുംപ്രകാരമഴകിൽ പൊഴിയുന്നഗീരും
മാരപ്രഭാവമറിയിപ്പൊരു നല്ല ചുണ്ടും
ചേരും കൃശോദരി! കഥിച്ചിടുകേതെടോ നീ? ൧൬

എന്റെ കയ്യിൽ പണമൊന്നുമില്ല. വേറെ വല്ല ദിക്കിലും പോ.

ചേടി— ഈ വിധം പറയുന്നതുകൊണ്ടു് അങ്ങു ഭൃത്യകരനല്ലെന്നു മനസ്സിലായി. അങ്ങയ്ക്കു് ആരെങ്കിലും പണം തരുവാനുണ്ടോ?

മാഥുരൻ— ഉണ്ടു്; ദശസുവൎണ്ണം തരുവാനുണ്ടു്. അതിനെന്താണ്?

ചേടി— ആയാൾക്കുവേണ്ടി ആൎയ്യ ഈ വള തന്നയച്ചിരിക്കുന്നു. അല്ലല്ല, ആയാൾതന്നെ തന്നയച്ചിരിക്കുന്നു.

മാഥുരൻ— (സന്തോഷത്തോടുകൂടി വാങ്ങിയിട്ടു്) ഹേ! ആ മാന്യനോടു ചെന്നു് ഇങ്ങിനെ പറയൂ. 'നിന്റെ ബാദ്ധ്യതയെല്ലാം തീൎന്നു. വരൂ. ഇനിയും ചൂതുകളിക്കാം' എന്നു്. (അവർ രണ്ടുപേരും പോയി.)

ചേടി—(വസന്തസേനയുടെ അടുത്തുചെന്നിട്ടു്) ആൎയ്യേ! സഭികഭൃത്യന്മാർ സന്തോഷിച്ചുംകൊണ്ടു പോയി.

വസന്തസേന— എന്നാൽ ആര്യൻ ബന്ധുജനത്തെ സമാശ്വസിപ്പിപ്പാനായി ചെല്ലുക.

സംവാഹകൻ— ആര്യേ! അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ ഞാൻ പഠിച്ചിട്ടുള്ള ഈ കല ആര്യയുടെ പരിജനങ്ങളെ അഭ്യസിപ്പിച്ചാൽ കൊള്ളാമെന്നുണ്ടു്.

വസന്തസേന— ആര്യ! ആർക്കുവേണ്ടിയാണോ ഈ കല പഠിക്കുന്നതു് അദ്ദേഹത്തെത്തന്നെയാണു് ആര്യൻ മുമ്പു ശുശ്രൂഷിച്ചിരുന്നതും ഇനി ശുശ്രൂഷിക്കേണ്ടതും.

സംവാഹകൻ— (ആത്മഗതം) ആര്യ ബഹുസാമർത്ഥ്യത്തോടുകൂടി എന്നെ മടക്കി. ഞാൻ എങ്ങിനെ പ്രത്യുപകാരം ചെയ്യും? (പ്രകാശം) ആര്യേ! ഞാൻ ദ്യൂതകരനിൽനിന്നേററ ഈ അപമാനംകൊണ്ടു് ബുദ്ധസന്യാസിയായിത്തീരുവാന പോകുന്നു. അതിനാൽ സംവാഹകൻ ദ്യൂതകരൻ ബുദ്ധസന്യാസിയായിത്തീൎന്നുവെന്നു് ഇത്രയും അക്ഷരങ്ങൾ ഓൎമ്മിച്ചാൽ കൊള്ളാം.

വസന്തസേന— ആര്യ! സാഹസം പ്രവൎത്തിക്കരുതു്.

സംവാഹകൻ— ആര്യേ! ഞാൻ തീൎച്ചപ്പെടുത്തിക്കഴിഞ്ഞു.

(എന്നു ചുററിനടന്നിട്ടു്)

സഭയമനിശമാരെക്കാങ്കിലും വന്നുചേൎന്ന
സഭികനിതിവിചാരം ചേൎത്തിതദ്യൂതമുള്ളിൽ
കൃപണതയെ വെടിഞ്ഞിപ്പാതയിൽക്കൂടിയെങ്ങും
സപദി തലയുയൎത്തിക്കൊണ്ടുഞാൻ സഞ്ചരിക്കും. ൧൭

(അണിയറയിൽ കോലാഹലം)

സംവാഹകൻ— (കേട്ടിട്ടു്) അല്ലാ; ഇതെന്താണു്? (ആകാശത്തേക്കു നോക്കീട്ടു്) എന്തുപറയുന്നു? വസന്തസേനയുടെ ഖുണ്ഡമോഡകൻ എന്ന ദുഷ്ടഹസ്തി ഓടിവരുന്നുവെന്നോ? അഹോ! ആര്യയുടെ മദഗജത്തെച്ചെന്നു കാണാം. അല്ലെങ്കിൽ എനിക്കു് ഇതുകൊണ്ടെന്താണു്? നിശ്ചയിച്ചതുപോലെ നടക്കുകതന്നെ.

(അനന്തരം തിരശ്ശീല നീക്കാതെ ഉജ്ജ്വലവും ഭയങ്കരവുമായ വേഷത്തോടുകൂടി കർണ്ണപൂരകൻ പ്രവേശിക്കുന്നു).

കർണ്ണപൂരകൻ—ആര്യ എവിടെ, എവിടെ?

ചേടി—എടാ കഴുവേറി! നിന്റെ ഈ ഊററത്തിന്ന് എന്താടാ കാരണം? നീ മുമ്പിൽതന്നെ ഇരിക്കുന്ന ആര്യയെ കാണുന്നില്ലല്ലോ.

കർണ്ണപൂരകൻ — (നോക്കിയിട്ട്) ആര്യേ! ഞാൻ വന്ദിക്കുന്നു.

വസന്തസേന— കർണ്ണപൂരക! നീ വളരെ സന്തോഷിച്ചിരിക്കുന്നതായി കാണുന്നുവല്ലോ. അതിന്നെന്താ കാരണം?

കർണ്ണപൂരകൻ— (വിസ്മയത്തോടുകൂടി) ആര്യേ! ആര്യയ്ക്ക് ഇന്ന് അബദ്ധം പററി. കർണ്ണപൂരകന്റെ പരാക്രമം കണ്ടില്ലല്ലോ.

വസന്തസേന— കർണ്ണപൂരക! എന്തെന്ത്?

കർണ്ണപൂരകൻ—ആര്യ കേട്ടാലും. ആര്യയുടെ ഖുണ്ടമോഡകൻ എന്ന ദുഷ്ടഹസ്തിയില്ലേ, അവനിന്ന് തളപ്പുകററി പൊടിച്ച് ആനക്കാരനെ കൊന്ന് വലിയ ലഹളയെല്ലാം ഉണ്ടാക്കി രാജപാതയിൽ ചെന്നു. അതു കണ്ടപ്പോൾ ആളുകൾ ഇങ്ങിനെ ഉൽഘോഷിച്ചുതുടങ്ങി.

അടുത്തിതു ഗജം മഹാവികൃതിയാണു കണ്ടാലുമി-
ങ്ങെടുത്തുകളെ മാററുവിൻ ചെറുകിടാങ്ങളെസ്സത്വരം
കടക്കുമിതുനിർണ്ണയം, പരമുയർന്ന ഗേഹത്തിലും
പടുത്വമൊടു കൂട്ടരേ! തരുവിലും കരേറീടുവിൻ. ഫവ്വ

അതുമാത്രമല്ല;

കളനിനദത്തൊടുമധികം
വിലസീടും നൂപുരങ്ങൾ ചിതറുന്നു
നവമണിയും മണി വിലസും
വലയം മുറിയുന്നു കാഞ്ചി പൊട്ടുന്നു. ഫൻ

എന്നിട്ട് ആ ദുഷ്ടഹസ്തി, തുമ്പിക്കൈകൊണ്ടും കൊമ്പുകൊണ്ടും കാലുകൊണ്ടും വിടൎന്നിരിക്കുന്ന താമരപ്പൊയ്കയെപ്പോലെ ഉജ്ജയിനീനഗരിയെത്തകൎത്തുംകൊണ്ടുചെന്ന് ഒരു ബുദ്ധസന്ന്യാസിയെ പിടികൂടി. ദണ്ഡും കമണ്ഡലുവും മററും വീണുപോയ ആ സന്ന്യാസി ആനയുടെ കൊമ്പിന്നിടയിൽ, തുമ്പിയിൽകൂടി പുറപ്പെടുന്ന ശീകരമേററു നനഞ്ഞുംകൊണ്ടിരിക്കുന്നതു കണ്ടിട്ട് പിന്നേയും ആളുകൾ 'ഹാ! സന്ന്യാസിയെ കൊല്ലുന്നു' എന്നിങ്ങിനെ ലഹളകൂട്ടിത്തുടങ്ങി.

വസന്തസേന—(സംഭ്രമത്തോടുകൂടി) അഹോ! പ്രമാദം അഹോ, പ്രമാദം.

കൎണ്ണപൂരകൻ—സംഭ്രമിക്കേണ്ട. ആൎയ്യ മുഴുവൻ കേട്ടാലും. അതിന്നുശേഷം പൊട്ടിത്തൂങ്ങുന്ന ചങ്ങലയോടുകൂടിയും കൊമ്പിന്നിടയിൽ പെട്ടുകിടക്കുന്ന ബുദ്ധസന്ന്യാസിയോടുകൂടിയും വരുന്ന അവനെക്കണ്ടിട്ട് ഈ കൎണ്ണപൂരകൻ- അല്ലല്ലാ- ആൎയ്യയുടെ ചോറുതിന്നു വളൎന്നിട്ടുള്ള ഈ ദാസൻ ദ്യൂതലേഖകനോടു വിളിച്ചുപറഞ്ഞുംകൊണ്ട് ഇടത്തുകാലുകൊണ്ട് പെട്ടെന്നു അങ്ങാടിയിൽനിന്ന് ഇരിമ്പുവടിയെടുത്ത് ആ ദുഷ്ടഗജത്തെ അടക്കി.

വസന്തസേന—പിന്നെ, പിന്നെ.

കൎണ്ണപൂരകൻ—

വിന്ധ്യാദ്രിതൻ കൊടുമുടിക്കിണയായിടുന്ന
ദന്തീന്ദ്രനെപ്പെരികെ ഞാൻ പ്രഹരിച്ചു കോപാൽ
ദന്താന്തരാളഗതനാമവനെ, ക്ഷണത്തിൽ
സന്താപലേശമണയാതയി, രക്ഷചെയ്തേൻ.

വസന്തസേന—നീ ചെയ്തതു വളരെ ഉചിതമായി. പിന്നെ, പിന്നെ.

കൎണ്ണപൂരകൻ—അപ്പോൾ പിന്നെ "കൊള്ളാം കൎണ്ണപൂരക! കൊള്ളാം" എന്നുമാത്രം പറഞ്ഞുംകൊണ്ട് ആളുകളെല്ലാം ഒരു

മാഗത്തു വന്നുകൂടിയതിനാൽ ഉജ്ജയിനി, ഒരു തലയ്ക്കൽ വളരെ ഭാരം കയററീട്ടുള്ള വഞ്ചിപോലെയായിത്തീൎന്നു. ആൎയ്യേ! അപ്പോൾ ഒരാൾ ശൂന്യങ്ങളായ തന്റെ ആഭരണസ്ഥാനങ്ങളിൽ തപ്പിനോക്കി നെടുവീൎപ്പിട്ടു് ഈ ഉത്തരീയം എന്റെ മേലിട്ടു.

വസന്തസേന—കൎണ്ണപൂരക! ഈ ഉത്തരീയം പിച്ചിപ്പൂമണമുള്ളതോ അല്ലയോ എന്നു നോക്കു്.

കൎണ്ണപൂരകൻ—ആൎയ്യേ! മദഗന്ധംകൊണ്ടു് ആ ഗന്ധം നല്ലപോലെ തിരിച്ചറിയാൻ പാടില്ല.

വസന്തസേന—അതിൽ എഴുതിയിട്ടുള്ള പേരെന്താണെന്നു നോക്കു്.

കൎണ്ണപൂരകൻ—ഈ പേർ ആൎയ്യതന്നെ വായിച്ചുനോക്കുക. (എന്നു് ഉത്തരീയം വെച്ചുകൊടുക്കുന്നു).

വസന്തസേന—ആൎയ്യ ചാരുദത്തന്റെ —(എന്നു വായിച്ചിട്ടു് ഉത്തരീയമെടുത്തു പുതയ്ക്കുന്നു)

ചേടി—കൎണ്ണപൂരക! ഈ ഉത്തരീയം ആൎയ്യയ്ക്കാണു് നല്ല യോജിപ്പു്

കൎണ്ണപൂരകൻ— ഓ! ഉത്തരീയം ആൎയ്യയ്ക്കു നല്ല ചേൎച്ചയായിരിക്കുന്നു.

വസന്തസേന—കൎണ്ണപൂരക! നിനക്കു് ഇതാ സമ്മാനം. (എന്നു് ആഭരണം കൊടുക്കുന്നു).

കൎണ്ണപൂരകൻ—(വണക്കത്തോടെ വാങ്ങി നമസ്കരിച്ചിട്ടു്) ഇപ്പോൾ ആൎയ്യയ്ക്കു് ഉത്തരീയം വളരെ വളരെ ചേൎച്ചയായിരിക്കുന്നു.

വസന്തസേന— കൎണ്ണപൂരക! ഇപ്പോൾ ആൎയ്യചാരുദത്തൻ എവിടെയാണു്?

കൎണ്ണപൂരകൻ—ഈ വഴിയിൽക്കൂടിത്തന്നെ ഗൃഹത്തിലേക്കു പോയി.

വസന്തസേന—ചേടീ! മേടയിലെ ചന്ദ്രശാലയിൽ കയറി ആൎയ്യ ചാരുദത്തനെ നോക്കുക.

(എന്ന് എല്ലാവരും പോയി).

(ദ്യൂതകരസംവാഹകമെന്ന രണ്ടാമങ്കം സമാപ്തം).

മൂന്നാമങ്കം

(അനന്തരം ചേടൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ഭൃത്യവാത്സല്യമുള്ളുത്തമൻ സ്വാമിതാ-
നത്ര ശോഭിച്ചിടും നിസ്വനെന്നാകിലും
സ്വത്തിനാൽ മത്തനായ് ദുഷ്ടനാം സ്വാമിയ-
ത്യൎത്ഥമോൎത്തീടുകിൽ ദാരുണൻ ദുഷ്കരൻ. ൧

എന്നു മാത്രമല്ല,

അന്യാസക്തികലൎന്ന കാമിനിയെയും, ദ്യൂതാടുവാനാഗ്രഹം
ചേൎന്നീടുന്ന പുമാനെയും, സകളുകം, വൎദ്ധിച്ച സസ്യങ്ങളെ
തിന്നീടും വൃഷഭത്തെയും, കഴികയില്ലാൎക്കും തടുത്തീടുവാൻ
സന്ദേഹം ലവലേശമില്ലിഹ തഥാ സ്വാഭാവികം ദോഷവും. ൨

ആൎയ്യ ചാരുദത്തൻ സദിരിന്നു പോയിട്ട് നേരം വളരെയായി. അൎദ്ധരാത്രിസമയം കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. ഇനിയും വരുന്നതു കാണുന്നില്ല. അതുകൊണ്ട് ഇപ്പോൾ പടിപ്പുരയിൽ ചെന്നു കിടക്കുകതന്നെ. (എന്ന് അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു).

(അനന്തരം ചാരുദത്തനും വിദൂഷകനും പ്രവേശിക്കുന്നു)

ചാരുദത്തൻ—അത്യത്ഭുതം! രേഭിലന്റെ ഗാനം അതിവിശേഷമായി. വീണയെന്നതു് സമുദ്രത്തിൽ വിളയാത്തതായ ഒരു രത്നംതന്നെയാണു്. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ,

അന്യോന്യം രാഗമേറും കളിച്ചുടയവ-
ൎക്കിഷ്ടയാം തോഴിതന്നോ

നന്നായ് ച്ചെരാനമാന്തം വരമളവിലവ-
ക്കുള്ള മുഖ്യം വിനോദം
എന്നല്ലാശപാസമേററം വിരഹവിവശരാ-
യോക്കിതേകുന്ന നിത്യം
ധന്യന്മാരാം യുവാക്കൾക്കിതു പരമനരാ-
ഗം വളൎത്തും പ്രമോദം. ൩

വിദൂഷകൻ— ആകട്ടെ. വരു ഗൃഹത്തിലേക്കു ചെല്ലുക.

ചാരുദത്തൻ—ആശ്ചൎയ്യം രേഭിലന്റെ ഗാനം വിശേഷമായി.

വിദൂഷകൻ—എനിക്കു രണ്ടുവക സംഗതി കാണുമ്പോളുണ്ടു പരിഹാസം തോന്നുന്നതു്. ഒന്നു സ്ത്രീകൾ സംസ്കൃതം സംസാരിക്കുന്നതു്; പിന്നൊന്നു പുരുഷന്മാർ പാട്ടുപാടുന്നതു്. സംസ്കൃതം സംസാരിക്കുന്ന സ്ത്രീകൾ പുതുതായി മൂക്കു കയറിട്ട കാളക്കിടാവിനെപ്പോലെ സൂ സൂ ശബ്ദം ധാരാളം പുറപ്പെടുവിക്കുന്നതു കേൾക്കാം. പാട്ടുപാടുന്ന പുരുഷൻ, മന്ത്രം ജപിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഒരു വൃദ്ധപുരോഹിതൻ അരിയ ഒരു പൂമാല ധരിച്ചിരിക്കുന്നതുപോലെതന്നെ, അതുകൊണ്ടു നിശ്ചയമായിട്ടും എനിക്കീ രണ്ടുവകയും പിടിച്ചിട്ടേ ഇല്ല.

ചാരുദത്തൻ— തോഴരേ! രേഭിലന്റെ ഇന്നത്തെ ഗാനം വളരെ വിശേഷമായല്ലൊ. ഭവാനു സന്തോഷം കാണുമാനുമില്ല

രക്തം ലളിതം മധുരം
വ്യക്തം ഭാവാനപിതം സമം രുചിരം
മറവായ് പുരുഷനിൽ മരുവും
വരഭാഷിണി ചെയ്തു ഗാന മിതു നൂനം ൪

എന്നു മാത്രമല്ല,

വൎണ്ണാരോഹാവരോഹാന്തരമതിലലമു-
ച്ചത്തിൽ മന്ദം വിരാമേ

ശ്ലക്ഷ്ണം രാഗരചിതരക്തം മൃദുമൊഴി പൊഴിയും
രേഭിലൻ തന്റെ ഗാനം
വീണാനാദത്തൊടൊക്കുന്നവനുടെ മൃദുഗാ-
നം കഴിഞ്ഞെങ്കിലും ഹാ
ഞാനിപ്പോഴും ശ്രവിക്കുന്നിതു ബഹുതരസമോ-
ദമെന്നിതാ തോന്നിടുന്നു. ൫

വിദൂഷകൻ— തോഴരെ, അങ്ങാടിത്തെരുവുകളിലുള്ള പട്ടികൾപോലും സുഖമായുറങ്ങിക്കഴിഞ്ഞു. അതിനാൽ ഗൃഹത്തിലേക്കു ചെല്ലുക. (മുന്നോട്ടു നോക്കിയിട്ട്) തോഴരെ, നോക്കു; ഇതാ ഭഗവാൻ ചന്ദ്രൻ ഇരുളിന്നു സ്ഥലം ഒഴിഞ്ഞു കൊടുപ്പാനോ എന്നു തോന്നുമാറു് ആകാശമാളികയിൽനിന്നു് അവതരിക്കുന്നു.

ചാരുദത്തൻ— തോഴർ പറഞ്ഞതു ശരിതന്നെ.
സ്വൈരം ക്രീഡയാലാശു വനലകിതിൽ തിങ്ങീടുവാൻ സമ്മതി-
ച്ചാരാലൂർദ്ധ്വകലാഗ്രനാം ശശി മറഞ്ഞീടാനൊരുങ്ങുന്നിതാ
നീരിൽച്ചെന്നു നിമഗ്നനായി മരുവും കാട്ടാനതൻ മൂച്ചിയൊ-
ട്ടേറ്റം കൊമ്പിനെഴുന്നതുമ്പുവെളിയിൽ ബ്ഭംഗ്യാവിളങ്ങുംവിധം.

വിദൂഷകൻ— ഇതാ നമ്മുടെ ഗൃഹം. വർദ്ധമാനക, വർദ്ധമാനക, വാതിൽ തുറക്കു്.

ചേടൻ— ആര്യ മൈത്രേയന്റെ വിളിയാണു് കേൾക്കുന്നു്. ആര്യ ചാരുദത്തൻ വന്നിരിക്കും. അദ്ദേഹത്തിന്നു വാതിൽ തുറന്നു കൊടുക്കാം. (അങ്ങിനെ ചെയ്തിട്ട്) ആര്യ; ഞാൻ വന്ദിക്കുന്നു. മൈത്രേയ, അങ്ങയ്ക്കും വന്ദനം. ഞാൻ ഇവിടെ വിരിച്ചു ശരിയാക്കിയിട്ടുള്ള ആസനങ്ങളിൽ ആര്യന്മാർ ഇരുന്നാലും, (രണ്ടു പേരും പ്രവേശിക്കുന്നതായ് നടിച്ച് ഇരിക്കുന്നു)

വിദൂഷകൻ— വർദ്ധമാനക, കാൽകഴുകിക്കുന്നതിന്നു രദനികയെ വിളിക്കു്.

ചാരുദത്തൻ—(അനുകമ്പയോടുകൂടി) ഉറങ്ങുന്നവരെ ഉണർത്തണ്ട.

ചേടൻ— ആര്യ്യ മൈത്രേയ, ഞാൻ വെള്ളം കൊണ്ടുവരാം. അങ്ങ് കാല് കഴുകിക്കൂ.

വിദൂഷകൻ—(ക്രോധത്തോടുകൂടി) തോഴരെ, സ്വതേതന്നെ ദാസനായ ഇവൻ വെള്ളം കൊണ്ടുവരാംപോലും. എന്നിട്ട് ബ്രാഹ്മണനായ ഞാൻ കാല് കഴുകിക്കണമത്രെ!

ചാരുദത്തൻ—സഖെ, മൈത്രേയ, ഭവാൻ വെള്ളംകൊണ്ടുവരൂ. വർദ്ധമാനകൻ കാലു കഴുകിക്കട്ടെ.

ചേടൻ—ആര്യ്യ, മൈത്രേയ, വെള്ളം കൊണ്ടുവരൂ,

(വിദൂഷകൻ അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു. ചേടൻ ചാരുദത്തന്റെ കാലു കഴുകിച്ച് പോകുന്നു)

ചാരുദത്തൻ—ബ്രാഹ്മണനു കാലു കഴുകുവാൻ വെള്ളം കൊടുക്കു.

വിദൂഷകൻ – എനിക്കെന്തിനാണ് കാലു കഴുകുവാൻ വെള്ളം? ഇനിയും, പുരമടെടുത്തുവന്ന കഴുതയെപ്പോലെ മണ്ണിൽത്തന്നെയല്ലെ കിടക്കാൻ പോകുന്നത്?

ചേടൻ—ആര്യ്യ മൈത്രേയ, അങ്ങ് ബ്രാഹ്മണനല്ലെ.

വിദൂഷകൻ—മഹാസർപ്പങ്ങളുടെ ഇടയിൽ ചേർപ്പാമ്പിനെപ്പോലെ ബ്രാഹ്മണരുടെ ഇടയിൽ ഞാനുമൊരു പൂണൂൽക്കാരൻതന്നെ.

ചേടൻ—ആര്യ്യ, മൈത്രേയ, അങ്ങിനെയൊക്കെയാണെങ്കിലും ഞാൻ കാലു കഴുകിത്തരാം. (അവിധം ചെയ്തിട്ട്) ആര്യ്യ, മൈത്രേയ, ഈ സ്വർണ്ണഭാണ്ഡം ഞാൻ പകലും അങ്ങ രാത്രിയുമല്ലെ സൂക്ഷിക്കേണ്ടത്? ഇതാ വാങ്ങി സൂക്ഷിച്ചോളൂ. (എന്നു കൊടുത്തിട്ടു പോയി)

വിദൂഷകൻ—(വാങ്ങിയിട്ട്) ഇതു ഇനിയും പോയിട്ടില്ലെ!, ഈ ഉജ്ജയിനിയിൽ കള്ളന്മാരും കൂടി ഇല്ലാതായോ?

ഈ തന്തയില്ലാത്ത നിദ്രാചാരനെ തട്ടിക്കൊണ്ടു പോകുന്നില്ല ല്ലോ. അല്ലേ, തോഴരെ, ഇതിനെ നാലുകെട്ടിന്നകത്തു കൊണ്ടു ചെന്നുവെച്ചേക്കാം.

ചാരുദത്തൻ—

തേവിടിച്ചിയണിഞ്ഞതാണിതു മന്ദിരത്തിനകത്തു ഭൂ-
ദേവപുംഗവ! വെച്ചിടുന്നതു ഭംഗിയല്ല കുറച്ചുമേ
ആ വരാംഗി തിരിച്ചിതെന്നിനി വാങ്ങിടുന്നിതുതേവരെ-
യ്ക്കീവിധം തവ കൈവശത്തിലിരുന്നിടേണമതുത്തമം. ൭

വിദൂഷകൻ—ഭവാന്ന് ഉറക്കം വന്നു തുടങ്ങിയോ?

ചാരുദത്തൻ—ഉവ്വ്.

നേത്രഗ്രാഹിണി നിദ്രയെന്നുടെ ലലാടത്തിങ്കൽ നിന്നങ്ങുസാ-
ഗാത്രസ്രംസനമെത്തിടും വിധമിതാ ബാധിച്ചുകൊള്ളുന്നമാം
മർത്ത്യന്മാക്കിയലും ബലം മുഴുവനും നീങ്ങുംവിധം മെല്ലവേ
വൎദ്ധിച്ചീടുമദൃശ്യയായജരയീലോകങ്ങളെപ്പോലവേ. ൮

വിദൂഷകൻ—എന്നാൽ ഉറങ്ങുക. (ഉറങ്ങുന്നതായ് നടിക്കുന്നു)

(അനന്തരം ശൎവ്വിലകൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ശൎവ്വിലകൻ—

ഒട്ടല്ലാതുള്ളൊരഭ്യാസവുമഥബലവും
കൊണ്ടുഞാൻ മെയ്യിനൊക്കും
മട്ടിൽ ദ്വാരം വെട്ടപ്പോയ് ചുമരിലിവിടെയു-
ണ്ടാക്കിയുള്ളിൽക്കടക്കും
കഷ്ടം ക്രൂരാതിഴഞ്ഞങ്ങിനെയൊരുഫണിതൻ
ജീൎണ്ണമാം ചട്ടയെക്കൈ-
വിട്ടും കൊണ്ടുള്ളപോക്കും മമ ഗമനവുമി-
ന്നേരമിങ്ങൊത്തിരിക്കും. ൯

(ആകാശത്തിലേക്കു നോക്കി സന്തോഷത്തോടുകൂടി)

അയെ, ഭഗവാൻ മൃഗാങ്കൻ അസ്തമിക്കുന്നുവോ? ഇതാ

നരവരരുടെ ഭീതിയാൽപ്പുതുങ്ങി-
പ്പുരഗ്രഹഹാനി വരുത്തുമെന്നെയിപ്പോൾ
ഘനപടലനിരുദ്ധതാരയായി-
ജ്ജനനികരങ്ങളെ മറച്ചിടുന്ന രാത്രി. ൧൦

ഞാൻ ഇപ്പോൾ, വൃക്ഷവാടികയുടെ സമീപത്തു ചുരങ്ക മുണ്ടാക്കി മുററത്തു് എത്തിയിരിക്കുന്നു. ഇനി നാലുകെട്ടിന്റെ ചുമരിലും ചുരങ്കമുണ്ടാക്കുകതന്നെ. ഓഹോ!

നിന്ദിച്ചോട്ടെ നിതാന്തം മനുജരഖിലമി
സ്വാപകാലീനചൌര്യം
"നന്നോ വിശ്വസ്തരോടിച്ചതി പുരുഷനിതാ-
ണുത്തമ''ല്ലെന്നിവണ്ണം
അന്യൻ തൻ പ്രീതിനേടുന്നതിനു തൊഴുതു നി-
ല്ക്കുന്നതാണത്ര തുച്ഛം
മുന്നം ദ്രോണാത്മജൻ ഭൂപതികുലനിധനം
നിദ്രയിൽ ചെയ്തുവല്ലോ. ൧൧

അതിനാൽ ഏതു ഭാഗത്താണു് ചുരങ്കം വെക്കേണ്ടതു്?

എങ്ങാണേററം മൃദുത്വം ജലമിയലുകയാ-
ലെങ്ങു ശബ്ദം ഭവിക്കി-
ല്ലെങ്ങോർത്താൽ ദൃഷ്ടിമാർഗ്ഗസ്ഥിതമതിവിപുലം
ഭാരമുണ്ടാകയില്ല
ക്ഷാരംമൂലം പൊടിഞ്ഞിട്ടുരുകൃശതപെടും
ലോഷ്ടമെ,ങ്ങെന്റെ കാര്യം
നേരേ സിദ്ധിക്കുമെങ്ങെച്ചുടലമിഴികളാ-
രെങ്കിലും കണ്ടിടാതെ. ൧൨

(ചുമരിൽ തപ്പിനോക്കീട്ടു്)

ദിവസേന വെയിൽകൊണ്ടും വെള്ളംവീണും ഈ ഭാഗം ദ്രവിച്ചു കെട്ടുപോയിരിക്കുന്നു. ഇവിടെ എലിപ്പുഴുതും കാണമാനുണ്ടു്.

ഭേഷ്! ഈ കാൎയ്യം പററി. ഇതാണ് സ്കന്ദശിഷ്യന്മാരുടെ കാൎയ്യസിദ്ധിക്ക് ഒന്നാമത്തെ ലക്ഷണം. ഇവിടെ ഏതുമാതിരി ചുരങ്കമാണ് ഉണ്ടാക്കേണ്ടതു്? ഭഗവാൻ കനകശക്തി നാലുവിധം ചുരങ്കത്തിന്നുള്ള ഉപായം പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടല്ലോ. അതായതു്; ചുട്ട ഇഷ്ടകകൾ വലിച്ചെടുക്കുക. പച്ച ഇഷ്ടക മുറിച്ചെടുക്കുക മൺചുമരു് നനയ്ക്കുക; മരംകൊണ്ടുള്ളവയെ അറുത്തു പൊളിക്കുക, ഇങ്ങിനെയാണ്. ഈ ചുമർ ചുട്ട ഇഷ്ടകയാകയാൽ ഇവിടെ ചെയ്യേണ്ടതു് വലിച്ചെടുക്കുകയാണ്. അതിലും,

വിടൎന്ന സരസീരുഹം, തരണി,ബാലചന്ദ്രൻനിറ-
ക്കുടം കിണററു,നൽക്കുളം, ഗുണമിയന്നിടും സ്വസ്തികം
വിലങ്ങളിവയാണു മൽപ്പടുതയെങ്ങു കാണിപ്പു ഞാൻ
പുലൎന്നിവിടെയെത്തിടും ജനത വിസ്മയിക്കുംവിധം. ൧൩

ഇവിടെ ചുട്ട ഇഷ്ടകയായതുകൊണ്ടു പൂൎണ്ണകുംഭമാണ് ശോഭിക്കുക. അതു് ഉണ്ടാക്കുകതന്നെ.

പലവിധചുമരുകൾ മുന്നം
പലമാതിരി ഞാൻ തുരന്നു രാത്രികളിൽ
പുലരുമ്പോൾ മമകരകൗ-
ശലമോതും, ജനതയെന്നെ നിന്ദിക്കും, ൧൪

വരദനായ കുമാര കാൎത്തികേയന്നു നമസ്കാരം. കനകശക്തിയായ ബ്രഹ്മണ്യദേവൻ ദേവവ്രതന്നും നമസ്കാരം. ഭാസ്കരനന്ദിക്കു നമസ്കാരം. യോഗാചാൎയ്യനെ പ്രഥമശിഷ്യനായ ഞാൻ നമസ്കരിക്കുന്നു. അദ്ദേഹം സന്തുഷ്ടനായിട്ടു് എന്നെ മഷിപ്രയോഗവും അഭ്യസിപ്പിച്ചിട്ടുണ്ടു്.

ഇനിത്തു മെയ്യിൽ പ്രസൃമരി-
കലനൊക്കാണില്ല കാവൽ നില്ക്കുന്നോർ.
മുറിയെ ചുകവില്ലായുധ-
നിരയേല്ക്കുകിൽ വേദനിക്കയില്ലേതും. ൧൫

(അങ്ങിനെ ചെയ്യുന്നു)

അയ്യോ! കഷ്ടം! അളവുചരട് കൊണ്ടുവരാൻ ഞാനിക്കാ ഓൎമ്മ വിട്ടു. (ആലോചിച്ചിട്ടു്) ഓ, ഈ പൂണൂലിനെ അളവുചരടാക്കിക്കളയാം. പൂണനൂൽ ബ്രാഹ്മണൎക്കു വളരെ ഉപകാരമുള്ള ഒരു വസ്തുതന്നെയാണ്. വിശേഷിച്ചും എന്നെപ്പോലെയുള്ളവൎക്ക്. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ,

അളക്കാം നന്നായിച്ചുമരുകം തുരക്കുന്നസമയം
വിലക്കീടാം ഭൂഷാതതിയിവിയലും കീലകമുടൻ.
തുറന്നീടാം യന്ത്രപ്പൂണികളിയലുംവാതിലിതിനാൽ
മുറുക്കിക്കെട്ടാം തേളുരഗമിവ ദംശിച്ചിടുകിലോ. ൧൩

അളന്നു് പണിയാരംഭിക്കുകതന്നെ. (അപ്രകാരംചെയ്തതിൻശേഷം നോക്കീട്ടു്) ഈ ചുരങ്കത്തിൽ ഒരു ഇഷ്ടക എടുക്കാൻ ബാക്കിയുണ്ടു്. അയ്യോ കഷ്ടം! എന്നെ പാമ്പു കടിച്ചു. (പൂണനൂൽ കൊണ്ടു് വിരലിൽ കെട്ടിയിട്ടു് വിഷം കേറുന്നതായി നടിക്കുന്നു. ചികിത്സ ചെയ്തിട്ടു്) സുഖപ്പെട്ടു. (വീണ്ടും പണി ചെയ്തു്, നോക്കീട്ടു്) അയേ, വിളക്കു കത്തുന്നുവോ? ഇതിനാൽ,

ഞാനിപ്പോളളവാക്കിയോരു വഴിയിൽക്കൂടെപ്പുറത്തേക്കുചെ-
ന്നൂനം വിട്ടു സുവൎണ്ണവൎണ്ണമിയലും ദീപപ്രകാശം പരം
ധ്വാന്തത്തിൻനടുവേമഹീതലമിതിൽശ്ശോഭിച്ചുകൊള്ളുന്നുനൽ-
ച്ചന്തം ചേൎന്ന സുവൎണ്ണരേഖ നികഷംതന്നിൽത്തിളങ്ങുംവിധം.

(പിന്നെയും പണിയെടുത്തിട്ടു്) ഈ ചുരങ്കത്തിൻെറ പണി മുഴുവനായി. ആകട്ടെ, കടന്നുനോക്കാം. അല്ലെങ്കിൽ ഇപ്പോൾതന്നെ പ്രവേശിച്ചുകൂടാ. മനുഷ്യപ്രതിമയെ ആദ്യം പ്രവേശിപ്പിക്കാം. (അങ്ങിനെ ചെയ്തിട്ടു്) ഛയ്, ആരുംതന്നെ ഉണൎന്നിരുപ്പില്ല. കാൎത്തികേയനു നമസ്കാരം. (പ്രവേശിച്ചു നോക്കീട്ടു്) അയെ, രണ്ടുപുരുഷന്മാർകിടന്നുറങ്ങുന്നുണ്ടു്.

ആവട്ടെ, ആത്മരക്ഷയ്ക്കായി വാതിൽ തുറന്നുവെയ്ക്കാം. ഓ-പ്പഴക്കം കൊണ്ടു വാതിൽ കരഞ്ഞെങ്കിലോ. അതിനു വെള്ളം ഇരിപ്പുണ്ടോ എന്നു നോക്കട്ടെ, വെള്ളം എവിടെ ആയിരിക്കും?

(അങ്ങുമിങ്ങും നോക്കി വെള്ളമെടുത്ത്, വാതിൽക്കീററുകളിൽ ഒഴിക്കുമ്പോൾ ശങ്കയോടുകൂടി) വെള്ളം നിലത്തുവീണ് ശബ്ദം ഉണ്ടായിക്കൂടാ. ഇനി ഒരുവിധം വാതിൽ തുറക്കാം.

(പിൻതിരിഞ്ഞു നോക്കിക്കൊണ്ടു വാതിൽ തുറന്നിട്ട്)

ആകട്ടെ, ഇനി ഒന്നുകൂടി പരീക്ഷിക്കാനുണ്ട്. ഈ രണ്ടുപേരും കള്ള ഉറക്കമോ ശരിയായ ഉറക്കമോ? (ഭയപ്പെടുത്തുകയും പരിശോധിക്കുകയും ചെയ്തിട്ട്) അതെ, ഇവർ ശരിയായി ഉറങ്ങുകതന്നെയാണ്. എന്തുകൊണ്ടെന്നാൽ,

ഊക്കായ് ക്രൂക്കം വലിക്കുന്നിതു പരമൊരു
പോ,ലക്ഷികൾക്കുള്ളിലേതും
നീക്കം കൂടാതിരിപ്പൂ കരുമിഴികൾ ദൃഢം
മൂടിയിട്ടുണ്ടുതാനും.
മുക്കാലും ശയ്യവിട്ടാണിവരുടെ ശയനം സ്ര-
സ്തമായ് ഗാത്രമേററം
നേക്കിദ്ദീപം ജ്വലിക്കുന്നതു മിഴികൾ സഹി-
ക്കില്ലുറങ്ങായ്കിലൊട്ടും. ൧൭

(പുറവും നോക്കീട്ട്) അല്ലാ, മൃദംഗമോ. ഇത് ദർദ്ദുരം. ഇതൊരു പണവം. ഇതൊരു വീണ, ഇതാ കുറെ ഓടക്കുഴലുകൾ, ഇവിടെ ഇതാ കുറെ പുസ്തകം. ഇതൊരു നാട്യാചാര്യന്റെ ഗൃഹമായിരിക്കുമോ? ഞാനാണെങ്കിൽ വീട്ടിന്റെ മട്ടെല്ലാം കണ്ട് കടക്കുകയും ചെയ്തു. ഈയാൾ വാസ്തവത്തിൽ ദരിദ്രൻതന്നെ ആയിരിക്കുമോ? അതോ രാജഭയംകൊണ്ടോ ചോരഭയംകൊണ്ടോ ധനം കുഴിച്ചുവെച്ചിരിക്കയാണെന്നുണ്ടോ? കുഴിച്ചുവെച്ചാലും മററും ഈ ശർവ്വിലകന്റെ അടുത്തു പെറുമോ? ആകട്ടെ വിത്തെറിയാം.

(അങ്ങിനെ ചെയ്തിട്ട്) എറിഞ്ഞ വിത്തെവിടേയും പെ രുകിക്കാണുന്നില്ലല്ലൊ. കഷ്ടം ഇയ്യാറം യഥാൎത്ഥദരിദ്രൻ ത ന്നെയാണു്. അതുകൊട്ടെ പൊയ്ക്കുളയാം.

വിദൂഷകൻ— (ഉറക്കപ്പിച്ച് പറയുന്നു) അല്ലെ തോഴ രെ, ചുരങ്കം കാണുന്നപോലെ തോന്നുന്നു. കള്ളൻ വരുന്ന പോലെ തോന്നുന്നു. അതുകൊണ്ടു ഭവാൻ ഈ സുവൎണ്ണഭാ ണ്ഡം വാങ്ങി സൂക്ഷിക്കണം.

ശൎവ്വിലകൻ— ഞാൻ വന്നതു മനസ്സിലാക്കിയുംകൊണ്ടു്. ഇവിടെ ധനമൊന്നുമില്ലെന്നുവെച്ച് ഇവൻ എന്നെ പരിഹ സിക്കയാണല്ലെ? ഇവനെ കൊന്നാലെന്താണു്? അതോ ഭീരു വായതുകൊണ്ടു് ഉറക്കപ്പിച്ച പറകയായിരിക്കമോ? (നോക്കി യിട്ട്)

അയെ, കീറിപ്പറിഞ്ഞ തോൎത്തുമുണ്ടിൽ കെട്ടി വിളക്കി ൻെറ വെളിച്ചമേററ മിന്നുന്ന ഇതു് വാസ്തവമായ ആഭരണഭാ ണ്ഡമാണല്ലൊ! ഇരിക്കട്ടെ കയ്ക്കലാക്കാം. അല്ലെങ്കിൽ, എ ന്നെപ്പോലെ ദരിദ്രനായ സജ്ജനത്തെ ദ്രോഹിക്കുന്നതു മൎയ്യാദ യല്ല. അതിനാൽ പോവുകതന്നെ—

വിദൂഷകൻ— തോഴരെ, അങ്ങ് ഈ സുവൎണ്ണഭാണ്ഡം വാങ്ങിയില്ലെങ്കിൽ ഗോബ്രാഹ്മണേച്ഛയെ അനുസരിക്കാത്ത പാപം അങ്ങയ്ക്കു സംഭവിയ്ക്കും.

ശൎവ്വിലകൻ— ഗോബ്രാഹ്മണേച്ഛയ്ക്കു വിരുദ്ധമായി പ്ര വൎത്തിച്ചുകൂടാ. അതിനാൽ എടുക്കുകതന്നെ. വിളക്ക കത്തു ന്നുണ്ടല്ലൊ. അതിനാൽ വിളക്കു കെടുക്കുന്നതിന്നു ഞാൻകൊ ണ്ടുവന്നിട്ടുള്ള ഈയലുകളെ പുറത്തേക്കു വിടാം. അവയെ വി ടുന്നതിന്നു തക്ക ദേശകാലങ്ങൾ ഇതുതന്നെയാണു്. ഇതാ ഞാൻ വിട്ട ശലഭങ്ങൾ പലവിധം വട്ടംചുററിപ്പറന്നുകൊണ്ടു് വിളക്കിന്നു മേലെ എത്തിക്കഴിഞ്ഞു. ഭദ്രപീഠശലഭത്തിൻെറ ചിറകടികൊണ്ടു് ഇതാ വിളക്കുകെട്ടു. അയ്യോ! എന്തൊരു ഇരുട്ടു്! അല്ലെങ്കിൽ ഞാൻ, പിറന്ന ബ്രാഹ്മണകുലത്തിൽ എ

ന്തൊരു ഇരുട്ടാക്കിത്തീത്തിരിക്കുന്നു. കഷ്ടം. ചതുൎവ്വേദപാരഗനായി ദാനംപോലും സ്വീകരിക്കാത്തവനായ മഹാബ്രാഹ്മണന്റെ പുത്രൻ ശൎവ്വിലകനെന്ന ഈ ഞാൻ ഇപ്പോഠം മദനികയെന്ന വേശ്യയ്ക്കുവേണ്ടി ഈ അകാൎയ്യം അനുഷ്ഠിക്കുകയാണ്. ഇനി ഈ ബ്രാഹ്മണന്റെ ഇഷ്ടംപോലെ ചെയ്യുകാം. (എന്ന് എടുപ്പാൻ ഭാവിക്കുന്നു.)

വിദൂഷകൻ— തോഴരെ, ഭവാന്റെ കൈ തണുക്കുന്നു.

ശൎവ്വിലകൻ—എന്തൊരു പ്രമാദം! വെള്ളം എടുത്തതുകൊണ്ടു് എന്റെ കൈ തണുത്തിട്ടുണ്ടു്. ആകട്ടെ, കൈ കക്ഷത്തിൽ വെക്കാം.

(വലത്തുകൈ ചൂടുപിടിപ്പിക്കുന്നതായി നടിച്ചിട്ടു് ആഭരണഭാണ്ഡം എടുക്കുന്നു)

വിദൂഷകൻ— എടുത്തുവോ?

ശൎവ്വിലകൻ— ഈ ബ്രാഹ്മണപ്രാൎത്ഥനയെ ലംഘിക്കാൻ പാടില്ലാത്തതിനാൽ എടുത്തു.

വിദൂഷകൻ— ചരക്കുകഠം വിററുകഴിഞ്ഞ കച്ചവടക്കാരനെപ്പോലെ ഇനി എനിക്കു സുഖമായി ഉറങ്ങാം.

ശൎവ്വിലകൻ— മഹാബ്രാഹ്മണാ, നൂറുകൊല്ലം ഉറങ്ങിക്കൊള്ളൂ. കഷ്ടം! ദേവിടിച്ചി മദനികയ്ക്കുവേണ്ടി ബ്രാഹ്മണസമുദായത്തെ ഇരുട്ടിൽ പതിപ്പിച്ചു. അഥവാ തന്നെത്താൻ പതിച്ചു.

പൌരുഷത്തെക്കെടുക്കുന്ന
ദാരിദ്ര്യം നിന്ദ്യമേററവും
ചൌൎയ്യം നിഷിദ്ധമെന്നാലും
ദാരിദ്ര്യംകൊണ്ടു ചെയ്തു ഞാൻ. ൧൮

അതുകൊണ്ടു് ഇനി മദനികയെ വാങ്ങുവാനായി വസന്തസേനയുടെ ഗൃഹത്തിലേക്കു ചെല്ലാം. (ചുററിനടന്നു നോക്കീട്ടു്) അല്ല, കാൽപ്പെരുമാററം കേഠക്കുന്നപോലെ തോന്നുന്നു. നഗരപാലന്മാരായിരിക്കുമോ? ഇരിക്കട്ടെ. കുററിപോലെ

ഉറച്ചുനിന്നേയ്ക്കാം. അല്ലെങ്കിൽ ശർവ്വിലകനായ എനിക്കു
ന്തു നഗരപാലന്മാരാണ്?
ഈ ഞാൻ,

ഓടാൻ മൃഗം ഝടതി റാഞ്ചാൻ പതത്രഗമാ
 കുന്ന ഞാനിഴയുവാൻ
പാടാൻ ബിഡാലപതി മർത്ത്യന്റെ നിദ്ര ഹരിബോ
 ധിപ്പതിന്നു ശ്ശുനകൻ,
രൂപാദി മാററുവതിൽ മായാ, ഹയം കരയിൽ, വെ-
 ള്ളത്തിൽ വഞ്ചി, നിശയിൽ
ദ്ദീപം, ബിലം സപദി പൂകാനടന്നു, പരിഭാ-
 ഷയ്ക്കു ഭാരതി സദാ. ൨൦

അതു മാത്രമല്ല,

കുന്നല്ലോ സ്ഥിരമായിനില്ക്കുവതിൽ ഞാൻ, സർപ്പം ഗമിക്കുന്ന
 [തിൽ.
സന്ദേഹം ലവലേശമില്ല പതഗാധീശൻ വലംവെപ്പതിൽ,
എന്നെക്കണ്ടു പിടിപ്പതിന്നു ജനമുദ്യോഗിക്കിലോ ഞാൻ ശ
 [ശം,
ചെന്നായയ്ക്കു സമം പിടിച്ചിടുവതിൽ, പഞ്ചാസ്യനാണ്ടോറിൽ
 ഞാൻ. ൨൧

(പ്രവേശിച്ചു നോക്കിയിട്ട്)

രദനിക— അയ്യോ, കഷ്ടം, പടിപ്പുരയിൽ കിടന്നുറങ്ങി യിരുന്ന വർദ്ധമാനകനെക്കൂടിയും കാണാനില്ലല്ലോ. ആകട്ടെ, ആര്യമൈത്രേയനെ വിളിക്കാം. (എന്നു പുററിനടക്കുന്നു)

ശർവ്വിലകൻ— (രദനികയെ കൊല്ലാൻ തുടങ്ങുന്നു. നല്ലവ ണ്ണം നോക്കീട്ട്) സ്ത്രീയാണോ? ആകട്ടെ. പൊയ്ക്കളയാം. (എ ന്നു പോയി)

രദനിക— (ചെന്നിട്ട് ഭയത്തോടുകൂടി) അയ്യോ കഷ്ടം

ൻ *

അയ്യോ കഷ്ടം! നമ്മുടെ ഗൃഹത്തിൽ ചുരങ്കംവെച്ച് കള്ളൻ ഓടിപ്പോകുന്നേ. ഇരിക്കട്ടെ; മൈത്രേയനെ ചെന്നുണർത്തുകതന്നെ.

ആര്യ മൈത്രേയ, എഴുന്നേല്ക്കു, എഴുന്നേല്ക്കു. നമ്മുടെ ഗൃഹത്തിൽ ചുരങ്കം വെച്ചിട്ട് കള്ളൻ ഓടിക്കളഞ്ഞു.

വിദൂഷകൻ— (എഴുന്നേററിട്ട്) ഹേ! ദാസീപുത്രി! എന്തു പറഞ്ഞു? ചോരനെ വെച്ചിട്ട് ചുരങ്കം ഓടിക്കളഞ്ഞുവെന്നോ?

രദനിക— ഹതാശ! പരിഹാസം മതി. ഇതാ കാണുന്നില്ലേ!

വിദൂഷകൻ— ഹേ. ദാസീപുത്രി, എന്താ പറഞ്ഞത്? പുതിയൊരു വാതിൽപോലെ തുറന്നിരിക്കുന്നുവെന്നോ? ഹേ തോഴരെ ചാരുദത്ത! എഴുന്നേൽക്കു. എഴുന്നേൽക്കു. നമ്മുടെ ഗൃഹത്തിൽ ചുരങ്കം വെച്ചിട്ട് കള്ളൻ ഓടിപ്പോയി

ചാരുദത്തൻ— പോവൂഹേ!— പരിഹസിച്ചതു മതി.

വിദൂഷകൻ— അയ്യോ. പരിഹാസമല്ല. അങ്ങുതന്നെ നോക്കു

ചാരുദത്തൻ— (നോക്കീട്ട്) ആശ്ചര്യം. ഈ ചുരങ്കം മനോഹരമായിരിക്കുന്നു.

മട്ടിച്ചിഷ്ടകയാൽപ്പമായ് മുകളിൽനിന്നൂരീട്ട നിർമ്മിച്ചതാം
മൂർദ്ധാവിൽ കൃശമായിട്ടുന്ന വിപുലം മദ്ധ്യപ്രദേശം തുലോം
ശുദ്ധപ്പോക്കിരികൾക്കെഴും വികൃതികണ്ടിശ്ശ്രേഷ്ഠമാം വീട്ടതൻ-
ചിത്തം ഹന്ത വിദീർണ്ണമായതുവിധം തോന്നുന്നു മേ സാമ്പ്രതം.

ഈ തൊഴിലിൽ കൂടിയും ഇത്ര പാടവമോ?

വിദൂഷകൻ— അല്ലേ, തോഴരേ, ഈ ചുരങ്കം ഒന്നോ അന്യദിക്കിൽനിന്നു വന്നവൻ; അല്ലെങ്കിൽ ചുരങ്കം വെച്ചു പഠിക്കുന്നവൻ, ഈ രണ്ടു കൂട്ടരിൽ ആരെങ്കിലും ഒരുവൻ വെച്ചതായിരിക്കണം. അല്ലാതെ, നമ്മുടെ അവസ്ഥ അറിയാത്തവൻ ഈ ഉജ്ജയിനിയിലാരെങ്കിലുമുണ്ടോ?

ചാരുദത്തൻ,

വൈദേശ്യൻ തൊഴിലഭ്യസിപ്പോരുപമാ-
നീരവഘചെയ്യാ,നവൻ

വേദിച്ചില്ല ധനം നശിച്ചു സുഖമായ്
 നാമിങ്ങുറങ്ങുന്നതായ്
ചിത്തത്തിൽക്കൊതിപൂണ്ടു മന്ദിരമിതിൽ
 വൈശിഷ്ട്യമീക്ഷിക്കയാ-
ലാസ്യം ഭിത്തി തുരന്നു പാവമൊടുവിൽ
 പോയാൻ നിരാശാകുലൻ. ൨൩

ഇനി ആ പാവം തന്റെ കൂട്ടുകാരുടെ അടുക്കൽ ചെന്നു "സാർത്ഥവാഹസുതന്റെ ഗൃഹത്തിൽ ചെന്നിട്ടു വെറുതെ പോന്നു" എന്നല്ലേ പറയുക.

വിദൂഷകൻ— അല്ലാ; ആ കള്ളക്കഴുവേറിയെക്കുറിച്ചാണോ അനുശോചിക്കുന്നതു്? ഇതൊരു വലിയവീടു്; ഇവിടെ നിന്നു രത്നങ്ങളും സുവർണ്ണങ്ങളും ധാരാളം തട്ടിക്കൊണ്ടുപോകാം. എന്നൊക്കെ അവൻ വിചാരിച്ചിരിക്കും. ‘ഓർമ്മിച്ചിട്ടു വിഷാദത്തോടുകൂടി, ആത്മഗതം) ആ സുവർണ്ണഭാണ്ഡമെവിടെ? (വീണ്ടും ഓർമ്മിച്ചിട്ടു പ്രകാശം) തോഴരേ, അങ്ങു എപ്പോഴും പറയാറില്ലേ. ‘മൈത്രേയൻ മൂർഖനാണു്; മൈത്രേയനു കഥയില്ല’ എന്നെല്ലാം. ഞാൻ ആ സുവർണ്ണഭാണ്ഡം ഭവാനെ ഏല്പിച്ചതു് എത്ര നന്നായിരിക്കുന്നു. അല്ലെങ്കിൽ ആ തന്തയില്ലാത്തവൻ കൊണ്ടുപോയേനെ.

ചാരുദത്തൻ— പരിഹാസം മതിയാക്കൂ.

വിദൂഷകൻ—എന്തു്? ഞാനൊരു മടയൻതന്നെയെങ്കിലും പരിഹാസത്തിനുള്ള ദേശകാലങ്ങൾകൂടി അറിയില്ലെന്നോ?

ചാരുദത്തൻ— എപ്പോഴാണു് എന്റെ കൈയിൽ തന്നതു്?

വിദൂഷകൻ— പിന്നെ, ഞാൻ അങ്ങയോടു പറഞ്ഞില്ലേ. "അങ്ങയുടെ കൈ തണുക്കുന്നു" എന്നു്. അപ്പോൾ.

ചാരുദത്തൻ—ഒരിക്കൽ ഇതും ഉണ്ടായോ? (എല്ലാദിക്കിലും നോക്കി സന്തോഷത്തോടുകൂടി) സഖേ! ഭാഗ്യത്താൽ അങ്ങയോടു് ഒരു സന്തോഷവർത്തമാനം അറിയിക്കാറായി.

വിദൂഷകൻ—എന്താ, കള്ളൻ കൊണ്ടുപോയിട്ടില്ലേ?

ചാരുദത്തൻ—കൊണ്ടുപോയി.

വിദൂഷകൻ—പിന്നെ എന്താണ് സന്തോഷവൎത്തമാനം?

ചാരുദത്തൻ—അവൻ കൃതാൎത്ഥനായിട്ടാണല്ലോ പോയതു്.

വിദൂഷകൻ—അതു് ന്യാസമാണല്ലോ.

ചാരുദത്തൻ—എന്തു്. ന്യാസമോ? (മോഹിക്കുന്നു)

വിദൂഷകൻ— ഭവാൻ സമാശ്വസിച്ചാലും. അന്യനേല്പിച്ചിട്ടുള്ള സ്വത്തു്; കള്ളൻ കൊണ്ടുംപോയി. അതിന്നു് അങ്ങുന്നെന്തിനാ മോഹാലസ്യപ്പെടുന്നതു്?

ചാരുദത്തൻ— (സമാശ്വസിച്ചിട്ടു്)

ആരറിയും പരമാൎത്ഥം
പാരിതിലെവരും ലഘൂകരിക്കും മാം
പൌരുഷവൎജ്ജിതമാകിയ-
ദാരിദ്ര്യം ശങ്കനീയമാണല്ലോ? ൨൪

അഹോ, കഷ്ടം!

അത്യൎത്ഥം നിൎദ്ദയം ദൈവം
വിത്തമെല്ലാം കളഞ്ഞു, മേ
അല്പചാരിത്രവും കൂടി
ഛിത്തയാക്കുക വേണമോ? ൨൫

വിദൂഷകൻ— ഞാനാണെങ്കിൽ "ആരു തന്നു? ആരു വാങ്ങി? കണ്ടതാരു്?" എന്നെല്ലാം ചോദിച്ചു് ആട്ടിക്കളയും.

ചാരുദത്തൻ— ഞാൻ കളവുപറയുകയോ?

പാരിൽ ഭിക്ഷയെടുത്തും
നേരേ ഞാൻ ന്യാസമൂല്യമേകീടും
ചാരിത്രഭ്രംശത്തിന്ന-
കാരണമനൃതം കഥിക്കയില്ലെന്നും. ൨൬

രദനിക— ഞാൻ ചെന്നു് ഈ വൎത്തമാനം ആൎയ്യധൂതയെ അറിയിക്കട്ടെ. (എന്നു പോയി)

(ചേടിയൊന്നിച്ച് ചാരുദത്തവധു പ്രവേശിക്കുന്നു)

വധു— (സംഭ്രമത്തോടുകൂടി) അയി! ആൎയ്യപുത്രനും ആൎയ്യമൈത്രേയനും ദേഹത്തിന്നു ഹാനിയൊന്നും പററിയിട്ടില്ലെന്നു പറഞ്ഞതു്, വാസ്തവം തന്നെയാണോ?

ചേടി— സ്വാമിനീ! സത്യം. പക്ഷേ അ വേശ്യയുടെ ആഭരണങ്ങൾ വെച്ചിരുന്നില്ലേ, അതു കട്ടുകൊണ്ടുപോയി.

(വധു മൂൎച്ഛിക്കുന്നു)

ചേടി— ആൎയ്യധൂത സമാശ്വസിച്ചാലും.

വധു— (സമാശ്വസിച്ചിട്ടു്) ചേടി! നീ പറഞ്ഞതു് ആൎയ്യപുത്രൻ അപരിക്ഷതശരീരനാണെന്നാണോ? അദ്ദേഹത്തിന്റെ ശരീരത്തിന്നു ഹാനി പററുകയായിരുന്നു ഭേദം. ചാരിത്രത്തിന്നു വേണ്ടിയിരുന്നില്ല. ഇനി ഉജ്ജയിനിയിലെ ജനങ്ങൾ, ദാരിദ്ര്യംകൊണ്ടു്, ഈ കാൎയ്യമെല്ലാം അനുഷ്ഠിച്ചതു് ആൎയ്യപുത്രൻ തന്നെയാണെന്നു പറഞ്ഞുതുടങ്ങും.

(മേല്പോട്ടുനോക്കി നിശ്വസിച്ചിട്ടു്) ഭഗവൻ! കൃതാന്ത! താമരയിലയിലെ ജലകണംപോലെ ഇളകിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ദരിദ്രന്മാരുടെ ഭാഗധേയങ്ങളെക്കൊണ്ടു കളിക്കുന്നു. മാതൃഗൃഹത്തിൽനിന്നു കിട്ടിയിട്ടുള്ള ഒരു രത്നമാല മാത്രമെ എന്റെ വശമുള്ളു. ഇതുതന്നെയും ആൎയ്യപുത്രൻ മഹാമനസ്കനായതുകൊണ്ടു സ്വീകരിക്കുകയില്ല. ചേടീ, ആൎയ്യമൈത്രേയനെ ഇങ്ങോട്ടു വിളിക്കൂ,

ചേടി—ആൎയ്യ ധൂതയുടെ കല്പനപോലെ (വിദൂഷകന്റെ സമീപം ചെന്നിട്ടു്)ആൎയ്യമൈത്രേയ, ആൎയ്യധൂത അങ്ങയെ വിളിക്കുന്നു.

വിദൂഷകൻ—(അടുത്തുചെന്നിട്ടു്)ഭവതിക്കു മംഗളം:

വധു—ആൎയ്യ, ഞാൻ വന്ദിക്കുന്നു. ആൎയ്യൻ കിഴക്കോട്ടു തിരിഞ്ഞുനിൽക്കൂ

വിദൂഷകൻ—ഭവതി! ഇതാ ഞാൻ കിഴക്കോട്ടു തിരിഞ്ഞു നിന്നു.

വധു— ആര്യ! ഈ പ്രതിഗ്രഹം വാങ്ങിക്കൊള്ളുക.

വിദൂഷകൻ— ഇതു് എന്തിനുള്ളതാണു്?

വധു— ഞാൻ രത്നഷഷ്ഠീവ്രതം നോററിരുന്നു. അതിന്നു് യഥാശക്തി ബ്രാഹ്മണന്നു ദാനം ചെയ്യേണ്ടതാണു്. അതു് ഇതുവരെ ഉണ്ടായിട്ടില്ല. അതുകൊണ്ടു് ആ വകയ്ക്കായി ഇതു വാങ്ങിക്കൊള്ളുക.

വിദൂഷകൻ— (വാങ്ങീട്ടു്) സ്വസ്തി. ഞാൻ പോയി പ്രിയവയസ്യരെ ഈ വർത്തമാനം അറിയിക്കട്ടെ.

വധു— ആര്യ, മൈത്രേയ! എന്നെ അപമാനിക്കരുതേ.

(എന്നു പോയി)

വിദൂഷകൻ— (വിസ്മയത്തോടുകൂടി) ഇവരുടെ മഹാനുഭാവത ആശ്ചര്യം തന്നെ.

ചാരുദത്തൻ— എന്താ മൈത്രേയൻ ഇത്ര താമസിക്കുന്നതു്? ഉറക്കരുതില്ലാത്തതുകൊണ്ടു് വിഷണ്ണിത്വം വല്ലതും പ്രവർത്തിച്ചു വരുമോ? മൈത്രേയ, മൈത്രേയ!

വിദൂഷകൻ (അടുത്തുചെന്നിട്ടു്) ഇതാ ഞാൻ. ഇതു എടുത്തുകൊള്ളുക.

(രത്നമാല കാണിക്കുന്നു)

ചാരുദത്തൻ— ഇതെന്താണു്?

വിദൂഷകൻ— അങ്ങയുടെ അനുരൂപപത്നീസ്വീകാരത്തിന്റെ ഫലമല്ലാതെ മറെറന്താണു്?

ചാരുദത്തൻ— എന്തു്? ബ്രാഹ്മണി എന്നോടു് അനുകമ്പ കാണിക്കുന്നോ? കഷ്ടം. ഇപ്പോഴാണു് ഞാൻ ദരിദ്രനായിത്തീർന്നതു്.

സ്വത്തു കൎമ്മവശാൽ പോയ്സ്ത്രീ-
സ്വത്തിനാൽ കഴിയുന്നവൻ
അൎത്ഥംകൊണ്ടൊരു പെണ്ണാക
മാസ്ത്രീയത്വത്തിനാൽ പുമാൻ. ൨൭

അല്ലെങ്കിൽ; ഞാൻ ദരിദ്രനല്ല. ഈയുള്ളവന്റെ,

അവസ്ഥാനുസാരം നടക്കുന്ന പത്നി
ഭവാനുററചങ്ങാതി കല്യാണകാംക്ഷി
പരിഭ്രഷ്ടമായില്ല സത്വം നിനച്ചാൽ
ദരിദ്രന്നിതൊന്നും ഭവിക്കില്ല നൂനം ൨൮.

മൈത്രേയ, ഈ രത്നമാല കൊണ്ടുചെന്നു വസന്തസേനയ്ക്കു കൊടുക്കുക. എന്നിട്ടു അവളോടു ഞാൻ പറഞ്ഞതായി ഇങ്ങിനെ പറയണം. "ഭവതി എന്നെ ഏല്പിച്ച സുവൎണ്ണഭാണ്ഡം സ്വന്തമാണല്ലോ എന്നുള്ള വിശ്വാസംകൊണ്ടു ചൂതുകളിക്കുപയോഗിച്ചു നഷ്ടപ്പെട്ടുപോയി. ആ വകയ്ക്കു ഈ രത്നാവലി എടുത്തുകൊള്ളുക" എന്നു.

വിദൂഷകൻ — നാം ഉണ്ണുകയോ തിന്നുകയോ ചെയ്യാത്ത കള്ളൻ കൊണ്ടുപോയ ആ ചില്ലറപ്പണ്ടത്തിന്നു ഈ അമൂല്യമായ രത്നമാല കൊടുക്കുകയോ?

ചാരുദത്തൻ — സഖെ! അതിനല്ല.

ദരിദ്രരാം നമ്മളെ വിശ്വസിച്ചാ-
വരാംഗിയാളിങ്ങു വെച്ചവല്ലോ.
ധരിക്കനൽപ്രത്യയമായതിനായ്
ശരിക്കു നാം മൂല്യമിതേകിടുന്നു. ൨൯

അതിനാൽ സഖെ, ഇതു അവളെക്കൊണ്ടു എടുപ്പിക്കാതെ ഇങ്ങോട്ടു വരരുതെന്നു ഞാൻ എന്നെത്തൊട്ടു ശപഥം ചെയ്യുന്നു. വൎദ്ധമാനക!

ഇക്കാണുമിഷ്ടകകളൊക്കെയെടുത്തുകെട്ടി-
ച്ചിക്കെന്നടച്ചിടുക സന്ധിയെ നീയിദാനീം.

മുക്കാലുമാളുകറം ഭുജിച്ചു നടക്കുമല്ലൊരാ-
ണോർക്കേണമായതിനു ഞാനിടയാക്കയില്ല. ൩൦

സഖേ. മൈത്രേയ! ഭവാൻ അന്തസ്സിന്നു കുറവുവരാത്ത വിധമേ സംസാരിക്കാവൂ.

വിദൂഷകൻ— ദരിദ്രന്നും അന്തസ്സായി സംസാരിക്കുകയോ?

ചാരുദത്തൻ— സഖേ, ഞാൻ ദരിദ്രനല്ല. ഈ എനിക്ക്

('അവസ്ഥാനുസാരം' എന്ന പദ്യം വീണ്ടും ചൊല്ലുന്നു)

എന്നാൽ ഭവാൻ പോയി വരൂ. ഞാനും ആശൌചം കഴിച്ച് സന്ധ്യയെ വന്ദിക്കട്ടെ.

(എന്നു എല്ലാവരും പോയി)

സന്ധിച്ഛേദമെന്ന മൂന്നാമങ്കം കഴിഞ്ഞു.

നാലാമങ്കം

(അനന്തരം ചേടി പ്രവേശിക്കുന്നു)

ചേടി— വലിയമ്മ എന്നെ ആര്യയുടെ അടുക്കലേക്ക് കല്പിച്ചയച്ചിരിക്കുന്നു. ഇതാ ആര്യ ചിത്രപ്പലകയിൽ നോക്കി മദനികയുമായി എന്തോ സംസാരിച്ചും കൊണ്ടിരിക്കയാണ്. അതുകൊണ്ടു് ഇപ്പോൾ അടുത്തു ചെല്ലുകതന്നെ. (എന്നു ചുററിനടക്കുന്നു)

(അനന്തരം, ചേടി പറഞ്ഞതുപോലെ വസന്തസേനയും മദനികയും പ്രവേശിക്കുന്നു)

വസന്തസേന— ചേടി മദനികേ! ചിത്രത്തിലെ രൂപം ആര്യചാരുദത്തനോട് വളരെ യോജിച്ചുതന്നെ ഇരിക്കുന്നു.

മദനിക— അതേ; വളരെ യോജിച്ചുതന്നെ ഇരിക്കുന്നു.

വസന്തസേന— നീ എങ്ങിനെ മനസ്സിലാക്കി?

മദനിക— ആര്യ കണ്ണെടുക്കാതെ മനോഹരമായി നോക്കിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതു കണ്ടിട്ടുതന്നെ.

വസന്തസേന— ചേടി മദനികേ! നീ എന്താണിങ്ങിനെ വേശ്യാഗൃഹത്തിനൊത്ത സേവ പറയുന്നതു്?

മദനിക— ആൎയ്യേ! വേശ്യാഗൃഹത്തിൽ പാൎക്കുന്നവരെല്ലാംതന്നെ മുഖസ്തുതിക്കാരായിരിക്കാറുള്ളതല്ലേ?

വസന്തസേന— ചേടീ! പല പുരുഷന്മാരോടും ഇടപെടുന്നതുകൊണ്ടു് വേശ്യകൾ മുഖസ്തുതിക്കാരായിത്തീരും.

മദനിക— എന്നാൽപിന്നെ ഞാൻ ചോദിക്കട്ടെ; ആൎയ്യയുടെ ഹൃദയവും ദൃഷ്ടിയും ഒരുപോലെ ഈ ചിത്രത്തിൽത്തന്നെമാത്രം രമിക്കുന്നതിനുള്ള കാരണമെന്താണ്?

വസന്തസേന— പറഞ്ഞാൽ സഖികൾ എന്നെ പരിഹസിക്കും.

മദനിക— ആൎയ്യേ! അങ്ങിനെ വിചാരിക്കരുതു്. സഖീജനചിത്താനുവൎത്തികളാണു് അബലകൾ.

ഒന്നാമത്തെ ചേടി— (അടുത്തുചെന്നിട്ടു്) ആൎയ്യേ! "മറച്ചുകെട്ടിയിട്ടുള്ള വണ്ടി പടിവാതുക്കൽ തയ്യാറായി നില്ക്കുന്നു അങ്ങോട്ടു ചെല്ലുക" എന്നു് പറവാൻ വലിയമ്മ പറഞ്ഞയച്ചിരിക്കുന്നു.

വസന്തസേന— ചേടീ! ആൎയ്യചാരുദത്തന്റെ അടുക്കലേക്കു് എന്നെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോവാനായിട്ടോ?

ചേടി— ആൎയ്യേ! വണ്ടിയോന്നിച്ചു്, ലക്ഷം പണത്തിനുള്ള ആഭരണങ്ങൾ അയച്ചിട്ടുള്ള ആളുടെ അടുക്കലേക്കാണ്.

വസന്തസേന— അതാരാണ്?

ചേടി— ആയാൾ രാജസ്യാലൻ സംസ്ഥാനകനാണ്

വസന്തസേന— (കോപത്തോടുകൂടി) ഫൂ! മേലിൽ എന്നോടു് ഇമ്മാതിരി പറയരുതു്.

ചേടി— ആൎയ്യ പ്രസാദിച്ചാലും, പ്രസാദിച്ചാലും. എന്നോടു പറഞ്ഞയച്ചതാണ് ഞാൻ പറഞ്ഞതു്.

വസന്തസേന—പറഞ്ഞയച്ചതിനു തന്നെയാണു് ഞാൻ വേഷ്യപ്പെട്ടതു്.

ചേടി— എന്നാൽ ഞാൻ അമ്മയോടു ചെന്നറിയിക്കേണ്ടതെന്താണ്?

വസന്തസേന— ഇങ്ങിനെ അറിയിക്കു. 'ഞാൻ ജീവിച്ചിരിക്കണമെന്നു മോഹമുണ്ടെങ്കിൽ മേലാൽ അമ്മ ഇമ്മാതിരി എന്നോടു പറയാതിരിക്കണം' എന്ന്.

ചേടി— ഇവിടത്തെ ഇഷ്ടംപോലെ (എന്നു പോയി)

(പ്രവേശിച്ചിട്ടു).

ശർവ്വിലകൻ —

ചിത്തപ്പേരു നിശീഥിനിക്കു നിതരാം
 നൽകീടിനേൻ പട്ടണം
കാത്തീടും ക്ഷിതിപാലഭൃത്യരൊടുമെൻ
 സ്വാപത്തെ വെന്നീടിനേൻ
രാത്രിക്കന്തമണഞ്ഞു മൂലമധുനാ
 നേരിട്ടൊരീമങ്ങലാൽ
മാർത്താണ്ഡൻവിലസുമ്പൊളുള്ള രജനീ
 കാന്തൻകണക്കായി ഞാൻ ൧

എന്നുതന്നേയല്ല;

ബദ്ധപ്പെട്ടു ഗമിക്കുമെന്നെയൊരുവൻ വീക്ഷിക്കിലായാളെയും
മദ്ധ്യേ നിന്നിടുമെൻ സമീപമുഴറിക്കൊണ്ടെത്തിടുന്നോനെയും
ചിത്തം ദൂഷിതമാകകൊണ്ടധികമായ്ശങ്കിച്ചുവീക്ഷിച്ചു ഞാൻ
മർത്ത്യന്മാർഭയമുത്ഭവിപ്പതിനു തൻദുഷ്കൃത്യമാം കാരണം. ൨

ഇങ്ങിനെയെല്ലാമാണെങ്കിലും മദനികയ്ക്കുവേണ്ടി ഞാൻ സാഹസം പ്രവർത്തിച്ചു.

കാര്യാലോചന ചെയ്തിടും പ്രഭു വസി-
 ച്ചീടും ഗൃഹം വിട്ടു,തൻ-
കാര്യം നാരികൾ നോക്കിടുന്ന ഭവന-
 ത്തെയും വെടിഞ്ഞീടിനേൻ
ശൌര്യം കൂടിയ രക്ഷികൾക്കരികിലായ്
 നിന്നേൻ മരം പോലെ ഞാൻ

ചെയ്യുന്നതിന്നു നടന്നു രാത്രി പകൽപോ-
ലേവം കഴിച്ചീടിന്നൻ. ൩൯

(എന്നു പുറന്നടക്കുന്നു)

വസന്തസേന— ചേടീ! ഈ ചിത്രഫലകം എന്റെ കിടപ്പുമുറിയിൽ കൊണ്ടുപോയിവെച്ച് വേഗം വിശറി എടുത്തുകൊണ്ടുവാ.

മദനിക— ആര്യയുടെ കല്പനപോലെ (എന്നു ചിത്രഫലകയെടുത്തുംകൊണ്ടു പോയി)

ശർവ്വിലകൻ— ഇതാ വാസന്തസേനയുടെ ഗൃഹം. അതുകൊണ്ട് ഇവിടെ പ്രവേശിക്കാം. (പ്രവേശിച്ചിട്ട്) എന്തൊരിടത്തുവെച്ചാണ് മദനികയെ കാണേണ്ടതു?

(അനന്തരം വിശറി എടുത്തുംകൊണ്ട് മദനിക പ്രവേശിക്കുന്നു)

ശർവ്വിലകൻ— (നോക്കീട്ട്) അയേ, ഇതാ മദനിക!

കന്ദർപ്പന്നുമൊരുദ്ഭമം നിജഗുണൌഘത്താലുദിപ്പിക്കുമി-
ത്തന്വംഗീമണി രൂപമാന്ന രതിയെന്നല്ലാതെ ചൊല്ലാവതോ
കണ്ണോക്കും കുളുർകൊങ്കയാളിവളഹോ കാമാഗ്നിയാൽ തപ്തമാമെന്നുള്ളത്തിന്നു ചന്ദനത്തിന്നിയലും ശൈത്യം വളർത്തുന്നിതാ.

മദനികേ!

മദനിക— (നോക്കിയിട്ട്) അല്ലാ, ആരു് ശർവ്വിലകനോ? ശർവ്വിലക! അങ്ങേയ്ക്കു സ്വാഗതം. അങ്ങു എവിടെ ആയിരുന്നു?

ശർവ്വിലകൻ— പറയാം. (ഇരുവരും അനുരാഗത്തോടുകൂടി അന്യോന്യം നോക്കുന്നു)

വസന്തസേന— മദനിക വളരെ താമസിക്കുന്നല്ലോ. അവൾ എങ്ങോട്ടായിരിക്കും പോയിരിക്കുന്നതു്. (ജനലിൽകൂടി നോക്കിയിട്ട്) അല്ലാ, ഇവൾ ഒരു പുരുഷനോടു സംസാരിച്ചുംകൊണ്ടു നില്ക്കയാണോ? ഇവൾ കണ്ണിളക്കാതെ അതിപ്രേമത്തോടുകൂടി നുകരുകയാണോ എന്നു തോന്നുംവണ്ണം ഇയ്യാളെ നോക്കുന്നുണ്ടു്. അതുകൊണ്ടു് ഇയ്യാൾ ഇവളെ ദാസ്യത്തിൽ

നിന്നെ മോചിക്കുവാൻ ഇച്ഛിച്ചുവന്ന ആ മനുഷ്യനായിരിക്കുമെന്നു ഞാൻ ഊഹിക്കുന്നു. ഇവർ ആശ്ലേഷിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. ആക്കം പ്രതിബന്ധമുണ്ടാവരുതു്. ഞാൻ ഇവരെ വിളിക്കുന്നില്ല.

മദനിക— ശർവ്വിലക! പറയൂ.

(ശർവ്വിലകൻ ശങ്കയോടുകൂടി പുറമേ നോക്കുന്നു)

മദനിക— ശർവ്വിലക! ഇതെന്താ ശങ്കയുള്ളവനെപ്പോലെ കാണുന്നതു്?

ശർവ്വിലകൻ— ഞാൻ നിന്നോടു് ഒരു രഹസ്യം പറയാം. ഇവിടെ മറ്റാരും കേൾക്കയില്ലല്ലോ?

മദനിക— അതില്ല.

വസന്തസേന— അത്രയധികം രഹസ്യമാണോ? എന്നാൽ എനിക്കു കേൾക്കേണ്ടാ.

ശർവ്വിലകൻ— മദനികേ! പണം കൊടുത്താൽ വസന്തസേന നിന്നെ മോചിക്കുമോ?

വസന്തസേന— എന്നെസ്സംബന്ധിച്ച വർത്തമാനമാണല്ലോ. അതിനാൽ ഈ ജനലിന്നരികിൽ മറഞ്ഞുനിന്നു കേൾക്കാം.

മദനിക— ശർവ്വിലക! ഞാൻ ആര്യയോടു പറഞ്ഞപ്പോൾ, "എനിക്കു് അങ്ങിനെ തോന്നുന്നപക്ഷം പണം വാങ്ങാതെതന്നെ ഞാൻ എല്ലാ പരിജനങ്ങളേയും ദാസ്യത്തിൽനിന്നു് ഒഴിവാക്കാം" എന്നാണു് മറുപടിയുണ്ടായതു്. അതിരിക്കട്ടെ, ശർവ്വിലക! എന്നെ, ആര്യയുടെ അടുക്കൽനിന്നു് ദാസ്യം ഒഴിവാക്കി എടുക്കാൻ തക്കവണ്ണം പണം അങ്ങയ്ക്കു് എവിടെനിന്നാണു്?

ശർവ്വിലകൻ—

ദാരിദ്ര്യപീഡ, നിന്നിൽ
മോഹം പാരിച്ച രാഗമെന്നിവയാൽ
ഈ രാത്രിയിൽ തപാർത്തം
ഭീരു കട്ടകത്തു ഹന്ത ഞാൻ ചെയ്തേൻ.

വസന്തസേന— ഈയാളുടെ ആകൃതി പ്രസന്നവും ക്രൂരകർമ്മങ്ങളാൽ ഭയങ്കരവുമായിരിക്കുന്നു.

മദനിക— ശർവ്വിലക! നിസ്സാരമായ സ്ത്രീനിമിത്തം അങ്ങ രണ്ടുംകൂടിയും സംശയാസ്പദമാക്കാ.

ശർവ്വിലകൻ— ഏതു രണ്ട്?

മദനിക— ശരീരവും ചാരിത്രവും.

ശർവ്വിലകൻ— കഥയില്ലാത്തവളേ! സാഹസത്തിലാണ് ശ്രീ നിവസിക്കുന്നതു്.

മദനിക— ശർവ്വിലക! നീ അതു വിചാരിച്ച് ഞാൻനിമിത്തം സാഹസം പ്രവർത്തിക്കുന്നതിനിടയ്ക്കു വലിയ അക്രമമൊന്നം ചെയ്തില്ലല്ലോ. അങ്ങയ്ക്കു് അപമാനം വല്ലതും പററിയോ?

ശർവ്വിലകൻ—

ചൊൽക്കൊള്ളുന്നഘപരത്തിലന്നേഴമൊരു ധനവും
ബ്രാഹ്മണദ്രവ്യവും ഞാൻ
കക്കാ പണ്യങ്ങൾ ചാർത്തിക്കുസുമലതികപോ-
ലുള്ള മയ്ക്കണ്ണിയേയും
കൈക്കൊള്ളില്ലമ്മ ലാളിപ്പോരു ശിശുവിനെയും,
വിത്തമിച്ഛിച്ചു നിത്യം
കക്കുന്നോനെങ്കിലും മന്മതി ചെറുതുമകാ-
ര്യത്തിലെത്തില്ല നൂനം. ൩

അതിനാൽ വസന്തസേനയോടു ചെന്നു പറയു.

നിന്മെയ്യിന്നു ചേർന്ന വിധം
നിർമ്മിച്ചിട്ടുള്ളൊരീയലങ്കാരം
നന്മയിലണിയുക ശ്രദ്ധം
നിന്മേനിയിലെന്നിലിഷ്ടമാ,ണെന്നു്. ൪

മദനിക— ശർവ്വിലക! ആരേയും കാണിക്കാൻപാടില്ലാത്തതാണു് ഈ ആഭരണം. ആക്കും കാണാവുന്നവരാണ് ഈയുള്ളവർ. രണ്ടും തമ്മിൽ തീരെ യോജിക്കുന്നില്ല. അതിനാൽ ഇങ്ങോട്ടു കൊണ്ടുവരു. ആഭരണം ഞാനൊന്നു കാണട്ടെ.

ശർവ്വിലകൻ— ഇതാ ആഭരണം (എന്നു് ശങ്കയോടുകൂടി കൊടുക്കുന്നു)

മദനിക— (നോക്കിയിട്ടു്) ഈ ആഭരണം ഞാൻ മുമ്പു കണ്ടിട്ടുള്ളപോലെ തോന്നുന്നുവല്ലോ. അങ്ങയ്ക്കു് ഇതു് എവിടെനിന്നാണു് കിട്ടിയതു് പറയൂ.

ശർവ്വിലകൻ— മദനികേ! അതെന്തിനു് നീയന്വേഷിക്കുന്നു? എടുത്തുകൊള്ളൂ.

മദനിക— (രോഷത്തോടുകൂടി) എന്നെ അത്ര വിശ്വാസമില്ലെങ്കിൽ പിന്നെ എന്തിനാണു് കൊണ്ടുപോകുന്നതു്?

ശർവ്വിലകൻ— നോക്കു്? ഞാനിന്നു കാലത്തു് ചെട്ടിത്തെരുവിൽനിന്നു് ഇങ്ങിനെ കേട്ടു. "സാർത്ഥവാഹൻ ചാരുദത്തന്റെ" എന്നു്.

(വസന്തസേനയും മദനികയും മൂർച്ഛിക്കുന്നു)

ശർവ്വിലകൻ— മദനികേ! സമാശ്വസിച്ചാലും. നീയെന്താണിച്ചെയ്യുന്നതു്?

ഏററം തളർന്ന രുചിരാവയവങ്ങൾ ഖേദാൽ
ചുററുന്ന കണ്മണികൾ സമ്പ്രതി സംഭ്രമത്താൽ
ചെററില്ല ഹന്ത കനിവെന്നിൽ നിനക്കിതൊട്ടും
പററില്ല നീയടിമയെന്നു വിറച്ചിടുന്നു. ൨

മദനിക— (സമാശ്വസിച്ചിട്ടു്) സാഹസിക! നീ എനിക്കുവേണ്ടി ഈ അക്രമം പ്രവർത്തിക്കുന്നതിനിടയ്ക്കു് ആ ഗൃഹത്തിലുള്ള ആരെയെങ്കിലും കൊല്ലുകയോ മുറിപ്പെടുത്തുകയോ ചെയ്തില്ലല്ലോ?

ശർവ്വിലകൻ— മദനികേ! ഭയപ്പെട്ടവനേയും ഉറങ്ങുന്നവനേയും ശർവ്വിലകൻ ഉപദ്രവിക്കയില്ല. അതുകൊണ്ടു് ഞാൻ അവിടെ ഒരുവനേയും കൊല്ലുകയാവട്ടെ, മുറിപ്പെടുത്തുകയാകട്ടെ ചെയ്തില്ല.

മദനിക— സത്യം തന്നെയോ?

ശർവ്വിലകൻ— സത്യംതന്നെ.

വസന്തസേന— (മൂർച്ഛയിൽനിന്ന് ഉണൎന്നിട്ട്) അഹോ! ഞാൻ വീണ്ടും ജീവിച്ചു.

മദനിക—സന്തോഷം.

ശർവ്വിലകൻ— (ഈൎഷ്യയോടുകൂടി) എന്തു് മദനികേ! നിനക്ക സന്തോഷമോ?

പ്രേമം നിന്നിൽ മുഴക്കകൊ,ണ്ടയി! കടുകയ്യീവിധം ചെയ്യുതാ-
ണീമന്നിൽ പുകഴാന്ന ശീലമുടയോർ മൽപ്പൂർവ്വികന്മാരെടൊ.
കാമഭ്രാന്തു ഗുണം കെടുത്തിടുകിലും മാനം വെടിഞ്ഞില്ല ഞാൻ
നീ മാമിഷ്ടമുരച്ചിടുന്ന രസമായ് പ്രാപിപ്പതുണ്ടന്യനെ. ൯

(അഭിപ്രായത്തോടുകൂടി)

പുരുഫലമാം കുലനന്ദന-
തരുനിരതൻ ധനഫലങ്ങളെപ്പേരും
ഗണികാവിഹഗാവലി താൻ
ക്ഷണകാലം കൊണ്ടു തിന്നൊടുക്കുന്നു. ൧൦

സുരതമാം ശിഖയും പ്രണയാഖ്യമാം
വിറകുമുള്ളൊരു ചിത്തജവഹ്നിയിൽ
അരിയ യൌവനവും ധനവും സദാ
പുരുഷരാഹുതി ചെയ്യുകയാണഹോ. ൧൧

വസന്തസേന— (പുഞ്ചിരിയോടുകൂടി) ഈയാളിന്റെ അസ്ഥാനത്തിലാണ് പരിഭ്രമിക്കുന്നതു്.

ശർവ്വിലകൻ— എല്ലാംകൊണ്ടും;

ചടുലേക്ഷണയും ധനവും
മടയന്മാർ സ്വന്തമെന്നു കരുതുന്നോർ
ഉടനായവ ഭുജഗാംഗന-
യുടെ രീതിയിലാശു ചെയ്തിടും ഗമനം. ൧൨

രാഗം നാരിയിൽ നന്നല്ല
രാഗിയെ സ്ത്രീ വലച്ചിടും

മന്ത്രവ്യ രക്തതാൻ ദൂരെ
ത്യജിക്കേണം ചിതകതയെ. ൧൩

ലോകത്തിൽ പറഞ്ഞുവരാറുള്ളതു് എത്ര വാസ്തവം?

ചിരിക്കും രോദിക്കും ധനമപഹരിക്കുന്നതിനലം
വരുത്തും വിശ്വാസം നര,നത്തു തനിക്കില്ലിവരെയും
ദ്ദുശം വഞ്ചിക്കേണം സുജനമതുമൂലം ഗണികയെ
ശ്മശാനത്തിൽക്കാണം മണമുടയ പൂവെന്നതുവിധം. ൧൪

എന്നുമാത്രമല്ല;

സത്തു സർവ്വമെടുത്ത പിമ്പു പഴതായ
ലാക്ഷയെ വിടും വിധം
സമ്പത്തു പോയൊരു പുമാനെയാശു വെടിയുന്ന
വേശ്യകൾ നിനയ്ക്കുകിൽ
സിന്ധുവീചികളിലുള്ള മാതിരി ചലസ്വ-
ഭാവമുടയോരഹോ
സന്ധ്യയിൽജ്ജലദപംക്തി മാതിരി മുഹൂർത്ത
രാഗകളുമാം ദ്രഢം. ൧൫

സ്ത്രീകളെല്ലാം ചപലകളത്രേ;

ഒരു പുരുഷനെയുള്ളിലോർത്തിടും മ-
റെറാരുവനെ ദൃഷ്ടികളാലുടൻ വിളിക്കും
ഒരുവനരുരസം വളർത്തിടും മ-
റെറാരുവനിലിച്ഛ വപുസ്സിനാൽ നടിക്കും. ൧൬

ഒരു മഹാൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞിട്ടുണ്ടു്.

ഗിരിമുകളിൽ മുളയ്ക്കില്ലംബുജംഭോജവൃന്ദം
ഖരമൊരു സമയത്തും വാജിയാകുന്നതല്ല
ഒരുപൊഴുതു യവം പോയ് ശാലിയാവില്ല വേശ്യ-
ത്തരുണികൾ ശുചിയുള്ളോരാകയില്ലപ്രകാരം. ൧൭

എടാ ദുരാത്മാവേ! ചാരുദത്തഘാതക! നിന്റെ കഥ ക
ഴിഞ്ഞു. (എന്നു് കറച്ചിട നടക്കുന്നു)

മദനിക—(വസ്ത്രത്തിന്റെ തുമ്പത്തു പിടിച്ചിഴത്തിട്ടു്) ഹേ അസംബന്ധം പ്രലപിക്കുന്നോവേ! തീരെ അസംഭാവ്യമായതിനെക്കുറിച്ചാണോ കോപിക്കുന്നതു്?

ശർവ്വിലകൻ—അസംഭാവ്യതയെന്താണു്?

മദനിക—ഈ ആഭരണങ്ങൾ ആൎയ്യയുടെ വകയാണു്.

ശർവ്വിലകൻ—അതുകൊണ്ടു്?

മദനിക—ഇതു് ആ ആൎയ്യൻവശം ഏല്പിച്ചിരുന്നു.

ശർവ്വിലകൻ—എന്തിനു്?

മദനിക—(ചെവിയിൽ) ഈവിധമാണു്.

ശർവ്വിലകൻ—(ലജ്ജകൊണ്ടു വിവർണ്ണനായിട്ടു്) അഹോ കഷ്ടം!

ഛായാൎത്ഥം ഗ്രീഷ്മസന്തപ്ത-
നായ ഞാനാശ്രയിച്ചതാം
ശാഖയ്ക്കുള്ളില, മൌഢ്യത്താ-
ലാകവേ ഹന്ത വീഴ്ത്തിനേൻ. ൧൨

വസന്തസേന—അല്ലാ; ഈയാളും പരിതപിക്കതന്നേയാണോ? എന്നാൽ കാൎയ്യം മനസ്സിലാകാത്തതുകൊണ്ടു് അങ്ങിനെ ചെയ്തുപോയതായിരിക്കണം.

ശർവ്വിലകൻ—മദനികേ! ഇനി എന്താവഴി?

മദനിക—ഈവകയിലെല്ലാം അങ്ങയ്ക്കല്ല അറിവു്?

ശർവ്വിലകൻ—അതല്ല, നോക്കൂ;

ഉണ്ടല്ലോ വേണ്ടപോലുള്ള
പാണ്ഡിത്യം സ്ത്രീകളിൽ സ്വതേ
ശാസ്ത്രം വായിച്ചറിഞ്ഞീടിൽ
മാത്രം പണ്ഡിതനാം പുമാൻ. ൧൩

മദനിക—ശർവ്വിലക! ഞാൻ പറയുന്നതു കേൾക്കുകയാണെങ്കിൽ ആ മഹാനുഭാവന്നുതന്നെ ഇതു തിരിച്ചുകൊടുക്കൂ.

ശർവ്വിലകൻ—മദനികേ! അദ്ദേഹം കോടതിയിൽ ചെന്ന് അറിവുകൊടുത്താലോ?

മദനിക—ചന്ദ്രങ്കൽനിന്ന് ചൂടേല്ക്കുകയില്ല.

വസന്തസേന—വാസ്തവം, മദനികേ! വാസ്തവം.

ശർവ്വിലകൻ—മദനികേ!

അല്ലേ! ഞാനിതുകട്ടതിൽ ചെറുതുമിങ്ങില്ലല്ലല്ലം ഭീയുമ-
ക്കല്യൻതൻ്റുണജാലമിങ്ങിനെ പുകഴ്ത്തീടുന്നതെന്തിന്നു നീ
പല്ലാണീവക നിന്ദ്യകൎമ്മ,മിതെനിക്കുണ്ടാക്കുമോ ലജ്ജ, നി-
സ്തുല്യന്മാർ ശഠർ ഞങ്ങ,ളെന്തു നൃവരൻ ചെയ്യുന്നതീഞങ്ങളെ.

അങ്ങിനെയാണെങ്കിലും ഇതു നീതിവിരുദ്ധമാണ്. വേറെ വഴി ആലോചിക്കൂ.

മദനിക—എന്നാൽ വേറൊരു ഉപായം പറയാം.

വസന്തസേന—ഇനി വേറെ ഉപായമെന്തായിരിക്കും?

മദനിക—ആ ആൎയ്യൻെറ ആളാണെന്നു പറഞ്ഞു് ഈ ആഭരണങ്ങൾ ആൎയ്യയുടെ അടുക്കൽ കൊണ്ടുചെല്ലൂ.

ശർവ്വിലകൻ—അങ്ങിനെ ചെയ്താലെന്താ ഗുണം?

മദനിക—അങ്ങു കള്ളനല്ലാതെയാവും. ആ ആൎയ്യൻെറ ബാദ്ധ്യതയും തീരും. ആൎയ്യയ്ക്കു തൻെറ ആഭരണം കിട്ടുകയുമായി.

ശർവ്വിലകൻ—ഇതു വലിയ കടപ്പമല്ലേ?

മദനിക—അല്ല; കൊണ്ടുചെല്ലൂ. അങ്ങിനെ ചെയ്യാതിരിക്കുന്നതാണ് വലിയ കടപ്പം.

വസന്തസേന—വാസ്തവം, മദനികേ! വാസ്തവം. നീ പറഞ്ഞതു് നല്ലൊരു തറവാട്ടുകാരിക്കു ചേൎന്നവിധമാണ്.

ശർവ്വിലകൻ—

നീ മൂലം ഞാനധുനാ
ധീമാന്മാരിൽ പ്രമാണിയായ്ത്തീൎന്നേൻ
യാമിനിയിൽ ശശിയെന്ന്യേ
കാമിനി! മററാരു കാട്ടിടും മാൎഗ്ഗം. ൨൧

മദനിക—അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ ഈ കാമദേവഗൃഹത്തിൽ അല്പം നില്ക്കു. ഞാൻ അങ്ങ വന്നിട്ടുള്ള വിവരം ആൎയ്യയെ അറിയിക്കാം.

ശൎവ്വിലകൻ—അങ്ങിനെയാവട്ടെ.

മദനിക—(അടുത്തുചെന്നിട്ട്) ആൎയ്യേ! ഇതാ ആൎയ്യ ചാരുദത്തന്റെ അടുക്കൽനിന്ന് ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ വന്നിരിക്കുന്നു.

വസന്തസേന—ചേടീ! അദ്ദേഹത്തിന്റെ ആളാണെന്ന് നീ എങ്ങിനെ അറിഞ്ഞു?

മദനിക—ആൎയ്യേ! സ്വന്തം ആളെപ്പോലും ഞാൻ അറിയില്ലെന്നോ?

വസന്തസേന—(തലകുലുക്കിച്ചിരിച്ചിട്ട് ആത്മഗതം) യോജിപ്പുണ്ട്. (പ്രകാശം) കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരു.

മദനിക—ആൎയ്യയുടെ കല്പനപോലെ (അടുത്തുചെന്നിട്ട്) ശൎവ്വിലക! വരു.

ശൎവ്വിലകൻ—(അടുത്തുചെന്നിട്ട് വൈവൎണ്ണ്യത്തോടുകൂടി) ഭവതിക്കു മംഗളം.

വസന്തസേന—ആൎയ്യ! ഞാൻ വന്ദിക്കുന്നു. ആൎയ്യൻ ഇരിക്കുക.

ശൎവ്വിലകൻ—സാൎത്ഥവാഹൻ ഭവതിയെ ഇങ്ങിനെ അറിയിക്കുന്നു. "പഴക്കം ചെന്നിട്ടുള്ള എന്റെ ഗൃഹത്തിന്ന് ഈ ആഭരണം സൂക്ഷിക്കുന്നതിന്നുള്ള ഉറപ്പില്ലാത്തതുകൊണ്ടു ഭവതി ഇതു തിരികെ വാങ്ങണം" എന്ന്. (എന്നുപറഞ്ഞു മദനികയുടെ കയ്യിൽ ആഭരണം കൊടുത്തിട്ട് പുറപ്പെടുന്നു).

വസന്തസേന—ആൎയ്യ! എനിക്കും മറുവടിയായി അങ്ങോട്ട് ഒന്ന് എത്തിക്കുവാനുണ്ട്. അതു് ആൎയ്യൻ അങ്ങോട്ടെത്തിക്കണം.

ശൎവ്വിലകൻ—(ആത്മഗതം) അങ്ങോട്ടാരു പോകുന്നു? (പ്രകാശം) മറുവടിയെന്താണ്?

വസന്തസേന—ആൎയ്യൻ മദനികയെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുപോകണം.

ശൎവ്വിലകൻ—ഭവതി! ഇതെന്താണ്? എനിക്കൊന്നും മനസ്സിലാകുന്നില്ലല്ലോ.

വസന്തസേന—ഞാൻ മനസ്സിലാക്കിയിട്ടുണ്ട്.

ശൎവ്വിലകൻ—എങ്ങിനെ?

വസന്തസേന—"ഈ ആഭരണം കൊണ്ടുവരുന്ന ആൾക്ക് മദനികയെ കൊടുക്കണ"മെന്ന് ആൎയ്യചാരുദത്തൻ എന്നോടു പറകയുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. അതുകൊണ്ട് അദ്ദേഹംതന്നെയാണ് അങ്ങയ്ക്കു് ഇവളെ തരുന്നതെന്നു ധരിച്ചാലും.

ശൎവ്വിലകൻ—(ആത്മഗതം) അയേ, ഇവൾ എന്നെ അറിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. (പ്രകാശം) നല്ലത്, ആൎയ്യചാരുദത്ത! നല്ലത്.

ഗുണിയായ് തീരുവാൻ വേണ്ട
പണി ചെയ്യേണമേവരും
പണമേററവുമുള്ളോനും
ഗുണിക്കു സമനല്ലഹോ. ൨൨

എന്നുമാത്രമല്ല;

ഗുണം കൊണ്ടെന്താക്കയും നേടാം
ഗുണം നേടേണമേവരും
ഗുണം കൊണ്ടിന്ദു വാഴുന്നു-
ണ്ടണിയായ് ശിവമൌലിയിൽ. ൨൩

വസന്തസേന—വണ്ടിക്കാർ ആരവിടെ?

(വണ്ടിയുംകൊണ്ടു ചെന്നിട്ട്)

ചേടൻ—ആൎയ്യേ! വണ്ടി തയാറായിരിക്കുന്നു.

വസന്തസേന—ചേടി മദനികേ! എന്നെ നല്ലവണ്ണം കണ്ടുകൊള്ളുക. നിന്നെ നൽകിയിരിക്കുന്നു. വണ്ടിയിൽ കയറിക്കൊള്ളൂ. എന്നെ മറക്കരുതേ.

മദനിക—(കരയുന്നു) ആൎയ്യ എന്നെ ഉപേക്ഷിക്കയാണോ? (എന്നു് കാല്ക്കൽ വീഴുന്നു)

വസന്തസേന—ഇപ്പോൾ നിന്നെയാണു് വന്ദിക്കേണ്ടതു്. അതിനാൽ ചെല്ലൂ. വണ്ടിയിൽ കരേറുക. എന്നെ മറക്കരുതേ.

ശൎവ്വിലകൻ—ഭവതിക്കു മംഗളം. മദനികേ!

കുലനാരിമാൎക്കു ചേരും
നിലയും വിലയും നിനക്കു സിദ്ധിച്ചു.
കാണുക വേണ്ടതു പോലെ-
ത്താണു വണങ്ങിട്ടകാൎയ്യയെ നീ. ൨൪

(എന്നു് മദനികയോടൊന്നിച്ചു് വണ്ടിയിൽ കയറി യാത്ര യാരംഭിക്കുന്നു)

(അണിയറയിൽ)

ഹേ ആരവിടെ! രാഷ്ട്രിയൻ ഇങ്ങിനെ കല്പിക്കുന്നു. "ആൎയ്യകനെന്ന ഗോപാലബാലകൻ രാജാവായിത്തീരുമെന്നു് സിദ്ധൻ പറഞ്ഞതിലുള്ള വിശ്വാസത്താൽ ഭയപ്പെട്ടിട്ടു്, പാലകരാജാവു് അവനെ ഇടയത്തെരുവിൽനിന്നു പിടിച്ചുകൊണ്ടുവന്നു് ഘോരമായ കാരാഗൃഹത്തിൽ ബന്ധിച്ചിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു് നിങ്ങളെല്ലാവരും അവരവരുടെ സ്ഥാനങ്ങളിൽ ഉണൎച്ചയോടുകൂടി ഇരിക്കേണ്ടതാണു്".

ശൎവ്വിലകൻ—(കേട്ടിട്ടു്) എന്തു്? രാജാവായ പാലകൻ എന്റെ പ്രിയസുഹൃത്തായ ആൎയ്യകനെ ബന്ധിച്ചുവോ? ഞാനാണെങ്കിൽ ഇപ്പോൾ കുടുംബഭാരത്തിൽ കുടുങ്ങുകയും ചെയ്തുവല്ലോ. അയ്യോ കഷ്ടം! അല്ലെങ്കിൽ;

മിത്രം കളത്രമിതുരണ്ടുമൊരേ വിധത്തിൽ
മൎത്ത്യൎക്കു മന്നിലധികം പ്രിയമായതല്ലോ.
ഓൎത്താൽ വിപത്തിലൊരു നൂറു നതാംഗിമാരും
മിത്രത്തിനോടു കിടയാവുകയില്ല നൂനം. ൨൫

ആകട്ടെ; ഇറങ്ങിക്കളയാം. എന്ന് വണ്ടിയിൽനിന്നിറങ്ങുന്നു)

മദനിക—(കണ്ണീരോടുകൂടി തൊഴുതിട്ട്) അങ്ങിനെതന്നെയാണ് വേണ്ടതു്. അതുകൊണ്ടു് ഈ കാൎയ്യം കഴിഞ്ഞിട്ട് ആൎയ്യപുത്രൻ എന്നെ ഗുരുജനങ്ങളുടെ അടുക്കലേക്കു കൂട്ടിക്കൊണ്ടുചെന്നാൽ മതി.

ശൎവ്വിലകൻ—നല്ലതു്, പ്രിയേ! നല്ലതു്. എൻെറ ഹിതത്തിന്നനുരൂപമായിത്തന്നേയാണ് ഈ പറഞ്ഞതു്. (ചേടനോട്) ഭദ്ര! സാൎത്ഥവാഹൻ രേഭിലൻെറ മാളിക നീ അറിയുമോ?

ചേടൻ—ഉവ്വ്.

ശൎവ്വിലകൻ—പ്രിയയെ അവിടെക്കൊണ്ടുപോയി വിടുക.

ചേടൻ—ആൎയ്യൻെറ കല്പനപോലെ.

മദനിക—ആൎയ്യപുത്രൻെറ ഇഷ്ടംപോലെ ആകട്ടെ. ആൎയ്യപുത്രൻ അപകടം വരാതെ നല്ലവണ്ണം സൂക്ഷിക്കണം. (എന്നുപോയി)

ശൎവ്വിലകൻ—ഇനി ഇപ്പോൾ;

ശത്രുക്ഷ്മാപാലരേയും വിടതതിയെയുമ-
പ്പാലകദ്രോഹമൂലം
ക്രുദ്ധന്മാരായ കൎമ്മക്കുടയ നൃപഭട-
ന്മാരെയെല്ലാവരേയും
ഉത്തേജിപ്പിച്ചു ഞാനത്തടവിൽ മരുവുമെ-
ന്നിഷ്ടനെക്കാത്തിടുന്നേ-
നത്യന്തം ബുദ്ധിമാനാം സചിവ,നുദയനൻ
തന്നെ മുമ്പെന്നപോലെ. ൨൬

എന്നുതന്നേയല്ല;

ദുരാചാരന്മാരാൾ ഭയമിയലുമാവൈരികൾ വൃഥാ
പരം ബന്ധിച്ചോരെൻപ്രിയമുടയ ചങ്ങാതി ഗുണവാൻ

അഹോ ദൈത്യയൻതൻ മുഖഗതസുധാംശുപ്രതിമനാ-
മഹാൻ, ചെന്നാമാന്ദ്യാശയനെ വിടുവിപ്പേൻ ദ്രുതതരം. ൧൧
(എന്നുപോയി)
(പ്രവേശിച്ചിട്ട്)

ചേടി—ആൎയ്യേ! ഭാഗ്യത്താൽ ഭവതി വൎദ്ധിക്കുന്നു. ആൎയ്യചാരുദത്തന്റെ അടുക്കൽനിന്നു് ഒരു ബ്രാഹ്മണൻ വന്നിട്ടുണ്ടു്.

വസന്തസേന—അഹോ! ഈ ദിവസം അതിരമണീയം തന്നെ. ചേടീ! എന്നാൽ, അദ്ദേഹത്തെ ബന്ധുലനൊന്നിച്ച് പ്രവേശിപ്പിക്കൂ.

ചേടി—ആൎയ്യയുടെ കല്പനപോലെ. (എന്നുപോയി)

(വിദൂഷകൻ ബന്ധുലനോടും ചേടിയോടുംകൂടി പ്രവേശിക്കുന്നു)

വിദൂഷകൻ—ബഹുഭേഷ്! തപസ്സുകൊണ്ടും കഷ്ടപ്പെട്ടു നേടിയ വിമാനം രാക്ഷസരാജാവായ രാവണനെ നയിക്കുന്നു. തപസ്സൊന്നും ചെയ്തു കഷ്ടപ്പെടാതെതന്നെ നരനാരീജനം മഹാബ്രാഹ്മണനായ നമ്മെ നയിക്കുന്നു.

ചേടി—ആൎയ്യൻ ഞങ്ങളുടെ ഗൃഹദ്വാരത്തെ ദൎശിച്ചാലും.

വിദൂഷകൻ—(നോക്കിയിട്ട് വിസ്മയത്തോടുകൂടി) അമ്പ! വസന്തസേനയുടെ പടിപ്പുരമാളിക അതിവിശേഷംതന്നെ. ഇവിടം, അടിക്കടി വെള്ളം തളിച്ചും അടിച്ചുവാരിയും മെഴുകിയും വൃത്തിയാക്കി, പലതരം പരിമളമുള്ള കുസുമങ്ങൾകൊണ്ടു ചിത്രമണിഞ്ഞിട്ടുള്ളതിനാൽ അതിമനോഹരമായിരിക്കുന്നു. ഗഗനതലവിലോകനത്തിനുള്ള താൽപൎയ്യത്താൽ തലയുയൎത്തി നോക്കുകയാണോ എന്നു തോന്നുമാറു് ഈ മാളിക ഏററവും ഉയൎന്നു നില്ക്കുന്നു. ഇതിന്റെ അഗ്രത്തിൽ തൂങ്ങി ആടിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്ന മല്ലികമാല, ഐരാവതത്തിന്റെ തുമ്പിക്കൈയെന്നു തോന്നുമാറു് വിളങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ആനക്കൊമ്പുകൊണ്ടു് ഉയൎത്തി പണിചെയ്തിട്ടുള്ള ഇതിലെ തോരണം അതിവിശേഷംതന്നെ. അനൎഘരത്നങ്ങളുടെ ശോഭകൊണ്ടു വിളങ്ങി

കൊണ്ടിരിക്കുന്ന ഈ സൌഭാഗ്യപതാകകൾ കാററത്തു പാറന്ന് പരിലസിക്കുന്ന ചഞ്ചലാഗ്രങ്ങളാകുന്ന ഹസ്തങ്ങളെക്കൊണ്ടു് "ഇങ്ങോട്ടു വരൂ" എന്നു് എന്നെ വിളിക്കുകയാണോ എന്ന തോന്നുംവണ്ണം പ്രശോഭിക്കുന്നു. തോരണത്തിന്നവലംബമായി നില്ക്കുന്ന സ്തംഭങ്ങളുടെ അടിത്തട്ടിന്നിരുവശവും മനോഹരമായ പച്ചമാന്തളിരുകളോടുകൂടി അതിനിർമ്മലമായ സ്ഫടികമംഗളകലശങ്ങൾ രമണീയമാംവണ്ണം വെച്ചിരിക്കുന്നു. മഹാസുരന്മാരുടെ മാറത്തുപോലെ ദുർഭേദ്യമായ്മാറു് വജ്രങ്ങൾ പതിച്ചു് പണിചെയ്തിട്ടുള്ള ഇതിലെ കനകകവാടങ്ങൾ മിന്നിക്കൊണ്ടുതന്നെ ഇരിക്കുന്നു. ഇവയെല്ലാം കാണുമ്പോൾ അഗതികളുടെ ഹൃദയം അമിതഖേദാവഹമായിത്തീരുന്നു. ഉദാസീനന്മാരായ ജനങ്ങൾപോലും ഇവിടെ എത്തുമ്പോൾ ഒന്നു തിരിഞ്ഞുനോക്കാതിരിക്കുന്നില്ല.

ചേടി—വരിക, വരിക. ആര്യൻ ഈ ഒന്നാമത്തെ മതിൽച്ചുററിനകത്തു പ്രവേശിക്കുക.

വിദൂഷകൻ—(പ്രവേശിച്ചുനോക്കിയിട്ടു്)അമ്പമ്പോ! ഈ ഒന്നാമത്തെ മതിൽചുററിനകത്തു് ചന്ദ്രൻ, ശംഖം, മൃണാളം എന്നിവയ്ക്കു സദൃശമായി പ്രാസാദപംക്തികൾ പ്രകാശിക്കുന്നു. ഈ പ്രാസാദങ്ങളിലെങ്ങും സ്വച്ഛമായ സുഗന്ധപ്പൊടി വിതറിയിരിക്കുന്നു. ഇതിൻെറ സോപാനങ്ങൾ, സുവർണ്ണംകൊണ്ടുണ്ടാക്കി പലതരം രത്നങ്ങൾ പതിച്ചിട്ടുള്ളവയായി കാണുന്നു. അവിടവിടെ മുത്തുമാലകൾ തൂങ്ങിക്കിടക്കുന്നു. സ്ഫടികവാതായനങ്ങളാകുന്ന മുഖചന്ദ്രനോടുകൂടിയ ഇവയെ കണ്ടാൽ ഉജ്ജയിനിയെ നോക്കിക്കൊണ്ടുനില്ക്കയാണോ എന്നു തോന്നും. ഇവിടെ, പാറാവുകാർ ശ്രോത്രിയബ്രാഹ്മണരെപ്പോലെ സുഖമായി കിടന്നുറങ്ങുന്നു. ഇതാ കാക്കകൾ, തൈർകൂട്ടിക്കുഴച്ച ചോറുവെച്ചു വിളിച്ചിട്ടും ചുണ്ണാമ്പുരുളയാണെന്നുള്ള ഭ്രമത്താൽ ബലി തൊടുന്നില്ല. ഭവതി! വഴി കാണിക്കൂ!

ചേടി—ആൎയ്യന്ന് ഇതാ ഇതിലേ വരാം. ഈ രണ്ടാമത്തെ മതിൽച്ചുററിനകത്തു പ്രവേശിക്കുക.

വിദൂഷകൻ — (പ്രവേശിച്ചുനോക്കിയിട്ട്) അമ്പമ്പോ! ഈ രണ്ടാമത്തെ മതിൽച്ചുററിനകത്ത് ഇടവിടാതെ കൊടുക്കുന്ന വയ്ക്കോലും തവിടും തിന്ന് തടിച്ചിട്ടുള്ള വണ്ടിക്കാളകളെ കൊമ്പിൽ എണ്ണ പുരട്ടിനിൎത്തിയിരിക്കുന്നു. ഇതാ ഒരു പോത്ത് അപമാനിതനായിട്ടോ എന്നു തോന്നുമാറു ദീൎഘമായി നിശ്വസിച്ചുംകൊണ്ടു നില്ക്കുന്നു. ഇതാ മറെറാരിടത്ത്, മൽപ്പിടിത്തം കഴിഞ്ഞുവന്ന മല്ലന്റെയെന്നപോലെ ഒരു മുട്ടാടിന്റെ പിൻകഴുത്തു തിരുമ്മിക്കൊടുക്കുന്നു. ഇവിടെ അങ്ങുമിങ്ങുമായി കുതിരകളുടെ കുഞ്ചിരോമം വെട്ടി ഭംഗിയാക്കുന്നു. ഇതാ വാജിശാലയിൽ ഒരു കരിംകുരങ്ങിനെ കള്ളനെപ്പോലെ ബലമായി കെട്ടിയിരിക്കുന്നു. (മറെറാരുഭാഗത്തേക്കു നോക്കിയിട്ട്) ഇതാ ഇവിടെ ആനപ്പാപ്പാന്മാർ നെയ്യ് ചേൎത്തു കുഴച്ചിട്ടുള്ള ചോററുരുള ആനകൾക്കു കൊടുക്കുന്നു. ഭവതി! വഴി കാണിക്കൂ.

ചേടി—ആൎയ്യൻ ഇതിലേ, ഇതിലേ. ഈ മൂന്നാമത്തെ മതിൽചുററിനകത്തു പ്രവേശിക്കാം.

വിദൂഷകൻ—(പ്രവേശിച്ചുനോക്കിയിട്ട്) ഹാ ഹാ! ഈ മൂന്നാമത്തെ ചുററിനകത്ത് പ്രഭുക്കന്മാർ വന്നാൽ ഇരിക്കുന്നതിനുള്ള ആസനങ്ങൾ തയാറാക്കിയിരിക്കുന്നു. ഇതാ വ്യാസപീഠത്തിൽ പകുതി വായിച്ചിട്ടുള്ള പുസ്തകമിരിക്കുന്നു. ഈ വ്യാസപീഠത്തിൽ ശാരികയുടെ ആകൃതിയിൽ രത്നം പതിച്ചു പണിചെയ്തിട്ടുള്ളതു് അതിരമണീയംതന്നെ. ഇതാ ഇവിടെ പലതരത്തിലുള്ള ചായങ്ങൾകൊണ്ടു് ചിത്രമെഴുതിയിട്ടുള്ള ഫലകങ്ങൾ എടുത്തുംകൊണ്ടു് കാമരാജസന്ധിവിഗ്രഹങ്ങളിൽ സാമൎത്ഥ്യമുള്ള വേശ്യകളും വൃദ്ധവിടന്മാരും അങ്ങുമിങ്ങും ചുററിനടക്കുന്നു. ഭവതി! വഴി കാണിക്കൂ.

ചേടി—ആൎയ്യൻ ഇതിലേ, ഇതിലെ. ഈ നാലാമത്തെ ചുററിനകത്തു പ്രവേശിച്ചാലും.

വിദൂഷകൻ— (പ്രവേശിച്ചുനോക്കിയിട്ടു്) ഹാ ഹാ! ഈ നാലാമത്തെ ചുററിനകത്തു്, യുവതികളുടെ കരപ്രഹരമേററു്, മൃദംഗങ്ങൾ മേഘങ്ങളെന്നപോലെ ഗംഭീരനാദം പുറപ്പെടുവിക്കുന്നു. പുണ്യം ക്ഷയിച്ചതുകൊണ്ടു് ഗഗനത്തിൽനിന്നു താരങ്ങൾ പതിക്കയാണോ എന്നു തോന്നുംവണ്ണം ഓട്ടുകൊണ്ടുള്ള ഇലത്താളങ്ങൾ പതിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. മധുകരവിരുതസദൃശമായി പുല്ലാങ്കുഴൽ വായിക്കുന്നു ഇതാ ഇവിടെ പ്രണയകുപിതയായ കാമിനിയെയെന്നപോലെ മടിയിൽവെച്ചു കയ്യിനാൽ തടവിക്കൊണ്ടും വീണ വായിക്കുന്നു. ഇവിടെ പൂന്തേൻനുകൎന്നുമദിച്ചിട്ടുള്ള മധുകരികളെന്നവിധം ഗാനംചെയ്യുന്ന ചില ഗണികാബാലികമാരെ നൎത്തനവും ശൃംഗാരനാട്യവും അഭ്യസിപ്പിക്കുന്നു. ജനലിന്നെതിരായി തൂക്കിയിട്ടിട്ടുള്ള ജലകുംഭങ്ങളിൽ തട്ടി മാരുതൻ ശീതളനായി പ്രസരിക്കുന്നു. ഭവതി! വഴി കാണിച്ചാലും.

ചേടി— ആൎയ്യൻ ഇതിലേ വരിക. ഈ അഞ്ചാമത്തെ ചുററിനകത്തു പ്രവേശിച്ചാലും.

വിദൂഷകൻ— (പ്രവേശിച്ചുനോക്കിയിട്ടു്) അമ്പമ്പ! ഈ അഞ്ചാമത്തെ ചുററിനകത്തു് ദരിദ്രന്മാൎക്കു കൊതിയുളവാക്കുമാറുള്ള പെരുങ്കായത്തിന്റെയും നെയ്യിന്റെയും മണം ഹൃദയാകൎഷകമായി പ്രസരിക്കുന്നു. നിത്യവും സന്തപ്തമായിത്തീരുന്നതുകൊണ്ടു് ദീൎഘനിശ്വാസം ചെയ്കയാണോ എന്നു തോന്നുംവണ്ണം ഈ മഹാനസം വിവിധസുഗന്ധങ്ങളോടുകൂടിയ ധൂമത്തെ ദ്വാരമാകുന്ന മുഖം വഴിയായി ഉദ്വമിക്കുന്നു. ഈ പലവിധ സത്വവട്ടങ്ങളുടെ സൌരഭ്യം എനിക്കു് അതിയായ ഉൽക്കണ്ഠയെ ഉളവാക്കുന്നു. ഇവിടെ കശാപ്പുകാരച്ചെറുക്കൻ, ജീൎണ്ണവസ്ത്രത്തെയെന്നപോലെ അറുത്ത പശുക്കളുടെ പണ്ടം കഴുകി ശുദ്ധമാക്കുന്നു. ഇതാ, അട്ടക്കളപ്പണിക്കാരൻ പലതരത്തിലു

ള്ള പലഹാരങ്ങൾ തയാറാക്കുകയാണ്. സുഖിയൻ ഉരുട്ടുന്നു. അപ്പം ചുടുന്നു. എനിക്കിപ്പോൾ പാദോദകം തന്ന് ഈ പദാൎത്ഥങ്ങൾ ഭുജിപ്പാൻ ക്ഷണിക്കുമായിരിക്കാം. (മറെറാരിടത്തേക്കു നോക്കിയിട്ട്) ഇവിടം, ഗന്ധൎവ്വാപ്സരോഗണമോ എന്നു തോന്നുമാറു് വിവിധാഭരണങ്ങൾ അണിഞ്ഞു ശോഭിക്കുന്ന നട്ടുവന്മാരാലും വേശ്യകളാലും സ്വൎഗ്ഗസദൃശമായി പരിലസിക്കുന്നു. ഹേ! നട്ടുവന്മാരെന്ന നിങ്ങളുടെ സമ്പ്രദായം എന്തെല്ലാമാണ്.

നട്ടുവന്മാർ—ഞങ്ങളാകട്ടെ;

അന്യന്മാൎക്കുണ്ണിയായിപ്പരതരുണികളിൽ-
ജ്ജാതരാകുന്നു, ഞങ്ങൾ-
ക്കന്യൻ ചോറേകിടുന്നു, ശിശുതയിലപരൻ
തൻ ഗൃഹേ വാണിടുന്നു
അന്യസ്വം കാത്തിടുന്നു, ഗുണമൊരു ലവവും
ഞങ്ങളെത്തീണ്ടുമാറി-
ല്ലന്യൂനം ലാലസിക്കും കളഭസദൃശരാ-
യീടുവോർ നട്ടുവന്മാർ. വൃ

വിദൂഷകൻ— ഭേതി! വഴി കാണിക്കൂ.

ചേടി — ആൎയ്യ! ഇതിലേ ആരാമത്തെ ചുററിനകത്തു പ്രവേശിച്ചാലും.

വിദൂഷകൻ— (പ്രവേശിച്ച് നോക്കിയിട്ട്) ഹാ ഹാ! ഈ ആരാമത്തെ മതിൽച്ചുററിനകത്ത്, അളവററ നീലരത്നവും ഇടയ്ക്കിടെ മററു രത്നങ്ങളും പതിച്ച് സ്വൎണ്ണംകൊണ്ടു പണിചെയ്തിട്ടുള്ള കൃത്രിമതോരണങ്ങൾ ഇന്ദ്രചാപകാന്തിയെ അനുകരിക്കുന്നു. ഇവിടെ ശില്പികൾ വൈഡൂൎയ്യം, മുത്ത്, പവിഴം, പുഷ്പരാഗം, ഇന്ദ്രനീലം, കൎക്കേതരകം, പത്മരാഗം, മരതകം തുടങ്ങിയ രത്നങ്ങളെ പരിശോധിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഇതാ മാണിക്കത്തെ സ്വൎണ്ണംകൊണ്ടു കെട്ടുന്നു. അതാ സ്വൎണ്ണാഭരണങ്ങൾ പണിചെയ്യുന്നു. ചുവന്ന പട്ടുചരടുകളിൽ മുത്തുമണി

കോൎത്തു് ഹാരമുണ്ടാക്കുന്നു. വൈഡൂൎയ്യങ്ങൾ നല്ലപോലെ കടയുന്നു. ശംഖങ്ങൾ ചെത്തി വൃത്തിയാക്കുന്നു. പവിഴം ചാണയിൽ മിനുപ്പിക്കുന്നു ഇങ്ങൊരിടത്തു് നനവുള്ള കുങ്കുമപ്പൊടി ഉണക്കുന്നു. കസ്തൂരി കഴുകി ശുദ്ധിചെയ്യുന്നു. ചന്ദനം വിശേഷമായി അരച്ചുണ്ടാക്കുന്നു. പരിമളയോഗം കലൎത്തുന്നു. ഇതാ വേറൊരിടത്തു് ഗണികാകാമുകന്മാൎക്കു പച്ചക്കൎപ്പൂരാദികളോടുകൂടി വെററില തയാറാക്കിക്കൊടുത്തു് അവരെ കടാക്ഷിക്കുന്നു. ഇതാ ചിരി മുഴങ്ങുന്നു. ഇവിടെ സീൽക്കാരത്തോടുകൂടി സദാ മദിരാപാനം നടന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഇതാ ചേടന്മാരും ചേടികളും, പുത്രദാരവിത്താദികളെല്ലാമുപേക്ഷിച്ചു് വന്നിട്ടുള്ളവരായ മററു ജനങ്ങളും ഗണികകൾ കുടിച്ചു് പാത്രത്തിൽ ബാക്കിവെക്കുന്ന മദ്യം പാനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഭവതി! വഴികാണിക്കു.

ചേടി— ആൎയ്യൻ ഇതിലേ വന്നാലും, ഈ ഏഴാമത്തെ മതിൽച്ചുററിനകത്തു പ്രവേശിക്കുക.

വിദൂഷകൻ—(പ്രവേശിച്ചു് നോക്കിയിട്ടു്) ഹാ ഹാ! ഈ ഏഴാമത്തെ ചുററിനകത്തു് മനോഹരമായ വിഹംഗമോദ്യാനങ്ങളിൽ സസുഖം നിവസിക്കുന്ന പാരാവതമിഥുനങ്ങൾ അന്യോന്യം ചുംബിച്ചു് രമിച്ചുംകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഇതിൽ, പഞ്ജരസ്ഥങ്ങളായ കിളികൾ ബ്രാഹ്മണനെന്നപോലെ തൈരും ചോറുംകൊണ്ടു് ഉദരം പൂരിപ്പിച്ചു് സൂക്താലാപം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഇതാ മറെറാരിടത്തു് സ്വാതന്ത്ര്യസമ്മാനനത്താൽ അധികമായ പ്രസരിപ്പുകൊണ്ടു പിറുപിറുക്കാറുള്ള ഗൃഹദാസികളെപ്പോലെ മദനശാരികകൾ കുരകുരാശബ്ദം പുറപ്പെടുവിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഇതാ അനവധി ഫലരസങ്ങൾ ആസ്വാദിച്ചു് വൎദ്ധിച്ച കളസ്വരത്തോടുകൂടിയ കുയിലുകൾ കുംഭദാസികളെന്നപോലെ കൂജനം ചെയ്യുന്നു. ഇവിടെ ചുമരുകളിൽ തറച്ചു നിൎത്തിയിട്ടുള്ള ആനക്കൊമ്പുകളിന്മേൽ പഞ്ജരപരമ്പരകൾ തൂങ്ങിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഇവിടെ ലാവകങ്ങളെ അ

കം ചെയ്യിക്കുന്നു. കപിഞ്ജലങ്ങളെ സംസാരിപ്പിക്കുന്നു. പഞ്ജരങ്ങളിലെ മാടപ്രാക്കളെ പുറത്തേക്കിറക്കുന്നു. ഇതാ അങ്ങുമിങ്ങും പലതരം രത്നങ്ങളാൽ പരിശോഭിതങ്ങളോ എന്നു തോന്നുമാറുള്ള വളൎത്തുമയിലുകൾ രവികിരണങ്ങളേററു സന്തപിക്കുന്ന മേടകളെ തങ്ങളുടെ ചിറകുകൾ വിടൎത്തി വീശുകയാണോ എന്നു തോന്നുംവണ്ണം നൎത്തനം ചെയ്തുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഇതാ ചന്ദ്രരശ്മികൾ ഉരുട്ടിക്കട്ടയാക്കി നിൎമ്മിച്ചിട്ടുള്ള സ്വരൂപങ്ങളെന്നു തോന്നുംവിധമുള്ള രാജഹംസമിഥുനങ്ങൾ, ലളിതഗതികൌശലം ശീലിപ്പിക്കുവാനോ എന്നു തോന്നുമാറു കാമിനികളുടെ പിമ്പേ ചെന്നുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഇതാ വൃദ്ധകഞ്ചുകികളെന്നു തോന്നുമാറു ഇണങ്ങിയ പണ്ടാരക്കോഴികൾ അങ്ങുമിങ്ങും സഞ്ചരിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്നു. ഹാ ഹാ! ഇതാ ഗണികയുടെ പലവിധപക്ഷിവൃന്ദങ്ങൾ ഒന്നായി പ്രസരിക്കുന്നു. ഈ ഗണികാഗൃഹം വാസ്തവമായും നന്ദനോദ്യാനമാണോ എന്ന് എനിക്കു തോന്നിപ്പോകുന്നു. ഭവതി! വഴികാണിക്കൂ.

ചേടി— ആൎയ്യൻ ഇതാ ഇതിലെ; എട്ടാമത്തെ മതിൽച്ചുററിനകത്തു പ്രവേശിക്കുക.

വിദൂഷകൻ— (പ്രവേശിച്ചു് നോക്കിയിട്ടു്) ഇതാരാണു് പട്ടുവേഷ്ടി പുതച്ചു് കണക്കററ ആഭരണങ്ങളും ധരിച്ചു് അവയവങ്ങളുടെ അസ്വാധീനതയാൽ ഇടറിയുംകൊണ്ടു് അങ്ങുമിങ്ങും നടക്കുന്നതു്?

ചേടി— ആൎയ്യ! ഇദ്ദേഹം ആൎയ്യയുടെ സോദരനാണു്.

വിദൂഷകൻ— ഈയാൾ വസന്തസേനയുടെ സോദരനായി ജനിക്കുന്നതിന്നു് എന്തുമാത്രം തപസ്സുചെയ്തിരിക്കണം? അഥവാ, അങ്ങിനെയല്ല; ഈയാൾ അതിമാത്രം മനോഹരനും ഉജ്ജ്വലനുമായിരിക്കുന്നുണ്ടെങ്കിലും ശ്മശാനത്തിലെ ചെമ്പകവൃക്ഷമെന്നപോലെ ആൎക്കും ആദരണീയനായി ഭവിക്കുന്നില്ല. (മറെറാരു ഭാഗത്തേക്കു നോക്കിയിട്ടു്) ഭവതി! പൂവിട്ട വസ്ത്രം പുതച്ചു് തൈലം തടവി മസൃണമായിട്ടുള്ള പാദങ്ങളിൽ പാദുകം ധരിച്ചു് ഉയൎന്ന പീഠത്തിലിരിക്കുന്ന ഈ സ്ത്രീ ഏതാണു്?

ചേടി— ആൎയ്യ! ഇവർ ഞങ്ങളുടെ ആൎയ്യയുടെ അമ്മയാണു്.

വിദൂഷകൻ—അമ്പമ്പോ! ഈ പെരുന്തീനിപ്പിശാചിന്റെ വയറു തള്ളിയിരിക്കുന്നതു്! ശ്രീകോവിലിന്നകത്തു വലിയ ബിംബത്തെയെന്നപോലെ ഇവളെ വീട്ടിന്നകത്തു കടത്തിവിട്ടിട്ടാണോ വീട്ടിന്നു കട്ടിളയും വാതലും വെച്ചതു്?

ചേടി—ഹതാശ! ഞങ്ങളുടെ വലിയമ്മയെ ഇമ്മാതിരി പരിഹസിക്കരുതു്. അവൾക്കു് നാലാംപനിപിടിച്ചു് ദേഹം ചീൎത്തിരിക്കയാണു്.

വിദൂഷകൻ— നാലാംപനിഭഗവാനേ! അങ്ങയുടെ ഇത്തരമുള്ള അനുഗ്രഹബുദ്ധിയോടുകൂടി ഈ സാധുബ്രാഹ്മണനെക്കൂടിയും ഒന്നു കടാക്ഷിക്കണേ!

ചേടി—ഹതാശ! മരിക്കും.

വിദൂഷകൻ—ഛീ! ദാസീപുത്രീ! ഈ മാതിരി വയറു ചീൎത്തു് ജീവിക്കുന്നതിനേക്കാൾ ചാവുകയല്ലേ ഭേദം?

മദ്യപാനത്തിനാൽ പ്പാരം
മത്തയീവൃദ്ധ സാമ്പ്രതം
ചത്താൽ സഹസ്രം ക്രോഷ്ടാക്കൾ-
ക്കത്യന്തം തൃപ്തി വന്നിടും. വൻ

ഭവതി! നിങ്ങൾക്കു കപ്പൽക്കച്ചവടമുണ്ടോ?

ചേടി—ആൎയ്യ! ഇല്ലില്ല.

വിദൂഷകൻ—അല്ലെങ്കിൽ ഇതു ചോദിക്കാനുണ്ടോ? പ്രേമനിൎമ്മലജലത്തോടുകൂടിയ മാരസമുദ്രത്തിൽ, സ്തനജഘനനിതംബങ്ങൾതന്നെ നിങ്ങളുടെ മനോഹരങ്ങളായ കപ്പലുകളാണല്ലോ. വസന്തസേനയുടെ, അനവധി വിഭവങ്ങളുള്ള എട്ടു മതിൽച്ചുറേറാടുകൂടിയ ഈ ഭവനം കണ്ടിട്ടു് മൂന്നു ലോകവും ഒന്നിച്ചു ചേൎന്നിരിക്കുകയാണോ എന്നു് എനിക്കു തോന്നിപ്പോകുന്നു. ഇതെല്ലാം വൎണ്ണിക്കുന്നതിന്നു് എനിക്കു് വാക്ചാതുൎയ്യം പോരാ. ഇതൊരു വേശ്യാവസതിതന്നെയോ? അതോ, ധ

നാധിപരാജധാനിയുടെ ഗുണഗണതാരതമ്യം ചെയ്യാനുള്ള പ്ര ദേശമോ? നിങ്ങളുടെ ആര്യ എവിടെയാണ്.

ചേടി—ആര്യ! അവർ ഈ ഉപവനത്തിലാണ്. ആര്യൻ പ്രവേശിച്ചാലും.

വിദൂഷകൻ—(പ്രവേശിച്ച് നോക്കിയിട്ട്). ഹാഹാ! ഉപവനത്തിന്റെ ശോഭയോ? ഇതാ ഇവിടെ, സമാനരീതിയിൽ പൂങ്കുലകൾ തിങ്ങിവിളങ്ങുന്ന പലതരം തരുക്കൾ. തരുനികരത്തിന്റെ താഴ്ന്നുനില്ക്കുന്നവിടപങ്ങളിലെങ്ങും തരുണീനിതംബവിസ്തൃതിക്കു തക്കവണ്ണമുള്ള പട്ടുഞ്ഞാലുകൾ. ചെമ്പകം, യൂഥികാ, ശേഫാളിക, മാലതി, മല്ലിക, നവമാലിക, കരവകം, അതിമുക്തകം തുടങ്ങിയ പാദപങ്ങളിൽനിന്ന് സ്വയംസമുദ്ഭൂതമായി പൊഴിഞ്ഞുകിടക്കുന്ന കുസുമങ്ങൾ. ഇതെല്ലാം കൊണ്ട് ഈ ഉദ്യാനം നന്ദനവനലക്ഷ്മിയെ ലഘൂകരിക്കുന്നു. ഉദിച്ചുവരുന്ന ആദിത്യനു സദൃശമായ കാന്തിയോടുകൂടിയ കമലങ്ങളും രക്തോല്പലങ്ങളും നിറഞ്ഞുനില്ക്കുന്ന ഈ പൊയ്ക സന്ധ്യയെ അനുകരിക്കുന്നു.

എന്നുതന്നെയല്ല;

നവനിർഗ്ഗമസുമപല്ലവ-
മിവിടെ ക്കാണുന്നൊരീയശോകമരം
പോരിൽ ചോരയണിഞ്ഞൊരു
വീരൻ ഭടനെന്നപോലെ വിലസുന്നു. ൩൦

ആകട്ടെ, നിങ്ങളുടെ ആര്യ എവിടെ?

ചേടി—ആര്യ! ഈ നോട്ടം പിൻവലിക്കൂ. താഴെ ആര്യ ഇരിക്കുന്നതു നോക്കുക.

വിദൂഷകൻ—(നോക്കി അടുത്തുചെന്നിട്ട്) ഭവതിക്കു മംഗളം.

വസന്തസേന—അല്ല, മൈത്രേയനോ? (എഴുന്നേററിട്ട്) സ്വാഗതം. ഇതാ ആസനം. ഇതിലിരിക്കൂ.

വിദൂഷകൻ—ഭവതിയും ഇരിക്കൂ.

(രണ്ടുപേരും ഇരിക്കുന്നു.)

വസന്തസേന—സാൎത്ഥവാഹസുതന്നു കുശലമല്ലേ?

വിദൂഷകൻ—ഭവതി! കുശലംതന്നെ.

വസന്തസേന—ആൎയ്യമൈത്രേയ! ഇപ്പോഴും;

കേടററുള്ള ഗുണൌഘമായ തളിരും നൽശ്ശിക്ഷയാംശാഖയും
വാടാതുള്ള മഹത്വമാം കുസുമവും വിശ്വാസമാം മൂലവും
ഊറ്റേറുന്ന പരോപകാരഫലവും കൂടുന്നൊരസ്സാധുവാ-
യീടും ശാഖിയെ മിത്രപക്ഷിനിചയം സേവിച്ചിടുന്നോ സുഖം.

വിദൂഷകൻ—(ആത്മഗതം) കള്ളത്തേവിടിച്ചി ഉള്ളതു തന്നേ പറഞ്ഞു. (പ്രകാശം) അപ്രകാരംതന്നെ സേവിക്കുന്നു.

വസന്തസേന—, അല്ല, ഇങ്ങോട്ടു പോന്നതു വിശേഷിച്ചോ?

വിദൂഷകൻ—ഭവതി! കേട്ടാലും. തത്രഭവാൻ ചാരുദത്തൻ കൈകൂപ്പിയുംകൊണ്ടു് ഭവതിയെ അറിയിക്കുന്നു.

വസന്തസേന—(കൈകൂപ്പിയിട്ടു്) അദ്ദേഹത്തിന്റെ കല്പനയെന്താണു്?

വിദൂഷകൻ—"ഭവതി ഏല്പിച്ചിരുന്ന ആ സുവൎണ്ണഭാണ്ഡം സ്വന്തമാണല്ലോ എന്നുള്ള വിശ്വാസത്താൽ ചൂതുകളിക്കുപയോഗിച്ചു് നഷ്ടപ്പെട്ടുപോയി. രാജാവിന്റെ സന്ദേശവുംകൊണ്ടു് എങ്ങോട്ടോ ചെന്നിരിക്കുന്ന ആ ചൂതപ്രമാണിയെ കാണ്മാനുമില്ല". എന്നാണു്.

ചേടി—ആൎയ്യേ! ഭവതി ഭാഗ്യത്താൽ വൎദ്ധിക്കുന്നു. ആൎയ്യന്നു ചൂതുകളിയും അറിയാം.

വസന്തസേന—(ആത്മഗതം) കള്ളൻ കൊണ്ടുപോയതായിട്ടുകൂടിയും അഭിമാനംകൊണ്ടു്, ചൂതുകളിച്ചു കളഞ്ഞുവെന്നാണല്ലേ പറയുന്നതു്? അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണു് ഞാൻ കാമിക്കുന്നതു്.

വിദൂഷകൻ—അതിനാൽ ഭവതി ആവകയ്ക്കു് ഈ രത്നമാലിക എടുത്തുകൊള്ളുക.

വസന്തസേന—(ആത്മഗതം) ആ ആഭരണം കാണിച്ചു കൊടുത്തെങ്കിലോ? (ആലോചിച്ചിട്ട്) അഥവാ ഇപ്പോഠം വേണ്ടാ.

വിദൂഷകൻ—ഭവതി! എന്താ ആഭരണം വാങ്ങുന്നില്ലേ?

വസന്തസേന—(ചിരിച്ച് ചേടിയുടെ മുഖത്തു നോക്കിക്കൊണ്ടു്) മൈത്രേയ! ഞാൻ എന്തിനാണു് രത്നാവലി വാങ്ങാതിരിക്കുന്നതു്? (എന്നു് വാങ്ങി അരികത്തു വെക്കുന്നു. സ്വഗതം) എന്തു്! പൂവില്ലാത്ത മാവിൽനിന്നുപോലും തേൻതുള്ളികഠം പൊഴിയുന്നുവോ? (പ്രകാശം) ആൎയ്യ! ഞാൻ ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞതായി ആ ദ്യൂതകളിക്കാരനായ ആൎയ്യചാരുദത്തനെ അറിയിക്കുക. "ഞാൻ ഇന്നു സന്ധ്യയ്ക്കു് അദ്ദേഹത്തെ കാണ്മാൻ വരുന്നുണ്ടു്" എന്നു്.

വിദൂഷകൻ—(ആത്മഗതം) എന്താ, അവിടെച്ചെന്നാൽ ഇനിയും വല്ലതും കിട്ടിയെങ്കിലായല്ലൊ എന്നാണു് (പ്രകാശം) ഭവതി! പറയാം. (ആത്മഗതം) "ഈ തേവിടിച്ചിയോടുള്ള കൂട്ടുകെട്ടു് മതി" എന്നു് (എന്നുപോയി)

വസന്തസേന—ചേടീ! ഈ ആഭരണം എടുക്കുക നമുക്കു് ചാരുദത്തനെ അഭിസരിക്കുന്നതിന്നു പോകാം.

ചേടി—ആൎയ്യേ! നോക്കു, നോക്കൂ. അകാലദുൎദ്ദിനം ആരംഭിക്കുന്നതു്?

വസന്തസേന—

കാറധികം കൂടട്ടേ
മാരി പൊഴിക്കട്ടെ രാത്രിയാകട്ടേ
ദയിതനെ നോക്കിപ്പോമള-
വയി! ഞാനിവയെഗ്ഗണിക്കയില്ലേതും ൩൨

(എന്നു് എല്ലാവരും പോയി)

മദനികാശൎവ്വിലകമെന്ന നാലാമങ്കം സമാപ്തം.

അഞ്ചാമങ്കം

(അനന്തരം ഉൽക്കണ്ഠയോടുകൂടി ആസനസ്ഥനായ ചാരുദത്തൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ചാരുദത്തൻ—(മേല്പോട്ടുനോക്കിയിട്ടു്) അകാലദുർദ്ദിനം ആരംഭിക്കുന്നു. ഇതാ ഇപ്പോൾ;

ആരാൽ പീലിപരത്തി വീട്ടമയിലുൾസ്സന്തോഷത്തൊടീക്ഷിക്കവേ
പാരം മാനസയാത്രയിൽക്കൊതിയൊടും ഹംസം വെറുത്തീടവേ
പാരിച്ചുള്ളൊരകാലദുർദ്ദിനമുദിച്ചുൽക്കണ്ഠിതൻതന്റെയുൾ-
ത്താരും പുഷ്കരമാർഗ്ഗവും സമമിതാ മൂടുന്നു മന്ദേതരം. ൧

എന്നു മാത്രമല്ല;

വണ്ടും പോത്തിൻനനഞ്ഞുള്ളുദരവുമധികം
മണ്ടിടും നീലവർണ്ണം
കൊണ്ടും വിദ്യുൽപ്രഭാനിർമ്മിതരുചിരഹരി-
ദ്രാംബരം കൊണ്ടുമിപ്പോൾ
കൊണ്ടൽക്കൂട്ടം, തിരക്കാർന്നിടുമരിയ വലാ-
കൌഘമായുള്ള ശംഖം
പൂണ്ടും ദ്യോവാക്രമിപ്പാൻ തുനിയുമപരനാം
വിഷ്ണുപോലായിടുന്നു. ൨

അതുമാത്രവുമല്ല;

വളവുടയ വലാകാവൃന്ദമാം ശംഖമാർന്നും
നളിനനയനതുല്യം ശ്യാമവർണ്ണം കലർന്നും
വിലസുമരിയ വിദ്യുൽപീതവസ്ത്രം ധരിച്ചും
ജലധരനിരപൊങ്ങി ശ്ശാർങ്ങിപോലായ് ച്ചമഞ്ഞു. ൩

ഉരുകിന രജതത്തോടൊത്തൊരിദ്ധാര, ധാരാ-
ധരനിരയെ വെടിഞ്ഞിങ്ങേറെ വീഴുന്നു വേഗം
മറയുമിതുടനല്പം കണ്ടിടും മിന്നലാ,ലം-
ബരധവളപടാഗ്രം പൊട്ടിവീഴുന്ന മട്ടിൽ. ൪

ആകാശത്തിൽ ച്ചരിക്കുന്നിതു പരമരയ-
നാങ്ങൾപോ,ലൊത്തു തമ്മിൽ
കോകപാണ്ഡുകളം പോലെ, ഗലനതതി നിതരാം
പൊങ്ങി ഹമ്മ്യങ്ങൾ പോലെ
ആകെക്കൂടി ഭ്രമിക്കുന്നിതു ഝഷനിര പോ,-
ലീവിധം കാററടിച്ചി-
ട്ടാകാശം നല്ല ചിത്രപ്പലകയുടെ നില-
യ്ക്കത്ര ശോഭിച്ചിടുന്നു. ൭
കാറേ റിയാന്തമാമംബരമിതു ധൃതരാ-
ഷ്ട്രന്റെ വക്ത്രം കണക്കായ്
സൈരം ദുര്യ്യോധനൻ പോലതിശഠബലനാം
കേകി ഗജ്ജിച്ചിടുന്നു
ദ്യൂതാത്തൻ ധമ്മജൻപോലിഹ കുയിൽ ഗമനം
ചെയ്തിതയാനമിപ്പോൾ
കാദംബപ്രൌഢർ കുന്തീസുതരൊടു കിടയായ്-
ച്ചെയ്തിതജ്ഞാതവാസം. ൮

(ആലോചിച്ചിട്ട്) മൈത്രേയൻ വസന്തസേനയുടെ അടുക്കലേക്കു ചെന്നിട്ട് നേരം വളരെയായി. ഇനിയും തിരിച്ചു വന്നില്ലല്ലോ.

(പ്രവേശിച്ചിട്ട്)

വിദൂഷകൻ—അമ്പടാ! തേവിടിച്ചിക്ക് എന്തൊരു ലോഭമാണ്? കുറച്ചെങ്കിലും ദാക്ഷിണ്യം വേണ്ടേ? അവൾ ഇതിനെപ്പററി വല്ലതും ഒരു വത്തമാനം അന്വേഷിച്ചുവോ? വളരെ സ്നേഹം നടിച്ച് ഓരോന്നൊക്കെ പറഞ്ഞുംകൊണ്ടുതന്നെ രത്നമാല വാങ്ങിവെച്ചുകളഞ്ഞല്ലോ. അവൾക്കു ഇത്രയെല്ലാം സമ്പത്തുണ്ടായിട്ട് എന്താണ്? "ആര്യ മൈത്രേയ! വിശ്രമിക്കൂ. ഇതാ ഒരു ഗ്ലാസ്സു വെള്ളം കുടിച്ചിട്ടു പോവൂ". എന്നൊരു വാക്ക് പറഞ്ഞുവോ? ഇനി ആ തന്തയില്ലാത്തവളുടെ മുഖം തിരിഞ്ഞുനോക്കിക്കൂടുമോ? മഹാന്മാർ പറഞ്ഞിട്ടില്ലേ? "കിഴ

ങ്ങില്ലാത്ത താമര, കളവില്ലാത്ത കച്ചവടക്കാരൻ, പൊൻ തൊട്ടാൽ തട്ടാത്ത തട്ടാൻ, കക്ഷിവഴക്കില്ലാത്ത ഗ്രാമസമുദായം, പണക്കൊതി മുഴക്കാത്ത തേവിടിച്ചി ഇതൊന്നും ഉണ്ടാകാത്തതാണു്" എന്നു്. ഇരിക്കട്ടെ; തോഴരുടെ അടുത്തുചെന്നു് അദ്ദേഹത്തെ ഈ തേവിടിച്ചിയുമായുള്ള കൂട്ടുകെട്ടിൽനിന്നു് വിലക്കിക്കളയാം. (ചുററിനടന്നുനോക്കിയിട്ടു്) അല്ലാ, പ്രിയവയസ്യൻ പൂന്തോപ്പിൽ വന്നു് ഇരിക്കയാണോ? ആകട്ടെ, അടുത്തുചെല്ലാം. (അടുത്തുചെന്നിട്ടു്) ഭവാനു മംഗളം. ഭവാൻ വർദ്ധിച്ചാലും.

ചാരുദത്തൻ—(നോക്കിയിട്ടു്) അല്ല, പ്രിയമിത്രം മൈത്രേയൻ എത്തിയോ? സഖേ! സ്വാഗതം ഇരിക്കു.

വിദൂഷകൻ—ഞാൻ ഇതാ ഇരുന്നു.

ചാരുദത്തൻ—സഖേ? പോയിട്ടുണ്ടായ വർത്തമാനമെല്ലാം പറയു.

വിദൂഷകൻ—അതെല്ലാം പോയതുതന്നെ.

ചാരുദത്തൻ—അവൾ രത്നമാലിക വാങ്ങിയില്ലേ?

വിദൂഷകൻ—നാം അത്ര പുണ്യം ചെയ്തിട്ടുണ്ടോ? താമരപ്പൂപോലെ രണ്ടു കയ്യും മലർത്തിക്കാണിച്ചു വാങ്ങി.

ചാരുദത്തൻ—പിന്നെന്താ പോയതുതന്നെ എന്നു പറഞ്ഞതു്?

വിദൂഷകൻ—അല്ലാ, നാം ഉണ്ണുകയോ തിന്നുകയോ ചെയ്യാതെ, കള്ളൻ കൊണ്ടുപോയ ആ ചില്ലറപ്പണ്ടത്തിനുവേണ്ടി വിലമതിക്കവയ്യാത്ത ഒരു രത്നമാല കൊടുത്തുകഴിഞ്ഞിട്ടു് ഇനിയും ഒന്നും പോയിട്ടില്ലെന്നോ?

ചാരുദത്തൻ—സഖേ! അങ്ങിനെയല്ല;

ദരിദ്രരാം നമ്മളെ വിശ്വസിച്ചാ-
വരാംഗിയാളിങ്ങതു വെച്ചുവല്ലോ,
ധരിക്ക നൽപ്രത്യയമായതിനായ്
ശരിക്കു നാം മൂല്യമിതേകിടേണം. ൭

വിദൂഷകൻ—അല്ലേ തോഴരേ! അതോ പോയതു പോ യി. അതു പോരെങ്കിൽ, അവൾ വസ്ത്രത്തിന്റെ തുമ്പുകൊ ണ്ടു മുഖം മറച്ചിട്ട്, സഖികളോട് ആംഗ്യം കാണിച്ച് എന്നെ പരിഹസിച്ചു. ഇതു വിചാരിക്കുമ്പോൾ എന്റെ ഹൃദയം വ ല്ലാതെ വെന്തുപോകുന്നു. അതുകൊണ്ട്, ഞാൻ ഒരു ബ്രാഹ്മ ണനാണെങ്കിലും അങ്ങയുടെ മുമ്പിൽ തലകുനിച്ച് ഒരു കാര്യം അപേക്ഷിക്കുന്നു. ഭവാൻ ദുരിതങ്ങളുടെ വിളനിലമായ വേ ശ്യാസംസർഗ്ഗത്തിൽനിന്നു പിൻമാറണം. ഈ വേശ്യാവർഗ്ഗത്തെ ചെരുപ്പിന്നിടയിൽ കുടുങ്ങിയ കല്ലിനെപ്പോലെ എത്ര കഷ്ട പ്പെട്ടിട്ടെങ്കിലും നിശ്ശേഷം പരിഹരിക്കേണ്ടതാണ്. ഇതുത ന്നേയോ? തോഴരേ! തേവിടിച്ചി, ആന, കണക്കെഴുത്തുകാ രൻ, സന്യാസി, ചാടൻ, കഴുത എന്നിവക എവിടെക്കൂടുന്നു വോ അവിടം മുഴുവൻ മുടിഞ്ഞു ഒരു ദുഷ്ടൻപോലും ബാക്കി യില്ലാതാവും.

ചാരുദത്തൻ—സഖേ! ഇങ്ങിനെ എല്ലാവരേയും ദുഷിക്ക രുത്. നമ്മുടെ കാലക്കേടുതന്നെ നമ്മെ ഈ നിലയിൽ, വി ലക്കിയിരിക്കുന്നല്ലോ. നോക്കൂ;

തുനിഞ്ഞിടും തുരംഗമം ദ്രുതം ഗമിച്ചുകൊള്ളുവാൻ
നിനച്ചവണ്ണമോടിടാ തളച്ചുകൊണ്ടു കാലുകൾ
മനുഷ്യചഞ്ചലസ്വഭാവമേതിലും കടന്നുപോയ്
മനസ്സിൽ വന്നു ചേർന്നിടും തളർന്നു കൊണ്ടനന്തരം. വൃ

സഖേ! അതുതന്നേയല്ല;

ധനിക്കു കാന്തയാം വേശ്യ
ധനത്താലാശുവശ്യയാം. (ആത്മഗതം) അല്ല, ഇ

വൾ ഗുണവശ്യയാണ്. (പ്രകാശം)

ധനമെന്നെയുപേക്ഷിച്ചു
ഞാനിന്നവളെയും തഥാ. ൻ

വിദൂഷകൻ—(കീഴ്പോട്ടുനോക്കീട്ട് ആത്മഗതം) ഇദ്ദേഹം

മേല്പോട്ടുനോക്കി ദീൎഘമായി നിശ്വസിക്കുന്നതു കാണുമ്പോൾ, ഇദ്ദേഹത്തെ അവളിൽനിന്നു പിൻവലിക്കുവാനുള്ള എന്റെ ശ്രമം ഉൽക്കണ്ഠയെ വൎദ്ധിപ്പിക്കുന്നതായിട്ടാണു് കലാശിച്ചതെന്നു തോന്നുന്നു. കാമൻ വാമനാണെന്നു പറഞ്ഞുവരാറുള്ളതു് എത്ര യഥാൎത്ഥം? (പ്രകാശം) അല്ലേ തോഴരേ! അവൾ എന്നോടു് ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞയക്കയുണ്ടായി. "ഇന്നു സന്ധ്യയ്ക്കു് ഞാൻ അങ്ങോട്ടു വരുന്നുണ്ടെന്നു് ചാരുദത്തനോടു പറയണം" എന്നു്. ഇതിൽനിന്നു് എനിക്കു തോന്നുന്നതു്, രത്നമാലകൊണ്ടു തൃപ്തിപ്പെടാതെ ഇനിയും വല്ലതും ആവശ്യപ്പെടുന്നതിന്നു വരുന്നതായിരിക്കും എന്നാണു്.

ചാരുദത്തൻ— സഖേ! വന്നുകൊള്ളട്ടെ; അവളെ സന്തോഷിപ്പിച്ചു് അയക്കാം.

ചേടൻ—(പ്രവേശിച്ചിട്ടു്) ഹേ കൂട്ടരെ! ഇതൊന്നു കേൾക്കുവിൻ.

മഴ പൊഴിയുന്നതു ഞാനിഹ
മുഴവന്നമേല്ക്കുന്നു തോലു വീക്കുന്നു
കമ്പിച്ചിടുന്നു ഹൃദയം
സമ്പ്രതി കളിർകാററടിക്കയാൽ പാരം. ൧൦

(പൊട്ടിച്ചിരിച്ചിട്ടു്)

ഏഴു രന്ധ്രമൊടുമേറെ നല്ല രവമോടു-
മൊത്തകുഴലൂതിടാ-
മേഴു തന്ത്രിയൊടു ചേൎന്നു സുസ്വനമിയന്ന
വല്ലകിയെ മീട്ടിടാം
തോഷമാൎന്നു ഖരമെന്നപോലരിയ പാട്ടു
പാടുവനറക്കെ ഞാൻ
ശേഷി തുംബുരുവിനില്ല നാരദനുമെന്റെ
പാട്ടനുകരിക്കുവാൻ. ൧൧

"കംഭീലക! നീ ചെന്നു്, ഞാൻ കാണ്മാൻ വരുന്നുണ്ടെ

ന്നു് ആൎയ്യ ചാരുദത്തനെ അറിയിക്കു്." എന്നു്, ആൎയ്യവസന്ത സേന എന്നോടു് കല്പിച്ചയച്ചിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു് ഇപ്പോൾ ആൎയ്യചാരുദത്തന്റെ ഗൃഹത്തിലേക്കു് ചെല്ലുകയല്ലയാം. (ചുററിനടന്നു് പടിവാതിൽ കടക്കുന്നതായി അഭിനയിച്ചു് നോക്കിയിട്ടു്) ഇതാ ചാരുദത്തൻ വൃക്ഷവാടികയിൽ ഇരിക്കുന്നു. അല്ലാ; ഈ ഉപദ്രവിയും ഇവിടെ ഉണ്ടോ? ആകട്ടെ, അടുത്തുചെല്ലുകതന്നെ. വൃക്ഷവാടികയുടെ വാതിൽ അടച്ചിരിക്കയാണോ? ഈ ഉപദ്രവിക്കു് അറിവുകൊടുക്കാം. (എന്നു് ചെറിയ കല്ലുകൾ എടുത്തെറിയുന്നു).

വിദൂഷകൻ—അമ്പോ! ആരാ ഇതു്, മതിലിനകത്തു നില്ക്കുന്ന ബ്ലാരകമരത്തിലേയ്ക്കെന്നപോലെ എന്നെ കല്ലെടുത്തെറിയുന്നതു്?

ചാരുദത്തൻ— ഉദ്യാനമാളികയിൽ ക്രീഡിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന വല്ല മാടപ്രാക്കളും തള്ളിയിട്ടതായിരിക്കും.

വിദൂഷകൻ— എടാ, എടാ തന്തയില്ലാത്ത മാടപ്രാവേ നില്ക്കു് നില്ക്കു്, ഇതാ ഈ വടികൊണ്ടു് പഴുത്ത മാങ്ങയെപ്പോലെ നിന്നെ മാളികയിൽനിന്നു് എറിഞ്ഞു വീഴ്ത്തിയേക്കാം, (എന്നു് വടിയുയൎത്തിപ്പിടിച്ചുംകൊണ്ടു് ഓടുന്നു)

ചാരുദത്തൻ— (പൂണുനൂലിന്മേൽ പിടിച്ചുവലിച്ചിട്ടു്) സഖേ! ഇരിക്കൂ. ഇതെല്ലാം അത്ര സാരമാക്കാനുണ്ടോ? പാവം! മാടപ്രാവു് പേടയൊന്നിച്ചു് ക്രീഡിച്ചുകൊള്ളട്ടെ.

ചേടൻ—മാടപ്രാവിനെയാണോ നോക്കുന്നതു്? എന്നെ കണ്ടിട്ടില്ല. ഇരിക്കട്ടെ, ഇനി ഒരിക്കൽക്കൂടി കല്ലെടുത്തെറിയാം. (അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു)

വിദൂഷകൻ— (നാലുഭാഗത്തും നോക്കിയിട്ടു്) അല്ലാ, കുംഭീലകനോ? ആകട്ടെ, അടുത്തു ചെല്ലാം. (അടുത്തു ചെന്നു് വാതിൽ തുറന്നിട്ടു്) എടാ കുംഭീലക! ഇങ്ങോട്ടുവാ. നിനക്കു സ്വാഗതം.

ചേടൻ (പ്രവേശിച്ചിട്ടു്) ആൎയ്യ! ഞാൻ വന്ദിക്കുന്നു.

വിദൂഷകൻ— എന്തിനെടാ നീയ്യീമഴയത്തും ഇരുട്ടത്തും ഇങ്ങോട്ടു പോന്നതു്?

ചേടൻ— പിന്നേ, ഏഷാസാ.

വിദൂഷകൻ—കാ ഏഷാ കാ.

ചേടൻ— ഏഷാസാ.

വിദൂഷകൻ— എടാ തേവിടിയാമകനേ! ദുർഭിക്ഷകാലത്തു് കിഴട്ടപ്പിച്ചക്കാർ സ് സ് സ്സ എന്നു് ഉൽശ്വാസം വലിക്കാറുള്ളതുപോലെ നീയെന്താ 'ഏഷാ സാ സാ'യെന്നിങ്ങിനെ ഉളറുന്നതു്?

ചേടൻ— ഹേ! അങ്ങുന്നെന്താ ഇന്ദ്രോത്സവം കൊതിച്ചു കൊണ്ടിരിക്കുന്ന കാക്കകളെപ്പോലെ 'കാകാ' എന്നിങ്ങിനെ കലമ്പിക്കൊണ്ടിരിക്കുന്നതു്?

വിദൂഷകൻ— ഇരിക്കട്ടെ; നീ കാര്യം പറ.

ചേടൻ— (ആത്മഗതം) ആകട്ടെ; ഇങ്ങിനെ പറയാം. (പ്രകാശം) ഹേ! ഞാൻ അങ്ങയോടു ഒരു ചോദ്യം ചെയ്യാം.

വിദൂഷകൻ— ഞാൻ നിന്റെ തലയ്ക്കു് കാലുകൊണ്ടൊരു ഭേദ്യം ചെയ്യാം.

ചേടൻ— ഹേ! അങ്ങയ്ക്കറിയാമെങ്കിൽ മാവിന്മേൽ മൊട്ടുണ്ടാകുന്നതു് എപ്പോളാണെന്നു് പറയൂ കേൾക്കട്ടെ.,

വിദൂഷകൻ— എടാ ദാസീപുത്ര! ഗ്രീഷ്മത്തിൽ

ചേടൻ—(ചിരിച്ചുംകൊണ്ടു്) അയ്യ! അല്ലല്ല.

വിദൂഷകൻ— (ആത്മഗതം) ഇനി എന്തൊന്നാണു് പറയേണ്ടതു്? (ആലോചിച്ചിട്ടു്) ആകട്ടെ, ചാരുദത്തന്റെ അടുത്തുചെന്നു് ചോദിക്കാം. (പ്രകാശം) എടാ! ഇത്തിരി ഇവിടെ നില്ക്കു്. (ചാരുദത്തന്റെ അടുത്തുചെന്നിട്ടു്) തോഴരേ! ഞാനൊന്നു ചോദിക്കാം. ഏതുകാലത്താണു് മാവിന്മേൽ മൊട്ടുണ്ടാകുന്നതു്?

ചാരുദത്തൻ— മടയ! വസന്തത്തിൽ.

വിദൂഷകൻ— (ചേടന്റെ അടുത്തുചെന്നിട്ടു്) മടയ! വസന്തത്തിൽ,

ചേടൻ—ഇനി ഒന്നുകൂടി ചോദിക്കാം. സുസമൃദ്ധമായിരിക്കുന്ന രാജ്യത്തെ രക്ഷിച്ചുപോരുന്നതു് ഏതാണു്?

വിദൂഷകൻ—ഏടാ പാത.

ചേടൻ—(ചിരിച്ചുംകൊണ്ടു്) അയ്യേ, അല്ലല്ല.

വിദൂഷകൻ—ആകട്ടെ, എനിക്കു സംശയമാണു്. (ആലോചിച്ചിട്ടു്) ഇരിക്കട്ടെ, ഇനിയും ചാരുദത്തനോടു് ചെന്നു ചോദിക്കാം.

(വീണ്ടും മടങ്ങിച്ചെന്നു് ചാരുദത്തനോടു് അതുതന്നെ ചോദിക്കുന്നു)

ചാരുദത്തൻ—സഖേ! സേന.

വിദൂഷകൻ—ഏടാ തേവിടിയാളേ! സേന.

ചേടൻ—ഹേ! രണ്ടുംകൂടി ഒന്നായിട്ടു് വേഗം പറയൂ.

വിദൂഷകൻ—സേനാവസന്തം.

ചേടൻ—തിരിച്ചു് പറയൂ.

വിദൂഷകൻ—(തിരിഞ്ഞുനിന്നിട്ടു്) സേനാവസന്തം.

ചേടൻ—ഏടോ മടയസ്സാമ്പ്രാണീ! പദം തിരിച്ചുവെച്ചു പറയൂ.

വിദൂഷകൻ—(കാലുകൾ വിലങ്ങനെ വെച്ചുകൊണ്ടു്) സേനാവസന്തം.

ചേടൻ—ഏടോ മടയ! അക്ഷരപദം തിരിച്ചുവെക്കൂ.

വിദൂഷകൻ—(ആലോചിച്ചിട്ടു്) വസന്തസേന.

ചേടൻ—അവർ ഇതാ വരുന്നു.

വിദൂഷകൻ—എന്നാൽ ഞാൻ ചെന്നു് ചാരുദത്തനെ അറിയിക്കട്ടെ. (അടുത്തു ചെന്നിട്ടു്) തോഴരേ! കടക്കാർ വന്നിരിക്കുന്നു.

ചാരുദത്തൻ—നമ്മുടെ ഗൃഹത്തിൽ കടക്കാരെവിടന്നാ?

വിദൂഷകൻ—ഗൃഹത്തിലില്ലെങ്കിൽ പടിക്കലുണ്ടു്. ഇതാ വസന്തസേന വന്നിരിക്കുന്നു.

ചാരുദത്തൻ—സഖേ! എന്നെ കളിയാക്കുകയാണോ?

വിദൂഷകൻ— ഞാൻ പറയുന്നതിൽ വിശ്വാസമില്ലെങ്കിൽ ഈ കുംഭീലകനോട് ചോദിക്കൂ. എടാ തേവിടിയാമകനേ കുംഭീലകാ! ഇവിടെ വാ.

ചേടൻ—(അടുത്തുചെന്നിട്ട്) ആര്യ്യ! ഞാൻ വന്ദിക്കുന്നു.

ചാരുദത്തൻ—ഭദ്ര! നിനക്കു സ്വാഗതം. സത്യം പറയൂ; വസന്തസേന വന്നുവോ?

ചേടൻ—ഇതാ വസന്തസേന വരുന്നു.

ചാരുദത്തൻ—(സന്തോഷത്തോടുകൂടി) ഭദ്ര! ഞാൻ ഇതിന്നുമുമ്പ് ഒരിക്കലും സന്തോഷവർത്തമാനം പറയുന്നവരെ വെറുതേ അയക്ക ഉണ്ടായിട്ടില്ല. അതിനാൽ ഈ പാരിതോഷികം സ്വീകരിച്ചുകൊള്ളൂ (എന്നു് ഉത്തരീയം കൊടുക്കുന്നു)

ചേടൻ—(വാങ്ങി നമസ്കരിച്ചിട്ട് സന്തോഷത്തോടുകൂടി) ഈ വർത്തമാനം ആര്യ്യയോട് ചെന്നു പറയട്ടെ. (എന്നു് പോയി)

വിദൂഷകൻ—തോഴരേ! ഈ മഴയത്തു് അവൾ എന്തിനാണു് വരുന്നതെന്നു മനസ്സിലായോ?

ചാരുദത്തൻ—സഖേ! എനിക്കു നല്ലവണ്ണം മനസ്സിലായില്ല.

വിദൂഷകൻ—എനിക്കു മനസ്സിലായി. 'നാം കൊടുത്ത രത്നമാലയ്ക്കു് അല്പമേ വിലപിടിക്കുകയുള്ളൂ. അവളുടെ ആഭരണങ്ങൾക്കു അതിൽ കൂടുതൽ വിലവരും' എന്നു പറഞ്ഞു് ആവകയ്ക്കു് ഇനിയും വല്ലതും ചോദിക്കുന്നതിന്നു വരികയാണു്.

ചാരുദത്തൻ—അവളെ സന്തോഷിപ്പിച്ച് അയക്കാം.

(അനന്തരം ഉജ്ജ്വലമായ അഭിസാരികാവേഷം ധരിച്ച് ഉൽക്കണ്ഠയോടുകൂടിയ വസന്തസേനയും ഛത്രധാരിണിയും വിടനും പ്രവേശിക്കുന്നു.)

വിടൻ—(വസന്തസേനയെ ലക്ഷ്യമാക്കീട്ട്)

ഹസ്തത്തിൽപ്പത്തമില്ലാത്തൊരു രമ, സുകമാ-
 രായുധം മന്മഥ,ന്ന-
ച്ചിത്തോൽഭ്രൂതഭ്രമത്തിൻ സമമിവരം കുലനാ-
 രീജനങ്ങൾക്കു ദുഃഖം
യാത്രക്കാർ കാമുകന്മാരലമനഗമനം
 ചെയ്യുവോർ, കാമലീലാ-
ക്ഷേത്രം രംഗം ഗമിപ്പാൻ സരസ,മലർശരാ-
 യോധനത്തിൽ തുപാദ്ധ്യാ ൧൨

വസന്തസേനേ! നോക്കു നോക്കു.

മാലിന്യം കൊണ്ടു പാരം പ്രിയവിരഹിതമാ-
 ക്കുള്ള ചിത്തത്തൊടൊത്തും
ശൈലാഗ്രം ചേൻകൈ നിട്ടം വിലസുമൊരു മഴ-
 ക്കാറു ഗർജ്ജിക്ക മൂലം
മേലേ പെട്ടന്നു പൊങ്ങും മയിലുകൾ പരിശോ-
 ഭിച്ചുകൊള്ളുന്നതുണ്ടി-
ക്കാലം വ്യോമത്തെ വീശും രുചിരമണിയണി-
 ത്താലവൃന്തങ്ങൾ പോലെ. ൧൩

അത്രമാത്രമല്ല;

ഭേകൌഘം പങ്കമേന്തും മുഖമൊടു മഴയേ-
 റ്റിങ്ങു വെള്ളം കുടിപ്പൂ
ക്രുകന്തു കേകി കാമാനചിത,നഴകൊഴുകും
 നീപമോ ദീപമായി
സന്ന്യാസത്തെക്ഖലൻപോലമൃതകിരണനെ-
 ക്കാറു പാരം കൊടുത്തു
നിന്നീടുന്നില്ലുറപ്പായ് ചപലയെവിടെയും
 ഹീനയാം നാരിപോലെ. ൧൪

വസന്തസേന—ഭാവ! അങ്ങു പറഞ്ഞതു ശരിതന്നെ. ഇതാ;

പാരിച്ചുള്ള പയോധരങ്ങളെഴമീയെന്നോടു മൂഢേ! മുദാ
സൈ്വരംചേൎന്നുരമിച്ചിടുന്ന ദയിതൻ ചേതം നിനക്കെന്തതിൽ
ഏറെക്കോപമിയന്ന ഘോഷിതിട്ടശം ഗജ്ജിച്ചു മാഗ്ഗം മറ-
ച്ചാരാൽഹന്തസപത്നിയാംനിശ,തടുത്തീടുന്നമാംസാംപ്രതം.

വിടൻ—ആകട്ടെ; ഇങ്ങിനെ ചെയ്യുക. ഈ നിശയെ ഉപാലംഭനം ചെയ്യു.

വസന്തസേന—ഭാവ, സ്ത്രീസ്വഭാവകലുഷയായ ഈ നിശയെ എന്തിന് ഉപാലംഭനം ചെയ്യുന്നു. ഭാവൻ നോക്കു;

ജലധരനിര വഷിക്കട്ടെ ഗജ്ജിച്ചിടട്ടെ
കലിശമതികഠോരം ഹന്ത നേരേ വിടട്ടെ
പ്രമദകൾ വിലവെക്കില്ലല്പവും തീച്ചയാ,ണീ
രമണനിരതമാക്കില്ലോക്ക ശീതോഷ്ണഭേദം. ൧൩

വിടൻ—വസന്തസേനേ! നോക്കു നോക്കൂ.

തൂകിടുന്ന ശരമാരിയും പവനവേഗ-
വും, വിലസിടും തടി-
ത്താകമുത്തമപതാകയും സ്തനിതയുദ്ധ-
ദുന്ദുഭിനിനാദവും
ചേൎന്നുകാറു, ഭുവി ഭ്രുവരൻ ബലമകന്ന
വൈരിയുടെയെന്നപോ-
ലിന്ദുവിന്റെ കരജാതമൊക്കയുമഹോ ഹ-
രിച്ചിതു നഭസ്ഥലേ. ൧൪

വസന്തസേന—ഇതിങ്ങിനെതന്നെ. പോരെങ്കിൽ ഇതാ മററൊന്ന്.

ഏറെക്കാററുള്ളിലേന്തി സ്തനിതസഹിതമായ്
വാരണശ്യാമമാത്തി-
പ്പാരം വിദ്യുൽബലാകാനിവഹശബളമാം
കാറു നീറാക്കിടുമ്പോൾ

ക്ഷാരം പുണ്ണിന്മേൽ വെക്കുംപടി വിരഹിണികൾ
വദ്ധ്യവാദ്യം, വിനാശം
ചേരും ദുർബ്ബുദ്ധി കൊക്കെന്തിനു പറവതു ഹാ
പ്രാവൃഡെന്നൊരന്തമേവം. ൧൮

വിടൻ—വസന്തസേനേ! അതു് അപ്രകാരംതന്നെ. ഇതാ വേറൊന്നു നോക്കൂ.

ബലാകാവലീശോഭിതപട്ടം വഹിച്ചും
ചലിക്കും തടിൽച്ചാമരത്തോടു ചേൎന്നും
സ്ഫുരിക്കും വിഹായസ്സു മത്തേഭവേഷം
ധരിക്കാൻ കൊതിക്കുന്നുവോയെന്നു തോന്നും. ൧൯

വസന്തസേന—ഭാവ! നോക്കു, നോക്കൂ.

ഭാസ്വാനെന്നൂക്ഷണം ചെയ്തിട്ടു ഗഗനതല
ത്തിങ്കലെത്തി ക്കരിങ്കാ-
റാസാരൌഘം ചൊരിഞ്ഞസ്സരഹതകരിയെ-
പ്പോലെയിപ്പുററു വീഴ്ത്തി
പ്രാസാദത്തിൽ ച്ചരിക്കുന്നൊരു കനകവിള-
ക്കാക്കി വിദ്യുത്തിനെത്താൻ
ഭാസിക്കും ജ്യോത്സ്നയെദ്ദുർബ്ബലനുടെ വധുവെ-
പ്പോലെ വേഗം ഹരിച്ചു. ൨൦

വിടൻ—വസന്തസേനേ! നോക്കു, നോക്കൂ.

മിന്നും മിന്നൽക്കൊടിച്ചങ്ങല നലമൊടണിഞ്ഞു
ള്ള നല്ലാനകൾക്കൊ-
ത്തൊന്നിച്ചേറെത്തിരക്കും ഗതിയൊടുമതിയായ്
ക്കൂടിടും ധാരയോടും
ഇന്നീമേഘങ്ങളെല്ലാം രജതരചിതമാം
രജ്ജുവാൽ ഗ്ഗോവിനെദ്ദേ-
വേന്ദ്രൻ കല്പിക്കമൂലം ബലമൊടലമുയ-
ൎത്തുന്നുവോയെന്നു തോന്നും. ൨൧

അതുതന്നെയല്ല, നോക്കൂ.

ആരാവത്തോടു മിന്നൽച്ചിറകുകളുമഹോ
പാരമാം കാർഷ്ണ്യവും ചേ-
ന്നാരാൽ വാനിൽ പ്പറക്കും കടലിതി മതി ചേ-
ർത്തീടുമിന്നീരദങ്ങൾ
ധാരാളം ഗന്ധവും നൽപ്പുതിയ മുളവരും
പുല്ലുമുള്ളുർവ്വി തന്നെ-
ധാരാപാതൌഘമാകും മണിമയവിശിഖം
കൊണ്ടു ഭേദിച്ചിടുന്നോ? ൨൨

വസന്തസേന—ഭാവ! ഇതാ മറ്റൊന്നു്.

ലോകം ധ്വാന്തത്തിൽ മുങ്ങുംവിധമൊരു ഘനമു-
ണ്ടങ്ങതാ പൊങ്ങിടുന്നു
കേകാരാവേണ വേഗം വരിക വരികയെ-
ന്നോതിടുന്നു മയൂരം
പുൽകുന്നു പോയ് ബലാകാവലി ഹൃദി നിതരാം
കൂടുമുൽക്കണ്ഠയോടും
ശോകം വർദ്ധിച്ചു ഹംസം കമലിനിയെ വെടി-
ഞ്ഞൂർദ്ധ്വമീക്ഷിച്ചിടുന്നു. ൨൩

വിടൻ—ഇതിങ്ങിനെതന്നെ നോക്കൂ.

സാരസേക്ഷണമടഞ്ഞു, സമ്പ്രതി നശിച്ചു
രാവുപകൽ, മിന്നലാൽ
ക്രൂരിരുട്ടുമറയും വരും സപദി, മൂടി
ദിങ്മുഖമശേഷവും
വാരിദാലയമണഞ്ഞു നല്ല ജലധാര-
യേറ്റു നിജചേഷ്ടവി-
ട്ടേറിടും ഘനവിതാനയുക്ത, മുലകം സ്വ-
പിച്ചിടുകയോ സുഖം. ൨൪

വസന്തസേന—ഭാവ! ഇതിപ്രകാരംതന്നെ. നോക്കുനോക്കൂ.

ദൃഷ്ടിക്കു ചെയ്യൊരുപകാരം കണക്കുഡുസമൂ-
ഹം നശിച്ചു, രമണൻ
വിട്ടുള്ള കാമിനികൾ പോലിങ്ങു ദിക്കുകൾ വിള-
ങ്ങുന്നതില്ല ചെറുതും
വെട്ടുന്നൊരിയ്യിടിയിലുണ്ടാകുമഗ്നി പരമു-
ള്ളിൽജ്ജ്വലിച്ചുരുകിയി-
മ്മട്ടന്തരിക്ഷമൊഴുകുന്നു ജലാകൃതിയിലെ-
ന്നോർത്തിടുന്നു ഹൃദി ഞാൻ. ൨൭

എന്നു മാത്രമല്ല; നോക്കൂ.

പൊങ്ങുന്നുണ്ടു നമിപ്പതുണ്ടിതുകൾ വള-
ത്തുന്നുണ്ടു വർഷിപ്പതു-
ണ്ടെങ്ങും ചെയ്യുവതുണ്ടു ഗജ്ജന,മെട്ടു-
ക്കുന്നു പലേ മോടിയും
ധാരാളം ധനമാശ്രു കൈവരികകൊ-
ണ്ടുൾത്തണ്ടിലേററം മദം
ചേരും ഗർദ്ദരിദ്രനാം പുരുഷനോ-
ടൊത്തീടുമിത്തോയദം. ൨൮

വിടൻ—ഇതാ ഇവിടെ;

തീക്കത്തും പോലെ വിദ്യു,ത്തഴകിന ചിരിപോ-
ലിബ്ബലാകാസമൂഹം
ശക്രൻതൻവില്ലു ധാരാശരനിരയിവയാൽ
പോരു ചെയ്യുംവിധത്തിൽ
കാററാൽ കമ്പിച്ചിടുംമ,ട്ടിടിയിതു കരയും
പോലെ,മേഘൌഘമോത്താ-
ലേററം കാളാഹി, തിങ്ങും പുകയിതുകൾ കണ-
ക്കേവമായ് ദ്യോവിദാനീം. ൨൯

വസന്തസേന.

നാണം നിനക്കു ലവലേശവുമില്ല, നീ മൽ-
പ്രാണപ്രിയന്റെ നിലയത്തിനു പോകുമെന്നെ
ധാരാധരാദ്യ ബഹുഗർജ്ജിതഭീതയാക്കി-
ധാരാകരാവലികൾകൊണ്ടു തൊടുന്നവനല്ലോ.. ൨൭

അല്ലേ ശക്ര!

ബന്ധപ്പെട്ടവളല്ല ഞാനിതുവരെ-
ക്കേതൊന്നുകൊണ്ടും നിന-
ക്കെന്തിന്നിഗ്ഗളനസിംഹനാദകഠിന-
ധ്വാനം മുഴക്കുന്നു നീ
കാന്തൻ കാത്തു വസിച്ചിടുന്നിതവിടെ-
യ്ക്കാണെന്റെ പോക്കിപ്പോളെൻ
പന്ഥാവിമ്മഴയാൽ തടുപ്പതു പെരു-
ത്തന്യായമാണോർക്കണം. ൨൮

അതു മാത്രമല്ല;

"അഹം ഗൌതമൻ തന്നെ"യെന്നായ് ഭവാൻ പ-
ണ്ടഹല്യയ്ക്കു വേണ്ടീട്ടു പൊയ്യോതിയില്ലേ?
മഹാദുഃഖമിങ്ങുള്ളതവ്വണ്ണമല്ലോ
മഹേന്ദ്ര! തടിത്പാതനെ വേഗം തടുക്കൂ. ൩൦

അത്രയുമല്ല;

ഹരിഹയ! ഗർജ്ജിക്കുക മഴ
ചൊരിയുക, വിട്ടീടുകശനിയെപ്പാരം
കണവനെ നോക്കിപ്പോകം
പ്രണയിനിമാരിങ്ങടങ്ങുകില്ലിവയാൽ. ൩൧

അടങ്ങില്ല, ഗർജ്ജിക്കു,മെങ്കിൽ തടിത്പാ-
നടങ്ങേണ്ടു, ഹാ! നിഷ്ഠുരന്മാർ പുമാന്മാർ
എടോ! കാന്തമാർക്കുള്ള ദുഃഖം മനസ്സിൽ
തടിത്തേ! ധരിക്കാത്തതെന്താണു നീയും. ൩൨

വിടൻ—ഭവതി! നിന്ദിച്ചതു മതി മതി. ഈ മിന്നൽ ഭവതിക്കുപകാരമാണു് ചെയ്യുന്നതു്.

ദന്താനാലിയലും ഗജേന്ദ്രനണിയും
  പൊൻചങ്ങലയ്ക്കൊത്തതായ്
ചന്തം ചേൎന്ന ഗിരീന്ദ്രമൂൎദ്ധ്നിവിലസും
  വെള്ളക്കൊടിക്കൂറയായ്
ദേവേന്ദ്രന്റെ നികേതനത്തിനു വിള-
  ക്കായി പ്രശോഭിച്ചിട്ടു-
ന്നീമിന്നൽക്കൊടി നിന്റെ കാന്തസദനം
  കാട്ടിത്തരുന്നില്ലയോ? ൩൩

വസന്തസേന—ഭാവ! ശരിയാണു്. അതു തന്നെ ഈ ഗൃഹം.

വിടൻ—സകലകലാകുശലയായ ഭവതിയോടു് പറഞ്ഞുതരേണ്ടതായി ഒന്നുംതന്നേയില്ല. എങ്കിലും സ്നേഹംകൊണ്ടു പ്രലപിച്ചുപോകുന്നതാണു്. അവിടെച്ചെന്നാൽ വളരെയൊന്നും കോപിക്കരുതു്.

കോപിക്കിലുൾപ്രീതി കെടുന്നു, പക്ഷേ
കോപം ത്യജിച്ചീടുകിലില്ല കാമം
കോപിച്ചു നീ കാന്തനണച്ചിടേണം
കോപം, പ്രസാദത്തിലുമാവിധം താൻ. ൩൪

ഇരിക്കട്ടെ. ഇങ്ങിനെ ചെയ്യാം. ഹേ ഹേ! ആൎയ്യചാരുദത്തനെ അറിയിക്കുക.

കാറും കാമം കടമ്പിൻസുമപരിമളവും
  കൂട്ടമിപ്പോൾ സകാന്താ-
ഗാരം പ്രാപിച്ചു മോദത്തൊടു കുരുനിരയിൽ
  തോയമാൎന്നിസ്സുകാമാ
പാരം തദ്ദൎശനത്തിൽ കൊതിയൊടുമിടിയും
  മിന്നലും കൊണ്ടു പേടി-
ച്ചാരാൽച്ചേൎന്നേറിടും നൂപുരയുതചരണം
  ക്ഷാളനം ചെയ്തിടുന്നു. ൩൫

ചാരുദത്തൻ—(കേട്ടിട്ട്) സഖേ! ഇതെന്താണെന്നന്വേഷിക്കൂ.

വിദൂഷകൻ—ഭവാന്റെ കല്പനപോലെ. (വസന്തസേനയുടെ അടുത്തു ചെന്നിട്ട് ആദരത്തോടുകൂടി) ഭവതിക്കു മംഗളം.

വസന്തസേന—ആര്യ്യ! ഞാൻ വന്ദിക്കുന്നു. ആര്യ്യന്നു സ്വാഗതം. (വിടനോട്) ഭാവ! ഈ ഛത്രധാരിണിയെ അങ്ങു കൂടെക്കൊണ്ടുപോയ്ക്കൊൾക.

വിടൻ—(ആത്മഗതം) ഈ ഉപായംകൊണ്ടു ബഹുസാമർത്ഥ്യത്തോടുകൂടി എന്നെ യാത്രയാക്കി. (പ്രകാശം) അങ്ങിനെയാവട്ടെ. ഭവതി വസന്തസേനേ!

നേരില്ലാതുള്ള വാക്കും കപടവുമതിയാ-
യുള്ള രൂട്ടും മിരട്ടും
പാരം ശൃംഗാരഭാവം ശഠതയിതുകളും
ചേൎന്നു ശോഭിപ്പതായി
മാരക്രീഡാത്മലാഭം ഭൃശമിയലുവതാ-
യുള്ള വേശ്യാപണത്തിൽ-
ച്ചേൎച്ചയും ദാക്ഷിണ്യപണ്യത്തിനു വില പണിക്കു-
ടാതെ സിദ്ധിച്ചിടട്ടെ. ൩൫

വസന്തസേന—ആര്യ്യമൈത്രേയ! നിങ്ങളുടെ ചൂതാടി എവിടെ?

വിദൂഷകൻ—(ആത്മഗതം) ഹാ ഹാ ആശ്ചര്യ്യം! ഇവളുടെ ചൂതാടി, എന്ന വാക്ക് പ്രിയമിത്രത്തെ അലങ്കരിക്കുന്നു. (പ്രകാശം) ഭവതി, അദ്ദേഹം ശുഷ്കവൃക്ഷവാടികയിലാണ്.

വസന്തസേന—ആര്യ്യ! നിങ്ങളുടെ ശുഷ്കവൃക്ഷവാടികയെന്നു പറയുന്നതേതാണ്?

വിദൂഷകൻ—ഭവതി! തിന്മാനും കുടിക്കാനും കിട്ടാത്തതെവിടമോ അവിടം.

(വസന്തസേന ചിരിക്കുന്നു)

വിദൂഷകൻ—ഭവതി അകത്തോട്ടു പ്രവേശിച്ചാലും.

വസന്തസേന—(സ്വകാര്യമായിട്ട്) ഞാൻ അവിടെ ചെന്നിട്ട് ആദ്യമായി എന്തൊന്നാണു് പറയേണ്ടതു്?

ചേടി—ദ്യൂതകര, അങ്ങയ്ക്കു് ഈ സന്ധ്യ സുഖദായിനി തന്നെയല്ലേ? എന്നു്.

വസന്തസേന—ഇതിന്നു് എന്നെക്കൊണ്ടു് ആവുമോ?

ചേടി—സമയം വരുമ്പോൾ സ്വയം ആയിക്കൊള്ളും.

വിദൂഷകൻ—ഭവതി പ്രവേശിച്ചാലും.

വസന്തസേന—(പ്രവേശിച്ചു നോക്കി, പൂച്ചെണ്ടുകൊണ്ടു തല്ലിയുംകൊണ്ടു്) അയെ, ദ്യൂതകര, അങ്ങയ്ക്കു് ഈ സന്ധ്യ സുഖദായിനിതന്നെയല്ലെ?

ചാരുദത്തൻ—(നോക്കിയിട്ടു്) അല്ലാ, വസന്തസേന വന്നുവോ?

(സന്തോഷത്തോടുകൂടി എഴുന്നേററു്)

അയി പ്രിയേ!

ശമിച്ചിടുന്നിതനഘം പ്രദോഷമാധിഹേതുവായ്
ഗമിച്ചിതേറെ നിശ്വസിച്ചു ഞാനിരിക്കെ രാത്രികൾ
മമാദ്യ ദുഃഖമൊക്കയും ശമിച്ചു വാമലോചനേ!
ത്വമത്ര വന്നു ചേർന്ന മൂലമിപ്രദോഷമുത്തമം. ൩൨

അതിനാൽ ഭവതിക്കു സ്വാഗതം. ഇതാ ആസനം. ഇതിൽ ഇരിക്കൂ.

വിദൂഷകൻ—ഇതാ ആസനം, ഭവതി ഇരുന്നാലും.

(വസന്തസേന ഇരുന്നശേഷം എല്ലാവരും ഇരിക്കുന്നു)

ചാരുദത്തൻ—തോഴരേ! നോക്കൂ. നോക്കൂ.

ധാരമഴകൊടു കാതിൽ ചേർത്ത നീപപ്രസൂനം
പരിചൊടു മഴയേററിട്ടാർദ്രമാകുന്ന നീരിൽ
ഒരു മുല മുഴുകീട്ടായൌവരാജ്യാഭിഷിക്തൻ
നരവരതനയൻ പോലേററവും മിന്നിടുന്നു. ൩൩

തോഴരെ, അതുകൊണ്ടു് വസന്തസേനയുടെ വസ്ത്രമെല്ലാം ന നഞ്ഞിരിക്കുന്നു. വേറെ വിശേഷമായ വസ്ത്രങ്ങൾ കൊണ്ടുവ ന്നു കൊടുക്കൂ.

വിദൂഷകൻ—ഭവാന്റെ കല്പനപോലെ.

ചേടി—ആര്യ മൈത്രേയ, അങ്ങു നില്ക്കൂ. ഞാൻതന്നെ ആര്യയെ ശുശ്രൂഷിച്ചുകൊള്ളാം. (അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു)

വിദൂഷകൻ—(സ്വകാര്യമായിട്ടു്) അല്ലേ തോഴരെ, തത്ര ഭവതിയോടു ഞാൻ വല്ല വൎത്തമാനവും ചോദിക്കേണമോ?

ചാരുദത്തൻ—ഇങ്ങിനെ ചോദിക്കൂ.

വിദൂഷകൻ—(പ്രകാശം) എന്നാൽ ഭവതി എന്തിന്നാണു് ചന്ദ്രികയില്ലാതെ ദുൎദ്ദിനാന്ധകാരം മൂഴത്തിരിക്കുന്ന ഈ സമയത്തു് ഇങ്ങോട്ടു പോന്നതു്.

ചേടി—ആര്യേ, ബ്രാഹ്മണൻ മഹാശുദ്ധൻ.

വസന്തസേന—നിപുണനാണെന്നു പറയൂ.

ചേടി—ആര്യ, 'ആ രത്നാവലിക്കു് എന്തു വിലപിടിക്കും' എന്നു ചോദിക്കാനാണു് വന്നതു്.

വിദൂഷകൻ—(സ്വകാര്യമായിട്ടു്) ഞാൻ പറഞ്ഞില്ലേ. "രത്നാവലിക്കു് അല്പമേ വിലപിടിക്കുകയുള്ളൂ. അവൾ എല്ലി ച്ച ആഭരണങ്ങൾക്കു കൂടുതൽ വിലയുണ്ടു്. എന്നുവെച്ചു തൃ പ്തിപ്പെടാതെ ഇനിയും വല്ലതും വേണം എന്നു പറയുവാൻ വ രുന്നതാണു്" എന്നു്.

ചേടി—ആ രത്നമാല ആൎയ്യ തന്റെ സ്വന്തമാണെന്നു പറഞ്ഞു് ചൂതിൽ പണയപ്പെടുത്തി. രാജാവിന്റെ സന്ദേശ വുംകൊണ്ടു് എങ്ങോട്ടോ പോയിരിക്കുന്ന ആ സഭികനെ കാ ണ്മാനുമില്ല.

വിദൂഷകൻ—ഭവതി, പറഞ്ഞതുതന്നെ പറകയാണോ?

ചേടി—അവനെക്കണ്ടെത്തുന്നതുവരെ ആ വകയ്ക്കു് ഈ ആഭരണങ്ങൾതന്നെ വെച്ചുകൊൾക. (എന്നു് കാണിക്കുന്നു)

വിദൂഷകൻ—(ആലോചന നടിക്കുന്നു)

ചേടി—ആര്യൻ വളരെ സൂക്ഷിച്ചുനോക്കുന്നുണ്ടല്ലോ. എന്താ ആര്യൻ ഇതു മുമ്പു കണ്ടിട്ടുള്ളതാണെന്നുണ്ടോ?

വിദൂഷകൻ—ഭവതി! ശില്പകുശലത ദൃഷ്ടിയെ വല്ലാതെ കുഴക്കുന്നു.

ചേടി—ആര്യ! ദൃഷ്ടി അങ്ങയെ വഞ്ചിച്ചു. അതുതന്നെയാണ് ഈ ആഭരണം.

വിദൂഷകൻ—(സന്തോഷത്തോടുകൂടി) അല്ലെ തോഴരെ, അതുതന്നെയാണ് ഈ ആഭരണം. നമ്മുടെ ഗൃഹത്തിൽനിന്നു കള്ളൻ തട്ടിക്കൊണ്ടുപോയില്ലേ?

ചാരുദത്തൻ—സഖേ!

ന്യസ്തം പോയതുകൊണ്ടതിന്നു പകരം
മറ്റൊന്നു നല്കീടുവാ-
നത്യന്തം കൊതിയോടുമെന്തു കപടം
നാമിങ്ങു ചിന്തിച്ചുവോ?
പോയതിന്നായതു തന്നെയാണിവളഹോ
നമ്മോടു ചൊല്ലുന്നതീ-
വൃത്താന്തം ശരിയോ നിനയ്ക്കുകിൽ വിനോ-
ദാർത്ഥം കഥിക്കുന്നതോ? ൩൧

വിദൂഷകൻ—അല്ലേ തോഴരെ! ഇതാ ബ്രാഹ്മണൻ സത്യം ചെയ്യുന്നു.

ചാരുദത്തൻ—എനിക്കു വളരെ വളരെ സന്തോഷം.

വിദൂഷകൻ—(സ്വകാര്യമായിട്ട്) തോഴരേ! ഇതെവിടെനിന്നാണ് കിട്ടിയതെന്നു ചോദിക്കട്ടെയോ?

ചാരുദത്തൻ—എന്താ വിരോധം?

വിദൂഷകൻ—(ചേടിയുടെ ചെവിയിൽ) ഇങ്ങിനെ. ഇങ്ങിനെ.

ചേടി—(വിദൂഷകന്റെ ചെവിയിൽ) ഇങ്ങിനെ. ഇങ്ങിനെ.

ചാരുദത്തൻ— എന്താ സൎക്കാര്യം? എനിക്കു കേട്ടുകൂടയോ?

വിദൂഷകൻ—(ചാരുദത്തന്റെ ചെവിയിൽ) ഇപ്രകാരം.

ചാരുദത്തൻ—ഭദ്രേ! വാസ്തവമോ? ഇതു് ആൎയ്യാഭരണം തന്നെയാണോ?

ചേടി—ആൎയ്യ! അതെ.

ചാരുദത്തൻ—ഭദ്രേ! ഞാൻ ഒരിക്കലും സന്തോഷവൎത്തമാനം പറയുന്നവരെ വെറുതെ അയക്ക ഉണ്ടായിട്ടില്ല. അതുകൊണ്ടു് പാരിതോഷികമായി ഈ മോതിരം എടുത്തുകൊൾക.

(എന്നു മോതിരമില്ലാത്ത കൈയിന്മേൽ നോക്കിയിട്ടു് ലജ്ജിക്കുന്നു)

വസന്തസേന—(ആത്മഗതം) അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണു് കാമിക്കുന്നതു്.

ചാരുദത്തൻ—(സൎക്കാര്യമായിട്ടു്) അയ്യോ കഷ്ടം.

ഭുവിൽ ദരിദ്രനാം മൎത്ത്യൻ
ജീവിച്ചിട്ടെന്തഹോ ഫലം
ഗതി കെട്ടുള്ളവന്നുണ്ടാം
പ്രീതിയും കോപവും വൃഥാ. ൪൦

എന്നുമാത്രമല്ല.

ചിറകററ പക്ഷി, ശുഷ്കം
തരു, നീരം തീരെ വററിയോരു കുളം
ഒരു ദംഷ്ട്രയുമില്ലാത്തു-
ള്ളുരഗമിവയ്ക്കൊത്ത ദരിദ്രനൊക്കുമഹോ. ൪൧

അത്രതന്നേയുമല്ല,

പാരിൽ ജീൎണ്ണിച്ചു നില്ക്കുന്നൊരു വരതരുവും
ശൂന്യമായുള്ള വീടും
നീരം വററിക്കിടക്കും കിണറുമിഹ ധനം
പോയവൻ താനുമൊക്കും

ചാരത്തുംസ്നേഹമറുന്നവർ വരുമളവിൽ
സ്വന്തകാര്യം മറന്നി-
ട്ടേറും സന്തോഷ,മെന്നാലതുമൊരു ഫലമി-
ല്ലാതെയാകുന്നിതേവം. ൪൨

വിദൂഷകൻ—ഈ നിലയില്ലാത്ത സന്താപം മതിയാക്കുക.

(പ്രകാശം—പരിഹാസത്തോടുകൂടി) ഭവതി! എൻെറ തോർത്തുമുണ്ടു് തരു.

വസന്തസേന—ആര്യചാരുദത്ത! ഈ രത്നമാലകൊണ്ടു് ഈയുള്ളവളെ പരീക്ഷിക്കാൻ പുറപ്പെട്ടതു ഭംഗിയായില്ല.

ചാരുദത്തൻ—(വൈവർണ്ണ്യത്തോടുകൂടി ചിരിച്ചുംകൊണ്ടു്) വസന്തസേനേ! നോക്കു, നോക്കൂ.

ആരറിയും പരമാർത്ഥം
പാരിതിലെവരും ലഘൂകരിക്കും മാം
പൌരുഷവർജ്ജിതമാകിയ
ദാരിദ്ര്യം ശങ്കനീയമാണല്ലോ, ൪൩

വിദൂഷകൻ—ആര്യേ! ഭവതിയുടെ ഇന്നത്തെ ഉറക്കം ഇവിടെത്തന്നെയാണോ?

ചേടി—(ചിരിച്ചിട്ടു്) ആര്യമൈത്രേയ! അങ്ങ ഇത്ര ശുദ്ധനാണോ?

വിദൂഷകൻ—അല്ലേ, തോഴരേ! ഈ മേഘങ്ങളും, സുഖമായിരിക്കുന്നവരെ ഓടിക്കാനെന്നപോലെ വീണ്ടും ശക്തിയായി വർഷിച്ചുതുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു.

ചാരുദത്തൻ—ഭവാൻ പറഞ്ഞതു വളരെ ശരിയാണു്.

ചളിയിൽ ബിസനിരമാതിരി ജലധാരകളഖിലം
വളരെത്തുള ഘനപംക്തിയിൽ വിരചിച്ചിതുസമയം
പ്രിയചന്ദ്രനെ നിരുപിച്ചിഹ ഗഗനാംഗന ചൊരിയും
നയനോദകസമമീവിധമൊഴുകുന്നിതു നിതരാം. ൪൪

എന്നുമാത്രമല്ല;

രേവതീരമണാംബരാഭയെഴുന്ന കാറുകൾ,ളാശ്വഹൽ-
പ്പൂവു പോലധികം തെളിഞ്ഞതിവേഗമെത്തുവതായിട്ടും
സവ്യസാചിമഹാസ്ത്രമൂൎച്ഛയെഴുന്ന ധാരകളാൽപ്പുരം
ദേവനായകമൌക്തികങ്ങളെ വാരി വാരിവിതയ്ക്കുയോ? ൪൮

പ്രിയേ! നോക്കു നോക്കൂ.

നൽത്താപിഞ്ഛവിലേപനാഭയെ വഹി-
ച്ചീടും ഘനം ചാൎത്തി,യി-
സ്സന്ധ്യാശീതസുഗന്ധി മഞ്ജുളമരു-
ത്തേല്ക്കും വിഹായസ്സിനെ
അത്യാമോദസമാഗമപ്രിയ, പരം
രാഗത്തൊടെത്തിസ്സ്വയം
വിദ്യു,ത്താശു പുണൎന്നിടുന്നു വരനെ-
ക്കാർവേണിയാം പോലിതാ. ൪൯

(വസന്തസേന ശൃംഗാരഭാവം നടിച്ചുംകൊണ്ടു് ചാരു
ദത്തനെ ആലിംഗനം ചെയ്യുന്നു)

ചാരുദത്തൻ—(സ്പൎശസുഖം നടിച്ചുംകൊണ്ടു് പ്രത്യാലിംഗനം ചെയ്തിട്ടു്)

അല്ലേ നീരദ! ധീരധീരമിനിയും
ഗൎജ്ജിക്ക ഗൎജ്ജിക്ക നീ-
യല്ലിത്താർശരബാധിതം മമ വപു-
സ്സീനിൻപ്രസാദത്തിനാൽ
നല്ലാർചേൎത്തു പുണൎന്നഹോ പുളകിതം
സഞ്ജാതരാഗം പരം
ചൊല്ലേറുന്ന കദംബചാരുകസുമ-
ത്വത്തെഗ്ഗമിച്ചു ദൃഢം. ൫൦

വിദൂഷകൻ—തന്തയില്ലാത്ത ദുൎദ്ദിനമേ! നീ വല്ലാത്ത ദുഷ്ടനാണു്. തത്രഭവതിയെ മിന്നൽകൊണ്ടു് ഭയപ്പെടുത്തുന്നുവല്ലോ.

ചാരുദത്തൻ—സഖേ! നിന്ദിക്കരുത്.

വർഷശതമത്ര വിലസട്ടെ ബദ്ധധാരാ-
വർഷമൊടു കാറുമഴകേറിന തടിത്തും
മന്നിൽ മമ ഉല്ലസമനോജ്ഞ തഴുകീടാ
നിന്നിടവരുത്തിയതു നൂനമിവയല്ലോ. ൪൨

അതുതന്നെയല്ല; സഖേ!

മഴ കൊണ്ടു നനഞ്ഞു നല്ല പൂന്തേൻ-
മൊഴിമാരുടപ്രിയമോടു വീട്ടിലെത്തി
തഴുകുന്നിതു ഗാഢമേതൊരാളെ-
ക്കഴിവില്ലാക്കു,മവൻെറ ഭാഗ്യമോതാൻ. ൪൩

പ്രിയേ വസന്തസേനേ!

വീണേയ്ക്കാനിടയുണ്ടു തട്ടിതു ചലിച്ചീടുന്നതുണ്ടുത്തരം
തുന്നിപ്പോളൊരുമാതിരിക്കിതുകളെത്താങ്ങുന്നുവെന്നോക്കണം
കൊള്ളാവുന്നൊരു ചിത്രഭിത്തിയിതുമക്കമ്മായമെല്ലാമട-
ന്നുള്ളിൽത്തോയമഹോകടന്നലമലിഞ്ഞിട്ടുണ്ടുകില്ലില്ലതിൽ. ൪൪

(മേല്പോട്ടു നോക്കീട്ട്) അയേ, ഇന്ദ്രചാപം! പ്രിയേ! നോക്കു നോക്കൂ.

ജലധരവികസിതഹനുവും
വലരിപുചാപോച്ഛ്രിതായതംകരവും
മിന്നൽക്കൊടിയാം ജിഹ്വയു-
മാന്നിഹ ജൃംഭിച്ചിടുന്നുവോ ഗഗനം. ൪൫

അതിനാൽ വരൂ. അകത്തേക്കു പ്രവേശിക്കാം. (എന്ന് എഴുന്നേററു ചുററി നടക്കുന്നു)

താരം നല്ലൊരു താലപത്രനിരയിൽ
ധ്വാനം തഥാ ശാഖയിൽ-
ച്ചേരുന്നിഹ മന്ദ്രമായനിനദം
രൂക്ഷസ്വനം പാറമേൽ

നീരത്തിൽത്തുമൂലം നിനാദ, മധുനാ
വീഴുന്നിതീമട്ടിലി-
പ്പാരിൽദ്ധാരകൾ വല്ലകിക്കു കിടയായ്
താളാനുസാരേണ താൻ. ൪൨

(എന്നു് എല്ലാവരും പോയി)

ദുർദ്ദിനമെന്ന അഞ്ചാമങ്കം സമാപ്തം.

ആറാമങ്കം

(അനന്തരം ചേടി പ്രവേശിക്കുന്നു)

ചേടി—ആൎയ്യ ഇനിയും ഉണൎന്നെഴുനേല്ക്കാത്തതെന്താണു്? ആകട്ടെ, ചെന്നു് ഉണൎത്തുകതന്നെ. (എന്നു് ചുററിനടക്കുന്നു)

(അനന്തരം മൂടിപ്പുതച്ചു് ഉറങ്ങുന്ന വസന്തസേന പ്രവേശിക്കുന്നു)

ചേടി—(നോക്കിയിട്ടു്) ആൎയ്യേ! എഴുനേല്ക്കു, എഴുനേല്ക്കു. നേരം പ്രഭാതമായല്ലോ.

വസന്തസേന— (ഉണൎന്നിട്ടു്) എന്തു്! രാത്രിയിൽതന്നെയാണോ പ്രഭാതം!

ചേടി—ഞങ്ങൾക്കെല്ലാം ഇപ്പോൾ പ്രഭാതമാണു്. ആൎയ്യയ്ക്കുമാത്രം രാത്രിയായിരിക്കാം.

വസന്തസേന—ചേടീ! നിങ്ങളുടെ ചൂതാടി എവിടെ?

ചേടി—വൎദ്ധമാനകനോടു പറഞ്ഞേല്പിച്ചിട്ടു് ആൎയ്യചാരുദത്തൻ പുഷ്പകരണ്ഡകജീൎണ്ണോദ്യാനത്തിലേക്കു പോയിരിക്കുന്നു.

വസന്തസേന—എന്തു പറഞ്ഞേല്പിച്ചിട്ടു്?

ചേടി—'രാത്രി, വസന്തസേനയുടെ യാത്രയ്ക്കു വണ്ടി തയാറാക്കണം' എന്നു്.

വസന്തസേന—ചേടി! ഞാൻ എങ്ങോട്ടാണു് യാത്രയാകേണ്ടതു്?

ചേടി—ചാരുദത്തനെവിടെയോ അവിടേക്കു്.

വസന്തസേന—(ചേടിയെ ആലിംഗനം ചെയ്തിട്ടു്) രാത്രി അദ്ദേഹത്തെ നല്ലവണ്ണം കണ്ടില്ല. അതിനാൽ ഇന്നു് നേരിട്ടു നന്നായി കാണണം. ചേടീ! ഞാൻ ഈ നാലുകെട്ടിനകത്തു പ്രവേശിച്ചല്ലോ.

ചേടി—നാലുകെട്ടിനകത്തു മാത്രമല്ല, സർവ്വജനങ്ങളുടേയും ഹൃദയത്തിനകത്തും പ്രവേശിച്ചു.

വസന്തസേന—ചാരുദത്തന്റെ പരിജനങ്ങൾക്കു സന്താപമുണ്ടോ?

ചേടി—സന്താപമുണ്ടാവും.

വസന്തസേന—എപ്പോൾ?

ചേടി—ആര്യ തിരിച്ചുപോകുമ്പോൾ.

വസന്തസേന—അപ്പോൾ ഞാനും ആദ്യമായി സന്തപിക്കും. (അനുനയത്തോടുകൂടി) ചേടീ! ഈ രത്നാവലി എടുത്തു് എന്റെ സഹോദരിയായ ആര്യധൂതയ്ക്കു് കൊണ്ടുപോയി കൊടുക്കുക. എന്നിട്ടു് ഇങ്ങിനെ പറയണം. 'ഞാൻ ശ്രീ ചാരുദത്തന്റെ ഗുണത്താൽ നിർജ്ജിതയായ ദാസിയാണു്. അതുപോലെത്തന്നെ ഭവതിയുടേയും. അതിനാൽ ഈ രത്നമാല അവിടത്തെ കണ്ഠത്തെത്തന്നെ അലങ്കരിക്കട്ടെ'.

ചേടി—ആര്യേ! ചാരുദത്തൻ ഇതിന്നു് ആര്യയോടു കോപിച്ചാലോ?

വസന്തസേന—നീ ചെല്ലു്. കോപിക്കില്ല.

ചേടി—(വാങ്ങിയിട്ടു്) കല്പനപോലെ (എന്നു് പോയി തിരിച്ചുവന്നിട്ടു്) ആര്യേ! ആര്യധൂത ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞയച്ചി

രിക്കുന്നു. "ഇതു് ആൎയ്യപുത്രനു് ഭവതിയിലുള്ള പ്രസാദത്തിന്റെ ലക്ഷ്യമാണു്. ഞാൻ ഇതു സ്വീകരിക്കുന്നതു ഭംഗിയല്ല. ആൎയ്യപുത്രൻതന്നെയാണു് എന്റെ അമൂല്യമായ ആഭരണമെന്നു് ഭവതി ധരിക്കണം" എന്നു്.

(അനന്തരം കുട്ടിയെ എടുത്തുംകൊണ്ടു് രദനിക പ്രവേശിക്കുന്നു).

രദനിക—വത്സ! വരൂ. ശകടമുരുട്ടിക്കളിക്കുക.

കുട്ടി—(വ്യസനത്തോടുകൂടി) രദനികേ! എനിക്കു് ഈ മൃത്തുകൊണ്ടുള്ള ശകടികയെന്തിനു്? ആ സ്വൎണ്ണംകൊണ്ടുള്ള ശകടം താ.

രദനിക—(നിൎവ്വേദത്തോടുകൂടി നിശ്വസിച്ചിട്ടു്) നമുക്കിപ്പോൾ എവിടന്നാ ഉണ്ണീ! സ്വൎണ്ണം? അച്ഛന്നു് ഇനിയും സമ്പത്തുണ്ടാകുമ്പോൾ ഉണ്ണിക്കു് സ്വൎണ്ണശകടംകൊണ്ടു കളിക്കാം. (ആത്മഗതം) ഇരിക്കട്ടെ; ഇവനെ ഇപ്പോൾ വിനോദിപ്പിക്കാം. ആൎയ്യ വസന്തസേനയുടെ സമീപത്തേക്കു ചെല്ലട്ടെ. (അടുത്തു ചെന്നിട്ടു്) ആൎയ്യേ! ഞാൻ നമസ്കരിക്കുന്നു.

വസന്തസേന—രദനികേ! നിനക്കു സ്വാഗതം. ഈ ഉണ്ണി ആരുടെയാണു്? അലങ്കാരങ്ങൾ അണിഞ്ഞിട്ടില്ലെങ്കിലും ഈ ചന്ദ്രാനനൻ എന്റെ ഹൃദയത്തെ ആനന്ദിപ്പിക്കുന്നു.

രദനിക—ഇവൻ ആൎയ്യ ചാരുദത്തന്റെ സുതൻ രോഹസേനനാണു്.

വസന്തസേന—(കൈകൾ നീട്ടിയിട്ടു്) വരൂ മകനേ! എന്നെ ആലിംഗനം ചെയ്യൂ. (എന്നു് മടിയിൽ ഇരുത്തിയിട്ടു്) ഇവന്റെ രൂപം അച്ഛന്റെ പ്രതിച്ഛായതന്നെ.

രദനിക—രൂപം മാത്രമല്ല, ശീലവും അതുതന്നെയാണു്. ഇവനെക്കൊണ്ടാണു് ആൎയ്യ ചാരുദത്തൻ ആത്മാവിനെ വിനോദിപ്പിച്ചുവരുന്നതു്.

വസന്തസേന—ആകട്ടെ, എന്തിനാ ഉണ്ണി കരയുന്നതു്?

രദനിക— ഇവൻ അയൽവാസിയായ ഗൃഹപതിയുടെ പുത്രൻെറ സ്വൎണ്ണശകടംകൊണ്ടു് കളിച്ചുകൊണ്ടിരുന്നു. കുറച്ചു മുമ്പു് ആ ഉണ്ണി ശകടവുംകൊണ്ടു് പൊയ്ക്കളഞ്ഞു. പിന്നീടു് ആ ശകടം വേണമെന്നു പറഞ്ഞു് ശാഠ്യം പിടിക്കുന്ന ഇവന്നു് ഞാൻ മണ്ണുകൊണ്ടുള്ള ഈ ശകടിക ഉണ്ടാക്കിക്കൊടുത്തു. അപ്പോൾ ഇവൻ പറകയാണു്. "രദനികേ! എനിക്കു് ഈ മണ്ണുകൊണ്ടുള്ള ശകടിക എന്തിനു്? ആ സ്വൎണ്ണംകൊണ്ടുള്ള ശകടം തന്നെ താ" എന്നു്.

വസന്തസേന— അയ്യോ കഷ്ടം! അയ്യോ കഷ്ടം! ഈ പൈതൽപോലും അന്യൻെറ സമ്പത്തു കണ്ടു് സന്തപിക്കുന്നല്ലോ. ഭഗവൻ കൃതാന്ത! ഭവാൻ താമരയിലയിലെ ജലകണങ്ങൾക്കു സദൃശമായ പുരുഷഭാഗധേയങ്ങൾകൊണ്ടു് ക്രീഡിക്കയാണു്. (എന്നു് കണ്ണീർ പൊഴിച്ചുകൊണ്ടു്) ഉണ്ണീ! കരയേണ്ടാ സ്വൎണ്ണശകടംകൊണ്ടു് ഉണ്ണിക്കു കളിക്കാം.

കുട്ടി—രദനികേ! ഇതു് ആരാണു്?

വസന്തസേന—ഉണ്ണിയുടെ പിതാവിൻെറ ഗുണത്താൽ നിൎജ്ജിതയായ ദാസി.

രദനിക — വത്സ! ഈ ആൎയ്യ നിൻെറ അമ്മതന്നെയാണു്.

കുട്ടി—രദനികേ! നീ നുണ പറകയാണല്ലേ? ആൎയ്യ എൻെറ അമ്മയാണെങ്കിൽ ആഭരണം കാണുന്നതെന്താണു്?

വസന്തസേന—ഓമനേ! നീ അതികോമളമായ മുഖംകൊണ്ടു് ഇത്ര ദയനീയമായി സംസാരിക്കുന്നല്ലോ. (ആഭരണങ്ങളെല്ലാമഴിച്ചെടുക്കുന്നതായി നടിച്ചു് കരഞ്ഞുംകൊണ്ടു്) ഈയുള്ളവൾ ഇപ്പോൾ ഉണ്ണിയുടെ അമ്മയായിത്തീൎന്നു. അതിനാൽ ഈ ആഭരണങ്ങൾ എടുത്തു കൊള്ളുക. സുവൎണ്ണശകടം ഉണ്ടാക്കിച്ചുകൊള്ളൂ.

കുട്ടി—ഞാൻ വാങ്ങില്ല. നോക്കൂ. നിങ്ങൾ കരയുന്നു.

വസന്തസേന—(കണ്ണീർ തുടച്ചിട്ടു്) ഉണ്ണീ! ഞാൻ കരയു

കയില്ല. ഉണ്ണി പോയ്! കളിച്ചുകൊള്ളൂ. (ആഭരണങ്ങൾ മൺവണ്ടിയിൽ നിറച്ചിട്ട്) വത്സ! സുവർണ്ണശകടം പണിയിച്ചുകൊള്ളുക. (എന്നു് കുട്ടിയെ എടുത്തുംകൊണ്ടു് രദനിക പോയി)

(വണ്ടിയിലിരുന്നുംകൊണ്ടു ചേടൻ പ്രവേശിച്ചിട്ട്)

ചേടൻ— രദനികേ! രദനികേ! "പടിവാതുക്കൽ തുറന്നു വെച്ച വണ്ടി തയാറായി നില്ക്കുന്നു" എന്നു് ആൎയ്യ വസന്തസേനയെ അറിയിക്ക്?

(പ്രവേശിച്ചിട്ട്)

രദനിക— ആൎയ്യേ! "പടിവാതുക്കൽ വണ്ടി തയാറായി നില്ക്കുന്നു" എന്നു് ഇതാ വൎദ്ധമാനകൻ വന്നു് അറിയിക്കുന്നു.

വസന്തസേന— ചേടീ! ഞാൻ ഇതാ അലങ്കാരങ്ങൾ ധരിച്ച് വന്നേക്കാം. തെല്ലിട താമസിക്കട്ടെ.

രദനിക—(തിരിച്ചു ചെന്നിട്ട്) വൎദ്ധമാനകാ! ആൎയ്യ അലങ്കാരങ്ങൾ ധരിച്ച് ഇപ്പോൾ വരും. കുറച്ചിട താമസിക്ക്.

ചേടൻ— അയ്യടാ! ഞാൻ വണ്ടിയുടെ മറത്തുണി എടുക്കാൻ മറന്നേ പോയി. അതുകൊണ്ടു് ഇപ്പോൾ പോയി എടുത്തുകൊണ്ടുവന്നുകളയാം. ഈ കാളകളാണെങ്കിൽ മൂക്കുകയറിൽ അടങ്ങാത്തവയാണല്ലൊ. വണ്ടിയേയും കൂടെത്തന്നെ കൊണ്ടുപോയി എടുത്തുകൊണ്ടുവരാം. (എന്നു് ചേടൻ പോയി)

വസന്തസേന—ചേടീ! എന്റെ അലങ്കാരങ്ങൾ എടുത്തുകൊണ്ടു വരൂ. ഞാൻ അണിയട്ടെ. (എന്നു് അലങ്കരിച്ചുംകൊണ്ടു് ഇരിക്കുന്നു).

(പ്രവേശിച്ചിട്ട്)

സ്ഥാവരകചേടൻ— രാജസ്യാലൻ സംസ്ഥാനകൻ എന്നോടു് ഇങ്ങിനെ കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. "സ്ഥാവരകാ! നീ വണ്ടി പൂട്ടി പുഷ്പകരണ്ഡകജീൎണ്ണോദ്യാനത്തിലേക്കു വേഗം വാ" എ

ന്ന്. ഇരിക്കട്ടെ, അങ്ങോട്ടുതന്നെ പൊയ്ക്കളയാം. കാള എ
ന്ത്. ഭ്ാ, ഭ്ാ. (ചുററിനടന്നു നോക്കിയിട്ട്) അല്ല; നാടൻ വ
ണ്ടികളെക്കൊണ്ടു വഴി അടിഞ്ഞിരിക്കുന്നല്ലോ. ഇനി എന്താ
നിവൃത്തി? (ഗർവ്വത്തോടു കൂടി) എടാ, എടാ! വണ്ടി വില
ക്കിൻ, വിലക്കിൻ! (കേൾക്കുന്നതായി നടിച്ചിട്ട്) എന്തു പറ
യുന്നു? ഇതു് ആരുടെ വണ്ടിയാണെന്നോ? ഇതു് രാജസ്യാലൻ
സംസ്ഥാനകൻെറ വണ്ടിയാണ്. അതുകൊണ്ടു് വേഗം വി
ലക്കിൻ, വിലക്കിൻ! (നോക്കിയിട്ട്) അല്ലാ, ഇതാ ഒരുത്തൻ,
ചൂതിൽ തോററ് ഒളിച്ചോട്ടുന്നവൻ, സഭികനെയെന്നപോ
ലെ എന്നെ നോക്കിയുംകൊണ്ടു് മൂടിപ്പുതച്ച് ഓടിപ്പോകുന്നു.
ഇവൻ ആരായിരിക്കും? അല്ലെങ്കിൽ എനിക്ക് ഇതറിഞ്ഞിട്ടെ
ന്തുവേണം? വേഗം പൊയ്ക്കളയാം. എടാ, എടാ, വണ്ടിക്കാ
രേ! വിലക്കിൻ വിലക്കിൻ! നീ എന്തു പറയുന്നു? "കുറച്ചു നി
ല്ക്കണം. ചക്രമൊന്നു തള്ളിത്തരൂ!" എന്നോ? എടാ, എടാ,
രാജസ്യാലൻ സംസ്ഥാനകൻെറ വണ്ടിക്കാരൻ ഈ ഞാനാ
ണോ ചക്രം തള്ളിത്തരാൻ? അല്ലെങ്കിൽ, ഈ പാവം തനി
യേ ഉള്ളല്ലോ. അതുകൊണ്ടു് തള്ളിക്കൊടുത്തേക്കാം. വ
ണ്ടി ആര്യ ചാരുദത്തൻെറ വൃക്ഷവാടികയുടെ പടിവാതുക്കൽ
നിറുത്ത ട്ടെ. (എന്നു് വണ്ടി നിറുത്തിയിട്ട്) ഞാൻ ഇതാ വ
രുന്നു. (എന്നു പോയി)

ചേടി—ആര്യേ! വണ്ടിച്ചക്രത്തിൻെറ ശബ്ദം കേൾക്കും
പോലെ തോന്നുന്നു. അതുകൊണ്ടു് വണ്ടി വന്നിരിക്കും.

വസന്തസേന— ചേടീ! നടക്ക്. എൻെറ ഹൃദയം വല്ലാ
തെ ബദ്ധപ്പെടുന്നു. പടിവാതുക്കലേക്കു വഴി കാണിക്ക്.

ചേടി— ആര്യേ, ഇതിലേ ഇതിലേ

വസന്തസേന — (ചുററി നടന്നിട്ട്) ചേടീ! നീ വിശ്ര
മിക്ക്.

ചേടി— ആര്യയുടെ കല്പനപോലെ (എന്നുപോയി)

വസന്തസേന—(വലത്തു കണ്ണിളകുന്നതായി നടിച്ച് വ

ണ്ടിയിൽ കയറിയിട്ട്) എന്റെ വലത്തുകണ്ണിളകുന്നതെന്താണ്? അഥവാ, ചാരുദത്തന്റെ ദർശനംതന്നെ ഈ ദുർന്നിമിത്തത്തെ പരിഹരിക്കും.

(പ്രവേശിച്ചിട്ട്)

സ്ഥാവരകചേടൻ—ഞാൻ വണ്ടികളെയെല്ലാം വിലക്കി. അതുകൊണ്ടു് ഇനിപ്പോവുകതന്നെ. (എന്നു് വണ്ടിയിൽ കയറുന്നതായി നടിച്ച്, വണ്ടി ഓട്ടിയിട്ട്) വണ്ടിയിൽ ഭാരമുള്ളതുപോലിരിക്കുന്നല്ലോ. പക്ഷേ ചക്രം തള്ളിക്കൊടുത്തു് ക്ഷീണിച്ചിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു് എനിക്ക് ഇങ്ങിനെ തോന്നുന്നതായിരിക്കാം. ആകട്ടെ. പോകാം. കാള എന്നു്. ഉ് ഉ്.

(അണിയറയിൽ)

എടോ എടോ, പടിക്കൽപ്പാറാവുകാരേ? നിങ്ങളും അവരവരുടെ താവളങ്ങളിൽ ജാഗ്രതയായിരിപ്പിൻ. ഇതാ ഇപ്പോൾ ഗോപാലദാരകൻ തടവുമുറി തകർത്തു് കാവൽക്കാരെക്കൊന്നു് ചങ്ങലയും പൊട്ടിച്ച് ചാടി ഓടുന്നു. പിടിപ്പിൻ, പിടിപ്പിൻ!

(ഒരു കാലിൽ ചങ്ങലയോടുകൂടി മൂടിപ്പുതച്ചുംകൊണ്ടു് സംഭ്രമത്തോടെ ആര്യകൻ പ്രവേശിച്ച് ചുററിനടക്കുന്നു.)

ചേടൻ—(ആത്മഗതം) നഗരമെങ്ങും വലിയ കുഴപ്പമായിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ വേഗം പൊയ്ക്കളയാം. (എന്നു് പോയി)

ആര്യകൻ.

എന്നെക്കൊല്ലണമെന്നുറച്ചു ചതിയൻ രാജാവു ബന്ധിക്കകൊ-
ണ്ടെന്നുള്ളത്തിൽ മുഴുത്ത ഖേദമഖിലം ദൂരെ ത്യജിച്ചീടിനേൻ
ഇന്നിപ്പോളൊരു കാലിലുള്ള നിഗഡത്തോടൊത്തുകെട്ടററുടൻ
പോന്നീടുന്നഗജേന്ദ്രനെന്നവിധമിട്ടിക്കിൽ ച്ചരിക്കുന്നുഞാൻ.

അഹോ! സിദ്ധവാക്യം കേട്ടുണ്ടായ ഭയത്താൽ രാജാവായ പാലകൻ എന്നെ ഇടയത്തെരുവിൽനിന്നു പിടിച്ചുകൊണ്ടുവന്നു് കൊലക്കളമായ കാരാഗൃഹത്തിനകത്തു് ചങ്ങലകൊണ്ടു്

ബന്ധിച്ചു. അവിടെനിന്ന് പ്രിയമിത്രമായ ശർവ്വിലകന്റെ പ്രസാദത്താൽ ഇപ്പോൾ പിഴച്ചുപോന്നിരിക്കുന്നു. (കണ്ണീർ തുടച്ചിട്ട്)

എന്തയ്യോ കററമിങ്ങുള്ളതു മമ പെരികെ-
ബ്ഭാഗ്യമുണ്ടെങ്കിലെന്നെ-
ബ്ബന്ധിപ്പാനെന്തു ബന്ധം വനകരിവരനെ-
പ്പോലെയബ്ഭൂപാധമൻ
എന്തായാലും വരാനുള്ളതു വരും, മെവരും
ഭൂപനെ കൈവെണങ്ങും
ചിന്തിച്ചാൽ മോശമീ ഞാൻ നൃപനൊടു കലഹ-
ത്തിന്നു പോകുന്നതാണോ? ൨

അതിനാൽ, ഭാഗ്യഹീനനായ ഈ ഞാൻ എങ്ങോട്ടാണ് പോകേണ്ടതു്? (നോക്കിയിട്ട്) ഇതാ ഏതൊ ഒരു ഗുണവാന്റെ ഗൃഹത്തിലെ പടിവാതിൽ തുറന്നു കിടക്കുന്നു,

ഇക്കണ്ട മന്ദിരമിടിഞ്ഞു പൊളിഞ്ഞു പാഴാ,-
യുക്കററതാം വലിയ വാതിൽ തുറന്നിരിപ്പൂ
ചൊൽക്കൊണ്ട മാന്യനിതിനുള്ളുടമസ്ഥനിപ്പോൾ
ദുഃഖിക്കയാണു നിതരാം മമതുല്യഭാഗ്യൻ. ൩

അതിനാൽ ഇതിനകത്തു ചെന്നു നില്ക്കാം.

(അണിയറയിൽ)

കാള എന്തു് ഗ്ാ ഗ്ാ.

ആര്യകൻ—(കേട്ടിട്ട്) അല്ല; ഇതാ ഒരു വണ്ടി ഇങ്ങോട്ടുതന്നെ വരുന്നുവോ?

ശീലം കൊണ്ടെതുമൊക്കാത്തൊരു പുരുഷർ കരേ-
റാത്തതാവാമിതല്ലെ-
ന്നാലെതോ മാനിനിക്കേറിട്ടുവതിനിവിടെ-
ക്കൊണ്ടുവന്നുള്ളതാവാം

കാലക്കേടാൽ പുറപ്പെട്ടൊരു ധനിയിവിടം
　　　　വിട്ടുപോകുന്നതാവാ-
മാളാരും കേറിടാത്ത പ്രവഹണമിഹമ-
　　　　ന്ദിരാഗ്ര്യമെത്തിച്ചതാവാം. ൪

(അനന്തരം വണ്ടിയൊന്നിച്ചുപ്രവേശിച്ചിട്ട്)

വൎദ്ധമാനകച്ചേടൻ—ആവൂ! ഞാൻ മൂടുപടം എടുത്തു കൊണ്ടുവന്നു. രദനികേ! "വണ്ടി പടിക്കൽ തയാറായി നില്ക്കുന്നുണ്ട്. അതിൽ കയറി ആൎയ്യയ്ക്കു് പുഷ്പകരണ്ഡകജീൎണ്ണോദ്യാനത്തിലേക്കുചെല്ലാം" എന്ന് ആൎയ്യവസന്തസേനയോടു പറയൂ.

ആൎയ്യകൻ—(കേട്ടിട്ട്) ഇതു് ഗണികയുടെ വണ്ടിയാണോ? പട്ടണത്തിൻെറ പുറത്തേക്കുള്ളതുമാണ്. ആകട്ടെ, കയറി ഇരിക്കുകതന്നെ. (എന്ന് അടുത്തുചെല്ലുന്നു)

ചേടൻ—(കേൾക്കുന്നതായിനടിച്ച്) നൂപുരശബ്ദം കേൾക്കുന്നുണ്ടല്ലൊ. അതുകൊണ്ടു് ആൎയ്യ വന്നിരിക്കണം. ആൎയ്യേ! ഈ കാളകൾ മൂക്കുകയറിൽ അടങ്ങാത്തവയാണ്. അതിനാൽ, ആൎയ്യ പിൻവശത്തുക്കൂടിത്തന്നേ കയറിക്കൊള്ളൂ. (ആൎയ്യകൻ അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു)

ചേടൻ—നടക്കുമ്പോഴത്തെ നൂപുരനാദം അവസാനിച്ചു. വണ്ടിക്കു ഭാരവും കൂടിയിട്ടുണ്ടു്. അതുകൊണ്ടു് ആൎയ്യ കയറിയിരുന്നിരിക്കുമെന്നു തോന്നുന്നു. വണ്ടി തെളിക്കുകതന്നെ. കാള എന്തു് ഭ്ാ, ദ്ാ. (എന്നു് ചുററിനടക്കുന്നു)

(പ്രവേശിച്ചിട്ട്)

വീരകൻ—എടോ, എടോ, ജയ, ജയമാന, ചന്ദനക, മംഗലപുഷ്പഭദ്രാദികളേ!

അടങ്ങി വാണിടുന്നതെന്തു ഹന്ത നിങ്ങ,ളിങ്ങുനാം
പിടിച്ചു ബന്ധനസ്ഥനാക്കിവെച്ച ഗോപബാലകൻ
പൊടിച്ചു ബന്ധനത്തെയും നൃപൻെറമാനസത്തെയും
പൊട്ടുന്നനെപ്പുറത്തുമോട്ടമത്ര ചാടിയോടിനാൻ ൫

എടോ. താൻ തെരുവിലേക്കുള്ള വഴിയിൽ ചെന്നുനില്ക്കു. നീ പടിഞ്ഞാറെ വഴിയിലേക്കു പോ. താൻ തെക്ക്. താൻ വടക്കു. ഞാൻ ചന്ദനകനൊന്നിച്ച് ഈ കോട്ടമതിലിൽ കേറി നോക്കിനില്ക്കാം. വരു. ചന്ദനക! ഇങ്ങോട്ടുവരു. (സംഭ്രമത്തോടുകൂടി പ്രവേശിച്ചിട്ട്)

ചന്ദനകൻ—എടോ, എടോ, വീരകവിശല്യഭീമാംഗദ ദണ്ഡകാലദണ്ഡശൂരാദികളെ!

വരുവിൻ സമ്പ്രതിസംഭ്രമ-
മരുതൊരുവൎക്കും ക്ഷണത്തിലെല്ലാരും
ധരണീന്ദ്രലക്ഷ്മി ഗോത്രാ-
ന്തരമാൎന്നീടാത്ത മട്ടു യതിപ്പിൻ. ൬

എന്നു മാത്രമല്ലാ,

ഉദ്യാനമങ്ങാടി സഭാപ്രദേശം
പന്ഥാവു ഘോഷം മുതലായദിക്കും
എങ്ങെങ്കിലും ശങ്ക ജനിച്ചുവെന്നാ-
ലങ്ങെങ്ങുമന്വേഷണമാശു ചെയ്വിൻ. ൭

എടോ വീരക! ഭ്രാന്തുകാട്ടായ്ക നീയുമി-
പ്പെട്ടം ഭീതി കൈവിട്ടു കാൎയ്യം കഥിക്കു
പിടിച്ചങ്ങു ബന്ധിച്ച ഗോപാലനെ പ്പോയ്
വിടീക്കുന്നവൻ ശൂരനാരാണിദാനീം. ൮

ആരുടെയെട്ടിൽദ്ദിനകര-
നാരുടെ നാലാമെടത്തു ശശി നില്പൂ
ആറാമെടത്തു ഭാൎഗ്ഗവ-
നാരുടെയഞ്ചാമെടത്തു ഭൂപുത്രൻ. ൯

ജീവൻ ജന്മത്തിങ്കലല്ലെങ്കിലാറാം-
ഭാവത്തിങ്കൽസ്സൌരനാക്കൊമ്പതിങ്കൽ
ഏവൻ ഗോപക്കുട്ടിയെക്കാക്കുമിഞ്ഞാ-
നേവം ജീവിക്കുമ്പൊളുമ്പോ കഥിക്കു. ൧൦

വീരകൻ—ഭടാ, ചന്ദനക!

സത്യം ഞാൻ പറയാം തവ
ഹൃത്താണിഹ സാക്ഷിയിന്നു കാലത്തു്
ആരോ ചെന്നാര്യകനെ-
സ്സൈ്വരം തടവാശു നീക്കിമോചിച്ചു. ൧൧

ചേടൻ—നട, കാളേനട!

ചന്ദനകൻ—(നോക്കീട്ടു്) എടോ, എടോ, നോക്കു നോക്കൂ.

തീരെ മറച്ചോരു ശകടം
നേരേ പോകുന്നു പാതയിൽ ക്കൂടെ
ആരുടെയാണെവിടേയ്ക്കിതു്
നേരം പോകുന്നുവെന്നു ചോദിക്കൂ. ൧൨

വീരകൻ—(നോക്കീട്ടു്) എടോ, വണ്ടിക്കാരൻ! വണ്ടിയവിടെ നിറുത്തു്. ഇൗ വണ്ടി ആരുടേ? വണ്ടിയിലാരു്? എങ്ങോട്ടുപോകുന്നു?

ചേടൻ—ഇൗ വണ്ടി ആര്യചാരുദത്തൻേറതാണു്. ആര്യവസന്തസേനയാണു് ഇതിൽ. ആര്യചാരുദത്തനെവിനോദിപ്പിക്കുവാൻ പുഷ്പകരണ്ഡകജീർണ്ണോദ്യാനത്തിലേക്കു് പോകയാണു്.

വീരകൻ—(ചന്ദനകൻെറ അടുത്തുചെന്നിട്ടു്) "ആര്യചാരുദത്തൻെറയാണു് വണ്ടി. വസന്തസേനയാണു് കയറിയിരിക്കുന്നതു്. പുഷ്പകരണ്ഡകജീർണ്ണോദ്യാനത്തിലേക്കു് പോകയാണു്." എന്നു് ഇൗ വണ്ടിക്കാരൻ പറയുന്നു.

ചന്ദനകൻ—എന്നാൽ പൊയ്ക്കൊള്ളട്ടെ.

വീരകൻ—പരിശോധിക്കാതേയോ?

ചന്ദനകൻ—അതെ

വീരകൻ—ആരെക്കുറിച്ചുള്ള വിശ്വാസത്താൽ?

ചന്ദനകൻ—ആര്യചാരുദത്തനെ.

വീരകൻ—ആരാണു് ചാരുദത്തൻ? ഏതാ വസന്തസേന? എങ്ങിനെ പരിശോധിക്കാതെ വിടും?

ചന്ദനകൻ—എടോ, താൻ ആൎയ്യചാരുദത്തനെ അറികയില്ലേ? വസന്തസേനയെക്കൂടിയും; താൻ, ആൎയ്യചാരുദത്തനേയും വസന്തസേനയേയും അറികയില്ലെങ്കിൽ ചന്ദ്രിക തൂകി ഉദിച്ചുയരുന്ന ചന്ദ്രനേയും അറികയില്ല.

സദ്വൃത്തചന്ദ്രൻ ഗുണപത്മമായോ-
നാൎത്താൎത്തി ചിക്കുന്ന വിലക്കിടുന്നോൻ
അദ്ദേഹമംഭോനിധിസാരമാകും
സദ്രത്ന,മാരുണ്ടറിയാതെപാരിൽ? ൧൩

ധൎമ്മനിധി ചാരുദത്തൻ
നിൎമ്മലയാകും വസന്തസേനയിവർ
നലമെഴുമീ നഗരത്തിനു
തിലകങ്ങളും നിനയ്ക്കു പൂജ്യന്മാർ. ൧൪

വീരകൻ—അല്ലേ, ചന്ദനകാ!

അറിയും വസന്തസേനയെ-
യറിവുണ്ടച്ചാരുദത്തനേയും മേ
നരപതികാൎയ്യം വന്നാ-
ലറിയുന്നവനല്ല താതനേയും ഞാൻ. ൧൫

ആൎയ്യകൻ—(ആത്മഗതം) ഇവയാളെന്റെ പൂൎവ്വവൈരിയാണു്. മറേറയാൾ എന്റെ പൂൎവ്വബന്ധുവുമാണു്. എന്തെന്നാൽ;

ഒരുതൊഴിലുടയവരാമിവ-
രിരുപേരൊരുപോലെയല്ല ശീലത്താൽ
പരിണയമതിലും ചിതയിലു-
മെരിയും രണ്ടഗ്നികൾക്ക സമം. ൧൬

ചന്ദനകൻ—അങ്ങ രാജാവിന്റെ വിശ്വസ്തസേനാനായകനല്ലേ? എന്താണിത്ര മടി? ഞാനിതാ കാളകളെ പിടിച്ചു നിറുത്തിയിട്ടുണ്ടു്. വന്നു് വണ്ടി പരിശോധിക്കൂ.

വീരകൻ—അങ്ങയും രാജാവിന്റെ വിശ്വസ്തസേനാപതിതന്നെയാണു്. അതുകൊണ്ടു് അങ്ങതന്നെ പരിശോധിക്കൂ.

ചന്ദനകൻ—ഞാൻ നോക്കിയാൽ അങ്ങയ്ക്കു ബോദ്ധ്യമാകമൊ?

വീരകൻ—അങ്ങ നോക്കിയാൽ പാലകരാജാവു് നോക്കിയ കൂട്ടത്തിൽ തന്നെയാണു്.

ചന്ദനകൻ—എടാ, വണ്ടിയുടെ മുൻഭാഗം ഉയൎത്തു്. (ചേടൻ അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു.)

ആൎയ്യകൻ—(ആത്മഗതം) എന്നെ പൊല്ലീസ്സുകാർ പരിശോധിക്കുന്നുവല്ലൊ. മന്ദഭാഗ്യനായ ഞാൻ നിരായുധനായുമിരിക്കുന്നു. അഥവാ,

കരമായുധമാക്കും ഞാൻ
കരബലമേറുന്ന ഭീമനെന്നവിധം
അരിയൊടെതിൎത്തു മരിപ്പതു
വര,മിഹ തടവിൽക്കിടന്നു മൂതി നിന്ദ്യം. ൧൭

അല്ലെങ്കിൽ, ഇതു് സാഹസം പ്രവൎത്തിപ്പാനുള്ള കാലമല്ല. (ചന്ദനകൻ വണ്ടിയിൽ കയറി നോക്കുന്നു)

ആൎയ്യകൻ—ഞാൻ ശരണം പ്രാപിക്കുന്നു.

ചന്ദനകൻ—ശരണാഗതനു് അഭയം.

ആൎയ്യകൻ—

ശരണാഗതനെത്തുണച്ചിടാത്ത-
പ്പുരുഷൻതൻ ജയലക്ഷ്മി വിട്ടുപോകും
പിരിയും നിജമിത്രബന്ധുവൎഗ്ഗം
പരിഹാസത്തിനുമാത്രപാത്രമാകും. ൧൮

ചന്ദനകൻ—ഗോപാലബാലകൻ ആൎയ്യകൻ, പരുന്തിനെപ്പേടിച്ചുചെന്നു് വ്യാധന്റെ കൈയിൽ കുടുങ്ങുന്ന ചെറുപക്ഷിയെപ്പോലെ അകപ്പെട്ടുപോയല്ലോ. (ആലോചിച്ചിട്ടു്) ഇദ്ദേഹമാണെങ്കിൽ നിരപരാധി, കയറിയിരിക്കുന്നതോ ആൎയ്യചാരുദത്തന്റെ വണ്ടിയിൽ. വിശേഷിച്ചു്, എനിക്കു് അത്യന്തോപകാരം ചെയ്തിട്ടുള്ള ശൎവ്വിലകന്റെ മിത്രം; മറുപുറത്താകട്ടെ രാജകല്പന. അതുകൊണ്ടു് ഞാനിവിടെ എന്തൊന്നാണു് ചെ

യ്യേണ്ടതു്? അഥവാ വരുന്നതെല്ലാം വന്നുകൊള്ളട്ടെ. ധൈര്യം തന്നെ ഞാൻ അഭയം കൊടുത്തു കഴിഞ്ഞതല്ലേ.

പരോപകാരേച്ഛു വളന്റു, ഭീതനെ-
സ്സുരക്ഷ ചെയ്യുന്നതുകൊണ്ടെനിക്കിനി
വരും വിപത്തൊക്കെ വരട്ടെ, മന്നിതിൽ-
പ്പെരുത്തിടും നല്ല യശസ്സു നിർണ്ണയം. ൧൯

(ശങ്കയോടുകൂടി ഇറങ്ങീട്ടു്) കണ്ടു ആര്യനെ. (എന്നു പകുതി പറഞ്ഞുനിറുത്തീട്ടു്) അല്ല; ആര്യവസന്തസേനയെ. അവർ ഇങ്ങിനെ പറയുന്നു. "ആര്യചാരുദത്തനെ അഭിസരിക്കാൻ ചെല്ലുന്ന എന്നെ രാജമാർഗ്ഗത്തിൽ വെച്ചു് ഇങ്ങിനെ ശല്യം ചെയ്യുന്നതു് ന്യായത്തിന്നു യോജിച്ചതോ മര്യാദയ്ക്കു പററിയതോ അല്ല."

വീരകൻ— ചന്ദനക! എനിക്കതിൽ കുറച്ചു സംശയം തോന്നുന്നു.

ചന്ദനകൻ—എന്താണു് സംശയം?

വീരകൻ—

കണ്ടീടുന്നു നിതാന്തമുള്ളിൽ നിനക്കുസമ്പ്രതിസംഭ്രമം
കണ്ഠിതധ്വനിയായി നീ പരമത്രമാത്രവുമല്ലെടോ
കണ്ടിതാര്യനെയെന്നിവണ്ണമുരച്ചു മുമ്പിലനന്തരം
കണ്ടിതാര്യവസന്തസേനയെയെന്നു മാറിവദിച്ചു നീ. ൨൦

അതുകൊണ്ടാണു് എനിക്കു സംശയം.

ചന്ദനകൻ—അങ്ങയ്ക്കെന്തിനാണു് ഇതിൽ സംശയം? ഞങ്ങൾ, തെക്കർ ഭാഷാശുദ്ധിയില്ലാത്തവരല്ലേ? ഖഷ, ഖത്തി, കഡ, കഡട്ടോവില, കർണ്ണാഡ, കർണ്ണ, പ്രാവരണ, ദ്രാവിഡ ചോള, ചീന, ബർബ്ബര, ഖേര, ഖാനമുഖ, മധുഘാതാദികളായ മ്ലേച്ഛജാതികളുടെ പലതരം ഭാഷകളിൽ പ്രവീണന്മാരായ ഞങ്ങൾ ഇഷ്ടംപോലെ പലമട്ടിലും സംസാരിക്കും. അപ്പോൾ ദൃഷ്ടൻ ദൃഷ്ടയും ആര്യൻ ആര്യയും ആയിപ്പോയെന്നുവരാം.

വീരകൻ—ഞാൻ കൂടിയും നോക്കിക്കളയാം. ഇതു രാജകല്പനയല്ലേ? ഞാൻ രാജാവിന്റെ വലിയ വിശ്വസ്തനാണു്.

ചന്ദനകൻ—ഞാനെന്താ അവിശ്വസ്തനാണെന്നോ?

വീരകൻ—എന്തായാലും രാജാജ്ഞയല്ലേ?

ചന്ദനകൻ—(ആത്മഗതം) ആര്യഗോപാലദാരകൻ ആര്യചാരുദത്തന്റെ വണ്ടിയിൽ കയറിപ്പോകുന്നുവെന്ന് പറഞ്ഞാൽ ആര്യചാരുദത്തനെ രാജാവ് ശിക്ഷിക്കും. അതിനാൽ ഇനി എന്താണ് ഉപായം? (ആലോചിച്ചിട്ട്) ഇപ്പോൾ ശുഷ്കകലഹമൊന്നുണ്ടാക്കുകതന്നെ. (പ്രകാശം) എടാ വീരക! ഈ ചന്ദനകൻ പരിശോധിച്ചതിനെ പിന്നീട് നീ പരിശോധിക്കുകയോ? നീ ആരാ?

വീരകൻ—എടാ നീ ആരാണ്?

ചന്ദനകൻ—എടാ! പൂജ്യനും മാന്യനുമെല്ലാമാണെന്നുവെച്ച് നീ നിന്റെ ജാതി മറന്നുപോയോ?

വീരകൻ—(ക്രോധത്തോടുകൂടി) എന്തെടാ എന്റെ ജാതിക്കു തെറ്റ്?

ചന്ദനകൻ—അതു പറയാനാരാണ്?

വീരകൻ—നീ തന്നെ പറ.

ചന്ദനകൻ—ഞാനെന്തിനു പറയുന്നു.

അറിയും നിൻ ജാതിയെഞാൻ
പറയുന്നില്ലത്ര ശീലഗുണമോർത്ത്
കരളിലിരിക്കുമ, തെന്തിനു
വെറുതേ പൊട്ടിപ്പതുക്കപിത്ഥത്തെ. ൨൧

വീരകൻ—നീ പറഞ്ഞോ· പറഞ്ഞോ. മടിക്കണ്ടാ.

(ചന്ദനകൻ മുടി നനയ്ക്കുന്നതായി സംജ്ഞ കാണിക്കുന്നു)

വീരകൻ—നീയിക്കാണിക്കുന്നതെന്താടാ?

ചന്ദനകൻ—

കത്തിയും കല്ലുമേന്തിക്കൊ-
ണ്ടെത്തി മർത്ത്യക്കു നിത്യവും
ക്ഷൌരം കഴിച്ച നീയിപ്പോൾ
വീരകാ! സൈന്യനാഥനായ് ൨൨

വീരകൻ—എടാ ചന്ദനകാ! നീയും ഇപ്പോൾ മാന്യനാണെന്നുവെച്ച് സ്വന്തംജാതി മറന്നിരിക്കയാണല്ലേ?

ചന്ദനകൻ—ചന്ദ്രനെപ്പോലെ വിശുദ്ധനായ ഈ ചന്ദനകന്റെ ജാതിക്കെന്താടാ കുറവ്?

വീരകൻ—അതു പറയാനാരാണ്?

ചന്ദനകൻ—പറയ് പറയ്.

(വീരകൻ തോലുപൊതിഞ്ഞ ചെണ്ടയുടെ സംജ്ഞ കാണിക്കുന്നു)

ചന്ദനകൻ—ഇതു കാണിക്കുന്നതെന്താടാ?

വീരകൻ—എടാ നല്ലവണ്ണം കേട്ടോ.

എട ദുർമ്മുഖ! നിന്റെ ജാതി കൊള്ളാം
പടഹം നിന്നുടെ താതനമ്മ ഭേരി
കരടാനുജനാണു നീ ധരിത്രീ-
വരസേനാപതിയായി വന്നതിപ്പോൾ. ൨൩

ചന്ദനകൻ—(കോപത്തോടുകൂടി) ഞാൻ ചന്ദനകൻ തോൽപ്പണിക്കാരനോ? എന്നാൽ നീ വണ്ടി പരിശോധിക്ക്. കാണട്ടെ.

വീരകൻ—എടോ വണ്ടിക്കാരൻ! വണ്ടി തിരിക്ക്, ഞാൻ പരിശോധിക്കട്ടെ.

(ചേടൻ അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു. വീരകൻ വണ്ടിയിൽ കയറുവാൻ തുടങ്ങുന്നു. ചന്ദനകൻ പെട്ടെന്ന് മുടിയിൽ പിടിച്ച് താഴെ തള്ളിയിട്ട് ചവിട്ടുന്നു)

വീരകൻ—(കോപത്തോടുകൂടി എഴുന്നേററിട്ട്) എടാ! രാജാവിന്റെ വിശ്വസ്തനായ എന്നെ രാജകല്പന നിർവ്വഹിക്കുന്നതിന്നിടയിൽ പെട്ടെന്ന് മുടിയിൽ പിടിച്ചിഴത്തിട്ട് നീ ചവിട്ടിയില്ലേ? നല്ലവണ്ണം ഓൎമ്മിച്ചിരുന്നോ. എടാ! നിന്റെ കൊഴുത്ത അംഗങ്ങളെ കോടതിയിൽവെച്ച് വെട്ടി എറിയിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിൽ ഞാൻ അന്നേ വീരകനല്ല.

ചന്ദനകൻ— എടാ! കോടതിയിലോ രാജാവിനോടോ എവിടെയോ ചെന്നു പറഞ്ഞോ. പട്ടിയെപ്പോലെ കരയ്യാതെ.

വീരകൻ—അങ്ങിനെതന്നെ (എന്നുപോയി)

ചന്ദനകൻ—(ചുററും നോക്കീട്ട്) എടാ! വണ്ടിക്കാരൻ! വണ്ടി ഓട്ടിക്കോ. നിന്നോട വഴിക്കാരെങ്കിലും ചോദിച്ചാൽ "ചന്ദനകനും വീരകനും പരിശോധിച്ചുവിട്ട വണ്ടിയാണ്" എന്നു പറഞ്ഞേക്ക്.

ചന്ദനകൻ—ആര്യേ! വസന്തസേനേ! ഇതാ ഈ അഭിജ്ഞാനം വെച്ചുകൊള്ളുക. (എന്ന് ഒരു വാൾ കൊടുക്കുന്നു)

ആര്യകൻ—(വാൾ വാങ്ങി സന്തോഷത്തോടുകൂടി ആത്മഗതം)

ആയുധമിങ്ങു ലഭിച്ചു വലത്തേ-
ക്കയ്യു തുടിപ്പതുമുണ്ടിതുനേരം
കാര്യമെനിക്കനുകൂലമശേഷം
മായമൊഴിഞ്ഞു സുരക്ഷിതനായ് ഞാൻ. ൨൪

ചന്ദനകൻ—ആര്യേ!

അറിഞ്ഞു, വിശ്വാസമുദിച്ചിതിപ്പോൾ
സ്മരിക്കണം ചന്ദനമന്പഹം മാം
നിറഞ്ഞൊരുൾസ്നേഹവശാലിവണ്ണം
പറഞ്ഞതാണില്ലിവനാശ ലേശം. ൨൫

ആര്യകൻ—

ഇന്നു ഭാഗ്യത്തിനാലെന്റെ ചങ്ങാതിയായ്
ചന്ദനൻ ചന്ദ്രശീലാഢ്യനായുള്ളവൻ
ചന്ദനാ! നിന്നെ ഞാൻ സിദ്ധവാക്കാംവിധം
വന്നുവെന്നാൽ സ്മരിച്ചീടുമെന്നോർക്ക നീ. ൨൬

ചന്ദനകൻ—

ഹരനും ഹരിയും വിധിയും
തരുമഭയം തേ ശശാങ്കനും രവിയും

ഗിരിസുത സുംഭനിസുംഭ-
ന്മാരെപ്പോലരികളെ മുടിച്ചാലും. ൨൫

(ചേടൻ വണ്ടിയുംകൊണ്ടു പോയി)

വന്ദനകൻ—(അണിയറയിലേക്കു നോക്കീട്ടു്) ഞാൻ പുറത്തേക്കിറങ്ങുമ്പോൾ പ്രിയമിത്രമായ ശർവ്വിലകൻ എന്റെ പിന്നിൽക്കൂടെ വന്നു് എങ്ങോട്ടോ പോകുന്നതു കണ്ടല്ലോ. ഇരിക്കട്ടെ. ഞാനിപ്പോൾ രാജാവിന്റെ വിശ്വസ്തനായ പ്രധാനസൈന്യാധിപൻ വീരകനോടു പിണങ്ങിക്കഴിഞ്ഞു. അതിനാൽ ഞാനും പുത്രദാരാദികളൊന്നിച്ചു് ആ ശർവ്വിലകനെത്തന്നെ പിന്തുടരാം (എന്നു പോയി).

(പ്രവഹണവിപര്യയമെന്ന ആറാമങ്കം കഴിഞ്ഞു)

ഏഴാമങ്കം

(അനന്തരം ചാരുദത്തനും വിദൂഷകനും പ്രവേശിക്കുന്നു)

വിദൂഷകൻ—തോഴരേ! നോക്കു, നോക്കൂ പുഷ്പകരണ്ഡകജീർണ്ണോദ്യാനത്തിന്റെ രമണീയത!

ചാരുദത്തൻ—സഖേ! ശരിതന്നെ. ഇവിടെ,

സുമങ്ങളായ പണ്യസാധനങ്ങളോടു കൂടിയി-
ദ്രുമങ്ങളാം വണിഗ്ജനങ്ങളേററവും വിളങ്ങവേ
ക്ഷമാവരനിയന്നിടുന്ന ഭാഗമാശു വാങ്ങുവാൻ
സമാഗമിച്ച ഭൃംഗഭൃത്യരെന്നു തോന്നിടുന്നു മേ. ൧

വിദൂഷകൻ—ഇതാ ഈ ശിലാതലം സംസ്കാരമൊന്നുമില്ലാതെതന്നെ മനോഹരമായിരിക്കുന്നു. ഭവാൻ ഇതിൽ ഇരുന്നാലും.

ചാരുദത്തൻ—(ഇരുന്നിട്ടു്) സഖേ! വർദ്ധമാനകൻ ഇനിയും വന്നില്ലല്ലോ.

വിദൂഷകൻ—ഞാൻ അവനോടു "വസന്തസേനയേയും കൂട്ടി വളരെ വേഗം വരണം" എന്നു പറഞ്ഞിരുന്നു.

ചാരുദത്തൻ—പിന്നെന്താ ഇത്ര താമസം?

ഒട്ടും വേഗം ഗമിക്കാത്തൊരു ശകടമിതിൻ-
മുമ്പിൽ മാറ്റും തടഞ്ഞോ
പെട്ടന്നക്ഷം മുറിഞ്ഞോ, വഴിയിൽ വിടപി വീ-
ണിട്ടു ചുറ്റോണ്ടി വന്നോ
പൊട്ടിപ്പോയ് രശ്മിയെന്നോ, ചെറുതുമവനഹോ
വേണ്ടപോലെത്തെളിക്കാ-
ഞ്ഞിട്ടോപോലെച്ചരിക്കം വൃഷഭയുഗമിഴ-
ഞ്ഞത്ര മന്ദം വരുന്നോ. ൫

(ആര്യ്യകനുള്ളിലുള്ള വണ്ടിയൊന്നിച്ചു പ്രവേശിച്ചിട്ട്)

ചേടൻ— കാള എന്തു് ഠ്ാ ഠ്ാ!

ആര്യ്യകൻ—(ആത്മഗതം)

പേടിച്ചേറെ വിറച്ചു രാജപുരുഷ-
ന്മാരെസ്സമീക്ഷിക്കയാ-
ലോടിപ്പോവതിനില്ല ശക്തി നിഗഡം
പാദത്തിലുണ്ടാകയാൽ
ചാടസ്സാധുവിനുള്ള തിങ്കലറിയാ-
താരൂഢനായ് വായസീ-
നീഡം തന്നിൽ വളന്നിടും പരഭൃതം
പോലെച്ചരിക്കുന്നു ഞാൻ ൬

അഹോ! ഞാൻ നഗരത്തിൽനിന്നു് വളരെ ദൂരം വന്നു കഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു് ഈ വണ്ടിയിൽനിന്നിറങ്ങി വൃക്ഷവാടികയിലെ തഴപ്പുകൾക്കിടയിൽ മറയുകയോ അതോ വണ്ടിയുടെ ഉടമസ്ഥനെ ദർശിക്കുകയോ എന്താണു് ചെയ്യേണ്ടതു്? അഥവാ വൃക്ഷവാടികയിലെ തഴപ്പുകൾക്കിടയിൽ എന്തിനു മറയുന്നു. തത്രഭവാൻ ചാരുദത്തൻ, ആശ്രിതവ

സലനാണെന്നാണല്ലോ കേട്ടിട്ടുള്ളതു്. അതിനാൽ അദ്ദേഹത്തെക്കണ്ടിട്ടു പൊയ്ക്കളയാം.

നേരിട്ടുള്ള വിപത്തൊഴിഞ്ഞു പ്രവരമീ-
യെന്നെസ്സമീക്ഷിച്ചിട്ടും
നേരത്തസ്സുജനാഗ്രഗണ്യനു പരം
സന്തോഷമുണ്ടായ്വരും
നേരോർത്തിടുകിലീയവസ്ഥയെ ഗമി-
ച്ചോരിസ്ശരീരത്തെയ-
ന്നോരൊക്കാത്ത മഹാന്റെ സൽഗുണഗണം
മൂലം ധരിക്കുന്നു ഞാൻ. ൪

ചേടൻ—ഇതാ ആ ഉദ്യാനം. വണ്ടി അടുപ്പിക്കുകതന്നെ. (അടുപ്പിച്ചിട്ടു്) ആര്യ മൈത്രേയ!

വിദൂഷകൻ—തോഴരേ! ഞാനിപ്പോൾ അങ്ങയെ ഒരു സന്തോഷവർത്തമാനം അറിയിക്കാം. വർദ്ധമാനകന്റെ ശബ്ദം കേൾക്കുന്നു. വസന്തസേന വന്നിട്ടുണ്ടാവണം.

ചാരുദത്തൻ—എനിക്കു വളരെ വളരെ സന്തോഷം.

വിദൂഷകൻ—എടാ ദാസീപുത്ര! നീ എന്താടാ ഇത്ര താമസിച്ചതു്?

ചേടൻ—ആര്യ മൈത്രേയ! കോപിക്കേണ്ടാ, വണ്ടിയുടെ മൂടുപടം ആദ്യം എടുക്കാൻ മറന്നുപോയതുകൊണ്ടു് രണ്ടാമതു് അതെടുക്കുവാൻ പോയിവരേണ്ടിവന്നതിനാലാണു് വൈകിയതു്.

ചാരുദത്തൻ—വർദ്ധമാനക! വണ്ടി തിരിച്ചുനിർത്തുക. സഖേ മൈത്രേയ! വസന്തസേനയെ വണ്ടിയിൽനിന്നു് ഇറങ്ങുവാൻ സഹായിക്കു.

വിദൂഷകൻ—എന്താ ഇവരുടെ കാലിൽ ചങ്ങലവെച്ചിട്ടുണ്ടോ? തനിയേ ഇറങ്ങിക്കൂടേ? (എഴുന്നേറ്റു് വണ്ടിയുടെ വാതിൽ തുറന്നുനോക്കിട്ടു്) അയ്യോ തോഴരേ! ഇതു വസന്തസേനയല്ല. വസന്തസേനനാണു്.

ചാരുദത്തൻ—സഖേ! പരിഹസിച്ചതു മതി. അനുരാഗം കാലവിളംബത്തെ സഹിക്കുന്നില്ല. അല്ലെങ്കിൽ ഞാൻ തന്നെ ഇറങ്ങുവാൻ സഹായിച്ചുകൊള്ളാം. (എന്ന് എഴുനീല്ക്കുന്നു).

ആര്യ്യകൻ—(കണ്ടിട്ട്) അയേ! ഇദ്ദേഹംതന്നെയാണ് വണ്ടിയുടെ ഉടമസ്ഥൻ. കേൾവിയിൽ മാത്രമല്ല കാഴ്ച്ചയിലും ഇദ്ദേഹം രമണീയനായിത്തന്നെ ഇരിക്കുന്നു. അഹോ! ഞാൻ രക്ഷപ്രാപിച്ചു.

ചാരുദത്തൻ—(വണ്ടിയിൽ കയറി നോക്കീട്ട്) അല്ല, ഇദ്ദേഹം ആരാണ്.

മന്ത്രീന്ദ്രൻതൻവിരാജൽക്കരസദൃശഭുജൻ
സിംഹപീനോന്നതാംസൻ
ചെന്താരൊക്കുന്ന ലോലായതമിഴിയുടയോൻ
മാറു പാരം പരന്നോൻ
ഹന്താത്യന്തം മഹാനിന്നര,നൊരു ചരണം
തന്നിലീവണ്ണമിപ്പോൾ
ബന്ധിപ്പാനെന്തുബന്ധം നിഗഡ,മിതു വരാ-
വുന്നതല്ലൊന്നുകൊണ്ടും. ൭

ഇവൻ ആരാണെന്നറിയുന്നില്ല.

ആര്യ്യകൻ—ശരണാഗതനായ ഞാൻ ഗോപാലവംശജനായ ആര്യ്യകനാണ്.

ചാരുദത്തൻ—അങ്ങയെയല്ലേ, രാജാവായ പാലകൻ ഇടയത്തെരുവിൽനിന്നു പിടിച്ചുകൊണ്ടുവന്ന് തടവിൽ പാർപ്പിച്ചിരുന്നതു്?

ആര്യ്യകൻ—അതെ.

ചാരുദത്തൻ—

പുരുപുണ്യംകൊണ്ടേവം
പുരുഷമണേ! കണ്ടിതദ്യ ഞാൻ നിന്നെ.

മരണം മമ വന്നാലും
ശരണാഗതനെ കൈവിടുന്നതല്ലെന്നും. ൯

(ആൎയ്യകൻ സന്തോഷം നടിക്കുന്നു)

ചാരുദത്തൻ—വൎദ്ധമാനക! ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ കാലിൽ നിന്നു് ചങ്ങല അഴിച്ചുകളയു്.

ചേടൻ—ആൎയ്യന്റെ കല്പനപോലെ. (അപ്രകാരം ചെയ്തിട്ടു്) ആൎയ്യ! ചങ്ങല അഴിച്ചുകളഞ്ഞു.

ആൎയ്യകൻ—സ്നേഹമയമായ മറെറാന്നുകൊണ്ടു് അതി ദൃഢമായി ബന്ധിക്കയും ചെയ്തു.

വിദൂഷകൻ—തോഴരേ! ചങ്ങലയെടുത്തു കാലിലിട്ടുകൊള്ളൂ. ഈയാളെ മോചിച്ചുവല്ലോ. ഇനി നമുക്കാണു് ഇതു വരാൻപോകുന്നതു്.

ചാരുദത്തൻ—ഛീ! കഷ്ടം.

ആൎയ്യകൻ—സഖേ ചാരുദത്ത! ഞാൻ അങ്ങയുടെ പേരിലുള്ള വിശ്വാസംകൊണ്ടു് വണ്ടിയിൽ കയറിയിരുന്നുപോയതാണു്. അതിനാൽ ക്ഷമിക്കണം.

ചാരുദത്തൻ—ഭവാൻ എന്നെ സ്വയമേവ ബന്ധുവായി വിശ്വസിച്ചതുകൊണ്ടു് ഞാൻ അലംകൃതനായിരിക്കുന്നു.

ആൎയ്യകൻ—ഭവാന്റെ അനുവാദത്തോടുകൂടി ഇവിടം വിട്ടു പോയാൽകൊള്ളാമെന്നു് ആഗ്രഹിക്കുന്നു.

ചാരുദത്തൻ—പോകാമല്ലോ.

ആൎയ്യകൻ—ആകട്ടെ, ഇറങ്ങിക്കളയാം.

ചാരുദത്തൻ—സഖേ! ഇറങ്ങരുതു്. ബന്ധനം മോചിച്ചിട്ടു് ഇപ്പോൾ അധികസമയമായിട്ടില്ലാത്തതുകൊണ്ടു് നടക്കുന്നതിന്നു ബുദ്ധിമുട്ടുണ്ടാവും. വിശേഷിച്ചും, ജനങ്ങൾ ധാരാളം ഗതാഗതം ചെയ്യുന്ന ഈ വഴിക്കു്, സംശയം തോന്നാതിരിപ്പാൻ, വണ്ടി ഉണ്ടാവുന്നതു വളരെ നന്നായിരിക്കും. അതിനാൽ വണ്ടിയിലിരുന്നുതന്നെ പൊയ്ക്കൊള്ളുക.

ആൎയ്യകൻ—ഭവാന്റെ ഇഷ്ടംപോലെ.

ചാരുദത്തൻ—സ്വന്തംബന്ധുക്കളെക്കാണുകസുഖമൊട്ടുപോയ്
ആൎയ്യകൻ— സ്വന്തമാം ബന്ധു നീ താൻ
ചാരുദത്തൻ—ചിന്തിക്കേണം ചിലപ്പോളിവനെ ഹൃദി
ആൎയ്യകൻ— മറന്നീടുമോ തന്നെയെന്നും
ചാരുദത്തൻ—പന്ഥാവിൽകാത്തുരക്ഷിച്ചിടുമമരഗണംനിന്നെ
ആൎയ്യകൻ— രക്ഷിച്ചു നീ മാം
ചാരുദത്തൻ—എൻതോഴൻ ഭാഗ്യസംരക്ഷിതനറിക ഭവാൻ
ആൎയ്യകൻ— ഹേതു നീതാനതിന്നും. ൧

ചാരുദത്തൻ—പാലകൻ അങ്ങയെ പിടിപ്പാൻ തുനിയുന്നപക്ഷം തക്ക രക്ഷയുണ്ടാവാൻ പ്രയാസമാണ്. അതിനാൽ ഭവാൻ വേഗം ഇവിടം വിട്ടുകൊള്ളുക.

ആൎയ്യകൻ—അങ്ങിനെതന്നെ. ഇനിയും കാണ്മാൻ സംഗതിയാവട്ടെ. (എന്നു പോയി)

ചാരുദത്തൻ—

പ്രതാപീന്ദ്രന്നതിമാത്രമപ്രിയമഹോ
നാമീവിധം ചെയ്തുപോയ്
വൎത്തിക്കുന്നതു നല്ലതല്ലിനി നമു-
ക്കിട്ടിക്കിലൊട്ടെങ്കിലും
മൈത്രേയാ! കളയേണമാശു നിഗഡം
പാഴുംകിണററിൽബ്ഭവാൻ
പാൎത്തീടാ,മതുചെയ്തിടായ്കിൽ നൃവരൻ,
തൻചാരചക്ഷുസ്സിനാൽ. ൨

(ഇടത്തുകണ്ണു ചലിക്കുന്നതായി നടിച്ചിട്ട്) സഖേ മൈത്രേയ! ഞാൻ വസന്തസേനാസന്ദൎശനത്തിൽ ഉൽക്കണ്ഠിതനായിരിക്കുന്നു. നോക്കൂ!

കാന്തയെക്കണ്ടതില്ലെന്ന-
ല്ലിടങ്കണ്ണിളകുന്നു മേ

ഹേതുകൂടാതെ കൂടുന്നു
ഭീതിയും ഹൃദി ഖേദവും. ൯

അതിനാൽ വത്സ! പോവുക. (ചുററിനടന്നിട്ടു്) അല്ല, അനിഷ്ടഫലത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്ന ബുദ്ധസന്ന്യാസിയാണല്ലോ നേരിട്ടു് ശകുനത്തിന്നു വരുന്നതു്. (ആലോചിച്ചിട്ടു്) ഇവൻ വന്നുകൊള്ളട്ടെ നമുക്കു് ഈ വഴിക്കുതന്നേ പോകാം. (എന്നു പോയി.)

ആര്യകാപഹരണമെന്ന ഏഴാമങ്കം കഴിഞ്ഞു.

എട്ടാമങ്കം

(അനന്തരം നനച്ച ചീവരം കയ്യിലെടുത്തുംകൊണ്ടു ബുദ്ധസന്ന്യാസി പ്രവേശിക്കുന്നു)

സന്ന്യാസി— അജ്ഞന്മാരേ! ധമ്മം നേടുവിൻ.

വിടുവിൻ ബുഭുക്ഷ, നിഷ്ഠാ-
പടഹത്താൽജ്ജാഗരിപ്പിനെപ്പോഴും
കടിലേന്ദ്രിയചോരന്മാ-
രടിയോടു കവരും ചിരാജ്ജിതം ധമ്മം. ൧

അതു മാത്രമല്ല, ഇപ്പോൾ ഞാൻ ഈ സംസാരം മുഴുവൻ അനിത്യമെന്നുകണ്ടു് കേവലം ധമ്മത്തെത്തന്നെ സമാശ്രയിച്ചിരിക്കുന്നു.

ആരു പാടവമോടു പാരിതിലഞ്ചുപേരെ മുടിച്ചവൻ
നാരിയെക്കൊലചെയ്തു പാലനമാരു ചെയ്തിതു നാട്ടിനെ
ആരു കൊന്നവന്തഴിയിൽബ്ബലഹീനനാകിയ നീചനെ-
പ്പൂരുഷോത്തമനാണവൻ ത്രിദിവം ഗമിച്ചു സുഖിക്കുമേ. ൨

ആനനം മുണ്ഡിതം മസ്തകം മുണ്ഡിതം
മാനസാമുണ്ഡനേ മുണ്ഡനം നിഷ്ഫലം
മാനസം മുണ്ഡനം ചെയ്യുവെന്നാകിലാ-
മാനവൻതൻശിരോമുണ്ഡനം മണ്ഡനം. ൩

ഈ ചീവരം കാവിവെള്ളത്തിൽ മുക്കിക്കഴിഞ്ഞു. ഇനി രാഷ്ട്രീയസ്യാലൻെറ ഉദ്യാനത്തിൽ ചെന്ന് ഇതിനെ അവിടത്തെ താമരപ്പൊയ്കയിൽ നനച്ച് വേഗം പൊയ്ക്കളയാം.

(ചുററിനടന്ന് അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു)

(അണിയറയിൽ)

നിക്കെടാ ദുഷ്ടസന്യാസീ! അവിടെ നിക്ക്.

സന്യാസി—(നോക്കി ഭയത്തോടുകൂടി) അയ്യയ്യോ! ഇതാ ആ രാജസ്യാലൻ സംസ്ഥാനകൻ വന്നല്ലോ. ഏതോ ഒരു സന്യാസി എന്തോ ഒരു അപരാധം ചെയ്തെന്നുവെച്ചിട്ട് എവിടെവിടെ സന്യാസികളെ കാണുന്നുവോ അവിടവിടെവെച്ചു പിടിച്ച് ഈയാൾ മൂക്കു തുളച്ചയയ്ക്കുന്നു. അതിനാൽ അശരണനായ ഞാൻ എവിടെ ശരണം പ്രാപിക്കേണ്ടു. അഥവാ പ്രഭുവായ ആ ബുദ്ധദേവൻ തന്നെ എനിക്കു ശരണം.

(വാളെടുത്തിട്ടുള്ള വിടനൊന്നിച്ചു പ്രവേശിച്ചിട്ട്)

ശകാരൻ— നിക്കെടാ ദുഷ്ടസന്യാസീ! അവിടെ നിക്ക്. കള്ളുകുടിക്കുമ്പോൾ ചുകന്നുള്ളിടെ പോലെ നിൻെറ തല ഞാനിപ്പോൾ തിന്നുകളയാം. (എന്ന് അടിക്കുന്നു)

വിടൻ—കന്യാകമാര! വൈരാഗ്യത്താൽ കാവിവസ്ത്രം ധരിച്ചിട്ടുള്ള സന്യാസിയെ തല്ലുന്നതു ധർമ്മമല്ല. അതെന്തിന്? ആക്കും ഇഷ്ടംപോലെ ചെരുമാറാവുന്ന ഈ ഉദ്യാനത്തിൻെറ സ്ഥിതിയൊന്നു നോക്കൂ.

പാവപ്പെട്ട ജനങ്ങൾ ചെന്നു ശരണം
പ്രാപിച്ചു മോദിക്കുമാ-
റീവൻകാട്ടുമരങ്ങളത്രു വിലസീ-
ടുന്നു മനോമോഹനം

ദുർവൃത്തന്റെ മനസ്സുപോലെ മറവി-
ല്ലാത്തുള്ളതത്രേ സദാ
സേവ്യം തന്നെ വശപ്പെടാത്ത നവമാം
രാജ്യം കണക്കെവനം. ൪

സന്ന്യാസി—സ്വാഗതം. ഉപാസകൻ പ്രസാദിച്ചാലും.

ശകാരൻ—ഭാവ! നോക്കുനോക്കൂ എന്നെ ശകാരിക്കുന്നതു കണ്ടോ?

വിടൻ—എന്താ ശകാരിച്ചതു്?

ശകാരൻ—എന്നെ ഉപാസകനെന്നു പറയുന്നു. ഞാനെന്താ അമ്പിട്ടനാണോ?

വിടൻ— ബുദ്ധന്റെ ഭക്തനാണെന്നു് അങ്ങയെ സ്തുതിക്കുകയാണു്.

ശകാരൻ—സ്ഥുതിക്കെടാ സന്ന്യാസീ! സ്ഥുതിക്കു്!

സന്ന്യാസി— അങ്ങു മഹാധന്യൻ, അങ്ങു മഹാ പുണ്യവാൻ.

ശകാരൻ—ഭാവ ഭാവ! ഇവൻ എന്നെ ധന്യനാണു് പുണ്യവാനാണു് എന്നെല്ലാം പറയുന്നു. ഞാനെന്താ ചാർവ്വാകനോ കോഷ്ഠകനോ കുംഭകാരനോ മറ്റോ ആണോ?

വിടൻ—കന്ന്യാകമാര! "അങ്ങ മഹാ ധന്യനാണു്, പുണ്യവാനാണു്" എന്നിങ്ങിനെ അങ്ങയെ സ്തുതിക്കയാണു്.

ശകാരൻ-- ഭാവ! എന്നാൽ ഇവൻ എന്തിനു് ഇവിടെ വന്നു?

സന്ന്യാസി— ഈ ചീവരം നനച്ചിടാനാണു്.

ശകാരൻ—എടാ ദുഷ്ടസന്ന്യാസീ! എന്റെ ഭഗിനീപതിയായ രാജാവു് എല്ലാ ഉദ്യാനങ്ങളിലുംവെച്ചു് ശ്രേഷ്ഠമായ ഈ പുഷ്പകരണ്ഡകോദ്യാനം എനിക്കു തന്നിട്ടുള്ളതാണു്. ഇവിടെ ഇപ്പോഴും എത്ര പട്ടികളും കുറുക്കന്മാരും വെള്ളം കുടിക്കാൻ വരാറുണ്ടു്? അതു വിചാരിച്ചു്, മഹായോഗ്യപുരുഷനായ

ഞാൻ കൂടിയും ഇതിൽ കളിക്കാറില്ല കിട്ടൊ. അങ്ങിനത്തെ താമരപ്പൊയ്കയിൽ നീ പഴയ മുതിരത്തൊലിയുടെ വൎണ്ണത്തോടുകൂടി അത്യുഗ്രഗന്ധമുള്ള ചീവരം നനച്ചിട്ടുകയോ? നിന്റെ കഥ ഇപ്പോൾ ഒരെരെടിക്ക തീൎത്തേക്കാം.

വിടൻ—കന്ത്യാകമാര! ഈയാൾ സന്ന്യസിച്ചിട്ട് അധികം കാലമായിട്ടില്ലെന്നു തോന്നുന്നു.

ശകാരൻ— ഭാവനെങ്ങിനെ അറിഞ്ഞു?

വിടൻ—എന്താണിതറിയുവാൻ ഞെരുക്കം? നോക്കൂ,

ഇപ്പോഴും മുണ്ഡനം ചെയ്തതിനുടയ വെള്ള-
പ്പൊട്ടുമേ ങ്ങിയിട്ടി-
ല്ലല്പം കാലം മരത്തോലിവനണിയുകയാൽ
പാടുചേൎന്നില്ല തോളിൽ
ചോപ്പീവസ്ത്രത്തിലേറവുന്നതിനിവനറിവി-
ല്ലേറെ വൈപുല്യമൂലം
നിൽപൂ മദ്ധ്യം വലിഞ്ഞും ശിഥിലത പെടുകി-
ത്തോൾ വെടിഞ്ഞും പടാന്തം. ൭

സന്ന്യാസി—ഭക്ത! അങ്ങിനെതന്നെ. ഞാൻ ഈയിടെയാണു് സന്ന്യസിച്ചതു്.

ശകാരൻ—എന്താടാ നീ ജനിച്ചപ്പോൾതന്നെ സന്ന്യസിക്കാഞ്ഞതു്?

(എന്നു തല്ലുന്നു)

സന്ന്യാസി—ബുദ്ധദേവന്നു നമസ്കാരം.

വിടൻ—എന്തിനാണു് ഈ പാവത്തിനെ അടിക്കുന്നതു്? വിട്ടയക്കൂ. പൊയ്ക്കൊള്ളട്ടെ.

ശകാരൻ— എടാ എന്റെ ആലോചന കഴിയുന്നതുവരെ അവിടെ നില്ക്കു്.

വിടൻ—ഇനി ആരോടാണു് ആലോചന?

ശകാരൻ— എന്റെ ഹൃദയത്തോടു്.

വിടൻ— കഷ്ടം! വിട്ടയക്കാൻ പ്രയാസം.

ശകാരൻ— അപ്പ, മകനേ, മനസ്സേ! ഓമനേ! ഈ സന്യാസി പോണോ? നിക്കണോ? (ആത്മഗതം) പോവുകയും വേണ്ടാ, നിക്കുകയും വേണ്ടാ. (പ്രകാശം) ഞാൻ എൻെറ ഹൃദയത്തോട് ആലോചിച്ചു. എൻെറ ഈ ഹൃദയം പറകയാണ്!

വിടൻ— എന്തൊന്നാണ് പറഞ്ഞത്?

ശകാരൻ— "പോകയും വേണ്ടാ നിക്കയും വേണ്ടാ, ഉച്ഛ്വസിക്കയും വേണ്ടാ നിശ്വസിക്കയും വേണ്ടാ, ഇവിടെത്തന്നെ ഉടൻ വീണുചാകട്ടെ" എന്ന്.

സന്യാസി— ബുദ്ധദേവനു നമസ്കാരം. ഞാൻ ശരണം പ്രാപിക്കുന്നു

വിടൻ—ഇവൻ പാവം പൊയ്ക്കൊള്ളട്ടെ.

ശകാരൻ— ഒരു കരാറു ചെയ്തിട്ടാകട്ടെ.

വിടൻ—എന്തു കരാറാണ്.

ശകാരൻ — ഒന്നിലോ, വെള്ളം കലങ്ങാതെ ചളി വാരിക്കളയുക; അല്ലെങ്കിൽ വെള്ളമൊക്കെ ഒരിടത്തു കൂട്ടിവെച്ചിട്ട് ചളി എടുത്തു കളയുക.

വിടൻ—കഷ്ടം! എന്തൊരു മടയനാണ്?

വിരുദ്ധം വിചാരിക്കുമമ്മട്ടു ചെയ്യും
കരിങ്കല്ലു കൊത്തിച്ചമച്ചുള്ള കോലം
മരം മാംസരൂപം നിരൂപിക്കിൽ മൂഢൻ
ധരിത്രിക്കു ദുഃഖം വളർത്തുന്ന ഭാരം

(സന്യാസി, നിന്ദിക്കുന്നതായി നടിക്കുന്നു)

ശകാരൻ— ഇവൻ എന്തു പറയുന്നു?

വിടൻ— ഭവാനെ സ്തുതിക്കയാണ്.

ശകാരൻ— സ്ഥുതിക്ക്,സ്ഥുതിക്ക്, പിന്നെയും പിന്നെയും സ്ഥുതിക്ക്.

(അങ്ങിനെ ചെയ്തിട്ട് സന്യാസി പോയി)

വിടൻ — കന്യാകുമാര! ഈ ഉദ്യാനത്തിൻെറ ശോഭ നോക്കൂ.

പാരിക്കും പ്രൌഢികൂട്ടും ലളിതലതകളാ-
ലിംഗനം ചെയ്തുകൊണ്ടും
ചാരുശ്രീയൊത്ത കായും കുസുമവുമധികം
ചേൎന്നെഴും ശോഭയോടും
നേരേ ഭൂപാജ്ഞയാൽ പാലകജനമവനം
ചെയ്കമൂലം സദാര
ന്മാരാകും മൎത്ത്യർപോലെത്തരുനിര പരമാ-
നന്ദമിങ്ങാൎന്നിടുന്നു. ൭

ശകാരൻ— ഭാവൻ പറഞ്ഞത്, കുണക്കായിരിക്കുന്നു.

(മതിമുഖി എന്ന മട്ട്)

പലനിറമിയന്നുള്ള കുസുമങ്ങൾ പതിക്കയാൽ
നിലം വിചിത്രിതമായി വിളങ്ങിടുന്നു.
പെരുത്തുള്ള പുഷ്പങ്ങൾതൻ ഭരത്തിനാലിതുകാലം
ധരിത്രിയിൽ മുട്ടുവോളം മരങ്ങൾ താണു
മരത്തിൻെറ ശിഖരത്തിലിയലുന്ന ലതകളിൽ
പെരുക്കമുത്സാഹത്തോടും പിടിച്ചു തൂങ്ങി
കളിച്ചീടും കുന്നക്കറെറ കുരങ്ങന്മാരൊരുപോലെ
വിളങ്ങുന്നു പനയുടെ ഫലങ്ങൾ പോലെ. ൮

വിടൻ— കന്യാകുമാര! ഈ ശിലാതലത്തിൽ ഇരിക്കുക.

ശകാരൻ— ഇതാ ഞാനിരുന്നു. ഭാവ! എനിക്ക് ഇപ്പോഴും ആ വസന്തസേനയുടെ ഓൎമ്മ വന്നുകൊണ്ടേ ഇരിക്കുന്നു. ദുൎജ്ജനങ്ങളുടെ വാക്കുപോലെ അവൾ മനസ്സിൽനിന്നു വിട്ടുപോകുന്നതേ ഇല്ല.

വിടൻ—(ആത്മഗതം) അങ്ങിനെയെല്ലാം നിരസിച്ചിട്ടും പിന്നെയും അവളെത്തന്നെ വിചാരിക്കുന്നു. അഥവാ,

നാരീജനം ഹൃദി വെറുത്തു വെടിഞ്ഞ വങ്ക-
ന്മാരൊക്ക മാരവശരായ് വലയും നിതാന്തം

നേരെ മറിച്ചു സുമതികൾ ചുരുങ്ങുമേററം
മാരാത്തി,ലേശമിയലാതെയുമാകുമല്ലോ. ൯

ശകാരൻ— ഭാവ! സ്ഥാവരകചേടനോട് "വണ്ടിയും പൂട്ടി വളരെ വേഗം വാ" എന്നു പറഞ്ഞയച്ചിട്ട് നേരം എത്രയായി? ഇനിയും അവൻ വന്നില്ലല്ലോ. എനിക്കാണെങ്കിൽ വിശപ്പു സഹിക്കുന്നില്ല. ഈ ഉച്ചവെയിലത്ത് എങ്ങിനെ നടന്നു പോകും? ഇതാ നോക്കു നോക്കൂ;

(വഞ്ചിപ്പാട്ട്)

അക്കനിപ്പോളാകാശത്തിൻ മദ്ധ്യംതന്നിൽ ദേഷ്യം വന്ന
മർക്കടംപോലിരിക്കുന്നു നോക്കിക്കൂടാക്കും
സന്തപ്തയായ്ത്തീൻ്റ പാരം മക്കളൊക്കച്ചത്തു പോയ
ഗാന്ധാരിയാം രാജ്ഞി പോലെധരിത്രി നൂനം. ൧൦

വിടൻ— ഇതു് അങ്ങിനെതന്നെ.

തിന്നുന്നില്ലീ യിളംപുല്ലിഹ നിഴലിലുറ-
 ങ്ങുന്നു ഗോവൃന്ദമിപ്പോൾ
നന്നൊട്ടാഹിച്ചു മോന്തുന്നിതു വനമൃഗമു-
 ഷ്ണോദകം പൊയ്കതന്നിൽ
എന്നല്ലാളാരുമില്ലിപ്പെരുവഴിയിൽ വള-
 ൎന്നുള്ള സന്താപമൂലം
ചെന്നെങ്ങോ വിശ്രമിക്കുന്നിതു തണലിലവൻ
 വണ്ടിനിർത്തീട്ടു നൂനം. ൧൧

ശകാരൻ— ഭാവ!

(കൃഷ്ണഗാഥാരീതി)

മാർത്താണ്ഡൻ തന്നുടെ പാദം വന്നൊന്നുടെ
മസ്തകം തന്നിൽപ്പതിച്ചു ഭാവ!
പക്ഷികളോട്ടം ഖഗങ്ങൾ പറവകൾ
വൃക്ഷത്തിൻകൊമ്പിൽ പോയ് ചെന്നിരുന്നു
പുരുഷന്മാരും മനുഷ്യരും മർത്ത്യരും
പാരം ചൂടുള്ള വീർപ്പിട്ടുകൊണ്ടു്

വീട്ടിലും മന്ദിരത്തിങ്കലും വാണൊരു
മട്ടിൽപ്പൊരുക്കുന്നു ചൂടിന്നേരം. ൧൨,

ഭാവ! ഇനിയും ആ ചേടൻ വന്നില്ലല്ലോ. ഞാൻ നേരം പോക്കിന്നുവേണ്ടി കുറച്ചു പാട്ടുപാടാം (എന്നു പാടുന്നു) ഭാവ ഭാവ! എന്റെ പാട്ടു കേട്ടോ?

വിടൻ— ഭേഷ്! എന്താ പറയേണ്ടത്. അങ്ങു ഗന്ധർവ്വൻ തന്നെ.

ശകാരൻ— ഞാനെങ്ങിനെ ഗന്ധർവ്വനാകാതിരിക്കും?

(ഗുണമേറും ഭർത്താവേ! മാമുനീന്ദ്ര! എന്ന മട്ട്)

മുത്തങ്ങയും കാട്ടുതിപ്പലിയു മുത്തമമാകും പെരുങ്കായവും
ജീരകവും ചെറുപൂളതാന്നും, സാരമായുള്ള വയമ്പും പിന്നെ
ശുണ്ഠിയും നല്ല ഗുളവും കൂട്ടി,യുണ്ടാക്കി വെച്ചുള്ളൊരൌഷധം [ഞാൻ
സംസേവിച്ചീടിന്നേനെന്നാമൂലം, മത്സ്വരം മാധുര്യമുള്ളതായി.

ഭാവ ഭാവ! ഇനിയും ഒരു പാട്ടുപാടാം. (അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു) ഭാവ ഭാവ! ഞാൻ പാടിയതെങ്ങിനെ?

വിടൻ— ഹാ ബഹുഭേഷ്! അങ്ങു വല്ലാത്ത ഗന്ധർവ്വൻ തന്നെ.

ശകാരൻ—ഞാനെങ്ങിനെ ഗന്ധർവ്വനാകാതിരിക്കും?

(മധുരമൊഴി ശാരികേ! എന്ന മട്ട്)

കുരുമുളകിൻ ചൂർണ്ണത്തിൽ വേണ്ടുവോള
മരിയ പെരുങ്കായവും മററും ചേർത്ത്
ഗുണമുടയ കോകിലത്തിന്റെ മാംസം
മണമിയലുമെണ്ണയും നെയ്യും കൂട്ടി
പരമധികം ഭക്ഷിച്ചു കൊണ്ടവൻ ഞാൻ
സ്വരഗുണമില്ലാത്തോനാകുന്നതാണോ?
ഭാവ! ഇനിയും ചേടൻ വന്നില്ലല്ലോ.

വിടൻ— അങ്ങു കുറച്ച് വെറുതെ ഇരിക്കൂ. അവൻ ഇപ്പോഠം വരും.

(അനന്തരം വണ്ടിയിലിരുന്നുകൊണ്ട് വസന്തസേനയും ചേടനും പ്രവേശിക്കുന്നു)

ചേടൻ—എനിക്കു വല്ലാത്ത ഭയമുണ്ട്. നേരം നട്ടുച്ചയായി. രാജസ്യാലൻ സംസ്ഥാനകന്ന് ഇതുവരെ ദേഷ്യം വരാതിരിക്കുമോ? അതുകൊണ്ടു വേഗം ഓട്ടുകതന്നെ. കാള എന്തു് ദ്ാ ദ്.

വസന്തസേന— ഹാ കഷ്ടം! ഹാ കഷ്ടം! ഈ കേൾക്കുന്നതു വർദ്ധമാനകന്റെ ശബ്ദമല്ലല്ലോ. ഇതെന്താണ്. ഒരുപക്ഷേ കാളകൾക്കിളവു കൊടുപ്പാൻവേണ്ടി ആര്യ്യചാരുദത്തൻ വേറെ വണ്ടിയേയും ആളേയും അയച്ചതായിരിക്കുമോ? വലങ്കണ്ണു തുടിക്കുന്നു. ഹൃദയമാണെങ്കിൽ വിറയ്ക്കുന്നു. ദിക്കുകളെല്ലാം ശൂന്യമായതുപോലെ തോന്നുന്നു. എല്ലാം വിപരീതമായിട്ടാണ് കാണുന്നതു്.

ശകാരൻ— (വണ്ടിച്ചക്രത്തിന്റെ ശബ്ദം കേട്ടിട്ടു്) ഭാവ ഭാവ! വണ്ടി വന്നു.

വിടൻ—എങ്ങിനെ മനസ്സിലാക്കി?

ശകാരൻ-ഭാവനെന്താ കാണുന്നില്ലേ? കിഴട്ടുപ്പോക്കിന്റെപോലെ ഘുരു ഘുരാ എന്നു ശബ്ദം പുറപ്പെടുന്നതു്.

വിടൻ—(നോക്കിയിട്ടു്) അങ്ങയുടെ ഊഹം ശരിയായി. ഇതാ അവൻ വന്നു.

ശകാരൻ— അപ്പ, മോനേ, സ്ഥാവരക, ചേടാ! നീ എത്തിയോ?

ചേടൻ—ഉവ്വ്.

ശകാരൻ—വണ്ടിയും വന്നുവോ?

ചേടൻ—വന്നു.

ശകാരൻ—കാളകളും വന്നോ?

ചേടൻ— വന്നു.

ശകാരൻ—നീയും വന്നോ?

ചേടൻ— (ചിരിച്ചുംകൊണ്ട്) എജമാനനേ! ഞാനും വന്നു.

ശകാരൻ—എന്നാൽ വണ്ടി ഇങ്ങോട്ടു കൊണ്ടുവാ.

ചേടൻ—ഏതു വഴിക്ക്?

ശകാരൻ—ഈ മതിലിന്റെ മുകളിൽക്കൂടികൊണ്ടുവാ.

ചേടൻ—യജമാനേ! കാളകൾ ചാവും. വണ്ടി പൊടിഞ്ഞുപോകും. ചേടൻ ഞാനും ചാകും.

ശകാരൻ—എടാ! ഞാൻ രാജസ്യാലനാണ്. കാളകൾ ചത്താൽ വേറെ കാളകളെ വാങ്ങും. വണ്ടി പൊടിഞ്ഞാൽ വേറെ പണിയിക്കും. നീ ചത്താൽ വേറെ വണ്ടിക്കാരനെ നിശ്ചയിക്കും.

ചേടൻ—എല്ലാം ഇവിടത്തേക്കു സാധിക്കും. ഞാൻ ചത്താൽ എന്റെ കഥ കലാശിക്കില്ലേ?

ശകാരൻ—എടാ ഒക്കെയും നശിച്ചോട്ടെ. മതിലിന്റെ മുകളിൽക്കൂടി വണ്ടി ഓട്ടിക്കൊണ്ടുവാ.

ചേടൻ—വണ്ടീ! പൊടിഞ്ഞുപോ. എജമാനോടുകൂടി പ്പൊടിഞ്ഞുപോ. വേറെ വണ്ടി ഉണ്ടാക്കിക്കട്ടെ. എജമാനനോട് ചെന്നു പറഞ്ഞുകൊള്ളാം. (പ്രവേശിച്ചിട്ട്) എന്താ പൊടിഞ്ഞില്ലേ?—എജമാനനേ! ഇതാ വണ്ടി കൊണ്ടുവന്നു.

ശകാരൻ—കാളകളൊന്നും പൊട്ടിപ്പോയില്ലേ? മൂക്കുകയറുകളൊന്നും ചത്തില്ലേ? നീയും ചത്തില്ല?

ചേടൻ—ഇല്ല.

ശകാരൻ—ഭാവ! വരൂ. വണ്ടി നോക്കാം. ഭാവ! അങ്ങയാണ് എന്റെ ഗുരു പരമഗുരു; അങ്ങ് എന്നെ 'രാജാവിന്നു വളരെ സ്വന്തമാണ് പൂജ്യനാണ്' എന്നൊക്കെ വിചാരിച്ച് എന്നിൽ വളരെ ആദരവു കാണിക്കുന്നു. അങ്ങ ഇപ്പോൾ ആദ്യം വണ്ടിയിൽ കയറിക്കൊള്ളു.

വിടൻ—അങ്ങിനെയാവട്ടെ. (എന്നു് വണ്ടിയിൽ കയറുന്നു)

ശകാരൻ—ഹയ് അങ്ങ അവിടെ നിൽക്കു. അങ്ങടെ അച്ഛൻ നേടിയതാണോ ഈ വണ്ടി? എന്താ അങ്ങ മുമ്പിൽ ചെന്നു കയറുന്നതു്? ഞാനല്ലേ വണ്ടിയുടെ എജമാനൻ? ഞാൻ മുമ്പിൽ കയറട്ടെ.

വിടൻ—അങ്ങുന്നല്ലേ എന്നോടു് ആദ്യം കയറിക്കൊള്ളാൻ പറഞ്ഞതു്?

ശകാരൻ—ഞാനങ്ങിനെ പറഞ്ഞാലോ? അങ്ങ എന്തു വേണം. 'യജമാനൻ മുമ്പിൽ കയറിക്കൊള്ളൂ' എന്നു പറഞ്ഞു നില്ക്കേണ്ടേ? അതല്ലേ അങ്ങേയ്ക്കു മര്യാദ?

വിടൻ—ഭവാൻ കയറി ഇരിക്കൂ.

ശകാരൻ—ഞാൻ ഇതാ കയറാം. അപ്പാ മോനേ, സ്ഥാവരക ചേടാ! വണ്ടി തിരിച്ചുനിർത്തു്!

ചേടൻ—(വണ്ടി തിരിച്ചു നിർത്തിയിട്ടു്) യജമാനൻ കയറിയാലും.

ശകാരൻ—(കയറിനോക്കിയിട്ടു് ഭയം നടിച്ചുംകൊണ്ടു് പെട്ടെന്നിറങ്ങി വിടന്റെ കഴുത്തിൽ പിടിച്ചുനിന്നിട്ടു്) ഭാവ, ഭാവ! അങ്ങ ചത്തേനേ! അങ്ങ ചത്തേനേ! വണ്ടിയുടെ ഉള്ളിൽ ഒരു പിശാചോ കള്ളനോ കയറിക്കൂടിയിരിക്കുന്നു. അതു പിശാചാണെങ്കിൽ നമ്മെ രണ്ടുപേരേയും കക്കും. കള്ളനാണെങ്കിൽ നമ്മെ രണ്ടാളേയും തിന്നും.

വിടൻ—ഭയപ്പെടേണ്ട! പിശാചു് കാളവണ്ടിയിൽ കയറി സഞ്ചരിക്കുകയോ? അതാവില്ല. ഈ ഉച്ചവെയിലുകൊണ്ടു് അങ്ങയുടെ കണ്ണു മങ്ങിയിട്ടു്, സ്ഥാവരകന്റെ കുപ്പായത്തോടുകൂടിയ നിഴൽ കണ്ടു ഭ്രമിച്ചതായിരിക്കണം.

ശകാരൻ—അപ്പാ മോനേ! സ്ഥാവരക, ചേടാ! നിന്റെ ജീവനില്ലേ.

ചേടൻ—ഉവ്വു്.

ശകാരൻ—ഭാവ! വണ്ടിയിൽ ഒരു സ്ത്രീയാണ് കയറിയിരിക്കുന്നതു്. അതിനാൽ അങ്ങു നോക്കൂ.

വിടൻ—എന്തു് സ്ത്രീയോ?

കാററത്തുകൂടെ പെയ്യും മഴയിൽ മിഴികളിൽ-
പ്പാരമായ് ധാരയെല്ലാം
ക്രൂരന്മാരെന്നപോലെജ്ജവമൊടു തലയും
താഴ്ത്തി നാം പോക നല്ലൂ
ഏററം മാനിക്കണം മാം സഭയിലെവരുമെ-
ന്നാഗ്രഹിക്കുന്നവൻ ഞാൻ
മാററീടും കുലസ്ത്രീകളിലൊരുപൊഴുതും
ചെല്ലുകില്ലെന്റെ നേത്രം. ൧൫

വസന്തസേന—(അത്ഭുതത്തോടുകൂടി ആത്മഗതം) അല്ലാ, എന്റെ കണ്ണുകൾക്കു് ആയാസകരനായ രാജസ്യാലനാണോ? അയ്യോ! മന്ദഭാഗ്യയായ ഞാൻ സംശയിക്കത്തക്കവളായിത്തീൎന്നു. ഭാഗ്യംകെട്ടവളായ എന്റെ ഇപ്പോഴത്തെ ഇങ്ങോട്ടുള്ള യാത്രയും മണൽക്കാട്ടിൽ വിതച്ച വിത്തുപോലെ നിഷ്ഫലമായി കലാശിച്ചു. അതിനാൽ എന്തു ചെയ്യേണ്ടു?

ശകാരൻ—പേടിക്കുടലനായ ഈ കിഴട്ടച്ചേട്ടൻ വണ്ടിക്കകത്തു നോക്കുന്നില്ല. ഭാവ! അങ്ങു് വണ്ടി പരിശോധിക്കൂ.

വിടൻ—എന്താ വിരോധം? അങ്ങിനെ ആവാമല്ലോ.

ശകാരൻ— അല്ലാ, കുറുക്കന്മാർ പറക്കുന്നു. കാക്കകൾ ഓടുന്നു. അതിനാൽ ഭാവനെ ഇപ്പോൾ ആ പിശാച് കണ്ണുകൊണ്ടു തിന്നു് പല്ലുകൊണ്ടു നോക്കും. ഞാൻ അപ്പോഴയ്ക്കും ഓടിക്കളയാം.

വിടൻ—(വണ്ടിയിൽ വസന്തസേനയെക്കണ്ടു് വിഷാദത്തോടുകൂടി ആത്മഗതം) എന്താണിതു? മാൻപേട വ്യാഘ്രത്തെ അനുസരിക്കുകയോ? അഹോ കഷ്ടം!

ഇന്ദുകാന്ത്യാ മണൽത്തിട്ടിൽ
മിന്നുമാഹംസരാജനെ

അനാഴപ്പെടയുപേക്ഷിച്ചു
വനൊത്തീ വായസാന്തികം ൧൬

(സ്വകാര്യമായിട്ട്) വസന്തസേനേ! ഇതു ന്യായവുമല്ല, മ
ര്യാദയുമല്ല.

നിന്ദിച്ചയച്ചു ബദ്ധഗൌരവമോട്ടമാത്ര്യം
പിന്നൊപ്പണക്കൊതിയൊടമ്മ കഥിക്കകൊണ്ടോ

വസന്തസേന—ഛീ! അല്ല. (എന്നു തലയാട്ടുന്നു)

വിടൻ—മാനംവെടിഞ്ഞ ഗണികാംഗനയാകകൊണ്ടോ
മാനിപ്പതിന്നവനെ നീയിഹ വന്നതിപ്പോം? ൧൭

ഞാൻ മുമ്പേതന്നെ ഭവതിയോടു പറകയുണ്ടായില്ലേ?
"ഭദ്രേ! സേവിച്ചിടേണം പ്രിയനെയുമൊരുപോലപ്രിയൻ ത
ന്നെയും നീ" എന്നു്.

വസന്തസേന—അബദ്ധത്തിൽ വണ്ടി മാറിക്കയറിയിട്ട്
ഇങ്ങിനെ അകപ്പെട്ടുപോയതാണ്. ഞാൻ ശരണം പ്രാപി
ക്കുന്നു.

വിടൻ—ഭയപ്പെടേണ്ട, ഭയപ്പെടേണ്ട. ആകട്ടെ. ഇവ
നെ വഞ്ചിക്കാം. (ശകാരന്റെ അടുത്തുചെന്നിട്ട്) കന്ന്യാക
മാര! വാസ്തവം. വണ്ടിയിൽ പിശാചുതന്നെയാണ് കയറി
യിരിക്കുന്നതു്.

ശകാരൻ—ഭാവ! ഭാവ! പിശാചാണ് വണ്ടിയിലെങ്കി
ൽ അങ്ങേ എന്താ മോഷ്ടിക്കാഞ്ഞതു്? കള്ളനാണെങ്കിൽ
അങ്ങേ എന്തുകൊണ്ടു തിന്നില്ല?

വിടൻ—അതെല്ലാം ആലോചിച്ചിട്ടെന്താണ്? ഉദ്യാന
ങ്ങളുംവഴിയായി നടന്ന് ഉജ്ജയിനീനഗരത്തിലേക്കു ചെല്ലുകാ
അതുകൊണ്ടു് ദോഷമൊന്നുമില്ലല്ലോ.

ശകാരൻ—അങ്ങിനെയായാലെന്താ ഗുണം?

വിടൻ—അങ്ങിനെയായാൽ നമുക്കു വ്യായാമവുമായി. കാ
ളകളുടെ ക്ഷീണം മാറുകയും ചെയ്യും.

ശകാരൻ—അങ്ങിനെയാകട്ടെ. സ്ഥാവരക! ചേടാ! വണ്ടികൊണ്ടുപോ. അല്ലെങ്കിൽ നിക്കു്, നിക്കു്. ദേവന്മാരുടേയും ബ്രാഹ്മണരുടേയും മുമ്പിൽക്കൂടി നടന്നുപൊയ്ക്കൊള്ളയാം. അല്ല, അല്ലാ, വണ്ടിയിൽ കയറിത്തന്നെ പൊയ്ക്കൊള്ളയാം. അങ്ങിനെയായാലല്ലേ, ആളുകൾ ദൂരത്തുനിന്നു് എന്നെക്കണ്ടിട്ടു് "ഇതാ രാഷ്ട്രീയസ്യാലൻ യജമാനൻ പോകുന്നു" എന്നു പറയുള്ളൂ?

വിടൻ—(ആത്മഗതം) വിഷം ഔഷധമാക്കിത്തീക്കുവാൻ വിഷമംതന്നെ. ആകട്ടെ. ഇങ്ങിനെ പറയാം. (പ്രകാശം) കന്യാകുമാര! ഇതിൽ വസന്തസേനയാണു്. അങ്ങയെ അഭിസരിക്കാനാണു് വന്നിരിക്കുന്നതു്.

വസന്തസേന—ശാന്തം പാപം! ശാന്തം പാപം!

ശകാരൻ—(സന്തോഷത്തോടുകൂടി) ഭാവ, ഭാവ! വാസുദേവനെപ്പോലെ അതിയോഗ്യപുരുഷമനുഷ്യനായ എന്നേയോ?

വിടൻ—അതേ.

ശകാരൻ—എന്നാൽ എനിക്കു വലിയ ഭാഗ്യമായി. അന്നു് ഞാൻ കുറെ ദേഷ്യപ്പെടുത്തിക്കളഞ്ഞു. ഇപ്പോൾ ഞാൻ കാലുപിടിച്ചു് പ്രസാദിപ്പിച്ചുകളയാം.

വിടൻ—അങ്ങിനെതന്നേയാണു് വേണ്ടതു്.

ശകാരൻ—ഞാനിതാ കാക്കൽവീണുകളയാം. (എന്നു് വസന്തസേനയുടെ അടുത്തുചെന്നിട്ടു്) അമ്മ! എന്റെ അപേക്ഷ ഒന്നു കേക്കണേ!

(ശ്രീരാമ ഗോവിന്ദ നാരായണാനന്ദ എന്ന മട്ടു)

കണ്ണിന്നു കാന്തിയും നീളവും കൂടുന്ന
പെണ്ണേ! ഞാൻ നിൻപാദം കുമ്പിടുന്നേൻ
വെള്ളപ്പല്ലുള്ള നിൻപത്തുനഖങ്ങൾക്കു-
മല്ലയോ കാന്തേ! ഞാൻ കൈകൂപ്പുന്നേൻ.

കാമാർത്തി മൂത്തു ഞാൻ ചെയ്ത പിഴകൾക്ക
നീ മാപ്പു തന്നെന്നെ കാത്തിടേണം
നിന്നുടെ ദാസനായുള്ളവൻ തന്നെ ഞാ-
നെന്നുള്ളതിന്നുള്ളിലുണ്ടാകേണം. ൧൪

വസന്തസേന — (കോപത്തോടുകൂടി) ഛീ! മറയത്തു പോ! ചണ്ഡിത്തം ചിലയ്ക്കാതെ. (എന്നു ചവിട്ടുന്നു)

ശകാരൻ—(കോപത്തോടുകൂടി)

(ഓമനത്തിങ്കൾക്കിടാവോ എന്ന മട്ട്)
പണ്ടെന്റെയമ്മ ചുംബിച്ച-തല
മണ്ടയിതെന്നറിയേണം
പെററ മാതാവും ജനനി- താനു
മേററം നുകർന്നുള്ളതല്ലോ
ദേവപൂജാസമയത്തും- കൂടി
ത്താഴാത്തതാണെന്റെ മുണ്ഡം
അങ്ങിനെയുള്ളോരിതിങ്ക- ലിവ
ളിങ്ങിനെ കാലു വെച്ചില്ലേ?
കാട്ടിൽക്കിടക്കും കുറുക്കൻ- തല
യോട്ടിന്മലെന്നതു പോലെ. ൧൫

എടാ സ്ഥാവരക, ചേടാ! നിനക്കിവളെ എവിടന്നു കിട്ടി?

ചേടൻ—എജമാനേ! വരുംവഴിക്ക് രാജപാതയിൽ ഗ്രാമശകടങ്ങൾ നിറഞ്ഞുനിന്നിരുന്നു. അപ്പോൾ ചാരുദത്തന്റെ വൃക്ഷവാടികയിൽ വണ്ടിനിറുത്തി, ഞാൻ ചക്രം തള്ളിക്കൊടുക്കുന്നതിന്നു ചെന്നു. ആ സമയത്ത് ഇവർ വണ്ടി തെററിദ്ധരിച്ച് ഇതിൽവന്നു കയറിയതായിരിക്കണം.

ശകാര— അല്ലാ, വണ്ടി തെററിദ്ധരിച്ചു കയറിയതാണോ? എന്നെ അഭിസരിക്കാനല്ലേ? എന്നാൽ എന്റെ വണ്ടിയിൽനിന്ന് ഇറങ്ങ് ഇറങ്ങ്. നീ ആ ദരിദ്രസാർത്ഥവാഹ

പുത്രനെ അഭിസരിക്കുന്നു. വൃഷന്നുകൊണ്ടുപോവാൻ എന്റെ കാളകളോ? ഇറങ്ങു്, ഇറങ്ങു്. ദേവിടിച്ചി! ഇറങ്ങു്, ഇറങ്ങു്.

വസന്തസേന—"ആ ആൎയ്യചാരുദത്തനെ അഭിസരിക്കാനാണു്" എന്നുള്ള ഈ വചനം എന്നെ വാസ്തവമായി അലങ്കരിക്കുന്നു. ഇപ്പോൾ എന്തെങ്കിലും വരുന്നതെല്ലാം വരട്ടെ.

ശകാരൻ—(ശാരദശശി-എന്ന മട്ടു്)

പത്തു നഖോല്ലസമെഴുമീനമ്മുടെകയ്യു രണ്ടും-നിന്നൊ
ക്കത്തി ഞെരിപ്പാനത്യാഗ്രഹമോടു വൎത്തിക്കുന്നു.
ചന്തം കൂടും നിന്നുടെ മെയ്യിതുകൊണ്ടിന്നേരം-എന്റെ
സ്വന്തം വണ്ടിയിൽ നിന്നിഹ താഴെ വീഴും വണ്ണം
തലമുടിയാൎത്തു പിടിച്ചു വലിച്ചു വലച്ചീടും ഞാൻ-പെണ്ണേ!
ബലമൊടു ബാലിടെ ഭാൎയ്യയെ മുന്പു ജടായു പോലെ. ൨൦

വിടൻ—

കാന്തമാരാമിവൎക്കുള്ള
കുന്തളേന്തിയിഴക്കൊലാ
നല്ലുദ്യാനലതയ്ക്കുള്ള
പല്ലവങ്ങളറുക്കുമോ? ൨൧

അതിനാൽ അങ്ങു് എഴുന്നേല്ക്കൂ. ഞാൻ ഇവരെ വണ്ടിയിൽനിന്നിറക്കാം. വസന്തസേനേ! ഇറങ്ങുക.

(വസന്തസേന ഇറങ്ങി ഒരു ഭാഗത്തേക്കു മാറിനില്ക്കുന്നു)

ശകാരൻ—(ആത്മഗതം) അന്നു് ഇവൾ എന്റെ വാക്കു വിലവെക്കാതെ അപമാനിച്ചതുകൊണ്ടു് എനിക്കുളവായ കോപാഗ്നി ഇപ്പോഴത്തെ ഇവളുടെ ചവിട്ടുകൊണ്ടു് പ്രജ്വലിച്ചിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ടു് ഇപ്പോൾ ഇവളെ കൊന്നുകളയാം. ഇരിക്കട്ടെ; ഇങ്ങിനെ ചെയ്യാം. (പ്രകാശം) ഭാവ ഭാവ!

(വഞ്ചിപ്പാട്ട്).

മൃദു മൃദു വിലസുന്ന തൂലികൊണ്ടു നെയ്തിട്ടുള്ള
പുതിയ നൽപ്പാവുമുണ്ടിലാഗ്രഹമുണ്ടോ?
ചുറ്റുചുറ്റുചുക്കചുറ്റുചുറ്റുവെന്തു മാംസംതിന്നു
ബഹുമോദമിയന്നീടാൻകൊതിക്കുന്നുണ്ടോ? ൨൨

വിടൻ—എന്നാലോ?

ശകാരൻ—ഞാൻ പറയുന്നതു ചെയ്യണം.

വിടൻ— തീർച്ചയായിട്ടും ചെയ്യാം. ദുഷ്കൎമ്മമൊഴിച്ച് എന്തും;

ശകാരൻ—ഭാവ! ദുഷ്കൎമ്മത്തിന്റെ ഗന്ധമേ ഇല്ല. ഒരു പിശാചുംകൂടി ഇല്ല.

വിടൻ—എന്നാൽ പറയൂ.

ശകാരൻ—വസന്തസേനയെ കൊല്ലണം.

വിടൻ—(ചെവി പൊത്തിയിട്ട്)

നാരീരത്നം, ചെറുപ്പം, നഗരമിതിന്നു നൽ
ഭൂഷണം, വേശ്യ, കുററം
തീരെച്ചെയ്യാതെ വാഴുന്നവ,ളരിയ കുല-
സ്ത്രീസമം പ്രേമമുള്ളോൾ
ആരോക്കും കൊല്ലുവാനിസ്സുമുഖിയെ,യാഹമി-
ന്നിക്കടുങ്കയ്യു ചെയ്താൽ
നേരിട്ടീടും മഹാപാതകതടിനി കട-
ന്നീടുവാൻ തോണിയുണ്ടോ? ൨൩

ശകാരൻ—അങ്ങയ്ക്കു ഞാൻ തരാം തോണി. പോരെങ്കിൽ ആരുമില്ലാത്ത ഈ ഉദ്യാനത്തിൽവെച്ച് കൊല്ലുന്നതു് ആരാ കാണാൻ?

വിടൻ—

കാണുന്നു വനദേവതാനിചയവും ദിക്കൊക്കയും മാം ജഗൽ-
പ്രാണൻതാനുമനാരതം ഗഗനവും കൂടസ്ഥനും ധൎമ്മവും
൨൪ *

ഷേണാന്നിടിന ചന്ദ്രമസ്സുമധികം ശോഭിക്കമിസ്സൂര്യനും
പ്രാണിക്കളെല്ലാരുടെ പാപപുണ്യമറിയും വിശ്വംഭരാദേവിയും.

ശകാരൻ—എന്നാൽ മുണ്ടുകൊണ്ടു മറച്ചുവെച്ച് കൊന്നോളു.

വിടൻ—മടയ! നീ വല്ലാതെ കെട്ടുപോയി.

ശകാരൻ—ഈ കിഴട്ടുപ്പന്നം ശുദ്ധമേ അധർമ്മഭീരു. ആകട്ടെ. സ്ഥാവരകചേടനെക്കൊണ്ടു ചെയ്യിക്കാം. അപ്പ, മോനേ! സ്ഥാവരക,ചേടാ! നിനക്കു ഞാൻ പൊൻവള തരാം.

ചേടൻ—തന്നാൽ ഞാനണിഞ്ഞുകൊള്ളാം.

ശകാരൻ—നിനക്കു പൊൻപീഠമുണ്ടാക്കിച്ചു തരാം.

ചേടൻ—ഞാനിരുന്നുകൊള്ളാം.

ശകാരൻ—നിനക്ക് എച്ചിൽ മുഴുവൻ തരാം.

ചേടൻ—ഞാൻ ഉണ്ണാം.

ശകാരൻ—നിന്നെ എല്ലാ ചേടന്മാരുടേയും മേലധികാരിയാക്കാം.

ചേടൻ— എജമാനനേ! ഞാനങ്ങിനെ ആയിരുന്നുകൊള്ളാം.

ശകാരൻ—എന്നാൽ ഞാൻ പറയുന്നതുപോലെചെയ്യ്!

ചേടൻ—എജമാനേ! എല്ലാം ചെയ്യാം; ദുഷ്കൎമ്മമൊഴിച്ച്.

ശകാരൻ—ദുഷ്കൎമ്മത്തിൻെറ ഗന്ധംക്രുടി ഇല്ല.

ചേടൻ—എജമാനൻ കല്പിച്ചാലും.

ശകാരൻ—ഈ വസന്തസേനയെ കൊല്ല്!

ചേടൻ—എജമാനൻ പ്രസാദിക്കണം. ദുഷ്ടനായ ഞാൻ അറിയാതെ ഇവരെ വണ്ടി തെററിക്കയററിക്കൊണ്ടുവന്നുപോയി.

ശകാരൻ—എടാ ചേടാ! നിനക്കും കഴിയില്ലേ?

ചേടൻ—എജമാനനേ! ദേഹത്തിന്നു കഴിയും എന്നാൽ

ചാരിത്രത്തിന്നു കഴിവില്ല. അതുകൊണ്ടു് എജമാനൻ പ്രസാദിക്കണേ! പ്രസാദിക്കണേ! എനിക്കു ഭയമായിരിക്കുന്നു.

ശകാരൻ—നീ എന്റെ ചേടനായിരുന്നിട്ടു് നിനക്കു് ആരെയാണെടാ ഭയം?

ചേടൻ—എജമാനനേ! പരലോകത്തെ;

ശകാരൻ—പരലോകമെന്നു പറയുന്ന അതു് ഏതാടാ!

ചേടൻ— എജമാനനേ! സുകൃതദുഷ്കൃതങ്ങളുടെ പരിണാമം.

ശകാരൻ— സുകൃതത്തിന്റെ പരിണാമം എങ്ങിനെയാണു്?

ചേടൻ—എജമാനൻ വളരെ പൊന്നും പണവുമുള്ള ആളായിത്തീന്നതു് എങ്ങിനേയോ അങ്ങിനെ.

ശകാരൻ—ദുഷ്കൃതത്തിന്റേയോ?

ചേടൻ—ഞാൻ അന്യന്റെ ചോറുകൊണ്ടു പിഴക്കേണ്ടിവന്നതു് എങ്ങിനേയോ അങ്ങിനെ. അതുകൊണ്ടു് ദുഷ്കൃത്യം ഞാൻ ചെയ്യില്ല.

ശകാരൻ—എടാ നീ കൊല്ലില്ലേ? (എന്നു് വളരെ അടിക്കുന്നു)

ചേടൻ—എജമാനൻ തല്ലിയാലും ശരി, കൊന്നാലും ശരി, ഞാൻ ദുഷ്കമ്മം ചെയ്യില്ല.

പാതകം കാരണം ഭാഗ്യമില്ലാത്ത ഞാൻ
ജാതനാകുമ്പൊഴേ ദാസനായീടിനേൻ
വാദമില്ലിനിയും പാപിയായ്ത്തീരുമാ-
റേതകാൎയ്യത്തെയും ചെയ്യുവോനല്ല ഞാൻ. ൨൫

വസന്തസേന—ഭാവ! ഞാൻ ശരണം പ്രാപിക്കുന്നു.

വിടൻ—കന്യാകുമാര! ക്ഷമിക്കു ക്ഷമിക്കു. നല്ലതു് സ്ഥാവരക! നല്ലതു്.

താണരെല്ലാരു ദരിദ്രനാണടിമയാണെന്നാലുമിസ്സാധുക്കലും
കാണുന്നു സുകൃതേച്ഛ, തൽപ്രഭുവിനില്ലച്ചിന്ത യൊറെറങ്കിലും

മാനിക്കേണ്ടവരെ ത്യജിച്ച മടയന്മാരെപ്പലത്തുന്നതാ-
രാണക്രൂരശേഷമെങ്ങിനെ നശിച്ചീടാതിരിക്കും ധ്രുതം വൃത്ത

എന്നമാത്രമല്ല;
ദൈവം ദുശ്ശടമാണ രസൃമെവ്ടെക്കൊണ്ടനിതങ്ങെത്തിട്ടും,
നീ വങ്കൻ പ്രഭുവായി, നല്ലവനിവൻ നിൻദാസനായീടിനാൻ
കൈവന്നില്ല നിനക്ക കിട്ടിയവിധം വന്വിച്ച സമ്പത്തിവ-
ന്നേവം നീയിവനോതിടുന്ന പണിയെച്ചെയ്യുന്നതില്ലേതുമേ.

ശകാരൻ—(സ്വഗതം) കിഴട്ടുക്കുറുക്കൻ അധമ്മഭീരു. ഈ ഗർഭദാസൻ പരലോകഭീരു. രാഷ്ട്രീയസ്യാലൻ മഹായോഗ്യപുരുഷനായ എനിക്ക് ആരെപ്പേടിക്കണം? (പ്രകാശം) എടാ! ഗർഭദാസ, ചേട! നീ പോയി വീട്ടിനകത്ത് ഒരിടത്തു വെറുതേ ഇരുന്നോ.

ചേടൻ—എജമാനന്റെ കല്പനപോലെ, (വസന്തസേനയുടെ അടുത്തുചെന്നിട്ട്) ആര്യേ! എനിക്ക് ഇത്രയ്ക്കേ കഴിവുള്ളൂ. (എന്ന പോയി)

ശകാരൻ—(അരയും തലയും മുറുക്കിക്കൊണ്ട്) നിക്കെടീ വസന്തസേനേ! നിക്ക്. നിന്റെ കഥ കഴിച്ചേക്കാം.

വിടൻ—എന്ത്! എന്റെ മുമ്പിൽവെച്ച് കൊല്ലുകയോ? (എന്ന് കഴുത്തിൽ പിടിച്ചിഴക്കുന്നു.)

ശകാരൻ—(നിലത്തു പതിക്കുന്നു) ഭാവൻ എന്നെക്കൊല്ലുന്നോ! (എന്നു മോഹിക്കുന്നു. ബോധംവന്നിട്ട്)

(ഉമേശാനവ്രതത്തിന്റെ എന്ന മട്ട്)

കൊടുത്തു മാംസവും നെയ്യുമെടുത്തു ഞാനിവന്നെന്നും
തടിച്ചാനെന്നതുകൊണ്ടീമിടുക്കിപ്പോൾ വന്നുകൂടീ
എനിക്കു കാര്യമൊന്നിപ്പോളുള്ളവായ സമയത്തീ
മനുഷ്യനെങ്ങിനേയെന്നോടെതിക്കുന്ന ശത്രുവായി. വൃ

(ആലോചിച്ചിട്ട്). ഓഹോ! എനിക്കറിയാം ഇതിന്നുപായം. കിഴട്ടുക്കുറുക്കൻ തലയാട്ടി സംജ്ഞ കാണിച്ചു അല്ലേ?

അതുകൊണ്ടു് ഇവനെ ഇവിടന്നു് അയച്ചതിനുശേഷം വസന്തസേനയെക്കൊല്ലാം. ഇങ്ങിനെ പറയുകതന്നെ. (പ്രകാശം) ഭാവ! ഒരു ഇലക്കമ്പിളു്പോലെ ഇത്രവലിയ കുലത്തിൽ ജനിച്ചിട്ടുള്ള ഞാൻ ദുഷ്ടപ്രവൃത്തി ചെയ്യുകയോ? അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ അങ്ങയോടു ഞാൻ പറയുമോ? അങ്ങയോടു് അങ്ങിനെ പറഞ്ഞതു് ഇവളെ ഭയപ്പെടുത്തി വശീകരിക്കാൻ വേണ്ടിയാണു്.

വിടൻ—

കുലം കൊണ്ടില്ല യാതൊന്നും
ഫലം ശീലം നിനയ്ക്കണം
നലം കൂട്ടും നിലത്തിങ്ക-
ലലം മുൾച്ചെടി പൊങ്ങിടും. വൻ

ശകാരൻ— ഭാവ! ഇവൾ അങ്ങയുള്ളതുകൊണ്ടു് ലജ്ജിച്ചിട്ടാണു് എന്നെ സ്വീകരിക്കാത്തതു്. അതുകൊണ്ടു് ചെല്ലു. സ്ഥാവരകചേടൻ എന്റെ തല്ലുകൊണ്ടിട്ടാണു് പോയിട്ടുള്ളതു്. അവൻ എങ്ങോട്ടെങ്കിലും ഓടിപ്പോയ്ക്കളയും. ഭാവൻ പോയി അവനെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരണം.

വിടൻ— (ആത്മഗതം)

ഞാനേവം സവിധത്തിലുള്ള സമയത്തിമ്മൂർഖനാദേററവും
മാനം മാനസതാരിലുള്ളിവളിണങ്ങില്ലില്ല കില്ലേതുമേ [യിടാം
താനേയിങ്ങിവർ നിന്നിടട്ടെ,യിവിടം കൈവിട്ടു ഞാൻ പോ
സാനന്ദം കുസുമായുധൻ വിലസുവാനേകാന്തമല്ലോ ഗുണം. ()

(പ്രകാശം) അങ്ങിനെയാകട്ടെ. ഞാൻ പോകുന്നു.

വസന്തസേന— (വിടന്റെ വസ്ത്രത്തുമ്പത്തു് പിടിച്ചിഴുത്തുംകൊണ്ടു്) ഞാൻ ശരണാഗതയാണെന്നു പറഞ്ഞില്ലേ?

വിടൻ—വസന്തസേനേ! ഭയപ്പെടേണ്ട, ഭയപ്പെടേണ്ട! കന്യാകുമാര! വസന്തസേനയെ ഞാൻ അങ്ങയുടെ പക്കൽ ന്യാസമായി ഏല്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

ശകാരൻ— അങ്ങിനെതന്നെ. ഇവളും എന്റെ കയ്യിൽ സ്വാധീനമായിട്ടിരുന്നോട്ടെ.

വിടൻ— സത്യം?

ശകാരൻ— സത്യം.

വിടൻ— (കുറച്ചിട നടന്നിട്ട്) അഥവാ, ഞാനിവിടം വിട്ടാൽ ഈ ദുഷ്ടൻ ഇവളെ കൊന്നേക്കും. അതിനാൽ ഇപ്പോഴും മറഞ്ഞുനിന്ന് ഇവൻ എന്തുചെയ്യാൻ ഭാവിക്കുന്നു എന്നു നോക്കാം. (എന്നു പതുങ്ങിനില്ക്കുന്നു)

ശകാരൻ — ആകട്ടെ, കൊന്നേക്കാം. ഒരു പക്ഷേ, കപടകാപടികനായ ഈ കിഴട്ടക്കുറുക്കൻ ബ്രാഹ്മണൻ എവിടെയെങ്കിലും ഒളിച്ചുനിന്ന് കുറുക്കനെപ്പോലെ സൂത്രത്തിൽ നോക്കിയേക്കും. അതുകൊണ്ട് ഇവനെ തോല്പിക്കാൻ ഇങ്ങിനെയൊരു വിദ്യ എടുക്കാം. (പൂപറിച്ച് തന്നെത്താൻ അലങ്കരിക്കുന്നു) സുന്ദരീ! സുന്ദരീ! വസന്തസേനേ! വരൂ.

വിടൻ— അല്ല, ഇവൻ വലിയ കാമിയുടെ മട്ടിൽത്തന്നെയാണല്ലോ ആശ്ചര്യം! സൈ്വരമായി. ഇനി പോകുകതന്നെ (എന്നു പോയി)

ശകാരൻ— (താമരക്കണ്ണൻ എന്ന മട്ട്)

തങ്കം നൽകുന്നേൻ പാരിച്ച കാമാ-
തങ്കം തീക്കുവാൻ കെഞ്ചുന്നേൻ
എന്നുടെ തലപ്പാവോടും കൂടി
നിന്നുടെ കാക്കൽ വീഴുന്നേൻ
എന്തു ചെയ്താലുമെന്നി,ലെൻശുദ്ധ-
ദന്തി! നീ കനിയില്ലെന്നോ?
കേവലം മരംകൊണ്ടു നിർമ്മിച്ച
പാവയാണോ നിനക്കു ഞാൻ. ൩൧

വസന്തസേന— എന്താണ് ഇതിൽ സംശയം? (തല കനിച്ചിരുന്ന് 'എടമടയകബ്ബഥേ!' ഇത്യാദി രണ്ടു പദ്യം ചൊല്ലുന്നു)

എട മടയ കുബുദ്ധേ! നിൻധനത്താൽ വശപ്പെ-
ട്ടിട്ടുമുടനഘമെന്നോ നീ കൊതിക്കുന്നതിപ്പോൾ
നെടിയ ഗുണമിണങ്ങി ശ്ശുദ്ധിക്കൂടുന്ന നല്ലേ-
രടയ സരസിജത്തെസ്സന്ത്യജിക്കില്ല ഭൃംഗം. ൩൨

ധനമററവനെന്നാലും
മനുജൻ കുലശീലവാൻ പരം സേവ്യൻ
അനുരൂപനിലതിയായു-
ള്ളനുരാഗം ഗണികമാക്കോരഴകല്ലോ. ൩൩

എന്നുതന്നെയല്ല; തേന്മാവിനെ ആശ്രയിച്ചിരുന്ന ഞാൻ ഇനി പലാശവൃക്ഷത്തെ അംഗീകരിക്കയോ? ഒരിക്കലുമില്ല.

ശകാരൻ— എടീ ദാസിപ്പെണ്ണേ! നീ ദരിദ്രചാരുദത്തനെ തേന്മാവും എന്നെ പലാശവുമാക്കിയോ? എന്നെ കിംശുകമെങ്കിലും ആക്കിക്കൂടാ അല്ലേ? ഇപ്പോഴും നീ ഇങ്ങിനെ എന്നെ കററം പറഞ്ഞുംകൊണ്ടു് ആ ചാരുദത്തനെത്തന്നെ സ്മരിക്കയാണോ?

വസന്തസേന— മനസ്സിൽതന്നെ കുടികൊള്ളുന്ന അദ്ദേഹത്തെ എങ്ങിനെ സ്മരിക്കാതിരിക്കും?

ശകാരൻ— ഇപ്പോഴുംകൂടി നിൻെറ മനസ്സിൽ കുടികൊള്ളുന്ന അവനേയും നിന്നേയും ഒന്നിച്ചു കഴിച്ചേക്കാം. ആ ദരിദ്രസാർത്ഥവാഹമനുഷ്യനെ കാമിക്കുന്നവളേ! നിക്കു്, നിക്കു.

വസന്തസേന— ഉച്ചരിക്കു്, ഉച്ചരിക്കു്! ശ്ലാഘനീയങ്ങളായ ആ അക്ഷരങ്ങൾ ഇനിയും ഉച്ചരിക്കു്.

ശകാരൻ— ദാസീപുത്രനായ ആ ദരിദ്രചാരുദത്തൻ നിന്നെ രക്ഷിക്കുന്നതു കാണട്ടെ.

വസന്തസേന— എന്നെക്കണ്ടാൽ അദ്ദേഹംരക്ഷിക്കും

ശകാരൻ— (വില്ലുകലച്ചതും എന്ന മട്ടു്)

ആരവൻ ശക്രനോ കാലനേമിയെന്നു
പേരുകേട്ടുള്ളൊരപ്പുരുഷനോ

ഇന്ദ്രനോ ബാലിതൻ പുത്രനോ രംഭതൻ
നന്ദനൻ താനോ സുബന്ധു താനോ
ദ്രോണരെൻറ പുത്രനോ രാജാവാം രുദ്രനോ
ചാണക്യൻ താനോ ജടായുവാണോ
വീരനാകും ധുന്ധുമാരനോ പാരിതിൽ
പാരം പ്രസിദ്ധൻ ത്രിശങ്കു താനോ? ൩൪

അഥവാ ഇവരായാലും നിന്നെ രക്ഷിപ്പാൻ മതിയാകില്ല.
(ശാരദശശി എന്ന മട്ട്)

മുന്നം ഭാരതമായ യുഗത്തിൽച്ചാണക്യൻതാൻ ധരാ-
നന്ദിനിയാകിയ സീതപ്പെണ്ണിനെയെന്നപോലെ
നിന്നെക്കൊല്ലും നോക്കിക്കോ ഞാൻ പാഞ്ചാലിയെ ക്ഷണം
ചെന്നു ജടായു വധിച്ചതുപോലെക്കില്ലില്ലേതും. ൩൫

(എന്നു തല്ലുവാൻ ഭാവിക്കുന്നു)

വസന്തസേന— ഹാ! മാതാവെ! അവിടന്നു എവിടെയാണ്. ഹാ ആര്യചാരുദത്ത! ഇഷ്ടം മുഴുവൻ നിറവേറാതെ ഇതാ ഈയുള്ളവൾ മരിപ്പാൻ തുടങ്ങുന്നു. ആകട്ടെ, ഉറക്കെ കരയുകതന്നെ. അഥവാ വസന്തസേന ഉറക്കെക്കരഞ്ഞുവെന്നു പറയുന്നതു വളരെ ലജ്ജാവഹമാണല്ലോ. ആര്യചാരുദത്തന്നു നമസ്കാരം.

ശകാരൻ— ഇപ്പോഴും ഗർഭദാസി ആ പാപിയുടെ പേരുതന്നെയാണല്ലോ വിളിച്ചുപറയുന്നതു (എന്നു കഴുത്തിൽ പിടിച്ചു മുട്ടിച്ചുകൊണ്ടു) സ്മരിക്കെടീ ഗർഭദാസീ! സ്മരിക്ക്.

വസന്തസേന— ആര്യചാരുദത്തന്നു നമസ്കാരം.

ശകാരൻ— ചാകെടീ ഗർഭദാസീ! ചാക്. (കഴുത്തിൽ പിടിച്ചു മുട്ടിച്ചു കൊല്ലുന്നതായി നടിക്കുന്നു. വസന്തസേന മൂർച്ഛിച്ചു നിശ്ചേഷ്ടയായി പതിക്കുന്നു.)

ശകാരൻ— (സന്തോഷത്തോടുകൂടി)

(കേകവൃത്തം)

സൎവ്വദോഷങ്ങളെയും വെച്ചു പൂട്ടിയ പെട്ടി
ഗൎവ്വത്തിന്നിരിപ്പിടമാണിവൾ ദുഷ്ടശീല
ഗതികെട്ടവനായ ചാരുദത്തനോടൊത്തു
രതി ചെയ്യുവാനേററം താല്പൎയ്യമിയന്നവൾ
അവസാനിക്കാറായ സമയത്തിങ്ങു വന്നാ-
ളിവളെ—ഹാ ഹാ കൃതകൃത്യനായ്ത്തീൎന്നിപ്പോൾ
എങ്ങിനെ വൎണ്ണിക്കും ഞാനെൻെറയിക്കയ്യൂക്കിപ്പോ-
ളിങ്ങിവൾ ചത്തു-തീൎച്ച-ഭാരതേ സീതപോലെ. നന്ദ

(കാകളി)

അങ്ങോട്ടു ഞാനേററമിഷ്ടിച്ചിട്ടുന്നതു-
ണ്ടിങ്ങോട്ടിവൾക്കാശയൊട്ടുമില്ല,ാകയാൽ
വൎദ്ധിച്ച കോപേന ഞാനിഗ്ഗണികയെ,
പുഷ്പകരണ്ഡകം ശൂന്യമെന്നാകയാൽ
ഇപ്പോൾ പിടിച്ചാശു പേടിപ്പെടുത്തി ഞാൻ
പൃത്ഥ്വിയിൽ കൊന്നു വീഴ്ത്തിടിനേൻ സത്വരം.
ജ്യേഷ്ഠനും ദ്രൌപതി പോലെയുള്ളമ്മയും
ശ്രേഷ്ഠത കൂട്ടുമെന്നിഷ്ടനമങ്ങിനെ
യോഗ്യനാമെന്നുടെ ശൂരത കണ്ടില്ല
ഭാഗ്യമില്ലായവൎക്കെന്നേ പറയാവൂ. നമ

ആകട്ടെ; ഇപ്പോൾ കിഴട്ടുക്കുറുക്കൻ വന്നെത്തും. അതിനാൽ ഞാൻ കുറച്ചു മാറിനിന്നേക്കാം. (അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു)

(ചേടനൊന്നിച്ചു പ്രവേശിച്ചിട്ടു്)

വിടൻ—ഞാൻ സ്ഥാവരകചേടനെ സമാധാനപ്പെടുത്തിയിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ കന്യാകുമാരനെ ചെന്നു കാണുക തന്നെ. (ചുററിനടന്നുനോക്കിയിട്ടു്) അല്ല, വഴിയിൽതന്നെ ഒരു മരം വീണുകിടക്കുന്നല്ലോ. ഇതു് സ്വന്താപാതനത്തോടു

കൂടി ഒരു സ്ത്രീയേയും കൊന്നിരിക്കുന്നു. എടാ പാപ! എന്തിനാണ് നീ ഈ ദുഷ്കൃത പ്രവൃത്തിച്ചതു്? പാപിയായ നിന്റെ പതനത്തേക്കാൾ ഈ സ്ത്രീവധകർമ്മം എന്നെ ഏററവും പരിതപിപ്പിക്കുന്നു. അകാരണമായി എന്റെ മനസ്സിൽ വസന്തസേനയെ ഉദ്ദേശിച്ച് ഭയമുളവാകുന്നതെന്താണു്? ഏതുവിധവും ദേവന്മാർ മംഗളമാക്കിത്തീർക്കേണമേ! (ശകാരന്റെ അടുത്തുചെന്നിട്ട്) കുമാര! പറഞ്ഞതനുസരിച്ച് ഞാൻ ചേടനെ സമാധാനപ്പെടുത്തി.

ശകാരൻ—ഭാവ! അങ്ങയ്ക്കു സ്വാഗതം? മോനേ, സ്ഥാവരകചേടാ! നിനക്കും സ്വാഗതം?

ചേടൻ—അതേ.

വിടൻ—എന്റെ ന്യാസം തിരിച്ചേല്പിക്കൂ.

ശകാരൻ—ഏതുന്യാസം?

വിടൻ—വസന്തസേനാ.

ശകാരൻ—പോയി.

വിടൻ—എങ്ങു്?

ശകാരൻ—ഭാവന്റെ പിമ്പേതന്നെ.

വിടൻ—(സംശയത്തോടുകൂടി) അവൾ ആ വഴിക്കു പോയില്ലല്ലോ.

ശകാരൻ—അങ്ങു് ഏതുവഴിക്കാ പോയതു്?

വിടൻ—ഞാൻ തെക്കെ വഴിക്കു്.

ശകാരൻ—അവൾ വടക്കേ വഴിക്കും.

വിടൻ—അതിവിരുദ്ധമായിട്ടാണല്ലോ ഈ പറയുന്നതെല്ലാം. എന്റെ അന്തഃകരണം സമ്മതിക്കുന്നില്ല. അതിനാൽ വാസ്തവം പറയൂ.

ശകാരൻ—എന്റെ കാൽ ഭാവന്റെ തലയിൽ മുട്ടിച്ച് ഞാൻ സത്യം ചെയ്യാം. മനസ്സിനെ അടക്കി ഉറപ്പിച്ചോളൂ. ഞാൻ അവളെക്കൊന്നു.

വിടൻ—(വിഷാദത്തോടുകൂടി) വാസ്തവമായി അങ്ങ കൊന്നുവോ?

ശകാരൻ—ഞാൻ പറഞ്ഞതിൽ വിശ്വാസമില്ലെങ്കിൽ, ഇതാ നോക്കൂ രാഷ്ട്രീയസ്യാലൻ സംസ്ഥാനകന്റെ അളവററ ശൂരത്വം. (എന്നു കാണിച്ചുകൊടുക്കുന്നു)

വിടൻ—അയ്യോ! മന്ദഭാഗ്യനായ ഞാൻ ഹതനായി. (എന്നു മൂർച്ഛിക്കുന്നു)

ശകാരൻ—ഹാ ഹാ! ഭാവൻ ചത്തോ?

ചേടൻ—ഭാവൻ സമാശ്വസിച്ചാലും സമാശ്വസിച്ചാലും. വണ്ടി പരിശോധിക്കാതെ കൊണ്ടുവന്ന ഞാൻ തന്നെ ആദ്യമായി കൊന്നുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

വിടൻ—(സമാശ്വസിച്ചിട്ട് വ്യസനത്തോടുകൂടി) ഹാ വസന്തസേനേ!

ദാക്ഷിണ്യപ്പുഴവററിയിന്നു രതി പോയ്-
 ത്തന്നാട്ടു ചേർന്നീടിനാൾ
ഹാ ഹാ ഭൂഷിതഭൂഷണേ! സുവദനേ!
 ക്രീഡാരസോൽഭാസിനീ!
ഹാ സൗജന്യനദി! പ്രഹാസപുളിനേ!
 ഹാ മത്സമാനാശ്രയേ!
ഹാ ഹാ കെട്ടു സുമായുധന്റെ കട നൽ-
 സൗഭാഗ്യപണ്യാകരം. ൩൨

(കണ്ണീരോടുകൂടി) കഷ്ടം, ഹാ കഷ്ടം!

ഇങ്ങിനെയുള്ള കടുങ്കൈ-
യെങ്ങിനെ നീ ചെയ്തു ഹേതുവെന്തുള്ളൂ
കറയററ നഗരലക്ഷ്മിയെ
വെറുതേ പാപസ്വരൂപ! കൊന്നല്ലോ. ൩൩

(ആത്മഗതം) ഒരുപക്ഷേ പാപിയായ ഇവൻ ഈ കററത്തെ എന്നിൽ ആരോപിച്ചേക്കാം. ആകട്ടെ, ഇവിടെനിന്നു പോ

വുകതന്നെ. (എന്നു ചുററിനടക്കുന്നു. ശകാരൻ ചെന്നു ത ടയുന്നു)

വിടൻ—പാപീ! എന്നെ തൊട്ടുപോകരുതു്. നിന്നോടു ള്ള ബന്ധം മതി. ഞാൻ പോകുന്നു.

ശകാരൻ—എടാ! തന്നെത്താൻ വസന്തസേനയെ കൊ ന്നുംവെച്ചു് എന്നെ കുററം പറഞ്ഞുംകൊണ്ടു് എവിടേക്കു പോകുന്നു. ഞാൻ ഇപ്പോഴം ഇങ്ങിനെ അനാഥനായിത്തീ ൎന്നുവല്ലൊ.

വിടൻ—നീ നശിച്ചുകഴിഞ്ഞിരിക്കുന്നു.

ശകാരൻ —(കണ്ണുപൊവ്വരീതി)

ശതസുവൎണ്ണത്തിൻ വില കലരുന്ന
മുതലിതുകാലം നിനക്കു ഞാൻ തരാം
പതിനാറുപണം വിലയുള്ള പൊന്നു-
മിരുപതു നല്ല കവിടിയും തരാം
ഒരുവരോടും നീ പറയരുതെന്റെ
പരാക്രമമിദം പൊതുവായ്ത്തീരട്ടെ. ൪൦

വിടൻ—ഛീ! നിന്ദ്യം, നിനക്കുതന്നെ ഇരിക്കട്ടെ.

ചേടൻ—ശാന്തം പാപം.

ശകാരൻ—(ചിരിക്കുന്നു)

വിടൻ—

ചിരിക്കേണ്ടാ മൂർഖ!കളയുകതു ഖേദിച്ചിടുക നീ
വെറുക്കുന്നോൻ ഹാ, സംപ്രതി കടിലഹാസം തവ പരം
വരൊല്ലെന്നും നിന്നിൽ പ്രിയമിവനു കൈവിട്ടിതതു ഞാൻ
മുറിഞ്ഞിട്ടുള്ളോരഗ്ഗുണരഹിതചാപത്തിനു സമം. ൪൧

ശകാരൻ—ഭാവ! പ്രസാദിക്കു, പ്രസാദിക്കൂ. വരിക. ന മുക്കു താമരപ്പൊയ്കയിലിറങ്ങി കളിക്കാം.

വിടൻ—

തെററില്ലിങ്ങൊന്നുമെന്നാകിലുമഘരതേ! നിൻ-
ക്രൂരകെട്ടുള്ള മൂലം
കററം ഞാൻ ചെയ്തപോലെജ്ജനമിവനെ മഹാ
പാപിയെന്നോർത്തിടുന്നു
ദുഷ്ടൻ സ്ത്രീഹത്യചെയ്യാനിവനിതി നഗര-
സ്ത്രീകൾ ശങ്കിച്ചു നിന്നൊ-
ച്ചേററീക്ഷിക്കും ഭയത്തോടഹമിനി വരുമെ-
ല്ലുണ്ണമീനിലൻെറ കൂടെ. ൪൨

(വ്യസനത്തോടുകൂടി) വസന്തസേനേ!

സുന്ദരി! നീയ്യിനി മന്നിതിൽ
വന്നു പിറക്കായ്ക്ക വേശ്യയായെന്നും
സതി! സച്ചാരിത്രത്താ-
ലതിപാവനമാം കുലത്തിലണയുക പോയ്. ൪൩

ശകാരൻ—എൻെറ പുഷ്പകരണ്ഡകോദ്യാനത്തിൽ വസന്തസേനയെക്കൊന്നിട്ടേച്ച് എങ്ങോട്ടാ ഓടുന്നതു്? ഇവിടെ വാ. എൻെറ അളിയൻെറ അടുക്കൽ വന്നു് സമാധാനം പറയു്! (എന്നു് തടയുന്നു)

വിടൻ—എടാ ജാല്മ! നില്ക്കു് നില്ക്കു്. (എന്നു് വാളൂരുന്നു)

ശകാരൻ—(ഭയത്തോടുകൂടി പിൻമാറിനിന്നിട്ടു്) എന്താ പേടിച്ചുവോ? എന്നാൽ പൊയ്ക്കൊള്ളുക.

വിടൻ—(ആത്മഗതം) ഇനി ഇവിടെ നില്ക്കുന്നതു പന്തിയല്ല. ആകട്ടെ; ആര്യശർവ്വിലകചന്ദനകാദികൾ എവിടെയോ അവിടേക്കു പോയ്ക്കൊള്ളയാം. (എന്നു് പോയി)

ശകാരൻ—പോയിത്തുലയു്! എടാ സ്ഥാവരകചേട്ടാ! ഞാൻ ചെയ്തതെങ്ങിനെ?

ചേടൻ—എജമാനനേ! വലിയ ദുഷ്കർമ്മമാണു് ചെയ്തതു്.

ശകാരൻ—എടാ ചേടാ! എന്തു പറഞ്ഞു? 'വലിയ ദുഷ്കൎമ്മമാണു് ചെയ്തതു്' എന്നോ? (ആത്മഗതം) ഇരിക്കട്ടെ, ഇങ്ങിനെ ചെയ്യാം. (ആഭരണങ്ങൾ അഴിച്ചെടുത്തിട്ടു്) നീയ്യ് ഈ ആഭരണങ്ങൾ എടുത്തോ! ഞാൻ ഇതാ നിനക്കു തന്നിരിക്കുന്നു. എനിക്കു് അണിയേണ്ട സമയത്തെല്ലാം എന്റെ; അല്ലാത്തപ്പോഴെല്ലാം നിന്റെ.

ചേടൻ—എജമാനന്നുതന്നെയാണു് ഇവ യോജിപ്പുള്ളതു്. എനിക്കിതു് എന്തിനാണു്?

ശകാരൻ—എന്നാൽ പൊയ്ക്കോ! ഈ കാളകളേയും കൊണ്ടുപോ. എന്നിട്ടു് നീ എന്റെ മാളികമുകളിലെ ഇടത്തളത്തിൽ ചെന്നുനില്ക്കു്.

ചേടൻ— എജമാനന്റെ കല്പനപോലെ. (എന്നു പോയി)

ശകാരൻ—ആത്മരക്ഷയ്ക്കായി ഭാവൻ മറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞു. ചേടനെ എന്റെ മാളികമുകളിലെ ഇടത്തളത്തിൽ ചങ്ങലകൊണ്ടു് ബന്ധിച്ചിടുകയും ചെയ്യാം. ഇങ്ങിനെ രഹസ്യം പുറത്തുവരാതെ കഴിയും. അതിനാൽ പോവുകതന്നെ. ഇവളെ ഒന്നുകൂടി നോക്കട്ടെ. ഇവൾ മരിച്ചിട്ടില്ലെങ്കിൽ നല്ലവണ്ണം കൊന്നുകളയാം. (നോക്കിയിട്ടു്) ഓ! നല്ലവണ്ണം ചത്തിട്ടുണ്ടു്. ആകട്ടെ, ഇവളെ ഈ ഉത്തരീയംകൊണ്ടു മൂടിയിടാം. അല്ലെങ്കിൽ അതു വയ്യാ. ഇതിൽ പേരെഴുതിയിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു് അറിവുള്ളവർ വല്ലവരും കണ്ടുപിടിക്കാൻ ഇടവരും. ഇരിക്കട്ടെ, കാററടിച്ചുകൂട്ടിയിരിക്കുന്ന ഈ കരിയിലകൾകൊണ്ടു മൂടിവെക്കാം. (അപ്രകാരം ചെയ്തു് ആലോചിച്ചിട്ടു്) ആകട്ടെ, ഇങ്ങിനെ ചെയ്യാം. ഇപ്പോൾതന്നെ കോടതിയിൽ ചെന്നു് "ധനത്തിന്നുവേണ്ടി സാൎത്ഥവാഹൻ ചാരുദത്തൻ എന്റെ പുഷ്പകരണ്ഡകോദ്യാനത്തിൽവെച്ചു് വസന്തസേനയെ കൊന്നിരിക്കുന്നു" എന്നു് വ്യവഹാരം ബോധിപ്പിക്കാം.

(കറത്തിപ്പാട്ടുരീതി)

ചാരുദത്തൻതന്നെ നശിപ്പിക്കണമതിന്നായ്
നേരുകെട്ട കള്ളപ്പണി ഞാനിനിച്ചെയ്യുന്നേൻ
പാവനമായുള്ള നല്ല പട്ടണത്തിന്നുള്ളിൽ
ഗോവധമാം ഘോരകർമ്മം ചെയ്തിടുന്ന പോലെ. ൪൮

ആകട്ടെ, പോവുകതന്നെ. (എന്നു പുറപ്പെട്ടു നോക്കിയിട്ടു ഭയത്തോടുകൂടി) അയ്യയ്യോ! ഏതുവഴിക്കു ചെന്നാലും വേണ്ടില്ല ആ വഴിക്കൊക്കെ ഈ ദുഷ്ടശ്രമണകൻ കാവിമുക്കിയിട്ടുള്ള ചീവരവും എടുത്തുകൊണ്ടു ഇങ്ങനെ വരും. ഇവനെ ഞാൻ മുമ്പു മൂക്കു തുളച്ചു ഉപദ്രവിച്ചിട്ടുള്ളതുകൊണ്ടു ഇവന്നു എന്നോടു വൈരമുണ്ടാകും. ഒരുപക്ഷേ എന്നെ ഇവൻ കണ്ടാൽ ഞാനാണു ഇവളെക്കൊന്നതു് എന്നു വെളിപ്പെടുത്തിയേക്കും. അതുകൊണ്ടു ഇനി ഏതുവഴിക്കാണു പോകേണ്ടതു്? ആകട്ടെ, പകുതി ഇടിഞ്ഞുവീണിട്ടുള്ള ഈ മതിൽ ചാടിക്കടന്നു പോകാം.

(വഞ്ചിപ്പാട്ട്)

വ്യോമത്തിലുമഴകാന്ന ലങ്കയാം നഗരത്തിലും
ഭൂമിയിലും തഥാ നാഗലോകത്തിങ്കലും
ഹനുമാന്റെ കൊടുമുടി തന്നിലും ഞാനതിവേഗം
മഹേന്ദ്രമെന്നതുപോലെ ഗ്ഗമിച്ചിടുന്നേൻ. ൪൯

(എന്നു പോയി)

(തിരശ്ശീല നീക്കാതെ പ്രവേശിച്ചിട്ടു)

സംവാഹകസന്യാസി—ഈ ചീവരം നനച്ചിട്ടുകഴിഞ്ഞു ഇതിനെ മരക്കൊമ്പത്തു് ഉണങ്ങാനിട്ടാലോ? ഈ വാനരങ്ങൾ കീറിക്കളഞ്ഞേക്കും. നിലത്തു വിരിച്ചാലോ? പൊടിയും. പററും. അതിനാൽ എവിടെ വിരിച്ചിട്ടാണു് ഉണക്കേണ്ടതു്? (നോക്കിയിട്ടു്) ഇരിക്കട്ടെ, ഇവിടെ കാററടിച്ചു കൂട്ടിയിട്ടുള്ള കരിയിലയിന്മേൽ വിരിക്കാം. (അപ്രകാരം ചെയ്തിട്ടു്) ബുദ്ധാ

ദേവന്നു നമസ്കാരം. (എന്നു് ഇരിക്കുന്നു) ആകട്ടെ, ധൎമ്മോപദേശങ്ങൾ ചൊല്ലിക്കൊണ്ടിരിക്കാം. ("ആൎദ്രപാടവമോടു്" എന്നിത്യാദി മുൻപറഞ്ഞ പദ്യങ്ങൾ ചൊല്ലുന്നു) അഥവാ ബുദ്ധദേവഭക്തയായ ആ വസന്തസേനയ്ക്കു് പ്രത്യുപകാരം ചെയ്യല്ലാതെ എനിക്കു് ഈ സ്വൎഗ്ഗം കിട്ടിയിട്ടെന്തു പ്രയോജനമാണു്? അവർ, ദശസുവൎണ്ണത്തിന്റെ ബാദ്ധ്യത തീൎത്തു് ചൂതന്മാരിൽനിന്നു് എന്നെ മോചിപ്പിച്ചതുമുതൽ ഞാൻ എന്നെത്തന്നെ അവരുടെ വകയെന്നു വിചാരിച്ചുവരുന്നു. എന്താ ഇല ക്കൂട്ടത്തിനകത്തു് ഇളകുന്നതു്?
ഒരുപക്ഷേ,

കാററുമധികം വെയിലുമേററിലകളെല്ലാ-
മേററവുമുണങ്ങിയവ,യിററു പടതോയം
പത്രമതിമാത്രമഴകോടിഹ പരത്തി-
പ്പത്രികൾ കണക്കു വിചലിച്ചിടുകയാവാം. ൪൩

(വസന്തസേന ഉണൎന്നുവന്നു് കൈ കാണിക്കുന്നു)

സന്യാസി—ഹാ ഹാ! മനോഹരമായ ആഭരണങ്ങളണിഞ്ഞിട്ടുള്ള സ്ത്രീഹസ്തമാണല്ലോ വെളിക്കു കാണുന്നതു്. അല്ലാ, രണ്ടാമത്തെ കയ്യും കാണാനുണ്ടല്ലോ (നല്ലവണ്ണം നോക്കിയിട്ടു്) ഈ കയ്യു് എനിക്കു് മുമ്പു് കണ്ടുപരിചയമുള്ളപോലെ തോന്നുന്നു. അല്ലെങ്കിൽ എന്തിനു സംശയിക്കുന്നു? ഏതൊരു കൈയാണോ എനിക്കു് അഭയമരുളി രക്ഷിച്ചതു് ആ കൈ തന്നെയാണു് ഇതു്. ആകട്ടെ, നോക്കുകതന്നെ. (ഇലകളെ നീക്കുന്നതായി നടിച്ചു് നോക്കിയിട്ടു്) ആ ബുദ്ധദേവഭക്തതന്നെയാണു്.

(വസന്തസേന വെള്ളം കുടിപ്പാനാവശ്യപ്പെടുന്നു)

സന്യാസി—അയ്യോ! വെള്ളം ചോദിക്കുന്നല്ലോ. കുളം ദൂരത്തുമാണു്. ഞാനിപ്പോൾ എന്താണു് ചെയ്യേണ്ടതു്? ഇരിക്കട്ടെ, ഈ ചീവരം പിഴിഞ്ഞു് വെള്ളം കൊടുക്കാം. (അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു) (വസന്തസേന ഓൎമ്മവന്നു് എഴുന്നേല്ക്കു

ന്നു. സന്ന്യാസി വസ്ത്രത്തിന്റെ തുമ്പുകൊണ്ടു് വീശിക്കൊടുക്കുന്നു)

വസന്തസേന—ആൎയ്യ! ഭവാൻ ആരാണു്?

സന്ന്യാസി— ബുദ്ധോപാസിനി ദശസുവൎണ്ണം കൊടുത്തു മോചിപ്പിച്ച ഈയുള്ളവനെ ഓൎമ്മിക്കുന്നില്ലേ?

വസന്തസേന—ഓൎമ്മിക്കുന്നുണ്ടു് പക്ഷേ ആൎയ്യൻ പറയുന്നവിധത്തിലല്ല. ഞാൻ മരിക്കുകതന്നെയാണു് ഉത്തമം.

സന്ന്യാസി—ബുദ്ധോപാസിനി! എന്താണീപ്പറയുന്നതു്?

വസന്തസേന—(നിൎവ്വേദത്തോടുകൂടി) ഈ വേശ്യാത്വത്തിന്നു് ചേൎന്നതു് അതാണു്.

സന്ന്യാസി—ബുദ്ധോപാസിനി എഴുന്നേല്ക്കു, എഴുന്നേല്ക്കു. ഈ മരത്തിൽ പടൎന്നിരിക്കുന്ന വല്ലിയെ അവലംബിച്ചു കൊള്ളുക. (എന്നു് വള്ളിപിടിച്ചു് താഴ്ത്തിക്കൊടുക്കുന്നു)

(വസന്തസേന വല്ലിപിടിച്ചുകൊണ്ടു് എഴുന്നേല്ക്കുന്നു)

സന്ന്യാസി—ഈ അടുത്ത വിഹാരത്തിൽ എന്റെ ധൎമ്മസോദരി പാൎക്കുന്നുണ്ടു്. അവിടെച്ചെന്നു വിശ്രമിച്ചതിന്നു ശേഷം ബുദ്ധോപാസികയ്ക്കു് ഗൃഹത്തിലേക്കു ചെല്ലാം. അതിനാൽ ബുദ്ധോപാസിനി മെല്ലെ മെല്ലെ നടന്നുപോന്നാലും. (എന്നു് ചുററിനടക്കുന്നു. നോക്കിയിട്ടു്) വഴിയൊഴിക്കുവിൻ! ആൎയ്യന്മാർ വഴിയൊഴിക്കുവിൻ! ഇവർ യൌവനയുക്തയായ സ്ത്രീയാണു്. ഞാനാണെങ്കിൽ ഒരു സന്ന്യാസി. അതിനാൽ എന്റെ ഈ പ്രവൃത്തി പരിശുദ്ധമായിട്ടുള്ളതാണു്.

കരത്തെയും മുഖത്തെയും സദാ നിജേന്ദ്രിയത്തെയും
ധരാതലത്തിലാരു തന്നധീനമാക്കി വെച്ചവൻ
നരേന്ദ്രനെന്നുചെയ്യുമാമഹത്വമുള്ള മൎത്ത്യനെ-
ക്കരസ്ഥമാണവന്നു ദേവലോകസൌഖ്യമൊക്കയും. ൪൭

(എന്നു പോയി)

വസന്തസേനാമോടനമെന്ന എട്ടാമങ്കം സമാപ്തം.

ഒമ്പതാമങ്കം

(അനന്തരം ശോധനകൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ശോധനകൻ—ജഡ്ജി എജമാനൻ എന്നോട് ഇങ്ങിനെ കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. "എടോ ശോധനക! കോടതിയിൽ ചെന്ന് ആസനങ്ങളെല്ലാം തുടച്ചു വെടുപ്പാക്കിവെക്കുക" എന്ന്. അതുകൊണ്ട് ഞാനിപ്പോൾ കോടതിയെല്ലാം അടിച്ചുവാരി വൃത്തിയാക്കുവാനായി അങ്ങോട്ടു ചെല്ലുന്നു. (ചുററിനടന്നുനോക്കിയിട്ട്) ഇതാ കോടതി. ഉള്ളിലേക്കു കടക്കുക തന്നെ. (പ്രവേശിച്ച് അടിച്ചുവാരി ആസനങ്ങളെല്ലാം ശരിയാക്കിവെച്ചിട്ട്) കോടതിയെല്ലാം അടിച്ചുതളിച്ച് ആസനങ്ങളെല്ലാം ശരിയാക്കി വെച്ചുകഴിഞ്ഞു. അതിനാൽ ജഡ്ജി എജമാനനോട് ചെന്ന് വിവരം പറയട്ടെ. (ചുററിനടന്നു നോക്കിയിട്ട്) അല്ല, പോക്കിരിക്കഴവേറി രാഷ്ട്രീയസ്യാലൻ ഇതാ ഇങ്ങോട്ടു വരുന്നല്ലോ. ആകട്ടെ, ഇവൻ കടന്നുപോയതിന്നുശേഷം ഇവിടെനിന്നു പുറപ്പെടാം. (എന്ന് മറഞ്ഞുനില്ക്കുന്നു)

(അനന്തരം ഉജ്ജ്വലവേഷമണിഞ്ഞിട്ടുള്ള ശകാരൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

ശകാരൻ—(അംബുജദളനയന! എന്നമട്ട്)

൧ സ്നാനം ചെയ്തു തോയവെള്ളപ്പാനീയങ്ങളാലേ
ഞാനുദ്യാനപ്പൂന്തോട്ടത്തിൽച്ചെന്നു പിന്നെ
നാരിമാരും പെണ്ണുങ്ങളും സ്ത്രീകളുമായ് മന-
താരിൽപ്പാരിച്ചീടും മോദത്തോടും വാണു
ചന്തം കൂട്ടും ഭൂഷണങ്ങളംഗങ്ങളിൽച്ചാർത്തി-
ഗ്ഗന്ധർവ്വസമാനനായി ഞാനിദാനീം.

(കൊണ്ടൽവേണിയാൾ എന്നമട്ട്)

൨ വേഗമെൻമുടി കെട്ടിവെച്ചു ഞാൻ
വേഗത്തിൽ കേശം ബന്ധിച്ചേൻ ഞാൻ
ചിക്കന്നെൻതല വെക്കം കുന്തള-
മൊക്കയുമഴിച്ചീടിനേൻ ഞാൻ
വേഗത്തിലെൻെറ ശീഷ്ത്തിൻമുകൾ-
ഭാഗത്തിൽക്കചം കെട്ടിവെച്ചേൻ
മാനവേന്ദ്രൻെറ സ്യാലൻ ഞാൻ ചിത്രം
നാനാരൂപനായ്വർത്തിക്കുന്നേൻ.

അത്രമാത്രമോ? വിഷപ്പാത്രത്തിന്നകത്തു കുടുങ്ങിയ കീടം വെളിക്കു ചാടുവാൻ വഴിനോക്കുന്നതുപോലെ നോക്കി നോക്കി നടന്ന എനിക്ക് നല്ലൊരു പഴുതു കിട്ടിപ്പോയി. ആരുടെ തലയ്ക്കാണ് ഈ കൊലപാതകം വെച്ചുകെട്ടേണ്ടതു്? (ആലോചിച്ചിട്ടു്) ഓ! ഓൎമ്മവന്നു. ദരിദ്രചാരുദത്തൻെറ തലയ്ക്കുതന്നെ ഈ കൊലപാതകം വെച്ചു കെട്ടിക്കളയാം. പിന്നൊന്നുംകൂടിയുണ്ടു്. അവൻ ദരിദ്രനല്ലേ? അതുകൊണ്ടു് എന്തുപറഞ്ഞാലും പററും. ആകട്ടെ, ആദ്യംതന്നെ കോടതിയിൽ ചെന്നു്, 'ചാരുദത്തൻ വസന്തസേനയെ കഴുത്തൊടിച്ചു കൊന്നിരിക്കുന്നു' എന്നു് ഒരു വ്യവഹാരം കൊടുത്തേയ്ക്കാം. അതുകൊണ്ടു് ഇപ്പോൾ കോടതിക്കുതന്നെ ചെല്ലട്ടെ. (ചുററിനടന്നുനോക്കീട്ടു്) ഇതാ കോടതി. അകത്തു ചെല്ലുകതന്നെ. (പ്രവേശിച്ചുനോക്കിയിട്ടു്) ഓഹോ! ആസനങ്ങളെല്ലാം ശരിയാക്കിയിട്ടിട്ടുണ്ടല്ലോ. ജഡ്ജി വരുന്നതുവരെ കറുകപ്പുല്ലു പിടിച്ചുകിടക്കുന്ന ഈ മുററത്തു കാത്തിരിക്കാം. (അപ്രകാരം ഇരിക്കുന്നു)

ശോധനകൻ—(മറെറാരുവഴിക്കു ചുററിനടന്നു് മുമ്പോട്ടു നോക്കീട്ടു്) ഇതാ ജഡ്ജി എജമാനൻ വരുന്നുണ്ടു്. അതുകൊണ്ടു് അടുത്തുചെല്ലാം. (എന്നു് അടുത്തു ചെല്ലുന്നു).

(അനന്തരം ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥപരിവൃതനായി ജഡ്ജി പ്രവേശിക്കുന്നു)

ജഡ്ജി—ഹേ ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാരേ!

ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാർ—ആര്യൻ കല്പിച്ചാലും.

ജഡ്ജി—അഹോ! നിയമശാസ്ത്രത്തെ അനുസരിക്കയെന്നല്ലാതെ വാസ്തവം കണ്ടുപിടിക്കുകയെന്നതു ജഡ്ജിമാൎക്കു മഹാ വിഷമംതന്നെ.

സത്യം തീരെ മറച്ചു കോടതിയിൽ വ-
ന്നന്യായമായ്ച്ചൊല്ലുമ-
ത്യത്ഥം വാശിയൊടോതിടും, ജനമുര-
ച്ചീടാ സ്വദോഷങ്ങളെ
വൎദ്ധിച്ചീടിന വാദശക്തി ദുരിതം
ചേൎക്കുന്നു ഭൂപന്നു ദു-
ഷ്കീൎത്തിക്കേററമെളുപ്പമില്ലൊരു ഗുണം
ന്യായാധിപന്നെപ്പൊഴും. ൩

എന്നുമാത്രമല്ല;

പാരം കോപമിയന്നു കോടതിയിൽ വ-
ന്നന്യായമായ് കുററമൊ-
ന്നാരോപിച്ചിടുമന്യനിൽസ്സുജനവും
ചൊല്ലാ സ്വദോഷങ്ങളെ
ആരായാലുമുടൻ കെടും ദുരിതമാ-
ൎജ്ജിച്ചീടിലിമ്മട്ടു ദു-
ഷ്ഷേരിന്നേററമെളുപ്പമില്ലൊരു ഗുണം
ന്യായാധിപന്നെപ്പൊഴും. ൪

ജഡ്ജിയാകട്ടെ,

ശാസ്ത്രവിത്തു, സമദൎശി, വാഗ്മി, കപടം ഗ്ര-
ഹിപ്പവ,നകോപനൻ
സത്തറിഞ്ഞു വിധിയോതുവോൻ, ശാഠ്യവിരോധി,
ചിത്തിൽ വിലയിപ്പവൻ

ലോഭഹീന, നപരന്റെ ഭാവമറിയുന്നാ-
വൻ, നരവരന്റെ കോ-
പാപഹൻ, കരുണ പാരമേഴകളിലുള്ള
സച്ചരിതനാകണം. ൭

ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാർ—ആര്യന്റെ ഗുണങ്ങളെക്കൂടിയും ദോഷമെന്നു പറയുകയോ? അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ ചന്ദ്രികയെ അന്ധകാരമെന്നും പറയാമല്ലോ.

ജഡ്ജി—ഭദ്ര, ശോധനക! കോടതിയിലേക്കു വഴി കാണിക്കൂ.

ശോധനകൻ—ജഡ്ജി എജമാനൻ ഇതിലേ, ഇതിലേ.

(എന്നു് എല്ലാവരും ചുററിനടക്കുന്നു)

ശോധനകൻ—ഇതാ കോടതി. ജഡ്ജി എജമാനൻ പ്രവേശിച്ചാലും.

(എല്ലാവരും പ്രവേശിക്കുന്നു)

ജഡ്ജി—ഭദ്ര, ശോധനക! പുറത്തു ചെന്നു് സങ്കടക്കാരാരാരെന്നു് വിളിച്ചു ചോദിക്കൂ.

ശോധനകൻ—ആര്യന്റെ കല്പനപോലെ. (എന്നു പുറത്തുചെന്നിട്ടു്) ആര്യന്മാരേ! ജഡ്ജി എജമാനൻ സങ്കടക്കാരാരാരെല്ലാമെന്നു് ചോദിക്കുന്നു.

ശകാരൻ—(സന്തോഷത്തോടുകൂടി) ജഡ്ജി എത്തിക്കഴിഞ്ഞു. (ഗർവ്വത്തോടുകൂടി ചുററിനടന്നിട്ടു്) വാസുദേവനെപ്പോലെ മഹായോഗ്യപുരുഷനായ രാഷ്ട്രിയസ്യാലൻ, രാജസ്യാലൻ ഞാൻ സങ്കടക്കാരനാണു്.

ശോധനകൻ—(സംഭ്രമത്തോടുകൂടി) അയ്യയ്യോ! ആദ്യം തന്നെ രാഷ്ട്രിയസ്യാലനാണോ സങ്കടക്കാരൻ? ആകട്ടെ, ആര്യ! കുറച്ചു നില്ക്കണം. ഞാൻ ജഡ്ജി എജമാനനെ അറിയിച്ചുവരാം. (അടുത്തുചെന്നിട്ടു്) ആര്യ! ഇതാ രാഷ്ട്രിയസ്യാലൻ സങ്കടക്കാരനായി വ്യവഹാരം കൊണ്ടുവന്നിരിക്കുന്നു.

ജഡ്ജി— എന്തു്? ആദ്യംതന്നെ രാഷ്ട്രിയസ്യാലനാണോ സങ്കടക്കാരൻ? സൂര്യോദയത്തിലെ പരിവേഷം മഹാപുരുഷ വിനാശത്തെ സൂചിപ്പിക്കുന്നതുപോലെയാണല്ലോ ഇതു്. ശോധനക! വ്യവഹാരം വലിയ കുഴപ്പമുള്ളതായിരിക്കും. ഭദ്ര! "അങ്ങയുടെ സങ്കടം കേൾപ്പാൻ ഇപ്പോൾ അവസരമില്ല. പൊയ്ക്കൊള്ളൂ" എന്നു് ചെന്നു പറയുക.

ശോധനകൻ— ആര്യന്റെ കല്പനപോലെ. (എന്നു് പുറത്തുവന്നു് ശകാരന്റെ അടുത്തുചെന്നിട്ടു്) ആര്യ! "അങ്ങയുടെ സങ്കടം കേൾപ്പാൻ ഇപ്പോൾ അവസരമില്ല. പൊയ്ക്കൊള്ളൂ" എന്നു് ജഡ്ജി എജമാനൻ കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു.

ശകാരൻ—(ക്രോധത്തോടുകൂടി) എന്തു്! എന്റെ സങ്കടം എടുക്കില്ലേ? എടുക്കില്ലെങ്കിൽ ഞാൻ ചെന്നു് അളിയനോടു, രാജാവിനോടു, പാലകനോടു, ഭഗിനീപതിയോടു അറിയിച്ചു് ഉടപ്പിറന്നവളോടും പെങ്ങളോടും പറഞ്ഞു് ഈ ജഡ്ജിയെ പണിയിൽനിന്നു പിരിച്ചു് വേറെ ആളെ പണിക്കു വെപ്പിക്കും. (എന്നു് പോകാൻ ഭാവിക്കുന്നു)

ശോധനകൻ — ആര്യ, രാഷ്ട്രിയസ്യാലാ! അല്പം നില്ക്കണം. ഞാൻ ചെന്നു് ജഡ്ജി എജമാനനെ അറിയിക്കാം. (ജഡ്ജിയുടെ അടുത്തുചെന്നിട്ടു്) ഇതാ രാഷ്ട്രിയസ്യാലൻ ദേഷ്യപ്പെട്ടു് ഇങ്ങിനെ പറയുന്നു. (എന്നു് ശകാരൻ പറഞ്ഞതെല്ലാം പറയുന്നു)

ജഡ്ജി—ഈ മൂർഖന്നു്ചെയ്തുകൂടാത്തതൊന്നുമില്ല. ഭദ്ര! "വരിക. അങ്ങയുടെ സങ്കടം എടുക്കാം" എന്നു് ചെന്നു പറയൂ.

ശോധനകൻ—(ശകാരന്റെ അടുത്തുചെന്നിട്ടു്) ആര്യ! "വരിക. അങ്ങയുടെ സങ്കടം എടുക്കാം" എന്നു് ജഡ്ജി എജമാനൻ പറയുന്നു. അതിനാൽ ആര്യൻ പ്രവേശിച്ചാലും.

ശകാരൻ —ആദ്യം പറഞ്ഞു എടുക്കില്ലെന്നു്. ഇപ്പോൾ

എടുക്കാമെന്നായി. അതു ജഡ്ജി പേടിച്ചു വിറച്ചിട്ടായിരിക്കണം. ഇനി ഞാൻ പറയുന്നതൊക്കെ വിശ്വസിച്ചുകൊള്ളും. ആകട്ടെ, ചെല്ലാം. (പ്രവേശിച്ച് അടുത്തുചെന്നിട്ട്) എനിക്ക് ബഹുസുഖം താങ്കൾക്കും സുഖമാക്കിക്കളയാം. സുഖമാക്കാതേയുമിരിക്കാം.

ജഡ്ജി—(ആത്മഗതം) കഷ്ടം! സങ്കടക്കാരന്റെ എന്തൊരു സംസ്കാരം? (പ്രകാശം) ഇരിക്കു.

ശകാരൻ—ഓഹോ! എന്റെ സ്വന്തമല്ലേ ഈ ഭൂമി? അതുകൊണ്ട് എനിക്ക് എവിടെ ഇഷ്ടമോ അവിടെ ഇരിക്കും. (ശ്രേഷ്ഠിയോട്) ഞാൻ ഇരിക്കാം. (ശോധനകനോട്) എനിക്കിവിടെ ധാരാളമിരിക്കാം. (എന്ന് ജഡ്ജിയുടെ തലയിൽ കൈവെച്ചിട്ട്) ഇതാ ഞാനിരിക്കാം. (എന്ന് ഭൂമിയിൽ ഇരിക്കുന്നു)

ജഡ്ജി—അങ്ങ് സങ്കടക്കാരനാണോ?

ശകാരൻ—അതേ.

ജഡ്ജി—എന്നാൽ സങ്കടം എന്താ പറയു.

ശകാരൻ—സങ്കടം ചെവിയിൽ പറയാം. ഇങ്ങിനെ കമ്പിളിപോലെ വലിയൊരു കലത്തിലാണ് ഞാൻ ജനിച്ചിരിക്കുന്നതു്.

(ചെമ്പകപ്പൂഞ്ചോല എന്നമട്ട്)

൩ രാജശ്വശുരനാണെന്റെ താതൻ
രാജാവെന്റച്ഛന്റെ പുത്രീകാന്തൻ
രാജാവിൻപത്നീസഹോദരൻ ഞാൻ
രാജാവെൻസോദരീഭർത്താവല്ലൊ.

ജഡ്ജി—എല്ലാം അറിയാം.

൪ കുലം കൊണ്ടില്ല യാതൊന്നും
ഫലം, ശീലം നിനയ്ക്കണം

നലം കൂട്ടം നിലത്തിങ്ക-
ലലം മുറ്റം പൊട്ടി പൊങ്ങിടും.

അതിനാൽ കാൎയ്യം പറയൂ.

ശകാരൻ—അങ്ങിനെതന്നെ. പറഞ്ഞേയ്ക്കാം. ഞാൻ എന്തു കുററം ചെയ്താലും എന്നെ ശിക്ഷിക്കയേ ഇല്ല. അങ്ങിനെയുള്ള അളിയൻ എന്റെ പേരിൽ പ്രീതനായിട്ടു്, എനിക്കു് ക്രീഡിക്കാനും രക്ഷിക്കാനും ആയി എല്ലാ ഉദ്യാനങ്ങളിലും വെച്ചു് കേമമായ പുഷ്പകരണ്ഡകജീൎണ്ണോദ്യാനം തന്നിട്ടുണ്ടു്. അവിടേക്കു് ഞാൻ ദിവസംതോറും, ചുററിനോക്കാനും ശോഷിപ്പിക്കാനും പോഷിപ്പിക്കാനും ഉണക്കാനും മുറിക്കാനും വേണ്ടി പോവുക പതിവാണു്. വിധിബലംകൊണ്ടു് ഒരു സ്ത്രീ അവിടെ ചത്തുകിടക്കുന്നതു കണ്ടു; അഥവാ കണ്ടില്ല.

ജഡ്ജി—മരിച്ചുകിടക്കുന്ന സ്ത്രീ ഏതാണെന്നു് അറിയാമോ?

ശകാരൻ—ഓഹോ! ജഡ്ജി അവർകളേ! എങ്ങിനെ അറിയാതിരിക്കും. ആ അങ്ങിനെയുള്ള, നിറയെപ്പണ്ടങ്ങളണിഞ്ഞിട്ടുള്ള നഗരാലങ്കാരത്തിനെ? ഏതോ ഒരു തെമ്മാടി ചില്ലറപ്പണ്ടങ്ങൾ മോഹിച്ചു്, ശൂന്യമായ പുഷ്പകരണ്ഡകജീൎണ്ണോദ്യാനത്തിൽവെച്ചു് കഴുത്തുപിടിച്ചോടിച്ചു് വസന്തസേനയെ കൊന്നിരിക്കുന്നു. ഞാനല്ലേ! (എന്നു പകുതി പറഞ്ഞു് മുഖം മറയ്ക്കുന്നു)

ജഡ്ജി—കഷ്ടം. പൊല്ലീസ്സുകാരുടെ നോട്ടക്കുറവു്. ഹേ ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാരേ! 'ഞാനല്ലേ' എന്നുള്ള വാക്കൊഴി ആദ്യമായി റിക്കാൎട്ടാക്കുവിൻ.

കായസ്ഥൻ—ആൎയ്യന്റെ കല്പനപോലെ. (അപ്രകാരം ചെയ്തിട്ടു്) ആൎയ്യ! റിക്കാൎട്ടാക്കി.

ശകാരൻ—(ആത്മഗതം) അയ്യയ്യോ! തിളച്ചു പൊങ്ങിവരുന്ന പായസമെടുത്തു ചെലുത്തിട്ടെന്നപോലെ ഞാനി

പ്പോഠം തന്നെത്താൻ ആപത്തു വലിച്ചിട്ടല്ലൊ. ആകട്ടെ, ഇങ്ങിനെ പറയാം. (പ്രകാശം) അയ്യയ്യോ! ജഡ്ജി അവർകളേ! ഞാൻ പറഞ്ഞതു് 'കണ്ടുപിടിച്ചതു ഞാനല്ലയോ' എന്ന അത്ഥത്തിലാണു്. അപ്പോഴയ്ക്കും ഇത്രയൊക്കെ കോലാഹലം കൂട്ടാനുണ്ടോ? (എന്നു് എഴുതിയതിനെ മാച്ചുകളയുന്നു)

ജഡ്ജി— ആഭരണം മോഹിച്ചു് കഴുത്തൊടിച്ചു കൊന്നതാണെന്നു് അങ്ങയ്ക്കെങ്ങിനെ മനസ്സിലായി?

ശകാരൻ— അപ്പപ്പോ! കഴുത്തു മതടത്തു് വീത്തിരിക്കുന്നതും ആഭരണസ്ഥാനങ്ങളെല്ലാം ശൂന്യമായിരിക്കുന്നതും കണ്ടാൽ ഊഹിച്ചുകൂടേ?

ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാർ— ന്യായമുണ്ടു്.

ശകാരൻ— (ആത്മഗതം) ഭാഗ്യംകൊണ്ടു പിഴച്ചുപോന്നു. അപ്പപ്പോ!

ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാർ— ഭോ! ആരെയാണു് ഈ കേസ്സിൽ വിസ്തരിക്കേണ്ടതു്?

ജഡ്ജി— വ്യവഹാരമെന്നതു് രണ്ടുവിധമാണു്.

ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാർ— എങ്ങിനെയെല്ലാം?

ജഡ്ജി— വാക്യമനുസരിച്ചും അത്ഥമനുസരിച്ചും. ഇതിൽ വാക്യമനുസരിച്ചുള്ളതു് വാദിപ്രതിവാദികളുടെ വായ്മൊഴികൊണ്ടും അത്ഥമനുസരിച്ചുള്ളതു് ജഡ്ജിയുടെ ബുദ്ധിശക്തികൊണ്ടും തീച്ചപ്പെടുത്തണം.

ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാർ— എന്നാൽ വസന്തസേനയുടെ മാതാവിനെയാണു് ഈ കേസ്സിൽ വിസ്തരിക്കേണ്ടതു്.

ജഡ്ജി— അതു ശരിയാണു്. ഭദ്ര, ശോധനക! വസന്തസേനയുടെ മാതാവിനെ സങ്കടപ്പെടുത്താതെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരിക.

ശോധനകൻ— അങ്ങിനെതന്നെ. (എന്നു് ചെന്നു ഗണികാമാതാവിനോടുകൂടി പ്രവേശിച്ചിട്ടു്) ആയ്യ വരിക, വരിക.

വൃദ്ധ— മകൾ സ്വന്തം യൌവനമനുഭവിക്കാനായി മിത്ര ഗൃഹത്തിലേക്കു ചെന്നിരിക്കയാണ്. ഈ ആയുഷ്മാൻ, 'വരിക ജഡ്ജി അങ്ങുന്ന് വിളിക്കുന്നു' എന്നും പറയുന്നു. ഇതു വിചാരിക്കുമ്പോൾ എനിക്കു വല്ലാതെ തളച്ചു വരുന്നു. ഹൃദയമാണെങ്കിൽ പിടയ്ക്കുകയും ചെയ്യുന്നു. ആര്യ! കോടതിയിലേക്കു വഴി കാണിക്കൂ.

ശോധനകൻ— ആര്യ വരിക, വരിക.

(രണ്ടുപേരും ചുററിനടക്കുന്നു)

ശോധനകൻ— ഇതാ കോടതി. ആര്യ ഇതിനകത്തു പ്രവേശിച്ചാലും. (എന്ന് രണ്ടുപേരും പ്രവേശിക്കുന്നു)

വൃദ്ധ— (അടുത്തുചെന്നിട്ട്) യജമാനന്മാർക്കു സുഖമുണ്ടാവട്ടെ.

ജഡ്ജി— ഭദ്രേ! സ്വാഗതം. ഇരിക്കൂ.

വൃദ്ധ— അങ്ങിനെതന്നെ. (എന്ന് ഇരിക്കുന്നു)

ശകാരൻ— (നിന്ദയോടുകൂടി) വന്നോ, കിഴട്ടുത്തേവിടിച്ചി വന്നോ?

വൃദ്ധ— ഉവ്വ്.

ജഡ്ജി— അമ്മേ, നിങ്ങൾ വസന്തസേനയുടെ അമ്മയാണോ?

വൃദ്ധ— അതേ.

ജഡ്ജി— എന്നാൽ, ഇപ്പോൾ വസന്തസേന എങ്ങോട്ടാണ് ചെന്നിരിക്കുന്നതു്?

വൃദ്ധ— മിത്രഗൃഹത്തിലേക്ക്.

ജഡ്ജി— അവളുടെ മിത്രത്തിൻെറ പേരെന്താണ്?

വൃദ്ധ— (ആത്മഗതം) ഹാ കഷ്ടം! ഹാ കഷ്ടം! ഇതു വളരെ ലജ്ജാവഹമാണല്ലോ. (പ്രകാശം) ഇതൊക്കെ നാട്ടുകാരല്ലേ അന്വേഷിക്കാറുള്ളൂ? ജഡ്ജിമാർക്ക് ഇതെല്ലാം അറിഞ്ഞിട്ടെന്താണ് കാര്യം?

ജഡ്ജി— ലജ്ജിക്കേണ്ട. വ്യവഹാരഗതികൊണ്ടാണ് ഇതു ഭേതിയോടു ചോദിക്കുന്നതു്.

ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാർ— വ്യവഹാരനിലയാണ് ചോദിപ്പിക്കുന്നത്. വിരോധമൊന്നുമില്ല. പറഞ്ഞുകൊള്ളൂ.

വൃദ്ധ— എന്ത്; വ്യവഹാരമോ? അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ എജമാനന്മാർ കേട്ടുകൊള്ളുവിൻ. സാൎത്ഥവാഹവിനയദത്തന്റെ പൌത്രനും സാഗരദത്തന്റെ പുത്രനുമായ സുഗ്രഹീതനാമാ ആൎയ്യചാരുദത്തനാണ് അദ്ദേഹം. ചെട്ടിത്തെരുവിലാണ് അദ്ദേഹം പാൎക്കുന്നത്. എന്റെ മകൾ അവിടെ യൌവനസുഖം അനുഭവിക്കുന്നു.

ശകാരൻ— ആൎയ്യന്മാർ കേട്ടില്ലേ? ഈ മൊഴി റിക്കാൎട്ടാക്കുവിൻ. ചാരുദത്തനായിട്ടാണ് എനിക്കു വഴക്ക്.

ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാർ— ചാരുദത്തൻ മിത്രമാണെന്നുള്ളതുകൊണ്ടു വൈഷമ്യമൊന്നുമില്ല.

ജഡ്ജി—ഈ കേസ്സിൽ ചാരുദത്തനെ വിസ്തരിക്കേണ്ടിയിരിക്കുന്നു.

ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാർ—അങ്ങിനെ തന്നെയാണ്.

ജഡ്ജി—ധനദത്ത! വസന്തസേന ആൎയ്യചാരുദത്തന്റെ ഗൃഹത്തിലേക്കു ചെന്നുവെന്നു വ്യവഹാരത്തിന്റെ ആദ്യത്തെ അംശം റിക്കാൎട്ടാക്കൂ. നമുക്കു ഇപ്പോൾ ചാരുദത്തനെക്കൂടിയും വരുത്തേണ്ടി വന്നിരിക്കുന്നുവല്ലോ. അല്ലെങ്കിൽ അദ്ദേഹത്തെ വ്യവഹാരഗതിയാണല്ലോ വിളിക്കുന്നത്. ഭദ്ര, ശോധനക! ചെല്ലൂ. ആൎയ്യചാരുദത്തനെ സങ്കടപ്പെടുത്താതേയും സംഭ്രമിപ്പിക്കാതേയും ബഹുമാനത്തോടുകൂടി സുഖമാംവണ്ണം കൂട്ടിക്കൊണ്ടുവരിക. സന്ദൎഭവശാൽ ജഡ്ജി അങ്ങയെ കാണ്മാൻ ആഗ്രഹിക്കുന്നുവെന്നു പറഞ്ഞാൽ മതി.

ശോധനകൻ—ആൎയ്യന്റെ കല്പനപോലെ. (എന്നു പോയി ചാരുദത്തനൊന്നിച്ചു പ്രവേശിച്ചിട്ട്) ആൎയ്യൻ വരിക, വരിക!

ചാരുദത്തൻ— (ആലോചിച്ചിട്ട്)

ശീലവുമെൻകുലവും ഭൂ-
പാലകനറിയാം; വിളിക്കുവാനിപ്പോൾ
മൂലം കരുതുകിലെന്നുടെ
കാലത്തിൻഭേദമായിരിക്കേണം. ൮

(ആലോചനയോടുകൂടി ആത്മഗതം)

കുററക്കാരനെയെന്നപോലിവനെയി-
ബ്ഭൂപാലഭൃത്യൻ വിളി-
ച്ചുററത്തോടു നയിപ്പതെന്തു? തടവുൽ-
ഭേദിച്ചു ഗോപാലനെ
മാററീ വണ്ടിയിലേററി ഞാ,നതു നൃപൻ
നേരേ നിരീക്ഷിച്ചുവോ
തെററിന്നായതു ചാരദൃഷ്ടിവഴിയായ്
ബോധിച്ചുവോ ഭൂവരൻ. ൯

അഥവാ ആലോചിക്കുന്നതെന്തിന്? കോടതിയിലേക്കു തന്നെ ചെന്നുകളയാം. ഭദ്ര, ശോധനക! കോടതിയിലേക്കു വഴികാണിക്കൂ.

ശോധനകൻ— ആര്യൻ വരിക, വരിക.

(എന്നു് ചുററിനടക്കുന്നു)

ചാരുദത്തൻ— (ശങ്കയോടുകൂടി) ഇനി എന്തൊന്നാണ് വരാനിരിക്കുന്നതു്?

ഇതാ കാക്ക ശബ്ദിച്ചിടുന്നു കഠോരം
വിളിക്കുന്നു ഭൂപാലകാജ്ഞാകരന്മാർ
ഇടംകണ്ണു പാരം തുടിക്കുന്നു ഖേദം
വളർക്കുന്നു മേ ദുർന്നിമിത്തങ്ങളിപ്പോൾ. ൧൦

ശോധനകൻ— ആര്യൻ സംഭ്രമിക്കാതെ സമാധാനത്തോടുകൂടി പോന്നാലും, പോന്നാലും.

ചാരുദത്തൻ— (ചുററിനടന്നു മുന്നോട്ടു നോക്കിയിട്ടു്)

തരണിയെ നോക്കിശ്ശുഷ്ക-
തരുവിലിരിക്കുന്ന കാക്കയിന്നോരം

ഘോരമിടത്തേ മിഴിയാൽ
നേരെ നിശ്ശങ്കമെന്നെ നോക്കുന്നു. ൧൧

(വീണ്ടും മറെറാരിടത്തേക്കു നോക്കീട്ടു്) അയേ, ഇതൊരു സർപ്പമാണല്ലോ;

നീളം കൂടുന്ന നാക്കും വെളുവെളെ വിലസും
നാലുപല്ലും നിതാന്തം
നീലിച്ചുള്ളഞ്ജനക്കല്ലിനു പരമിയലും
കാന്തിയും ചേൎന്നുകൊണ്ടു്
ഈ മാൎഗ്ഗത്തിൽക്കിടക്കും ഭുജഗപതി പെരു-
ത്തീടുമുൾക്രോധമോടും
കാമം കൌടില്യമാൎന്നുള്ളുടലൊട്ടടനട-
ക്കുന്നിതെൻനേൎക്കു നോക്കി. ൧൨

ഇതാ പോരെങ്കിൽ,

കാലൂന്നുമ്പോൾ വഴുക്കുന്നിതു നനവവനി-
യ്ക്കില്ലതിനൊത്തവണ്ണം
മാലേകും മട്ടിടങ്കണ്ണധികമിളകിടു-
ന്നുണ്ടിടങ്കയ്യുമേവം
കാലക്കേടെന്നു ചൊല്ലുംവിധമധികമിതാ
പക്ഷി ശബ്ദിച്ചിടുന്നു-
ണ്ടാലോചിച്ചാലിതെല്ലാം മരണമരികിലാ-
ണിങ്ങതിന്നില്ല വാദം. ൧൩

ഏതുവിധവും ദേവന്മാർ മംഗളമായി അവസാനിപ്പിക്കട്ടെ.

ശോധനകൻ—ആൎയ്യൻ വരിക, വരിക. ഇതാ കോടതി. ആൎയ്യൻ പ്രവേശിച്ചാലും.

ചാരുദത്തൻ— (പ്രവേശിച്ചു് ചുററും നോക്കീട്ടു്) അഹോ! കോടതി അതിവിശേഷമായി ശോഭിക്കുന്നു. ഇവിടെയാകട്ടെ;

കാൎയ്യാലോചനയുള്ള മന്ത്രിസലിലം, ദൂതോൎമ്മിശംഖാകുലം
പൎയ്യന്തസ്ഥിതചാരനക്രമകരം, ഹസ്ത്യശ്വഹിംസ്രാശ്രയം

കാൎയ്യാൎത്ഥിവ്രജകങ്കപക്ഷിനിചയം, നീതിപ്രവാദോൽക്കടം
കായസ്ഥോരഗസേവിതം ഭയദമീന്ന്യായസ്ഥലം പാൎത്തി താൻ.()

ആകട്ടെ, (തല ചുററുന്നതായി അഭിനയിച്ച് ആലോചനയോടുകൂടി) അഹഹ! ഇതെന്താണ്?

വിറയ്ക്കുന്നു വാമനേത്രം
കരയുന്നിതു വായസം
ഉരഗംവഴി, മുടിപ്പു
പരം ദൈവം തുണയ്ക്കണം. ൧൪

അകത്തേയ്ക്കു ചെന്നേയ്ക്കാം. (എന്നു പ്രവേശിക്കുന്നു)

ജഡ്ജി— ഇതാ ചാരുദത്തൻ. ഇദ്ദേഹമാകട്ടെ,

ഔന്നത്യം കലരുന്ന നാസികയൊടും
വൈപുല്യമേറും കടക്കണ്ണോടും വിലസുന്ന ചാരുവദനം
കാണില്ലിതിൽക്കന്മഷം
മിന്നും മാനവവാജികൾക്കുമതുപോൽ
ഗോഹസ്തികൾക്കും മറിച്ചെന്നും തന്നെ വരുന്നതല്ല നിജമാ-
മാകാരമോത്തും ഗുണം. ൧൫

ചാരുദത്തൻ— ഭോ! ജഡ്ജി അവർകൾക്കു മംഗളം. ഹേ ഉദ്യോഗസ്ഥന്മാരേ! ഭവാന്മാൎക്കു കുശലമല്ലേ?

ജഡ്ജി— (സംഭ്രമത്തോടുകൂടി) ആൎയ്യന്നു സ്വാഗതം. ഭദ്ര, ശോധനക! ആൎയ്യന്നു ആസനം കൊടുക്കുക.

ശോധനകൻ— (ആസനം കൊണ്ടുവന്നു കൊടുത്തിട്ട്) ഇതാ ആസനം. ആൎയ്യൻ ഇതിൽ ഇരുന്നാലും.

(ചാരുദത്തൻ ഇരിക്കുന്നു)

ശകാരൻ— (ക്രോധത്തോടുകൂടി) വന്നോടാ, പെൺകൊല്ലീ! നീ വന്നോ? അയ്യ! 'വിചാരണ ബഹു കേമം! നല്ല ന്ന്യായം. നല്ല ധൎമ്മം. ഈ പെൺകൊല്ലിക്കു ആസനം കൊ

ട്ടക്കേണ്ടതു തന്നെയാണ്. (ഗർവ്വത്തോടുകൂടി) ആകട്ടെ. കൊട്ടത്തുകൊള്ളിൻ.

ജഡ്ജി— ആര്യ്യചാരുദത്ത! അങ്ങയ്ക്കു ഈ ആര്യ്യയുടെ മകളായിട്ടു കൂട്ടുകെട്ടോ പ്രണയമോ പ്രീതിയോ മറേറാ ഉണ്ടോ?

ചാരുദത്തൻ— ഏതാര്യ്യയുടെ?

ജഡ്ജി— ഈ ആര്യ്യയുടെ. (എന്നു വസന്തസേനയുടെ മാതാവിനെ കാണിച്ചുകൊടുക്കുന്നു)

ചാരുദത്തൻ— (എഴുന്നീററിട്ടു) ആര്യ്യേ! ഞാൻ അഭിവാദനം ചെയ്യുന്നു.

വൃദ്ധ—എൻെറ മകനേ! വളരെക്കാലം ജീവിച്ചിരിക്കുക. (ആത്മഗതം) ഇദ്ദേഹമാണ് ആ ചാരുദത്തൻ. മകളുടെ യൌവനം വ്യർത്ഥമായിട്ടില്ല.

ജഡ്ജി— ആര്യ്യ! വേശ്യ അങ്ങയുടെ മിത്രമാണോ?

(ചാരുദത്തൻ ലജ്ജിക്കുന്നു)

ശകാരൻ— (ഗാഥ)

ചാരിച്ചു നാണം നിനച്ചിട്ടോ മാനസ-
താരിൽ മുഴുത്തുള്ള പേടികൊണ്ടോ
ആരുംതൻകാര്യ്യമറിയാതിരിപ്പാനി-
പ്പൂരുഷനേവം നടിച്ചിടുന്നു.
കോടിപ്പൊന്നുള്ളിവൻ വിത്തം കൊതിച്ചിട്ട
പ്പേടമാൻകണ്ണാളെക്കൊന്നു കഷ്ടം
അക്കാര്യ്യമാരും ഗ്രഹിക്കാതിരിക്കുവാൻ
തക്കതു ചെയ്യാതിരിക്കുമെന്നോ? ൨൦

ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാർ— ആര്യ്യചാരുദത്ത! പറയൂ. ലജ്ജിക്കേണ്ട ഇതു വ്യവഹാരമല്ലേ?

ചാരുദത്തൻ—(ലജ്ജയോടുകൂടി) ഭോ, ജഡ്ജി അവർകളേ! വേശ്യ എൻെറ മിത്രമാണെന്നു ഞാൻ എങ്ങിനെ പറയട്ടെ. അഥവാ യൌവനത്തിനെയാണ് ഇതിൽ കുററപ്പെടുത്തേണ്ടതു്. ചാരിത്രത്തിനെയല്ല.

ജഡ്ജി—

നേരം കളയരുതീവ്യവ-
ഹാരത്തിങ്കൽ, ത്യജിക്കണം നാണം
ധീരതയോടും പറയുക
നേ,രിവിടെ കളവു പറവുകില്ലേതും. ൧൮

ലജ്ജിക്കേണ്ടാ. വ്യവഹാരഗതിയാണ് അങ്ങയോടു ചോദിക്കുന്നതു്.

ചാരുദത്തൻ— ജഡ്ജി അവർകളേ! ആരായിട്ടാണ് എനിക്കു വ്യവഹാരം?

ശകാരൻ—(ആടോപത്തോടുകൂടി) എടാ! ഞാനായിട്ടാണ് വ്യവഹാരം.

ചാരുദത്തൻ— നീയായിട്ടു വ്യവഹാരം എനിക്കു ദുസ്സഹമാണ്.

ശകാരൻ—എടാ പെൺകൊല്ലീ! അനവധി രത്നങ്ങളണിഞ്ഞിട്ടുള്ള ആ അങ്ങിനത്തെ വസന്തസേനയെ കൊന്നും വെച്ചിട്ടു് ഇപ്പോൾ കപടകാപടികനായി ഒളിച്ചു വെക്കാൻ നോക്കുന്നോ?

ചാരുദത്തൻ—അല്ലെങ്കിലും നീ വായാടിയല്ലേ?

ജഡ്ജി—ആര്യ ചാരുദത്ത! അവനോടു സംസാരിക്കേണ്ട. സത്യം പറയൂ. വേശ്യ അങ്ങയുടെ മിത്രമാണോ?

ചാരുദത്തൻ—അതെ.

ജഡ്ജി—ആര്യ! വസന്തസേന എവിടെ?

ചാരുദത്തൻ—ഗൃഹത്തിലേക്കുപോയി.

ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാർ—എപ്പോൾ പോയി? എങ്ങിനെ പോയി? പോകുമ്പോൾ അവളൊന്നിച്ചു് ആരുണ്ടായിരുന്നു?

ചാരുദത്തൻ—(ആത്മഗതം) 'പോകുന്നതു ഞാൻ കണ്ടില്ല' എന്നു പറഞ്ഞാലോ?

ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാർ— ആര്യ, പറയൂ.

ചാരുദത്തൻ—ഗൃഹത്തിലേക്കു പോയി. ഞാനിനി എന്തൊന്നാണ് ഇതിൽ പറയേണ്ടതു്?

ശകാരൻ—എന്റെ വക പുഷ്പകരണ്ഡകജീർണ്ണോദ്യാനത്തിൽ കൊണ്ടുവന്നു്, പണം കൊതിച്ചു് കഴുത്തൊടിച്ചു കൊന്നിട്ടു്, ഇപ്പോൾ "ഗൃഹത്തിലേക്കു പോയി" എന്നു പറകയാണല്ലേടാ?

ചാരുദത്തൻ—ഹാ! അസംബന്ധം ഉളറുന്നവനേ!

വർഷാംഭസ്സിൽ നനഞ്ഞതില്ല ചെറുതും
 നിന്നാസ്യമെന്നാകിലും
ചാഷത്തിന്നെഴമഗ്രപക്ഷസമമായ്
 മദ്ധ്യം കറുത്തു ഭൃശം
ദോഷാരോപണമെന്നിലക്രമമഹോ,
 മങ്ങുന്നതെന്താനനം
ദോഷം ചേർപ്പൊരു മഞ്ഞുതട്ടുമളവാ-
 പ്പങ്കേരുഹം പോലെടോ? ൧൯

ജഡ്ജി—(സ്വകാര്യമായിട്ടു്)

മേരുപർവ്വതം പിടിച്ചിളക്കിടുന്ന പോലെയും
ഘോരവാരിരാശിയെക്കടന്നിടുന്ന പോലെയും
പാരമുറ്റമായ കാറ്റടക്കിടുന്ന പോലെയും
ചാരുദത്തദൂഷണം ഭവിച്ചിടുന്നു നിർണ്ണയം. ൨൦

(പ്രകാശം) ആര്യചാരുദത്തനല്ലേ ഇദ്ദേഹം? ഒരിക്കലും ഇതു ദുഷ്കർമ്മം ചെയ്യുമോ? ('ഔന്നത്യം കലരുന്ന നാസികയൊടും' എന്നു തുടങ്ങിയ പദ്യം ചൊല്ലുന്നു)

ശകാരൻ—വ്യവഹാരത്തിൽ പക്ഷപാതം കാണിക്കുന്നതെന്താണു്?

ജഡ്ജി—പോ മടയ!

ചൊല്ലുന്നു നീചനാം നീ ശ്രുതിയുടെ പൊരുൾ നിൻ
 നാവിറങ്ങാതിരിക്ക-

നാല്ലോ നോക്കുന്നു നട്ടുച്ചയിലിനനെ നശി-
ക്കുന്നമില്ലീക്ഷണം തേ
കണ്ണും തീയോടു ചേക്കും തവ കരമെരിയു-
ന്നില്ല, നീ ചാരുദത്താ-
നാര്യന്തം കേട്ടു ചേത്തും ഹ ഹ! ഝടുതി ഹരി-
ക്കാത്തതെന്തുൎവ്വി നിന്നെ. ൨൧

ആര്യ്യചാരുദത്തൻ അകാര്യ്യം പ്രവൎത്തിക്കുകയോ?
ആരാത്താകരത്തിൽപ്പെരുകിന സലിലം
മാത്രമാക്കിച്ചമച്ചു
ധാരാളം വിത്തമാരാണ്ജലിയൊടഗതികൾ-
ക്കേകി വാഴുന്ന മാന്യൻ
പാരാകെക്കീൎത്തിചേക്കും പുരുസുകൃതപദയാ
രാശിയാമമ്മഹാനി-
ഗ്ഘോരാകൃത്യം ധനത്തിൽക്കൊതിയൊടു കൃപണൻ
മട്ടു ചെയ്യുന്നതാണോ? ൨൨

വൃദ്ധ—ഹതാശ! അന്നു്, സൂക്ഷിക്കാനേല്പിച്ചിരുന്ന ആഭരണഭാണ്ഡം കള്ളന്മാർ കൊണ്ടുപോയതിന്നു പകരമായി വിലമതിക്കവയ്യാത്ത രത്നമാലിക തന്ന അദ്ദേഹം ഇപ്പോൾ ഈ അല്പം ആഭരണങ്ങൾക്കുവേണ്ടി ഈ അകാര്യ്യം ചെയ്യുകയോ? അയ്യോ! എന്റെ പൊന്നുമകളേ! നീ എന്നെ ഇട്ടേച്ചു് എങ്ങോട്ടുപോയി? ഓമനേ! (എന്നു കരയുന്നു)

ജഡ്ജി—ആര്യ്യചാരുദത്ത! അവൾ നടന്നിട്ടോ അതോ വണ്ടിയിലോ അവിടെനിന്നു പോയതു്?

ചാരുദത്തൻ—അവൾ പോകുന്നതു് ഞാൻ കാണുക ഉണ്ടായില്ലല്ലൊ അതുകൊണ്ടു്, നടന്നുപോയോ വണ്ടിയിൽ കയറിപ്പോയോ എന്നു് എനിക്കറിഞ്ഞുകൂടാ.

(അമഷത്തോടുകൂടി പ്രവേശിച്ചിട്ടു്)

വീരകൻ—
പോരായ്മയും പെരിയ വൈരവുമിങ്ങു കൂട-
മ്മാറെന്നെയുക്കൊടവനാശു ചവിട്ടിയല്ലോ

ഓരോ വിചാരമതുമൂലമുദിച്ചു കണ്ണീ-
ച്ചീരാത്രി പോക്കിയൊരുമട്ടു പുലർന്നു ഭാഗ്യം. ൨൩

അതിനാൽ ഇപ്പോൾ കോടതിയിലേക്കു ചെല്ലുകതന്നെ. (കടന്നുംകൊണ്ടു്) എജമാനന്മാർകൾക്കു കുശലം ഭവിക്കട്ടെ.

ജഡ്ജി— അല്ല, നഗരപാലകപ്രമാണിയായ വീരകനോ? വീരക! എന്താ പോന്നതു്?

വീരകൻ—അതോ? തടവുമുറി ഭേദിച്ചു സംഭ്രമത്തോടുകൂടി ആര്യകനെ തിരഞ്ഞുകൊണ്ടിരിക്കുന്നതിനിടയ്ക്കു മറച്ചുകെട്ടിയ ഒരു വണ്ടി പോകുന്നതു കണ്ടു സംശയിച്ചു ആലോചനയോടുകൂടി, "എടോ താൻ പരിശോധിച്ചല്ലോ. ഞാനും ഒന്നു പരിശോധിച്ചുകളയാം" എന്നു പറഞ്ഞപ്പോഴയ്ക്കും ചന്ദനകനദ്ദേഹം എന്നെ ചവിട്ടി തള്ളിയിരിക്കുന്നു. ഈ കാര്യത്തിൽ ഇനി വേണ്ടതിന്നെല്ലാം എജമാനൻതന്നെ പ്രമാണം.

ജഡ്ജി—ഭദ്ര! ആ വണ്ടി ആരുടേതെന്നറിയാമൊ?

വീരകൻ—ഈ നില്ക്കുന്ന ആര്യചാരുദത്തന്റേതാണു്. "വസന്തസേനയാണു് കയറിയിരിക്കുന്നതു്. പുഷ്പകരണ്ഡകജീർണ്ണോദ്യാനത്തിലേക്കു ക്രീഡിപ്പാൻ പോകയാണു്" എന്നു വണ്ടിക്കാരൻ പറകയുണ്ടായി.

ശകാരൻ—പോരെങ്കിൽ പിന്നെയും ഇതാ കേട്ടില്ലെ ആര്യന്മാർ?

ജഡ്ജി—

അരിയ നിലാവുടയ സുധാ-
കരനെയിതാ രാഹുപോയ് ഗ്രസിക്കുന്നു
തീരമിടിഞ്ഞു മറിഞ്ഞീ-
നീരം വിമലം കലങ്ങുന്നു. ൨൪

വീരക! അങ്ങയുടെ വ്യവഹാരം പിന്നീടെടുക്കാം. ഇതാ ഇവിടെ കോടതിവാതുക്കൽ കുതിര നില്പുണ്ടു്. അതിൽ കയറി പുഷ്പകരണ്ഡകജീർണ്ണോദ്യാനത്തിൽ ചെന്നു് അവിടെ ഒരു സ്ത്രീ മരിച്ചുകിടപ്പുണ്ടോ എന്നു നോക്കിയിട്ടുവരിക.

വീരകൻ—ആൎയ്യൻെറ കല്പനപോലെ. (എന്നു് പോയി തിരിച്ചുവന്നിട്ടു്) ഞാൻ ചെന്നന്വേഷിച്ചു. അവിടെ ഒരു സ്ത്രീ ശരീരത്തെ കുറുക്കന്മാർ കടിച്ചു വലിച്ചുംകൊണ്ടിരിക്കുന്നുണ്ടു്.

ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാർ—അങ്ങയ്ക്കെങ്ങിനെ, അതു സ്ത്രീശരീരമാണെന്നു മനസ്സിലായി?

വീരകൻ—ബാക്കിയുള്ള തലമുടിയും കൈകാലുകളും കണ്ടു് ഞാൻ ഊഹിച്ചതാണു്.

ജഡ്ജി—അഹോ കഷ്ടം! ലൌകികവിഷയങ്ങളിലുള്ള വിഷമത!

എത്ര കണ്ടു നിനച്ചിടുന്നു സുസൂക്ഷ്മമായറിയുന്നതി-
ന്നത്രകണ്ടിതു ഹൃത്തടത്തിൽ വളൎത്തിടുന്നിതു സങ്കടം
ചിത്രമീവ്യവഹാരനീതികൾ ദുൎഗ്ഗമങ്ങൾ, തളൎന്നു വൻ-
കൎദ്ദമസ്ഥിതയായ ഗോവു കണക്കു സമ്പ്രതി ബുദ്ധി മേ. ൨൭

ചാരുദത്തൻ—

വിരിയും സമയം ഷൾപ്പദ-
നിര കുസുമത്തിൽപ്പതിക്കുമതുപോലെ
നരനാപത്തു വരുമ്പോൾ
പെരുകുമനൎത്ഥങ്ങളാശു പഴുതുകളിൽ. ൨൮

ജഡ്ജി—ആൎയ്യചാരുദത്താ! സത്യം പറഞ്ഞേക്കൂ.

ചാരുദത്തൻ—

അന്യന്റെ നാശമതാശു ചിന്തിപ്പതിനാശ
പെരുത്ത ദുരാശയനി-
ങ്ങന്യനെഴുന്ന ഗുണങ്ങളിൽ മത്സരി, രാഗ-
മനല്പമിയന്ന നരൻ
വന്നു വൃഥാ ചൊല്ലി വല്ലതുമോതിടുമായ-
വനുള്ളൊരു ദോഷവശാ-
ലെന്നതുകൊണ്ടതു കേൾപ്പതു യോഗ്യതയല്ല,
വിചാരണ ചെയ്യുകയോ? ൨൯

എന്നുതന്നെയല്ല;

പുഷ്പിച്ചു വല്ലിയെ വളച്ചെച്ചാരു പൂവറുക്കി-
ല്ലെപ്പോഴുമൊരുംകരുണ പാരമിയന്നാവൻ ഞാൻ
വണ്ടിൻപ്രശോഭയൊടു നീണ്ട കചം ഗ്രഹിച്ചും
കൊണ്ടാർത്തയാം പ്രമദയെക്കൊല ചെയ്യുമെന്നോ? വൃ

ശകാരൻ—ഓഹോ! ജഡ്ജി അവർകളേ! താങ്കൾ വ്യവഹാരത്തിൽ ഇങ്ങിനെ പക്ഷപാതം കാണിക്കുന്നതെന്താണ്? ഈ ദുഷ്ടചാരുദത്തനെ ഇനിയുംകൂടി ആസനത്തിലിരുത്തുകയോ?

ജഡ്ജി—ഭദ്ര, ശോധനക! അങ്ങിനെതന്നെ. വേണ്ടതു ചെയ്യുക.

(ശോധനകൻ അപ്രകാരം ആസനത്തിൽനിന്നിറക്കുന്നു)

ചാരുദത്തൻ—വിചാരണചെയ്യുക. ഭോ ജഡ്ജി അവർകളേ! വിചാരണചെയ്യുക. (എന്നു് ആസനത്തിൽനിന്നു് ഇറങ്ങി താഴെ ഇരിക്കുന്നു)

ശകാരൻ—(സന്തോഷത്തോടുകൂടി നൃത്തം ചെയ്തിട്ടു് ആത്മഗതം) ഹാ ഹാ! ഈ ഞാൻ ചെയ്ത കുററം മററൊരുത്തന്റെ തലയ്ക്കുവെച്ചു വിട്ടു. അതുകൊണ്ടു് ആ ചാരുദത്തൻ എവിടെ ഇരുന്നിരുന്നുവോ അവിടെ ഇനി ഞാനിരിക്കട്ടെ. (അപ്രകാരം ചെയ്തിട്ടു്) ചാരുദത്ത! എന്നെ നോക്കു് നോക്കു്. ഇനി പറഞ്ഞോ, പറഞ്ഞോ "ഞാനാണു് കൊന്നതു്" എന്നു്.

ചാരുദത്തൻ—ഭോ ജഡ്ജി അവർകളേ! ('അന്യനു നാശമതാശ്രുപിണ്ഡപ്പതി' എന്നുതുടങ്ങുന്ന പദ്യം ചൊല്ലുന്നു)

(ദീർഘനിശ്വാസത്തോടുകൂടി ആത്മഗതം)

ഭോ മൈത്രേയ! മമാന്ത്യകാലമരിക-
ത്തായിക്കഴിഞ്ഞു സഖേ!
നീ മംഗല്യവിഹീനയായി സ്വകലോ-
ല്പന്നാ, ഗുണദേ, ബ്രാഹ്മണീ!

ഹാ മൽബാലക, രോഹസേന! മരണം
കാണില്ല നീ മാമകം
സീമാതീതരസം നിനക്ക പരദുഃ-
ഖത്തിൽജ്ജനിക്കില്ലയോ? വൻ

ഞാൻ വസന്തസേനയുടെ സമീപത്തേക്ക് അവളുടെ വ ർത്തമാനം അറിഞ്ഞുവരാനും, സുവർണ്ണശകടമുണ്ടാക്കുവാനായി അവൾ രോഹസേനന്ന കൊടുത്തിരുന്ന ആഭരണങ്ങൾ തിരികെ കൊടുപ്പാനുമായി അയച്ചിരുന്ന മൈത്രേയൻ ഇനിയും വരാത്തതു് എന്താണ്?

(അനന്തരം ആഭരണങ്ങൾ എടുത്തുംകൊണ്ടു് വിദൂഷകൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

വിദൂഷകൻ—ആര്യ്യചാരുദത്തൻ, വസന്തസേനയുടെ ആഭരണങ്ങൾ എന്റെ വക്കൽ തന്നു്, "ആര്യ്യമൈത്രേയ! വസന്തസേന, വത്സൻ രോഹസേനനെ തന്റെ ആഭരണങ്ങൾ കൊണ്ടു് അലങ്കരിച്ചു് അവന്റെ അമ്മയുടെ അടുക്കലേക്ക് അയച്ചിരിക്കുന്നു. അവളുടെ ആഭരണങ്ങൾ തിരികെ കൊടുക്കേണ്ടതാണ്. നമുക്ക് അവ സ്വീകരിച്ചുകൂടാ. അതിനാൽ കൊണ്ടുപോയിക്കൊടുക്കുക" എന്നും പറഞ്ഞു് എന്നെ അവളുടെ അടുക്കലേക്ക് അയച്ചിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ ഇപ്പോൾ വസന്തസേനയുടെ സമീപത്തേക്കു ചെല്ലുകതന്നെ. (ചുററിനടന്നു നോക്കീട്ടു് ആകാശത്തിലേക്കായിട്ടു്) അല്ല, ഭാവരേഭിലനോ? ഹേ ഭാവരേഭിലാ! അങ്ങെന്താണ് വല്ലാതെ ചിന്താകുലനെന്നപോലിരിക്കുന്നതു്? (കേൾക്കുന്നതായി നടിച്ചിട്ടു്) എന്തു പറയുന്നു? 'പ്രിയവയസ്യൻ ചാരുദത്തനെ കോടതിയിലേക്കു വിളിച്ചുകൊണ്ടുപോയിരിക്കുന്നു' എന്നോ? എന്നാൽ അതു് ചില്ലറക്കാര്യ്യമൊന്നുമായിരിക്കയില്ല. (ആലോചിച്ചിട്ടു്) ആകട്ടെ, പിന്നീടു് വസന്തസേനയുടെ സമീപത്തേക്കു ചെല്ലാം. ഇപ്പോൾ കോടതിയിലേക്ക് പോവുകതന്നെ. (ചുററിനടന്നുനോക്കീട്ടു്) ഇതാ കോടതി. അകത്തേക്കു കടന്നോക്കാം.

(പ്രവേശിച്ചിട്ടു്) ജഡ്ജി എജമാനന്നു സുഖം ഭവിക്കട്ടെ. എന്റെ പ്രിയവയസ്യൻ എവിടെ?

ജഡ്ജി—അദ്ദേഹം ഇതാ നില്ക്കുന്നുണ്ടല്ലോ.

വിദൂഷകൻ—വയസ്യ! അങ്ങയ്ക്കു മംഗളം ഭവിക്കട്ടെ.

ചാരുദത്തൻ—ഭവിക്കും.

വിദൂഷകൻ—ഭവാന്നു കുശലമല്ലേ?

ചാരുദത്തൻ—അതും ഭവിക്കും.

വിദൂഷകൻ—ഭോ സ്നേഹിതരെ! അങ്ങു് എന്താണു് വല്ലാതെ ചിന്താപരവശനെന്നപോലെയിരിക്കുന്നതു്? അങ്ങയെ ഇങ്ങോട്ടു വിളിച്ചുകൊണ്ടുവന്നിരിക്കുന്നതു് എന്തിനാണു്?

ചാരുദത്തൻ—സഖേ!

പരലോകത്തെപ്പററിയോ-
രറിവില്ലാതുള്ള ഘാതകൻ ഹാ ഞാൻ
സരസിജമുഖിയാമവളെ-
(ശകാരനെച്ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചിട്ടു്)
സ്ത്രീയായ് ശേഷം കഥിക്കുമീമർത്ത്യൻ. ൩൦

വിദൂഷകൻ—എന്തെന്നു്?

ചാരുദത്തൻ—(ചെവിയിൽ) ഇങ്ങിനെയിങ്ങിനെ.

വിദൂഷകൻ—ഇതു പറയുന്നവനാരു്?

ചാരുദത്തൻ—(ശകാരനെ ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുന്നു) ശോച്യനായ ഇവനെ കാരണമാക്കി വെച്ചുംകൊണ്ടു് കൃതാന്തനാണു് എന്നെ ചൂണ്ടിപ്പറയുന്നതു്.

വിദൂഷകൻ—അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ, 'ഗൃഹത്തിലേക്കു പോയി' എന്നു പറയാത്തതെന്താണു്?

ചാരുദത്തൻ—കാലദോഷത്താൽ പറയുന്നതൊന്നും വിശ്വസിക്കുന്നില്ല.

വിദൂഷകൻ—ഭോ, ഭോ! ആര്യന്മാരേ! എത്രയോരാളാണോ നവങ്ങളായ മാളികകൾ, വിഹാരങ്ങൾ, ആരാമങ്ങൾ, ദേവാലയങ്ങൾ, കുളങ്ങൾ, കിണറുകൾ, ഹോമക്കുററികൾ എ

നിവയാൽ ഉജ്ജയിനീനഗരിയെ അലങ്കരിച്ചിട്ടുള്ളതു്, എന്റെ പ്രിയതോഴരായ അദ്ദേഹം ഒരു നിസ്സാരകാൎയ്യത്തിന്നുവേണ്ടി ഇപ്രകാരമുള്ള കടുങ്കയ്യു ചെയ്യുകയോ? (ക്രോധത്തോടുകൂടി) എടാ എടാ തന്തയില്ലാത്തവനേ! രാജസ്യാലസംസ്ഥാനക! തോന്ന്യാസീ! ജനദൂഷക! പേപുലമ്പുന്നവനേ! പൊൻചുമടണിഞ്ഞിട്ടുള്ള കരങ്ങളേ! പറയെടാ പറ എന്നോടു പറ. പുഷ്പിച്ചുനില്ക്കുന്ന മാധവീലതയെപ്പോലും, ഒരുപക്ഷെ തളിരുകൾക്കു കേടുപററിപ്പോയാലോ എന്നു ശങ്കിച്ച്, പിടിച്ചുവലച്ചു പൂവ്വറുക്കാത്ത എന്റെ പ്രിയവയസ്യനദ്ദേഹം ഉഭയലോകവിരുദ്ധമായ ഇമ്മാതിരി മഹാപാപം ചെയ്യുകയോ? എടാ തേവിടിയാമോനെ! നിക്കു് അവിടെ നിക്കു്. നിന്റെ ഹൃദയത്തെപ്പോലെത്തന്നെ വളവുള്ള ഈ വടികൊണ്ടു് അടിച്ച് ഇപ്പോൾ നിന്റെ തല നുറുകഷണമാക്കിയേക്കാം.

ശകാരൻ—ആൎയ്യന്മാർ കേൾക്കണം കേൾക്കണം. എന്റെ വ്യവഹാരമോ വിവാദമോ ഒക്കെ ചാരുദത്തനായിട്ടാണു്. അതിന്നു് ഈ കാക്കക്കാൽത്തലയൻ എന്തിനാണു് എന്റെ തലയടിച്ച് നുറുകഷണമാക്കുന്നതു്? അതു പററില്ല. എടാ ദാസീപുത്ര! ദുഷ്ടവടു!

(വിദൂഷകൻ വടിയുയൎത്തി മുൻപറഞ്ഞപ്രകാരം പറയുന്നു. ശകാരൻ ക്രോധത്തോടുകൂടി എണീററു് അടിക്കുന്നു. വിദൂഷകൻ തിരിച്ചും അടിക്കുന്നു. അന്യോന്യം അടിക്കുന്നു. വിദൂഷകന്റെ കക്ഷത്തിൽനിന്നു് ആഭരണങ്ങൾ വീഴുന്നു)

ശകാരൻ—(അവയെടുത്തുനോക്കിയിട്ടു് ഭയത്തോടുകൂടി) ആൎയ്യന്മാർ നോക്കുവിൻ. ഇവ ആ പാവത്തിന്റെ അലങ്കാരങ്ങളാണല്ലൊ. (ചാരുദത്തനോടായിട്ടു്) ഡാ! നിസ്സാരമായ ഇതിന്നുവേണ്ടിയല്ലെ അവളെക്കൊന്നതും മരിപ്പിച്ചതും ഒക്കെ.

(ജഡ്ജി തുടങ്ങിയുള്ളവരെല്ലാം തലതാഴ്ത്തിയിരിക്കുന്നു)

ചാരുദത്തൻ—(സ്വകാൎയ്യമായിട്ടു്)

ഇങ്ങിനെയുള്ളൊരു സമയ-
ത്തിങ്ങു നമുക്കുള്ള ഭാഗ്യദോഷത്താൽ
വീഴുകയാലിബ്ഭൂഷകൾ
വീഴാനിടയാക്കിയെന്നെ നിർവ്വാദം. ൩൫

വിദൂഷകൻ—ഭോ! വാസ്തവം പറഞ്ഞാലെന്താണ്?

ചാരുദത്തൻ—സഖേ!

നരവരനയനം ശരിയായ്
പരമാർത്ഥം കാണുകില്ല ബലഹീനം
നേരുരചെയ്യുകിൽ ദൈന്യം
നേരിട്ടുമശ്ലാഘ്യമാം മൃതിയും ൩൬

ജഡ്ജി—കഷ്ടം, അഹോ കഷ്ടം!

ക്ഷിതിസുതനൊടു യുദ്ധം ചെയ്തു പാരം തളൎന്ന-
ത്രിദശഗുരു വസിക്കപ്പിന്നെയും മങ്ങലോകാൻ
ദ്രുതമരികിലടുക്കും ധൂമകേതുഗ്രഹം പോ-
ലിതുപൊഴുതിഹ വേറിട്ടൊന്നിതാ വന്നു ചേൎന്നു. ൩൭

ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാർ—(ആഭരണങ്ങളെ നോക്കി വസന്തസേനാമാതാവിനോടായിട്ട്) ആൎയ്യേ! ഈ ആഭരണങ്ങൾ അവതന്നെയല്ലേ എന്ന് അവഹിതയായി നോക്കിപ്പറയുക.

വൃദ്ധ—(നോക്കിയിട്ട്) ഇവ അവയ്ക്കു തുല്യമാണ്. പക്ഷേ അവയല്ല

ശകാരൻ—അമ്പടി കിഴട്ടുത്തേവിടിച്ചീ! കണ്ണ് വാസ്തവം പറയുന്നു. വാക്കുകൊണ്ട് ഒളിക്കയാണ് അല്ലേ?

വൃദ്ധ— ഹതാശ! കടന്നുപോ.

ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാർ—ഇവ, അവതന്നെയോ അല്ലയോ എന്ന് പതറാതെ പറയൂ.

വൃദ്ധ—ആൎയ്യ! ശില്പകുശലത കണ്ണുകളെ വഞ്ചിക്കുന്നുണ്ട്. പക്ഷേ അവയല്ല.

ജഡ്ജി—ഭദ്രേ! ഈ ആഭരണങ്ങൾ ഏതാണെന്നറിയാമോ?

വന്ന *

വൃദ്ധ—എനിക്കു നല്ലവണ്ണമറിയാം. ഞാൻ ആ സംഗതി നേരത്തേ പറഞ്ഞതല്ലോ. ഒരുപക്ഷേ തട്ടാന്മാർ വീണ്ടും അമ്മാതിരി പണിചെയ്യുതായിരിക്കാം.

ജഡ്ജി—ശ്രേഷ്ഠിൻ! നോക്കൂ.

കില്ലില്ലേറിയ സാധനങ്ങളുലകിൽ കാണുന്ന തുല്യങ്ങളായ്
നല്ലാകാരവുമാദ്യ പാരമിയലും ഭൂഷാസമൂഹങ്ങളും
കല്യൻ ശില്പി ചമച്ചിടുന്നു ശരിയായ് താൻകണ്ടപോലായതി-
ന്നില്ലേതും കഴിവെങ്കിലാരു വകവെച്ചീടുന്നതശ്ശില്പിയെ. ൫൪

ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാർ—ഇവ ആര്യചാരുദത്തന്റെ വകയാണോ?

ചാരുദത്തൻ—അല്ലേ അല്ല.

ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാർ— എന്നാൽ പിന്നെ ആരുടെയാണ്?

ചാരുദത്തൻ—ഇതേ,തത്രഭവതിയുടെ പുത്രിയുടേതാണ്.

ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാർ— ഇവ അവരിൽനിന്ന് എങ്ങിനെ വേർപെട്ടു?

ചാരുദത്തൻ—ഇങ്ങിനെ വേർപെട്ടു. സത്യമാണിതു്.

ശ്രേഷ്ഠികായസ്ഥന്മാർ— ആര്യചാരുദത്ത! ഇവിടെ സത്യം പറഞ്ഞേക്കണം. നോക്കൂ, നോക്കൂ.

സത്യം വദിപ്പവനു സൌഖ്യമുദിക്കുമെന്ന-
ല്ലെത്തില്ല പാതകമവനൊരു തെല്ലുപോലും
സത്യം നശിച്ചിടുകയില്ല,ഭവാനിദാനീം
മിഥ്യാപ്രലാപമതിനാലതു മൂടിടേണ്ടാ. ൫൫

ചാരുദത്തൻ—ഞാൻ ഈ ആഭരണങ്ങളെ ആഭരണങ്ങളായിട്ടേ വകവെക്കുന്നില്ല. പക്ഷേ ഇവ എന്റെ ഗൃഹത്തിൽനിന്നു കൊണ്ടുപോന്നവയാണെന്നറിയാം.

ശകാരൻ— ആദ്യം ഉദ്യാനത്തിലേക്കു കൊണ്ടുപോയി കൊന്നുവെച്ച് ഇപ്പോഴം കള്ളത്തിനുകാരണമായിട്ട് ഒരു [illegible]

ജഡ്ജി—ആര്യചാരുദത്ത! വാസ്തവം പറഞ്ഞുകളയൂ.

മൃദു മൃദു വിലസും തവ മെ-
യ്യിതിലക്കാക്കശ്യമാന്ന കശയേററം
സഹസാസ്സദരീഷ്ടതൊട്ട
സഹ സന്ധ്യതി വീഴമില്ല സന്ദേഹം ൩൩

ചാരുദത്തൻ—

പാപഹീനകുലജാതനാകയാൽ
പാപമില്ല മമ, നിങ്ങളൊക്കയും
പാപിയെന്നു കരുതുന്നുവെങ്കിലോ
പാപഹീനനഹമെന്തു ചെയ്തിടും. ൩൧

(ആത്മഗതം) വസന്തസേനയോട്ട കൂടാതെ ഞാൻ ജീവിച്ചിരുന്നിട്ടു് എന്തു പ്രയോജനമാണുള്ളതു്? (പ്രകാശം) ഭോ! എന്തിന് അധികം പറയുന്നു?

പരലോകത്തിൻകഥയും-
ക്കരുതാത്തുള്ളോരു ഘാതുകൻ ഹാ ഞാൻ
തരുണികളണിയും മണിയെ- (ശകാരനെച്ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചിട്ടു്)
പ്പറയുമിനിശ്ശേഷമുള്ളതിമ്മന്ത്യൻ. ൩൨

ശകാരൻ— കൊന്നോച്ചു. എടാ നീയുംകൂടി പറയു്. ഞാൻ കൊന്നേച്ചു' എന്നു്

ചാരുദത്തൻ—നീതന്നെ പറഞ്ഞല്ലോ.

ശകാരൻ—ആര്യന്മാർ കേൾക്കിൻ കേൾക്കിൻ. ഇവനാണു് കൊന്നതു്. ഇവൻതന്നെ തുറന്നു പറഞ്ഞുകഴിഞ്ഞില്ലേ? ഈ ദരിദ്രചാരുദത്തൻെറ ശരീരം ശിക്ഷ അനുഭവിക്കട്ടെ.

ജഡ്ജി—ശോധനക! രാഷ്ട്രിയൻ പറയുമ്പോലെ ചെയ്യു. ഭോ, പൊല്ലീസ്സധികാരികളേ! ഈ ചാരുദത്തനെ കൊണ്ടുപോകുവിൻ.

(പൊല്ലീസ്സുകാർ കൊണ്ടുപോകുന്നു)

വൃദ്ധ—എജമാനന്മാർ ദയ ചെയ്യണം. (അന്നു സൂക്ഷിക്കാരനെല്പിച്ചിരുന്ന ആഭരണഭാണ്ഡം എന്നു് തുടങ്ങുന്ന മുൻപറഞ്ഞ വാക്യം പറയുന്നു) അതിനാൽ, എന്റെ മകൻ മരിച്ചതോ മരിച്ചു. എന്റെ ഈ ആയുഷ്മാനെങ്കിലും ജീവിച്ചുകൊള്ളട്ടെ. പോരെങ്കിൽ, വാദിപ്രതിവാദികളുടെയാണല്ലോ വ്യവഹാരം. ഇതിൽ ഞാനാണു് വാദിനി. അതുകൊണ്ടു് ഇദ്ദേഹത്തെ വിട്ടയക്കണം.

ശകാരൻ—കടന്നുപോ തേവിടിയാപ്പിറപ്പേ! ഹേ! നിനക്കിതിലെന്താണു്?

ജഡ്ജി—ആര്യേ! പൊയ്ക്കൊള്ളുക. ഹേ പൊല്ലീസ്സുകാർ! ഇവളെ പറഞ്ഞയക്കുവിൻ.

വൃദ്ധ—അയ്യോ ഓമനേ! ഹാ മകനേ! (എന്നു് കരഞ്ഞുംകൊണ്ടുപോയി)

ശകാരൻ—(സ്വഗതം) എനിക്കു ചേർന്നതു് ഞാൻ ചെയ്തുകഴിഞ്ഞു. ഇനി പൊയ്ക്കൊള്ളയാം. (എന്നുപോയി)

ജഡ്ജി—ആര്യചാരുദത്ത! വാസ്തവം കണ്ടുപിടിക്കുന്നതുവരേയേ നമുക്കു് അധികാരമുള്ളു. മററധികാരമെല്ലാം രാജാവിനാണു്. അങ്ങിനെയാണെങ്കിലും, ശോധനക! രാജാവായ പാലകനോടു് ഉങ്ങിനെ ഉണർത്തിക്കു.

കൊലക്കുററം ചെയ്തോനിവനതിനു ശിക്ഷിക്കണമുടൻ
വിലക്കീട്ടുണ്ടല്ലോ സ്മൃതിയിൽ മനു പണ്ടേ ദ്വിജവധം
അടക്കേണ്ടാ സ്വത്തി,ങ്ങഖിലവിഭവത്തോടുമധുനാ
കടത്തേണം നാടിക്ഷിതിസുരനെയെന്നാലുചിതം. ൩൯

ശോധനകൻ— ആര്യന്റെ കല്പനപോലെ. (എന്നു് പോയി തിരിച്ചുവന്നിട്ടു് കണ്ണീരോടുകൂടി) ആര്യ! ഞാൻ അങ്ങോട്ടുചെന്നു. രാജാവായ പാലകന്റെ കല്പന ഇങ്ങിനെയാണു്. "നിസ്സാരമായ ആഭരണം മോഹിച്ചു് വസന്തസേനയെ കൊന്നവനെ ആ ആഭരണംതന്നെ കഴുത്തിൽ കെട്ട

പെരുമ്പറയടിച്ച് ദക്ഷിണശ്മശാനത്തിൽ കൊണ്ടുപോയി ശൂലത്തിലിടട്ടെ" എന്ന്. വേറെ ആരെങ്കിലും ഇമ്മാതിരി കററം ചെയ്താൽ അവരേയും ഇങ്ങിനെ അവരുടെ കററം വിളിച്ചുപറഞ്ഞുകൊണ്ടുതന്നെയാണ് ശിക്ഷിക്കുക.

ചാരുദത്തൻ—അഹോ! രാജാവായ പാലകൻ തീരെ ആലോചനയില്ലാത്തവൻതന്നെ. അഥവാ,

ഉദ്യോഗങ്ങൾ വഹിപ്പവ-
രത്യന്തമതിക്രമങ്ങൾ കാണിച്ചാൽ
ആശു നശിക്കും ഭൂപതി
ലേശവുമന്യായമല്ലതോക്കുമ്പോൾ. ൪൦

എന്നുമാത്രമല്ല,

വെള്ളക്കാക്ക പറന്നതെന്നു പറയുമ്പോലുള്ള കാര്യങ്ങളെ-
ച്ചൊല്ലും ദുഷ്ടരെ വിശ്വസിച്ചു നിയമം ചീന്തപ്പെട്ടുത്തിസ്സദാ
തള്ളിച്ചുയ്യോരു താഴ്ചയെന്നിയമതിന്നിക്കൂട്ടർ സാധുക്കളെ-
പ്പുല്ലെന്നോർത്തു നിതാന്തമിങ്ങിനെ ഹനിക്കുന്നു ഹനിച്ചൂട്ടശം.

സഖേ, മൈത്രേയ! അങ്ങു ചെന്ന് എൻെറ മാതാവിനോട് ഞാൻ പറഞ്ഞതായി അവസാനത്തെ അഭിവന്ദനം പറയുക. അങ്ങു എൻെറ പുത്രൻ രോഹസേനനേയും സംരക്ഷിക്കണം.

വിദൂഷകൻ— വേരററ വൃക്ഷത്തെ എങ്ങിനെ പാലിക്കേണ്ടു?

ചാരുദത്തൻ—അങ്ങിനെയല്ല,

ദേഹനാശമുളവായവനൊഴും
ദേഹമാണു സുത,നാകയാലിനി
സ്നേഹമെന്നിലിയലുന്നതൊക്കയും
രോഹസേനനിലണയ്ക്കണം ഭവാൻ. ൪൧

വിദൂഷകൻ—അല്ലേ തോഴരേ! ഞാൻ ഇതേവരെ അങ്ങയുടെ പ്രിയവയസ്യനായിരുന്നിട്ട് ഇനി അങ്ങയില്ലാതെ പ്രാണങ്ങളെ ധരിക്കുകയോ?

ചാരുദത്തൻ— രോഹസേനനേയും അങ്ങ എന്നെപ്പോലെത്തന്നെ കരുതണം.

വിദൂഷകൻ— അങ്ങിനെതന്നെ— കൊള്ളാം.

ജഡ്ജി— ഭദ്ര, ശോധനക! ഈ വടുവിനെ മാററിനിത്തു.

(ശോധനകൻ അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു)

ജഡ്ജി— ആരവിടെ? ചണ്ഡാലന്മാൎക്ക കല്പന കൊടുക്കട്ടെ.

(എന്നു ചാരുദത്തനെ വിട്ടു രാജാധികാരികളെല്ലാം പോയി)

ശോധനകൻ— ആൎയ്യൻ ഇതിലേ പോന്നാലും.

ചാരുദത്തൻ— (വ്യസനത്തോടുകൂടി "ഭോ, മൈത്രേയ! മമാന്ത്യകാലം" (ആകശാത്തിലേക്കുനോക്കിട്ടു) എന്നു തുടങ്ങുന്ന പദ്യം ചൊല്ലുന്നു)

അംഭസ്സഗ്നി വിഷം തുലാസ്സിവകളാ-
ലെന്നെപ്പരീക്ഷിക്കുവാ-
നമ്പോ! തോന്നിയതില്ല വൈരിയുടെ വാ-
ക്കോൎത്തോ സ്വതേ തന്നെയോ
കില്ലെന്ന്യേ ദ്വിജനാകുമെൻഗളമരി-
ഞ്ഞീടാൻ വിധിച്ചീലയോ?
ചെല്ലും വൻനരകത്തിലാശു സകുടും-
ബം നീ തപിക്കും പരം. ൪൩

ഇതാ ഞാൻ വന്നുപോയി. (എന്നു എല്ലാവരുംപോയി)

വ്യവഹാരമെന്ന ഒമ്പതാമങ്കം കഴിഞ്ഞു.

പത്താമങ്കം

(അനന്തരം പിമ്പേ രണ്ടു ചണ്ഡാലന്മാരുമായി ചാരുദത്തൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

മിത്രയകററുക നവവധ-
ബന്ധങ്ങളിലേറുമിങ്ങു നൈപുണ്യം

ചരിതം തലവെട്ടാനും
വിരുതുള്ളവർ നമ്മൾ കഴുവിലേററാനും. ൧

മാറിനിക്കിനേ, ആയ്യന്മാരേ! മാറിനിക്കിനേ. ഇതു് ആയ്യചാരുദത്തനാണു്.

അലരിമലർമാല ചാർത്തി-
ക്കൊലചെയ്യാൻ കൊണ്ടുപോകുമിപ്പുരുഷൻ
വിലയിക്കുന്നിതു മന്ദം
തിലജം തീർന്നുള്ള ദീപമെന്നവിധം. ൨

ചാരുദത്തൻ—(വിഷാദത്തോടുകൂടി)

നില്ക്കാതുള്ളശ്രുസിക്തം, പെരുകിന രജസാ
രൂക്ഷമേററം ശ്മശാനേ
നില്ക്കും പുഷ്പങ്ങളാൽ വേഷ്ടിതമുടലിതു മേ
രക്തഗന്ധാനുലിപ്തം
കേൾക്കാൻ കൊള്ളാത്തമട്ടിൽക്കടുരവമധികം
ചേർത്തുകൊണ്ടത്ര മേവും
കാക്കക്കൂട്ടം കൊതിക്കുന്നിതു ഹൃദി ബലിപോ-
ലാശു ഭക്ഷിച്ചുകൊൾവാൻ. ൩

ചണ്ഡാലന്മാർ—മാറിനിക്കിനേ, ആയ്യന്മാരേ! മാറിനിക്കിനേ.

ഇക്ഷോണിയിങ്കൽ മരുവും സുജനങ്ങളാകും
പക്ഷിവ്രജത്തിനു സദാശ്രയമായ്‌വിളങ്ങും
സൽപുരുഷാഖ്യതരു, കാലകഠാരശക്ത്യാ
ക്ഷിപ്രം പതിച്ചിടുമിതെന്തിനു നോക്കിടുന്നു? ൪

വാ വാ, എടേ ചാരുദത്ത! വാ.

ചാരുദത്തൻ—പുരുഷന്മാരുടെ ഭാഗ്യം ഇന്നവിധമെന്നു് ആക്കറിയാം? അതിന്റെ ശക്തിയാലാണല്ലോ ഞാൻ ഈ അവസ്ഥയിലായിത്തീർന്നതു്.

വിരലുകളാലുടൽ മുഴുവൻ
[illegible]

അരിമാവിൻപൊടി വിതറി
പുരുഷൻ ഞാനിന്നു ഹന്ത! പശുവാദയൻ. ൫

(മുന്നോട്ടു നോക്കിയിട്ടു്) കഷ്ടം! മനുഷ്യർക്കു തമ്മിൽത്തന്നെ എന്തൊരു വ്യത്യാസം? (വ്യസനത്തോടുകൂടി)

ഈയുള്ളോനു ഭവിച്ചു കഷ്ടദശയെക്കണ്ടിട്ടു ദുഃഖം മുഴു-
'ത്തയ്യോ മാനുഷജന്മമേററമശുഭം താ'നെന്നുരച്ചുഞ്ജസാ
ചെയ്യും ബാഷ്പകണങ്ങളേററുമവനാസാദ്യതപമോത്താത്തരായ്
പോയാലും ത്രിദിവത്തിനെന്നിത, വദിച്ചീടുന്നു മാം നാട്ടുകാർ.

ചണ്ഡാലന്മാർ—വഴിയൊഴിക്കിനേ, ആര്യന്മാരേ! വഴിയൊഴിക്കിനേ. നിങ്ങൾ എന്തിനാണു് നോക്കുന്നതു്?

മാട്ടിൻപ്രസവം, രാജ്യ
ഭ്രഷ്ടക്ഷ്മാപാല,നൃക്ഷസംക്രമവും
ശിഷ്ടൻതന്നുടെ മൃതിയും
കഷ്ടം,ദശിച്ചിടൊല്ലയീനാലും. ൬

ചണ്ഡാലന്മാരിലൊരുവൻ—എടാ ആഹീന്ത! നോക്കു്. നോക്കു്.

അധുനാ നഗരീപ്രധാനഭൂതൻ
വിധിരോഷേണ വധാഹനാകമൂലം
ഗഗനം വ്യസനേന കേണിടുന്നോ
വിഘനം,വജ്രമഹോ പതിച്ചിടുന്നോ? ൭

രണ്ടാമൻ—എഡാ ഗോഹ!

ഗഗനം കരയുന്നതല്ലിദാനീം
വിഘനം,വജ്രമഹോ പതിപ്പതല്ല
മഹിളാഘനസഞ്ചയം പൊഴിക്കും
ബഹുബാഷ്പോദകധാര വീഴ്കയത്രേ. ൮

എന്നുമാത്രമല്ല,

കൊല്ലുവാൻ കൊണ്ടുപോകുന്നൊ-
ന്നൊല്ലാരും കരയുന്നിതാ
കണ്ണീരൊലിച്ചിട്ടിങ്ങുള്ള
മണ്ണൊക്കച്ചളിയായെടോ. ൧൦

ചാരുദത്തൻ—(നോക്കിയിട്ടു് വ്യസനത്തോടുകൂടി)

അത്യാ ഹമ്മ്യങ്ങളിൽപ്പാത്തിടുമബലാകളി-
ക്കാഴ്ച കാണുന്നതിന്നായ്-
ച്ചുത്തിവാതായനത്തിൻപഴുതുകളിൽ മുഖം,
സമ്പൂർണമിമ്മട്ടിലെന്നെ
പാ"ത്തയ്യോ ചാരുദത്തേ"ത്യകതളിരു ദഹി-
ക്കുംവിധം ചൊല്ലിയിപ്പോൾ
പേത്തും ബാഷ്പം പൊഴിക്കുന്നിതു ശിവ ശിവ! വ-
ന്മാരി പെയ്യുമ്പോൽ. ൧൧

ചണ്ഡാലൻ—വാ വാ, ഡേ ചാരുദത്ത! വാ. ഇതു ഘോഷണാസ്ഥാനമാണു്. പെരുമ്പറ കൊട്ടി അറിയിക്കാനുള്ളതു് അറിയിക്കുക. കേൾക്കണേ, ആര്യന്മാരേ! കേൾക്കണേ. ഇയ്യാൾ സാത്ഥവാഹ വിനയദത്തൻെറ പൌത്രനും സാഗരദത്തൻെറ പുത്രനുമായ ആര്യചാരുദത്തനാണ്. ദുർവൃത്തനായ ഇയാൾ അല്പമായ ആഭരണങ്ങൾ മോഹിച്ചു് തേവിടിച്ചി വസന്തസേനയെ ശൂന്യമായ പുഷ്പകരണ്ഡകജീർണ്ണോദ്യാനത്തിൽ കൊണ്ടുപോയി കഴുത്തു പിടിച്ചു ഞെരിച്ചു കൊന്നു. കളവുമുതലോടുകൂടി ഇയാളെ പിടിപെട്ടുകയും ഇയാൾ തന്നെത്താൻ കുററം സമ്മതിക്കുകയും ചെയ്തിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ, പാലകരാജാവു്, ഇയാളുടെമേൽ വധശിക്ഷ നടത്തുന്നതിനായി ഞങ്ങളോടു കല്പിച്ചിരിക്കുന്നു. മററാരെങ്കിലും ഇമ്മാതിരി ഉഭയലോകവിരുദ്ധമായ കുററം ചെയ്യുന്നതായാൽ ആയാളേയും പാലകരാജാവു് ഇങ്ങിനെതന്നെയാണു് ശിക്ഷിക്കുക.

ചാരുദത്തൻ— (നിർവ്വേദത്തോടുകൂടി ആത്മഗതം)

പണ്ടേറെ ക്രതുപൂതമായി വിശ്വാസം മൽഗോത്രമെല്ലാവരും
കൊണ്ടാടുംപടി വേദഘോഷസഹിതം വാഴ്ത്തീ സഭാവാസികൾ
ഇന്നൽപ്പെട്ടു മരിപ്പതിന്നണയുമീയെന്നെദ്ദുഷിച്ചാതിയും
കൊണ്ടാണായതുരച്ചിടുന്നതധുനാ ചണ്ഡാലരാം പാപികൾ.

൨൭ •

(ഉദ്വേഗത്തോടുകൂടി ചെവി പൊത്തിയിട്ടു്) ഹാ പ്രിയേ വസന്തസേനേ!

ചന്തം ചിന്തിന ചന്ദ്രികയ്ക്കുഴൽവളൎത്തീടുന്ന ദന്തങ്ങളും
ചെന്തൊണ്ടിക്കു സമാനമാമധരവും ചേൎന്നുള്ള ചേതോരമേ!
കാന്തേ! നിൻരുചിരാനനാമൃതരസം സേവിച്ചു മോദിച്ച ഞാൻ
സന്താപത്തോടു ദുൎയ്യശോവിഷമിദം സേവിപ്പതിന്നെങ്ങിനെ?

ചണ്ഡാലന്മാർ— വഴിയൊഴിക്കിനേ, ആൎയ്യന്മാരേ! വഴിയൊഴിക്കിനേ.

ഗുണരത്നാകരനനിശം
കനിവൊടലം സുജനരക്ഷ ചെയ്യുന്നോൻ
കനകേതരമണ്ഡനമീ-
യനഘൻ നഗരത്തിൽനിന്നു പോകുന്നു. ൧൮

പോരെങ്കിൽ,

അഖിലരുമുലകിതിലധികം
സുഖമുള്ളവരെസ്സദാ സഹായിക്കും
അഗതികളെപ്പാലിപ്പാൻ
ജഗതി ജനം ദുൎല്ലഭം തന്നെ. ൧൯

ചാരുദത്തൻ— (ചുററും നോക്കിയിട്ടു്)

വസ്ത്രാഞ്ചലം കൊണ്ടു മുഖംമറച്ചേൻ
മിത്രങ്ങളും ദൂരത്തു ഗമിച്ചിടുന്നു
ഏററം സുഹൃത്തുക്കൾ സുഖംവരുമ്പോ-
ളാരും തുണയ്ക്കില്ല വിപത്തുവന്നാൽ. ൨൦

ചണ്ഡാലന്മാർ— വഴി മാററിക്കഴിഞ്ഞു. ഇപ്പോൾ പാതയിൽ ആളൊന്നുമില്ല. അതുകൊണ്ടു് കൊലമാല ചാൎത്തിച്ചിട്ടുള്ള ഈയാളെ കൊണ്ടുപോവുക.

(ചാരുദത്തൻ ദീൎഘമായി നിശ്വസിച്ചു് "ഭോ മൈത്രേയ! മമാന്ത്യകാലം" എന്നു തുടങ്ങുന്ന പദ്യം ചൊല്ലുന്നു)

(അണിയറയിൽ)

അയ്യോ അച്ഛ! ഹാ പ്രിയതോഴരേ!

ചാരുദത്തൻ— (കേൾക്കുന്നതായി നടിച്ച് വ്യസനത്തോടുകൂടി) ഹേ സ്വകലോത്തമന്മാരേ! ഞാൻ നിങ്ങളിൽനിന്ന് ഒന്ന് ആവശ്യപ്പെടുന്നു.

ചണ്ഡാലന്മാർ— എന്ത്! ഞങ്ങളിൽനിന്ന് ഒന്ന് ആവശ്യപ്പെടുകയോ?

ചാരുദത്തൻ— ശാന്തം പാപം! ദുരാചാരനായ പാലകനെന്നപോലെ ചണ്ഡാലൻ ആലോചനയില്ലാത്തവനല്ല. അതിനാൽ പരലോകസുഖത്തിന്നായി പുത്രമുഖദർശനത്തിന്നനുവദിപ്പാനാണ് ഞാൻ അഭ്യർത്ഥിക്കുന്നതു്.

ചണ്ഡാലന്മാർ— അങ്ങിനെ ആയിക്കൊള്ളൂ.

(അണിയറയിൽ)

ഹാ താത! ഹാ അച്ഛ!

ചാരുദത്തൻ— (കേൾക്കുന്നതായി നടിച്ച് വ്യസനത്തോടുകൂടി, ഹേ സ്വകുലോത്തമന്മാരേ! എന്നു തുടങ്ങുന്ന പൂർവ്വവാക്യം പറയുന്നു)

ചണ്ഡാലന്മാർ— അല്ലയോ പൌരന്മാരേ! വേഗം വഴി ഒഴിച്ചു നിക്കണേ. ഈ ആര്യചാരുദത്തൻ പുത്രമുഖദർശനം ചെയ്തുകൊള്ളട്ടെ. (അണിയറയിലേക്ക നോക്കിയിട്ട്) ആര്യ! ഇതിലേ ഇതിലേ, വായോ, ദേ കിടാത്ത! ഇങ്ങോട്ടു വാ.

(അനന്തരം കുട്ടിയേയും കൂട്ടിക്കൊണ്ടു് വിദൂഷകൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

വിദൂഷകൻ— വേഗം നടക്ക്. വേഗം നടക്ക്. കുഞ്ഞേ! നിന്റെ അച്ഛനെ കൊല്ലാൻ കൊണ്ടുപോകയാണ്.

കുട്ടി— ഹാ താത! ഹാ അച്ഛ!

വിദൂഷകൻ— ഹാ പ്രിയതോഴരേ! ഞാൻ ഇനി അങ്ങയെ എവിടെവെച്ചാണ് കാണുന്നതു്?

ചാരുദത്തൻ— (പുത്രനേയും മിത്രത്തേയും കണ്ടിട്ടു്) അ

യ്യോ മകനേ! ഹാ മൈത്രേയ! (വ്യസനത്തോടുകൂടി) അഹോ കഷ്ടം!

പൈതൃകം പിണ്ഡാസയോടും
പരലോകത്തിൽച്ചിരം വസിക്കും ഞാൻ
മതിയാവില്ലൊട്ടും മമ
പൈതലണയ്ക്കും തിലോദകാഞ്ജലിയാൽ. ൨൭

എൻെറ ഓമനയ്ക്ക് ഞാൻ എന്തൊന്നാണ് നൽകേണ്ടതു്?

(തൻെറ ദേഹത്തിലെല്ലാം നോക്കി പൂണനൂൽ കണ്ടിട്ട്)

ഓ! എനിക്ക് ഇനി ഇതൊന്നും കൂടിയുണ്ട്.

മൌക്തികവും സ്വർണ്ണവുമ-
ല്ലാഭരണം ബ്രാഹ്മണക്കിതാകുന്നു
പിതൃദേവഭാഗമേക-
ന്നതു പാർത്താൽ പൂണനൂലുകൊണ്ടല്ലോ. ൨൮

(എന്ന് പൂണനൂൽ കൊടുക്കുന്നു)

ചണ്ഡാലന്മാരിലൊരുവൻ— വാ വാ, എടേ ചാരുദത്ത! വാ വാ.

രണ്ടാമൻ— എടാ! ആര്യചാരുദത്തനെ ആചാരവാക്കൊന്നും ചേർക്കാതെ വിളിക്കയാണോ? എടാ നോക്ക്.

സമ്പത്തിലും കടുവിപത്തിലുമപ്രകാരം
വമ്പാൻകൊണ്ടു പകലും നിശയിങ്കലും താൻ
ധാർഷ്ട്യത്തൊടും നിയതി വന്നിട്ടുമാക്രമിപ്പാൻ
കെട്ടററതായ ചെറുപെൺകുതിരയ്ക്കു തുല്യം ൨൯
പോരെങ്കിൽ,
കാലംപിഴച്ച കഥയൊക്കമെറിഞ്ഞു, നാമെ-
ന്നാലും നമിച്ചിടണമിഗ്ഗുണവാനെ നൂനം
മാലോകരമ്പിളിയെ രാഹുപിടിച്ചു മങ്ങും
കാലത്തു കുമ്പിടുവതിന്നു മടിപ്പതുണ്ടോ? ൩൦

കുട്ടി— ഏടോ, ഏടോ, ചണ്ഡാലന്മാരേ! എൻറച്ഛനെ എവിടെയ്ക്കാ കൊണ്ടുപോണതു്?

ചാരുദത്തൻ — വത്സ!

നീ കേൾക്കെന്നുടെ വാക്യമിപ്പൊളലർപ്പൂമാലകണ്ഠത്തിലും
ശോകം മാനസതാരിലും കലരവേ തോളത്തു ശൂലത്തൊടും
യാഗത്തിന്നു മുറപ്രകാരമഭിമന്ത്രിച്ചുള്ള ജംഭോലിതാ
പോകുന്നേനിവരോടു ചേൎന്നു തലവെട്ടീടുന്നിടത്തേക്കു ഞാൻ

ചണ്ഡാലൻ— കിടാത്തനേ!

ചണ്ഡാലവംശത്തവർ ഞങ്ങൾ പാഴും
ചണ്ഡാലരാണെന്നു ധരിച്ചിടേണ്ടാ
ചണ്ഡാലരാപത്തധികം വിശിഷ്ട-
ൎക്കുണ്ടാക്കിടും പാപികളായിടുന്നു. ൨൧

കുട്ടി—എന്നാൽ പിന്നെന്താണു് അച്ഛനെ കൊല്ലുന്നതു്?

ചണ്ഡാലൻ— ദീൎഘായുഷ്മൻ! ഇതിൽ അപരാധി തമ്പുരാൻെറ ഉത്തരവാണു്. ഞങ്ങളെന്തു ചെയ്യും?

കുട്ടി—നിങ്ങൾ എന്നൊക്കൊന്നോളിൻ, അച്ഛനെ വിട്ടേയ്ക്കണം.

ചണ്ഡാലൻ— ആയുഷ്മൻ! ഇങ്ങിനെ പറഞ്ഞുകൊണ്ടു തന്നെ എൻെറ കിടാത്തൻ വളരെക്കാലം ജീവിച്ചിരിക്കണം.

ചാരുദത്തൻ— (കണ്ണീരോടുകൂടി പുത്രനെ ആലിംഗനം ചെയ്തിട്ടു്)

ഉൾത്താരിന്നമൃതം കണക്കമലമാമാനന്ദമാക്കും തരം
പുത്രാലിംഗനതുല്യമോ മലയജം, രാമച്ചവും മോശമാം
സ്വത്തുള്ളോൎക്കുമതീവ ദുൎഗ്ഗന്ധമിസ്സേഹം സമന്താനിതി-
നൊത്തൊന്നും മനുജന്നു മന്നിതിലണഞ്ഞീടുന്നതല്ലെപ്പൊഴും.

("നീ കേൾക്കെന്നുടെ വാക്യമിപ്പൊളലർപ്പൂമാല"എന്നു തുടങ്ങുന്ന പദ്യം വീണ്ടും ചൊല്ലുന്നു. നോക്കിയിട്ടു്, സ്വഗതം, "വസ്ത്രാഞ്ചലംകൊണ്ടു മുഖം മറച്ചേൻ" എന്നു തുടങ്ങുന്ന പദ്യം വീണ്ടും ചൊല്ലുന്നു)

വിദൂഷകൻ—ഭോ സുമുഖന്മാരേ! എന്റെ പ്രിയതോഴൻ ചാരുദത്തനെ വിട്ടുവിൻ. എന്നെക്കൊന്നുകൊള്ളുക.

ചാരുദത്തൻ— ശാന്തം പാപം ! (നോക്കിയിട്ട് സ്വഗതം) ഇന്നാണ് എനിക്ക് അറിയാറായത്. ("ഏറ്റവും സുഹൃത്തുക്കൾ സുഖം വരുമ്പോ" എന്നു തുടങ്ങുന്ന പദ്യാംശം ചൊല്ലുന്നു. (പ്രകാശം) "ആത്ത്യാഹമ്മ്യങ്ങളിൽപ്പാർത്തിട്ടം" എന്നു തുടങ്ങുന്ന പദ്യം വീണ്ടും ചൊല്ലുന്നു)

ചണ്ഡാലൻ— വഴിയൊഴിക്കിനേ, ആര്യന്മാർ വഴിയൊഴിക്കിനേ.

"വാഴേണ്ടു ഭുവിലയശസ്സോടുമായന്തരം
വാഴെ"ന്നുറച്ചു സുഗുണാഢ്യനെ നോക്കയാണോ?
ആഴം പെരുത്ത കിണറിൽക്കയറററമൂലം
താഴും സുവർണ്ണകലശത്തിനെയെന്നപോലെ. ൨൮.

(ചാരുദത്തൻ വ്യസനത്തോടുകൂടി "ചന്തംചിന്തിനചന്ദ്രികയ്ക്കുഴൽവള" എന്നാദിയായ പദ്യം ചൊല്ലുന്നു)

ചണ്ഡാലന്മാരിലൊരുവൻ— എഢേ! ഇനിയും കൊട്ടി അറിയിക്കുക. (അപ്രകാരം ചെയ്യുന്നു)

ചാരുദത്തൻ—

സ്വത്തൊക്കെപ്പോയി വല്ലാത്തഴലിൽ മുഴുകിനേൻ
മാനവും കെട്ടു കഷ്ടം
വിത്തം പൊയ്പ്പോകയാൽ ദുർമ്മരണമിതുവിധം
സാമ്പ്രതം വന്നുചേന്നു
ചിത്തം വെന്തീടുമാറക്കുവലയമിഴിയാം
കാന്തയെക്കൊന്നു ഞാനെ-
ന്നിത്ഥം ചണ്ഡാലർ ഘോഷിപ്പതു ശിവശിവനേ!
കേൾക്കയും വേണ്ടിവന്നു. ൨൯

(അനന്തരം മാളികപ്പുറത്ത്, ബന്ധനസ്ഥനായിരിക്കുന്ന സ്ഥാവരകചേടൻ പ്രവേശിക്കുന്നു)

സ്ഥാവരകൻ— (കൊട്ടി അറിയിക്കുന്നതു കേട്ട് വിഷാദത്തോടുകൂടി) അയ്യോ! പരിശുദ്ധനായ ചാരുദത്തനെക്കൊല്ലുകയോ? ഞാനാണെങ്കിൽ എജമാനനാൽ ചങ്ങലകൊണ്ടു ബന്ധിക്കപ്പെട്ടിരിക്കുന്നല്ലോ. ആകട്ടെ, നിലവിളിക്കാം. കേൾക്കുവിൻ, ആര്യന്മാരേ! കേൾക്കുവിൻ. ദുഷ്ടനായ ഞാൻ വണ്ടി തെററിച്ച് വസന്തസേനയെ പുഷ്പകരണ്ഡകജീർണ്ണോദ്യാനത്തിലേക്കു കൊണ്ടുപോയിരുന്നു. അപ്പോൾ എന്റെ എജമാനനാണ് "നീ എന്നെ കാമിക്കില്ലേ?" എന്നു ചോദിച്ച് അവളെ കഴുത്തൊടിച്ചുകൊന്നതു് ഈ ആര്യനല്ല. അയ്യോ! വളരെ ദൂരെയായതുകൊണ്ടു ആരും കേൾക്കുന്നില്ലല്ലോ. ഇനി ഞാനെന്താണ് ചെയ്യേണ്ടതു്? താഴത്തേക്കു കുതിച്ചാലോ? (ആലോചിച്ചിട്ട്) ഇങ്ങിനെ ചെയ്താൽ ആര്യചാരുദത്തനെ വധിക്കാതെ കഴിക്കാം. ആകട്ടെ, മാളികമുകളിലെ ഈ തളത്തിൽനിന്ന്, ജീർണ്ണിച്ചിട്ടുള്ള ഈ ജനൽവഴിയായി താഴത്തേക്കു കുതിക്കുകതന്നെ. കുലീനവിഹംഗമങ്ങളുടെ വാസപാദപമായ ഈ ആര്യചാരുദത്തൻ മരിക്കുന്നതിനേക്കാൾ ഞാൻ മരിക്കുകയാണ് ഉത്തമം. ഞാൻ ഇങ്ങിനെ മരിച്ചുവെങ്കിൽ എനിക്കു പരലോകത്തിൽ ഗതി കിട്ടും. (എന്നു് താഴത്തേക്കു ചാടിയിട്ട്) ആവൂ! അപ്പോ! ഞാൻ ചത്തില്ല. കാലിൽ തളച്ചിരുന്ന ചങ്ങല പൊട്ടിപ്പോവുകയും ചെയ്തു. ഇനി ചണ്ഡാലന്മാർ കൊട്ടി അറിയിക്കുന്നതു തിരഞ്ഞുപിടിക്കാം. (നോക്കി അടുത്തു ചെന്നിട്ട്) എടോ എടോ ചണ്ഡാലന്മാരേ! മാറി നിക്കിൻ, മാറി നിക്കിൻ!

ചണ്ഡാലന്മാർ— എഡേ! വഴി മാറാൻ പറയുന്നതാരാണ്?

(ചേടൻ, കേൾക്കുവിൻ ആര്യന്മാരെ! എന്നിത്യാദി മുൻ പറഞ്ഞപ്രകാരമെല്ലാം പറയുന്നു)

ചാരുദത്തൻ— അയേ!,

കടുവെയിലിലുണക്കംതട്ടിനില്ക്കുന്ന സസ്യ-
ക്കെടുതി രുധടുതിനീക്കം ചീർത്ത മേഘം കണക്കേ

പട്ടതയൊടിഹ വന്നൊൻ കാലപാശത്തെ നീക്കം
പടി വിലസിടുമിസ്സാളോക്കിലാരായിരിക്കും? ൨൬

ഭോ! നിങ്ങളെല്ലാം കേട്ടില്ലേ!

മരണത്തിൽബ്ഭയമില്ല-
ള്ളതകാനിടയാക്കി ദുഷ്യശ,സ്സധുനാ
പരിശുദ്ധനാകമൂലം
മരണം മമ പുത്രജന്മസമമല്ലോ. ൨൭

പോരെങ്കിൽ,

കാരണമില്ലാതെന്നോട്
വൈരമെഴും നീചനായ മടയനവൻ
ഗരളമിയന്ന ദുഷിച്ചൊര
ശരമെന്നതുപോലെയെന്നെ വഷളാക്കി. ൨൮

ചണ്ഡാലന്മാർ— സ്ഥാവരകരേ! പറഞ്ഞതു സത്യം-ത്ര നൊയോ!

ചേടൻ— സത്യം. "നീ ആരോടെങ്കിലും പറഞ്ഞുകളയും" എന്ന പറഞ്ഞു് എന്നെക്കൂടിയും മാളികമുകളിലെ തളത്തിൽ ചങ്ങലകൊണ്ടു ബന്ധിച്ചിട്ടിരിക്കയായിരുന്നു.

(പ്രവേശിച്ചിട്ടു്)

ശകാരൻ— (സന്തോഷത്തോടുകൂടി)

(അതുനേരം മന്നവന്മാർ എന്ന മട്ടു്)

വിരോധിയെ നശിപ്പിച്ചു വിരുതൻഞാനെൻെറവീട്ടിൽ
പരം മീനും കറികളും പരിപ്പും പിന്നെ
സ്വാദേറുന്ന മാംസവുമായ് ചോറാകും നല്ലന്നംതിന്നേൻ
മോദമാൻ പായസവും ചെലുത്തിയേററം. ൨൯

(ചെവിയോർത്തിട്ടു്) ഉടഞ്ഞ വെങ്കലത്തിൻെറപോലെ ചെകിടടക്കണമാതിരി ചണ്ഡാലന്മാരുടെ ഒച്ചയാണല്ലോ. ഇതാ കൊലക്കളത്തിലേക്കുള്ള നഗാരിയും പെരുമ്പറയും മുഴങ്ങിക്കേൾക്കുന്നും ഉണ്ടു്. ഇതൊക്കെ നോക്കുമ്പോൾ ദരിദ്രചാരു

ദത്തനെ കൊലക്കളത്തിലേക്ക കൊണ്ടുപോവുകയായിരിക്കണം എന്നാണ് തോന്നുന്നത്. അതുകൊണ്ട് നോക്കിക്കളയാം. ശത്രുവിനെക്കൊല്ലുന്നതു് എൻെറ ഉള്ളിന് വല്ലാത്തൊരു കുളിർമയാണ്. ഞാനിങ്ങിനെ കേട്ടിട്ടുണ്ട്. 'ശത്രുവിനെക്കൊല്ലുന്നതു കാണുന്നവന്ന് പിന്നെത്തെ ജന്മാന്തരത്തിൽ കണ്ണുവരുത്തം വരുകയേ ഇല്ല' എന്ന്. വിഷപ്പാത്രത്തിനകത്തുപെട്ട കീടം വെളിക്ക ചാടാൻ വഴി നോക്കുന്നതുപോലെ, ഞാൻ നോക്കി നോക്കി ആ ദരിദ്രചാരുദത്തന്റെ നാശം പിണച്ചുവെച്ചു. ഇനി ഇപ്പോ എൻെറ മാളികപ്പുറത്തു കയറി നമ്മടെ ആ ശൂരത്തം ഒന്നു നോക്കട്ടെ. (അപ്രകാരം ചെയ്തുനോക്കിയിട്ട്) അമ്പമ്പോ! ഈ ദരിദ്രചാരുദത്തനെ കൊലക്കളത്തിലേക്ക കൊണ്ടുപോകുമ്പോഠം ഇത്ര ആൾക്കൂട്ടം കൂടിയാൽ ഇനി മഹായോഗ്യശ്രേഷ്ഠപുരുഷനായ എന്നെപ്പോലുള്ളവരെ കൊലക്കളത്തിലേക്ക കൊണ്ടുപോകുമ്പോഠം എത്ര ബഹളം വേണം?(നോക്കിയിട്ട്) ഓഹോ! ഇവനെ കളിക്കാളക്കുട്ടിയെപ്പോലെ ചമഞ്ഞു് തെക്കോട്ടാണല്ലേ കൊണ്ടുപോകുന്നതു്? അല്ല, ഇതെന്താ എൻെറ മാളികച്ചോട്ടിൽ വന്നപ്പോഴയ്ക്കും കൊട്ടിയറിയിക്കൽ നില്ക്കുകയും നിൎത്തുകയും ചെയ്യുന്നു്? (നോക്കിയിട്ട്) അയ്യോ! സ്ഥാവരകച്ചേടനേയും ഇവിടെ കാണാനില്ല. അവനോ മറേറാ ഇവിടുന്ന പോയിട്ട് കാൎയ്യം വെളിക്കിട്ടു കളഞ്ഞോ? ഇനി ചെന്ന് അവനെ തിരഞ്ഞു പിടിക്കട്ടെ. (എന്ന് മാളിക വിട്ടിറങ്ങി അടുത്തു ചെല്ലുന്നു.)

ചേടൻ—(നോക്കിയിട്ട്) എജമാനന്മാരെ! ഇതാ എത്തി ആയാഠം.

ചണ്ഡാലന്മാർ—

ഝടിതി പോകുവിൻ മൎഗ്ഗമേകുവിൻ
പടിയടയ്ക്കുവിൻ വായ മൂടുവിൻ

വവ്വ *

കൊടിയ ഗർവ്വമാം കൊമ്പൊടൊത്തദു-
ഷ്ടടയ ക്രൂരനിങ്ങെത്തിടുന്നിതാ. ൩൦

ശകാരൻ---എടാ, എടാ! വഴിമാറടാ വഴി, വഴി (അടുത്തുചെന്നിട്ടു്) മോനേ, സ്ഥാവരകേ! ചേടാ! എന്റപ്പൻ വാ. നമുക്കുപോകാം.

ചേടൻ—ഛീ ഛീ തെമ്മാടീ വസന്തസേനയെക്കൊന്നതുകൊണ്ടു് തൃപ്തിവന്നില്ല, അല്ലേ? ഇനി ഇപ്പോൾ ആശ്രിതന്മാൎക്കു് കല്പതരുവായ ആൎയ്യചാരുദത്തനെ കൊല്ലാനുള്ള ശ്രമമാണു്.

ശകാരൻ—ഹയ്! മണിക്കുടം പോലിരിക്കണ ഞാൻ പെണ്ണിനെക്കൊല്ലുകയോ?

സൎവ്വജനങ്ങളും അമ്പടാ! നീതന്നെ കൊന്നതു്. ആൎയ്യചാരുദത്തനല്ല

ശകാരൻ—എവനേ ഇതു പറഞ്ഞതു്?

സൎവ്വജനങ്ങളും. (ചേടനെ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചിട്ടു്) ഇദേ, പാവം ഇവൻതന്നെ.

ശകാരൻ—(ഭയത്തോടുകൂടി തന്നെത്താൻ സ്വകാൎയ്യമായിട്ടു്) അയ്യൊ! എന്റമ്മേ! ഞാനെന്താ സ്ഥാവരകചേടനെ നല്ലോണം മുറുക്കിത്തളച്ചിട്ടില്ലേ്വാ? ഞാൻ ചെയ്യുന്നതൊക്കെ ഇവൻ കണ്ടിട്ടുണ്ടല്ലോ. (ആലോചിച്ചിട്ടു്) ഇപ്പോളിങ്ങിനെ ഒരു സൂത്രം പററിക്കാം (പ്രകാശം) കൂട്ടരേ! ഇതു ശുദ്ധക്കളവാണു്. ഇവൻ എന്റെ കുറെ മൊതലു് കട്ടതു് ഞാൻ കണ്ടു പിടിച്ചു് ഇവനെ അടിച്ചു ചതച്ചു കൊന്നു് കെട്ടിയിട്ടു. അതുകൊണ്ടു് എന്നോടു പിണങ്ങീട്ടാണു് ഇവൻ ഈപറയുന്നതൊക്കെ. അതു നേരായിട്ടു കരുതിയാലോ? (ആരും കാണാതെ ചേടനു വള കൊടുക്കുന്നു) (പതുക്കെ)മോനേ സ്ഥാവരക, ചേടാ! ഇതെടുത്തിട്ടു് മറിച്ചു പറയു്.

ചേടൻ—(വാങ്ങിയിട്ടു്) നോക്കണേ! നോക്കണേ! എജ

മാന്മാരേ! അമ്പ! എനിക്കു മൊതലുതന്നു് വശത്താക്കാൻ നോക്കനായുകണ്ടോ?

ശകാരൻ—(വാള പിടുങ്ങിയിടുത്തിട്ടു്) ഇതുതന്നെ ആ മൊതല്. ഇതിന്ന വേണ്ടിയാണു് ഞാൻ ഇവനെ പിടിച്ചു തല്ലിച്ചിട്ടതു്. (ദ്വേഷ്യത്തോടുകൂടി) ഡോ ഡോ ചണ്ഡാലന്മാരേ! ഞാൻ ഇവനെ എൻെറ പണക്കലവറ കാക്കാൻ നിത്തിയിരുന്നു. ആ തവ്വിൽ ഇവൻ അവിടന്നു കുറെ മൊതലു കട്ടതിന്നു ഞാൻ ഇവനെപ്പിടിച്ചു് തല്ലിച്ചതച്ചു് കൊന്നുവിട്ടു. ഞാൻ പറയുന്നതു വിശ്വാസമില്ലെങ്കിൽ ഇവൻെറ പുറത്തൊന്നു നോക്കിൻ.

ചണ്ഡാലന്മാർ— (നോക്കീട്ടു്) പറഞ്ഞതു ശരിതന്നെ. ചേടന്നു് ഇത്രയൊക്കെ കിട്ടിയിട്ടും എന്താ കരയാത്തതു്?

ചേടൻ—അയ്യയ്യോ! ഇതുകൊണ്ടാണു് "പരാന്നം പ്രാണസങ്കടം" എന്നു പറയുന്നതു്. സത്യം പറഞ്ഞാലും ആരും വിശ്വസിക്കുന്നില്ലല്ലോ. (വ്യസനത്തോടുകൂടി) ആൎയ്യചാരുദത്ത! എനിയ്ക്കു് ഇത്രയേയുള്ളു കഴിവുള്ളു. (എന്നു കാല്ക്കൽ വീഴുന്നു)

ചാരുദത്തൻ—(വ്യസനത്തോടുകൂടി)

ആപത്തെത്തിയ സാധുവിൽക്കൃപപരം കൂട്ടുന്ന ഹേ ധാമ്മികാ!
കാപട്യം കലരാത്ത ബന്ധു മമ നീ ചിക്കെന്നെഴുന്നേല്ക്കണം
പാലിച്ചീടണമെന്നെയെന്നു കരുതിപ്പാരം പ്രയത്നിച്ച നിൻ
വേലയ്ക്കാവിധി നല്കിയില്ലൊരുഫലം നീയെന്തിനിച്ചെയ്യ്തിട്ടും?

ചണ്ഡാലന്മാർ— എജമാന്മാരേ! ഈ ചേടനെ അടിച്ചോട്ടണം.

ശകാരൻ—ഓടെടാ! ഇവിടന്നു്. (എന്നു് ഓടിക്കുന്നു) ഡോ ചണ്ഡാലന്മാരേ! എന്താ താമസം? ഇവനെ വേഗം തീക്കിൻ

ചണ്ഡാലന്മാർ—അത്ര തിടുക്കമുണ്ടെങ്കിൽ തങ്ങൾക്കു തന്നെ തീക്കരുതോ?

രോഹസേനൻ—എടോ ചണ്ഡാലന്മാരേ! എന്നെകൊന്നോളിൻ. അച്ഛനെ വിട്ടയക്കണം.

ശകാരൻ—ഈ ചെക്കനോടുംകൂടി ഇവനെ കൊന്നേക്കിൻ.

ചാരുദത്തൻ—ഈ മൂഢൻ എന്തുചെയ്യാനും മടിക്കില്ല. അതിനാൽ ഉണ്ണി അമ്മയുടെ സമീപത്തേക്കു ചെല്ലു.

രോഹസേനൻ—ഞാൻ പോയിട്ടു എന്തു ചെയ്യണം?

ചാരുദത്തൻ—

ജനനിയൊടൊരുമിച്ചു തപോ-
വനമാശു ഗമിക്കുകെന്റെ മകനേ നീ
ജനകനു വന്നതുപോലെൻ
തനയനു ദോഷം വരാതിരിക്കേണം. ൩൨

സഖേ! ഉണ്ണിയെ കൂട്ടിക്കൊണ്ടുചെല്ലു.

വിദൂഷകൻ—അല്ലേ, തോഴരേ! ഇങ്ങിനെയാണോ അങ്ങുന്നു ധരിച്ചുവെച്ചിട്ടുള്ളതു്? അങ്ങയെ വിട്ടു ഞാൻ ജീവിച്ചിരിക്കയോ?

ചാരുദത്തൻ—സഖേ! സ്വാധീനജീവിതനായ അങ്ങ മരിക്കുന്നതു് ഉചിതമല്ല.

വിദൂഷകൻ—(ആത്മഗതം) ഇതു യുക്തം തന്നെ. പക്ഷേ പ്രിയവയസ്യനെ വിട്ടു് പ്രാണധാരണം ചെയ്യുന്നതിന്നു് ഞാൻ ശക്തനല്ല. അതുകൊണ്ടു് ബ്രാഹ്മണിയുടെ വശം കുമാരനെ ഏല്പിച്ചുംവച്ചു് പ്രാണങ്ങളെ ഉപേക്ഷിച്ചു് പ്രിയസുഹൃത്തിനെ അനുഗമിക്കതന്നെ. (പ്രകാശം) ഹേ തോഴരേ! ഉണ്ണിയെ വേഗത്തിൽ കൊണ്ടുവിട്ടേക്കാം (എന്നു ആലിംഗനം ചെയ്തു് കാല്ക്കൽ വീഴുന്നു. കുട്ടിയും കരഞ്ഞുംകൊണ്ടു് കാല്ക്കൽ വീഴുന്നു)

ശകാരൻ—എടോ! ഞാൻ പറഞ്ഞില്ലേ, ഈ ചെക്കനോടുംകൂടി ചാരുദത്തനെ കൊന്നേക്കാൻ?

(ചാരുദത്തൻ ഭയം നടിക്കുന്നു)

ചണ്ഡാലന്മാർ—പുത്രനോടുകൂടി ചാരുദത്തനെക്കൊല്ലണം എന്നു് ഞങ്ങൾക്കു് അരചന്റെ ഉത്തരവില്ല. അതുകൊണ്ടു് കുഞ്ഞേ! നീ പൊയ്ക്കോ പൊയ്ക്കോ (എന്നു പറഞ്ഞയയ്ക്കുന്നു) ഇതാണു് മൂന്നാമത്തെ ഘോഷണാസ്ഥാനം. നഗാര അടിക്കുക. (വീണ്ടും ഘോഷിക്കുന്നു)

ശകാരൻ—(ആത്മഗതം) ഈ പൌരന്മാർക്കാർക്കും വിശ്വാസം വന്നിട്ടില്ലെന്നുണ്ടോ? (പ്രകാശം) എടാ തൊണ്ടേ, ചാരുദത്ത! ഈ പൌരന്മാർക്കൊന്നും വിശ്വാസമായിട്ടില്ല. അതുകൊണ്ടു നീതന്നെ സ്വന്തം നാക്കുകൊണ്ടു് "ഞാനാണു് വസന്തസേനയെ കൊന്നതു്" എന്നു പറ.

(ചാരുദത്തൻ മൌനമവലംബിക്കുന്നു)

ശകാരൻ—എടോ ചണ്ഡാലമനുഷ്യാ! തൊണ്ടൻ ചാരുദത്തൻ പറയുന്നില്ല കണ്ടോ? അതിനു് നീ ഇവനെ പെരുമ്പാകൊട്ടുന്ന ചെടചെടാന്നുള്ള ഈ മുളവടികൊണ്ടു് അടി അടീന്നു് അടിച്ചു് പറിയിച്ചാണു്.

ചണ്ഡാലൻ—(തല്ലുവാനോങ്ങീട്ടു്) ഢേ ചാരുദത്ത! പറയു്.

ചാരുദത്തൻ—(വ്യസനത്തോടുകൂടി)

ഇന്നെൻകണ്ണുമഹോ മുറിക്കുമിവ, ശീവണ്ണം മരിക്കേണ്ടതായ്
വന്നിട്ടും ഭയമില്ലെനി, യ്ക്കതുനിനച്ചില്ലേതുമേ ഖേദവും
എന്നെച്ചുട്ടുകരിച്ചിടുന്നു നിതരാം ലോകാപവാദാഗ്നി ഞാൻ
കൊന്നോൻ കാന്തയെയെന്നു സമ്പ്രതികഥിച്ചീടേണ്ടിവന്നില്ല

(ശകാരൻ വീണ്ടും അപ്രകാരം പറയുന്നു) [യോ.

ചാരുദത്തൻ—ഹേ ഹേ പൌരന്മാരേ! (പരലോകത്തിൽ കഥയുൾക്കരുതാതുള്ളോരു ഘാതുകൻ ഹാ ഞാൻ എന്നു തുടങ്ങുന്ന പദ്യം വീണ്ടും ചൊല്ലുന്നു)

ശകാരൻ—കൊന്നോച്ചു.

ചാരുദത്തൻ—അപ്രകാരമാകട്ടെ.

ഒന്നാംചണ്ഡാലൻ—എഡേ! ഇതു നിൻെറ കൊലമുറയിൽ പെട്ടതാണു്.

രണ്ടാമത്തേവൻ—എഡേ! നിൻെറയാണു്.

ഒന്നാമൻ—ഡേ! എഴുതി കണക്കുകൂട്ടി നോക്കട്ടെ (എന്നു് പലവിധം എഴുതി കണക്കാക്കുന്നതായി നടിച്ചിട്ടു്) എഡേ! കൊലമുറ എൻെറയാണെങ്കിൽ കുറച്ചു കഴിയട്ടെ.

രണ്ടാമൻ—എന്തിനു്?

ഒന്നാമൻ—എഡേ! സ്വർഗ്ഗം പുകുന്ന എൻെറ അപ്പൻ എനിക്കു ഒരു ഉപദേശം തന്നിട്ടുണ്ടു്. "മകനേ, വീരകാ! നിൻെറ കൊലമുറ വന്നാൽ അപ്പോളൊന്നും കൊലപ്പുള്ളിയെ പെട്ടന്നു കൊല്ലരുതു്". എന്നു്.

രണ്ടാമൻ—ഡേ! അതെന്തുകൊണ്ടു്?

ഒന്നാമൻ— ചിലപ്പോൾ പുണ്യവാളന്മാരാരെങ്കിലും കൊലപ്പുള്ളിയെ പണംകൊടുത്തു വിടീക്കും. ചിലപ്പോൾ തമ്പുരാന്നു് ആൺകുട്ടി പിറന്നിട്ടു് ആ സന്തോഷംകൊണ്ടു് എല്ലാ കൊലപ്പുള്ളികളേയും വിട്ടെന്നും വരും. ചിലപ്പോൾ ആന മദിച്ചു് കെട്ടുപൊട്ടിച്ചു വന്നു് ബഹളംകൂട്ടി പുള്ളിക്കു വിടുതൽ കിട്ടിയേക്കും. ചിലപ്പോൾ നാട്ടിന്നു് അരചൻ മാറിവന്നു് എല്ലാപ്പുള്ളികളേയും വിട്ടയക്കും.

ശകാരൻ—എന്തു് എന്തു്? രാജാവു മാറിവരുന്നോ?

ചണ്ഡാലൻ—ഡേ! കൊലമുറയ്ക്കുള്ള ആചാരമെല്ലാം എഴുതിവെക്കുക.

ശകാരൻ—എഡോ! ചാരുദത്തനെ ഛട്ടുന്നു് കൊന്നേക്കിൻ. (എന്നു പറഞ്ഞു് ചേടനെ പിടിച്ചുംകൊണ്ടു് ഒരു ഭാഗത്തേക്കു ഒതുങ്ങിനില്ക്കുന്നു)

ചണ്ഡാലൻ—ആര്യചാരുദത്താ! തമ്പുരാൻെറ ഉത്തരവിന്നാണു് അപരാധം. ചണ്ഡാലന്മാർ നമ്മളെന്തുചെയ്യും. അ

തുകൊണ്ടു് വല്ലതും ഒക്കാനുണ്ടെങ്കിൽ ഒക്കണം.

ചാരുദത്തൻ—

ദൈവം മേ പ്രതികൂലമായ്ത്തീരികയാൽ കുററം ചുമത്തീടിനാ-
രേവം ഭൂപതിമുഖ്യരെന്നിലധുനാ, ധർമ്മം ജയിക്കില്ലയോ.
ദേവേന്ദ്രന്റെ പുരത്തിലോ ക്ഷിതിയിലോ വാഴട്ടെ സൌശീല്യമു-
ള്ളോരാ വേശ്യാമണിയിങ്ങു വന്നു ടനെ യെൻ ദുഷ്പേരു നീക്കേണമേ.

ഹോ! ഇനി എങ്ങോട്ടാണു് ഞാൻ നടക്കേണ്ടതു?

ചണ്ഡാലൻ—(മുൻഭാഗത്തേക്കു ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചിട്ടു്) ഡേ! കാണുന്നവന്റെ പ്രാണൻ പറന്നുപോകുന്ന തെൻമശാനം ഇതാ നോക്കു് നോക്കു്.

പരം തൂങ്ങിടും പാതിമെയ്യേറെ ദീർഘൻ
കുറുക്കൻ കടിച്ചിട്ടിഴക്കുന്നു ഘോരം
ശരീരാർദ്ധമോ ശൂലലഗ്നം, സ്വരൂപം
ധരിച്ചുള്ള കാലാട്ടഹാസം കണക്കേ. ൩൭

ചാരുദത്തൻ—അയ്യോ! മന്ദഭാഗ്യനായ ഞാൻ ഹതനായി. (എന്നു് ഖേദത്തോടുകൂടി ഇരിക്കുന്നു)

ശകാരൻ—ഇപ്പൊഴുതന്നെ പോകാൻ പാടില്ല. ചാരുദത്തനെ കൊല്ലുന്നതു കാണണം. (ചുററി നടന്നു നോക്കീട്ടു്) അല്ല, അവൻ ഇരുന്നോ?

ചണ്ഡാലൻ—ചാരുദത്ത! എന്തേ! പേടിച്ചുപോയോ?

ചാരുദത്തൻ—(പെട്ടെന്നെഴുന്നീററിട്ടു്) മൂർഖ! ('മരണത്തിൽ ഭയമില്ലുള്ളതു കാനിടയാക്കി ദുർയ്യശസ്സധുനാ' എന്നു തുടങ്ങുന്ന പദ്യം ചൊല്ലുന്നു)

ചണ്ഡാലൻ—ആര്യ ചാരുദത്ത! മാനത്തിരിക്കുന്ന ചന്ദ്രസൂര്യന്മാർക്കുംകൂടി ആപത്തുവരുന്നു. എന്നിട്ടുവേണ്ടേ ചാകാൻ പേടിക്കുന്ന ഈ മനുഷ്യജീവികൾക്കു്. ഇയ്യുലകത്തിൽ പൊങ്ങിയവൻ താണും താണവൻ പൊങ്ങിയും അങ്ങനെ ഇരിക്കും. ചാകാനിരിക്കുന്ന എല്ലാ ശരീരിക്കും എത്ര പൊങ്ങിയാലും കാ

ററത്തു തൂക്കിയിട്ട മുണ്ടുപോലെ താഴേനേരിക്കു. ഇതൊക്കെ മനസ്സിക്കരുതി ചെയ്യപ്പെട്ടോ (രണ്ടാംചണ്ഡാലനോട്) ഡേ! ഇതാ നാലാം ഘോഷണസ്ഥാനം. ഘോഷിക്കുക.

(വീണ്ടും മുൻപോലെ ഉദ്ഘോഷിക്കുന്നു)

ചാരുദത്തൻ—ഹാ പ്രിയേ, വസന്തസേനേ! ("ചന്ദ്രം ചിന്തിന ചന്ദ്രികയ്ക്കുഴൽ വളർത്തീടുന്ന ദന്തങ്ങളും" എന്നു തുടങ്ങുന്ന പദ്യം ചൊല്ലുന്നു). (അനന്തരം സംഭ്രമത്തോടുകൂടി വസന്തസേനയും ബുദ്ധസന്യാസിയും പ്രവേശിക്കുന്നു)

സന്യാസി—ആവൂ ഈശ്വര! ആ സ്ഥാനത്തു മയങ്ങിവീണിരുന്ന വസന്തസേനയെ സമാശ്വസിപ്പിച്ചു കൂട്ടിക്കൊണ്ടു പോകുന്ന എന്റെ സന്യാസം അനുഗ്രഹിക്കപ്പെട്ടതുതന്നെ. ബുദ്ധോപാസിനീ! ഭവതിയ്ക്കു് എവിടെയാണ് പോകേണ്ടതു്?

വസന്തസേന— ആര്യചാരുദത്തന്റെ ഗൃഹത്തിലേക്കല്ലാതെ മററെവിടേക്കാണ്? ശശാങ്കദർശനംകൊണ്ടു് കുമുദിനിയെയെന്നവണ്ണം അദ്ദേഹത്തിന്റെ ദർശനംകൊണ്ടു് എന്നെ ആനന്ദിപ്പിക്കുക.

സന്യാസി—(ആത്മഗതം) ഏതുവഴിക്കാണ് ചെല്ലേണ്ടതു്? (ആലോചിച്ചിട്ടു്) രാജപാതയിൽ കൂടിത്തന്നെ ആയിക്കളയാം. ബുദ്ധോപാസിനീ! ഈ രാജപാതയിലേക്കു വരൂ. (കേൾക്കുന്നതായി നടിച്ചു്) ഈ രാജപാതയിൽ വലിയ കോലാഹലം കേൾക്കുന്നതു് എന്തൊന്നാണ്?

വസന്തസേന—(മുന്നോട്ടുനോക്കീട്ടു്) അല്ല, മുൻപുറത്തു വലിയ ആൾക്കൂട്ടം കാണാനുണ്ടല്ലോ. ആര്യ! ഇതു് എന്താണെന്നൊന്ന് അറിഞ്ഞു വരൂ. ഒരു ഭാഗത്തു ഭാരം അധികമായ വഞ്ചിയെന്നോണം ഉജ്ജയിനീനഗരിയുടെ ഒററം ഉയന്നുകാണുന്നല്ലോ.

ചണ്ഡാലൻ—ഇതാണ് അഞ്ചാമത്തെ ഘോഷണസ്ഥാ

നം. അതുകൊണ്ടു് നഗാരികൊട്ടി ഘോഷിക്കാനുള്ളതു ഘോഷിക്കുക. (അപ്രകാരം ചെയ്തിട്ടു്) എടോ! ചാരുദത്താ! തയാറായിരിക്കാ. പേടിക്കേണ്ടാ ഒരുമിടിക്ക് കഴിച്ചേക്കാം.

ചാരുദത്തൻ—ഭഗവതികളേ! ദേവന്മാരേ!

സന്യാസി—(കേട്ടിട്ടു സംഭ്രമത്തോടുകൂടി) ബുദ്ധോപാസിനീ! "ഭവതിയെ ചാരുദത്തൻ കൊന്നുകളഞ്ഞു" എന്നു പറഞ്ഞു് ചാരുദത്തനെ കൊല്ലാൻ കൊണ്ടുപോകയാണു്.

വസന്തസേന— (സംഭ്രമത്തോടുകൂടി) അയ്യോ കഷ്ടം അയ്യോ കഷ്ടം! മന്ദഭാഗ്യയായ ഞാൻ നിമിത്തം ആര്യചാരുദത്തനെ വധിക്കയോ? അയ്യോ! വേഗം വഴി കാണിക്കൂ.

സന്യാസി—ബുദ്ധോപാസിനീ! വേഗം വരൂ! വേഗം വരൂ! മരിക്കുന്നതിനു മുമ്പു് ആര്യചാരുദത്തനെ രക്ഷിക്കൂ. ആര്യന്മാരേ! വഴിയൊഴിച്ചു നില്ക്കുവിൻ വഴിയൊഴിച്ചു നില്ക്കുവിൻ.

വസന്തസേന—വഴിയൊഴിക്കണേ! വഴിയൊഴിക്കണേ!

ചണ്ഡാലൻ—ആര്യചാരുദത്താ! അരചരുടെ ഉത്തരവാണു് അപരാധി. അതുകൊണ്ടു് വല്ലതും ഓക്കാനുണ്ടെങ്കിൽ ഓർത്തുകൊള്ളൂ.

ചാരുദത്തൻ—എന്തിനു് അധികം? ("ദൈവം മേ പ്രതികൂലമായ്പ്പരികയാൽ" എന്നുതുടങ്ങുന്ന പദ്യം ചൊല്ലുന്നു)

ചണ്ഡാലൻ—(വാളെടുത്തിട്ടു്) ആര്യചാരുദത്താ! നേരു് ശരിക്കു നില്ക്കു്. ഒരൊററവെട്ടിനു തീർത്തു് സ്വർഗ്ഗത്തേക്കയയ്ക്കാം

(ചാരുദത്തൻ അപ്രകാരം നില്ക്കുന്നു)

ചണ്ഡാലൻ—(വെട്ടാൻ തുടങ്ങുന്നു. കയ്യിൽനിന്നു് വാളു വീഴുന്നതായി നടിച്ചിട്ടു്) അയ്യടാ! എന്തു്!

തലവെട്ടി വീഴ്ത്തുവാനായ്
കലിശംപോലുഗ്രമായ ഖഡ്ഗം ഞാൻ

ബലമൊടെടുത്തുടനോങ്ങിട്ട-
മലവവനിയിലെന്തു വീഴവാനേവം? ൩൯

ഇതെങ്ങിനെ പിണഞ്ഞു? ഇങ്ങിനെ പിണഞ്ഞതു നോക്കുമ്പോൾ ആൎയ്യചാരുദത്തന് ചാകേണ്ടതില്ലെന്നാണ് തോന്നുന്നതു്. ഭഗവതി, സഹ്യവാസിനീ! തിരുവുള്ളം കനിയണേ! തിരുവുള്ളം കനിയണേ! ചാരുദത്തനു വിടുതൽ കിട്ടിയാൽ അതു നീചചണ്ഡാലകുലത്തെ അനുഗ്രഹിച്ചതുപോലാണ്.

രണ്ടാം ചണ്ഡാലൻ— നമുക്ക് ഉത്തരവുപോലെ നടക്കാം.

ഒന്നാമൻ—ആട്ടെ, അങ്ങിനെതന്നെ.

(എന്നു രണ്ടുപേരുംകൂടി ചാരുദത്തനെ ശൂലത്തിലിടുവാൻ ഭാവിക്കുന്നു)

(ചാരുദത്തൻ, 'ദൈവം മേ പ്രതികൂലമായ്ത്തീരികയാൽ' എന്നു തുടങ്ങുന്ന പദ്യം ചൊല്ലുന്നു)

സന്യാസിയും വസന്തസേനയും—(നോക്കീട്ടു്) ആൎയ്യന്മാരേ! അരുതേ! അരുതേ!; ആൎയ്യന്മാരേ! ആരു കാരണമായിട്ട് ഇദ്ദേഹത്തെ വധിക്കുന്നുവോ ആ മന്ദഭാഗ്യയായ ഞാൻ ഇതാ!

ചണ്ഡാലൻ—(നോക്കിയിട്ടു്)

അരുതരുതെന്നോതിത്തൻ
കരതളിർ പൊങ്ങിച്ചു ചാരുകചഭാരം
പെരികെച്ചുമലിൽ വഹിച്ചി-
ങ്ങരമെത്തിടുമീവരാംഗിയാരോൎത്താൽ? ൪൦

വസന്തസേന—ആൎയ്യചാരുദത്ത! ഇതെന്തൊന്നാണ്? (എന്നു മാറിടത്തിൽ പതിക്കുന്നു)

സന്യാസി—ആൎയ്യചാരുദത്ത! ഇതെന്താണ്? (എന്നു കാല്ക്കൽ വീഴുന്നു)

ചണ്ഡാലന്മാർ—(ഭയത്തോടുകൂടി വാങ്ങിനിന്നിട്ടു്) അയ്യയ്യോ! വസന്തസേനയോ? നമ്മൾ പാവത്തെക്കൊല്ലാഞ്ഞതു ഭാഗ്യമായി.

സന്യാസി—(എഴുന്നേററിട്ട്) എടോ! ചാരുദത്തൻ ജീവിക്കുന്നില്ലേ?

ചണ്ഡാലർ—നൂററാണ്ടുകാലം ജീവിക്കും.

വസന്തസേന—(സന്തോഷത്തോടുകൂടി) ഞാൻ ജീവിച്ചു.

ചണ്ഡാലർ—എന്നാൽ നമ്മള് ഈ വത്തമാനം യാഗശാലയിലിരിക്കണ തമ്പുരാനോട്ട ചെന്നുണത്തിക്കുക.

(എന്നു രണ്ടാളും പോകുന്നു)

ശകാരൻ—(വസന്തസേനയെക്കണ്ടു ഭയത്തോടുകൂടി) അയ്യയ്യോ! ഈ തേവിടിച്ചിമോളെ ആരു പിഴപ്പിച്ചു? എൻെറ പ്രാണൻ പോയിക്കഴിഞ്ഞു. ആട്ടെ, ഇവിടന്നു കമ്പിനീട്ടിക്കളയാം. (എന്നു് ഓടുന്നു)

ചണ്ഡാലൻ—(അടുത്തുചെന്നിട്ട്) അഡേ, 'അവളെ കൊന്നവനെക്കൊല്ലു' എന്നല്ലേ നമ്മൾക്കു തമ്പുരാൻെറ ഉത്തരവ്. അതുകൊണ്ടു രാഷ്ട്രിയസ്യാലനെ തിരഞ്ഞുപിടിക്കാം. (എന്നുപോയി)

ചാരുദത്തൻ—(വിസ്മയത്തോടുകൂടി)

അഹോ ഖഡ്ഗമോങ്ങിക്കൃതാന്തോസ്യമാനേ-
നഹം, കാത്തുരക്ഷിപ്പതാരെന്നെയിപ്പോൾ
അനാവൃഷ്ടികാലത്തുണങ്ങുന്ന സസ്യ-
ത്തിനെക്കാത്തിടും ദ്രോണവൃഷ്ടിക്കു തുല്യം. ൩൨

(നോക്കിയിട്ട്)

ദ്വിതീയയാം വസന്തസേന തന്നെയോ നിനയ്ക്കിലി-
ന്നതാംഗി, വിണ്ണിൽനിന്നിവന്നമാവരാംഗി വന്നതോ
മതിഭ്രമം നിമിത്തമിത്ഥമത്ര തോന്നിടുന്നതോ
കൃതാന്തമന്ദിരത്തിലക്കൃശാംഗി ചെന്നതില്ലയോ? ൩൩

അല്ലെങ്കിൽ,

അപായമിങ്ങു വന്നിടാതിരിപ്പതിന്നു പാരമുൾ-
ക്കൃപാസമേതമാ വരോരു വാനിൽനിന്നു വന്നുവോ

അപാരപാടവം കലൎന്ന മറെറാരുത്തിയെവമാ-
ക്ഷപാകരാനനാസമാനരൂപമാൎന്നു വന്നതോ? ൪൦

വസന്തസേന—(കണ്ണീരോടുകൂടി എഴുനീററു കാല്ക്കൽ വീണിട്ടു്) ആൎയ്യചാരുദത്ത! അങ്ങേയ്ക്കു് ആരു് നിമിത്തമായിട്ടു് ഈ കഷ്ടതയെല്ലാം അനുഭവിക്കേണ്ടിവന്നുവോ ആ പാപിതന്നെയാണു് ഈയുള്ളവൾ.

(അണിയറയിൽ)

ആശ്ചൎയ്യമാശ്ചൎയ്യം! വസന്തസേന ജീവിക്കുന്നുവോ? (എന്നു ജനങ്ങളെല്ലാം പറയുന്നു.)

ചാരുദത്തൻ—(കേട്ടിട്ടു് പെട്ടെന്നെഴുന്നേററു് സ്പൎശസുഖത്തെ അനുഭവിച്ചുംകൊണ്ടു് നിമീലിതാക്ഷനായിനിന്നുകൊണ്ടു തന്നെ ഹൎഷത്താൽ ഗദ്ഗദാക്ഷരനായിട്ടു്) പ്രിയേ! ഭവതി വസന്തസേനയാണോ?

വസന്തസേന— മന്ദഭാഗ്യയായ അവൾതന്നെയാണു് ഈയുള്ളവൾ.

ചാരുദത്തൻ—(നോക്കീട്ടു് സന്തോഷത്തോടുകൂടി) അല്ല, വസന്തസേനതന്നെയോ? (ആനന്ദദുഃഖത്തോടുകൂടി)

പേൎത്തുമുരോജയുഗം ബത കണ്ണീർ
വാൎത്തു പെരുത്തു നനച്ചധുനാ, ഞാൻ
മൃത്യുവശംഗതനായ്മരുവുമ്പോൾ
വിദ്യകണക്കെവിടുന്നിവൾ വന്നു. ൪൧

പ്രിയേ, വസന്തസേനേ!

മരിക്കേണ്ടതായ്വന്നു നീ കാരണം ഞാൻ
സുരസ്ത്രീസമേയെന്നെ രക്ഷിച്ചു നീതാൻ
കുറച്ചൊന്നുമല്ലിഷ്ടസംഗപ്രഭാവം
മരിച്ചിട്ടു ജീവിച്ചതാരാണു പാരിൽ. ൪൨

എന്നുതന്നേയല്ല, പ്രിയേ! നോക്കൂ.

വദ്ധ്യചിഹ്നമയി രക്തവസ്ത്രമിതു വല്ല-
ഭേ! വരഗുരുവമായ്

രക്തവർണ്ണമിയലുന്ന മാല വാരണമുള്ള മാ-
ലയൊട്ടു തുല്യമായ്
അട്ടു നീ വരികകൊണ്ടു വദ്ധ്യപടഹാര-
വം രുചിരമാം വിവാ-
ഹത്തിനുള്ള പടഹധ്വനിക്കു സമമായി
വന്നു വനജേക്ഷണേ! ൪൩.

വസന്തസേന—ദാക്ഷിണ്യാധിക്യംകൊണ്ടു് ആൎയ്യൻ ഈ ചെയ്യുന്നതെന്താണാണു്?

ചാരുദത്തൻ—പ്രിയേ! ഞാനാണു് ഭവതയെക്കൊന്നതു്. എന്നു പറഞ്ഞുണ്ടാക്കിയിട്ടു്,

പരം മിട്ടരക്കരുമരാതി മുമ്പേ
വിരോധമെന്നോടിയലുന്ന ദുഷ്ടൻ
നരാധമൻ നാരകമാൎന്നിടുന്നോൻ
വരാനനേയെന്നെ വധിച്ചിതല്ലും. ൪൪

വസന്തസേന—(ചെവിപൊത്തിയിട്ടു്) ശാന്തംപാപം? ആ രാജസ്യാലനാണു് എന്നെക്കൊന്നതു്.

ചാരുദത്തൻ—(സന്യാസിയെനോക്കിയിട്ടു്)ഇതാരാണു്!

വസന്തസേന—പാപിയായ അവൻ കൊന്ന എന്നെ പാവമായ ഇദ്ദേഹമാണു് ജീവിപ്പിച്ചതു്.

ചാരുദത്തൻ—അകാരണബന്ധുവായ അങ്ങു് ആരാണു്?

സന്യാസി—ആൎയ്യനു് എന്നെ ഓൎമ്മവിട്ടുവോ? ആൎയ്യന്റെ കാലുഴിച്ചൽജോലി നോക്കിയിരുന്ന സംവാഹകനല്ലേ ഞാൻ? ചൂതുകളിക്കാരുടെ വശം അകപ്പെട്ടുപോയ ഞാൻ ആൎയ്യന്റെ സ്വന്തമാണെന്നറിഞ്ഞപ്പോൾ ഈ ആൎയ്യ ആഭരണം നല്കി എന്നെ അവരിൽനിന്നു് വീണ്ടെടുത്തു. ചൂതുകളികൊണ്ടുണ്ടായ ആ നിൎവ്വേദത്താൽ ഞാൻ ബുദ്ധസന്യാസിയായിത്തീൎന്നു ഈ ആൎയ്യ വണ്ടിതെററിധരിച്ചു കയറി പുഷ്പകരണ്ഡകജീൎണ്ണോദ്യാനത്തിൽ ചെന്നുചേൎന്നു. പാപനായ അവൻ ഇവരെ "എന്നെ സ്വീകരിക്കില്ല അല്ലേ" എന്നുപറഞ്ഞു് കഴുത്തൊടിച്ചു കൊന്നിട്ടു. ഞാൻ അവിടെ ഇവരെ കണ്ടെത്തി.

(അണിയറയിൽ കോലാഹലം)

സൎവ്വോൽക്കൎഷേണ സാക്ഷാൽ പശുപതി മഖഹ-
ന്താവു വൎത്തിച്ചിടുന്നു
ശൎവ്വൻതൻസൂനു ശൂരാന്തകനഥ വിജയി-
ക്കുന്നിതക്രൗഞ്ചഭേദീ
സൎവ്വജ്ഞസ്ഥാനമാകും രജതഗിരിയതാം
കേതു മിന്നീടുമിസ്സ-
ൎവ്വോൎവ്വിക്കും നാഥനായാൎയ്യകനരിയെ വധി-
ച്ചിദ്ദ്യ ശോഭിച്ചിടുന്നു. ൪൫

(പെട്ടന്നു പ്രവേശിച്ചിട്ടു്)

ശൎവ്വിലകൻ—

ഞാനക്കുത്സിതനായ പാലകമഹീ-
ഭൎത്താവിനെ കൊന്നു, തൽ-
സ്ഥാനം ചൊല്ലെഴുമാൎയ്യകന്നു ചെറുതും
വൈകാതെ നല്കീടിനേൻ
സാനന്ദം ഭഗവൽപ്രസാദസമമ-
ബ്ഭൂപാജ്ഞ കയ്ക്കൊണ്ടുപോയ്
മാനിച്ചമ്പൊടു ചാരുദത്തനെഴുമ-
ത്യാപത്തകററീടുവൻ. ൪൬

വീരന്മാരാം ഭടന്മാർ സചിവരിവരുപേ-
ക്ഷിച്ചോരാവൈരിയെപ്പോയ്
സ്വൈരം കൊന്നിട്ടു പൌരപ്രവരരെ നിതരാ-
മാശ്വസിപ്പിച്ചു പിന്നെ
സ്വാരാജ്യം പോലെയേററം ഗുണമെഴുമരിരാ-
ജ്യം വശത്താക്കിയിപ്പോൾ
പാരിച്ചുള്ളോരു തേജസ്സൊടു വിലസുവതു-
ണ്ടാൎയ്യകൻ സാൎവ്വഭൌമൻ. ൪൭

(മുമ്പോട്ടു നോക്കീട്ടു്) അതുകട്ടെ, ആളുകൾ കൂട്ടമിട്ടുനില്ക്കു

നു. ഇതാ ഇവിടെ അദ്ദേഹം ഉണ്ടായിരിക്കണം. ക്ഷിതിപതിയായ ആര്യകന്റെ ഈ പരിശ്രമം ചാരുദത്തന്റെ ജീവിതത്താൽ സഫലമാവില്ലയോ? (അതിവേഗത്തിൽ അടുത്തുചെന്നിട്ടു്) ദൂരെപ്പോവിനെടാ ജാൽമന്മാരേ! (കണ്ടിട്ടു് സന്തോഷത്തോടുകൂടി) ചാരുദത്തൻ വസന്തസേനയൊന്നിച്ചു് ജീവിക്കുന്നുവോ? എന്റെ സ്വാമിയുടെ മനോരഥങ്ങൾ പരിപൂർണ്ണമായി കഴിഞ്ഞു.

പാരം സൌശീല്യവും സൽഗ്ഗുണനിരയുമെഴും
കാന്തയാം കല്പലോടും
ഘോരാപത്സാഗരത്തിൻമറുകരയിലണ-
ഞ്ഞുള്ളോരിപ്പുണ്യവാനെ
ആരാൽ കാണുന്നു,രാഹുഗ്രസനമുടനക-
ന്നിട്ടു,നൽജ്യോത്സ്നയോടും
താരാനാഥൻ പ്രശോഭിപ്പൊരുവിധമതിയാ-
യുള്ള ഭാഗ്യത്തിനാൽ ഞാൻ ൪വ്വ

എന്നാൽ, മഹാപാതകംകൊണ്ടു് കെട്ടുപോയിട്ടുള്ള ഞാൻ എങ്ങിനെയാണു് ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ പരിസരത്തിൽ ചെല്ലേണ്ടതു്? അഥവാ എല്ലായിടത്തും ആർജ്ജവം ശോഭിക്കുന്നതാണു്. (അടുത്തുചെന്നു കൈകൂപ്പിയുംകൊണ്ടു് പ്രകാശം) ആര്യചാരുദത്ത!

ചാരുദത്തൻ—ഓ! ഭവാൻ ആരാണു്?

ശർവ്വിലകൻ—

ഏതൊരുവൻ തവ ഭവനം
ഭേദിച്ചു കവന്നു കനകഭൂഷകളെ
പാതകിയാമാ ഞാൻ പരി-
പൂതാശയ! ശരണമാനു നിന്നെത്താൻ

ചാരുദത്തൻ— സഖേ, അങ്ങിനെയല്ല. അങ്ങുതന്നെയാണു് ഈ പ്രണയത്തിനു കാരണം (എന്നു് ആലിംഗനം ചെയ്യുന്നു.)

ശർവ്വിലകൻ—വിശേഷിച്ച്,

ക്രതുശാലാഗതനായ് ദു-
ൎമ്മതിയായ് പശുതുല്യനായ പാലകനെ
നിതരാം മാനകലാവന-
രതനായിട്ടുമാൎയ്യനാൎയ്യകൻ കൊന്നാൻ ൫൦

ചാരുദത്തൻ—എന്തു്?

ശർവ്വിലകൻ—

ആരു പുരാ നിൻവണ്ടിയി-
ലേറിശ്ശരണം ഗമിച്ചുവോ നിന്നെ
പശുവെപ്പോലിതുസമയം
പാലകനെ ക്രതുവിലായവൻ കൊന്നാൻ. ൫൧

ചാരുദത്തൻ—ശർവ്വിലക! പാലകൻ നിഷ്കാരണമായി ഇടയത്തെരുവിൽനിന്നു പിടിച്ചുകൊണ്ടുവന്നു് കൃത്രിമകാരാഗൃഹത്തിൽ ബന്ധിച്ചിരുന്നേടത്തുനിന്നു് അങ്ങു് വിടുവിച്ചുവല്ലോ, ആ ആൎയ്യകനോ?

ശർവ്വിലകൻ—തത്രഭവാൻ പറഞ്ഞ അദ്ദേഹംതന്നെ.

ചാരുദത്തൻ—സന്തോഷം. എനിക്കു വളരെ സന്തോഷം.

ശർവിലകൻ—രാജാവായിത്തീൎന്ന ഉടനെ, അങ്ങയുടെ സുഹൃത്തായ ആൎയ്യകൻ, ഉജ്ജയിനിയിൽ വേണാനദീതീരത്തിലുള്ള കുശവതിയിലെ രാജ്യത്തെ അങ്ങയ്ക്കു സമൎപ്പിച്ചിരിക്കുന്നു. അതിനാൽ, സുഹൃത്തിൻെറ ഒന്നാമത്തെ ഈ സ്നേഹപ്രവൃത്തിയെ ആദരിച്ചാലും (തിരിഞ്ഞുനോക്കിയിട്ടു്) എടാ എടാ! ചെന്നു പാപിയായ ആ രാഷ്ട്രിയസ്യാലനെ പിടിച്ചുകൊണ്ടു വരുവിൻ!

(അണിയറയിൽ)

ശർവിലകൻ കല്പിക്കുന്നതുപോലെ.

ശർവിലകൻ—ആൎയ്യ! രാജാവായ ആൎയ്യകൻ ഇങ്ങിനെ ഉണൎത്തിക്കുന്നു. ഞാൻ അങ്ങയുടെ ഗുണംകൊണ്ടു നേടിയതാ

ണ്ട് ഈ രാജ്യം. അതുകൊണ്ടു് അങ്ങു് ഇതിനെ അനുഭവി ച്ചാലും.

ചാരുദത്തൻ—എന്റെ ഗുണംകൊണ്ടു നേടിയതാണോ രാജ്യം?

(അണിയറയിൽ)

എടാ എടാ രാഷ്ട്രീയസ്യാല! നടക്കു് നടക്കു്, തന്നെ ത്താൻ ചെയ്ത തെമ്മാടിത്തത്തിന്റെ ഫലം അനുഭവിക്കു്.

(അനന്തരം കാവൽക്കാരൊന്നിച്ച് കൈയ്യു പിൻകെട്ടു കെട്ടിയിട്ടുള്ള ശകാരൻ പ്രവേശിക്കുന്നു.)

ശകാരൻ—ആവൂ അമ്മേ! (കാകളി)

കെട്ടററ ഗർദ്ദഭംപോലേററമോടിനേൻ
കിട്ടുകില്ലെന്നൊപ്പിടിപ്പതിന്നാക്കുമ
എല്ലവമുള്ളെന്നൊപ്പിടിച്ചു കെട്ടിക്കൊണ്ടു
പോവാനിടവന്നു നായിനെപ്പോലഹോ. ൩൨

(ചുററും നോക്കീട്ടു്) എവിടെ നോക്കിയാലും ഉണ്ടു് ഈ രാഷ്ട്രീയന്റെ കാവലു്. ഇനി ആരും ശരണമില്ലാത്ത ഞാനാരെ ശരണംപ്രാപിക്കും? ആട്ടേ, കുമ്പിടുന്നവരിലന്പുള്ള അവന്റെ അടുത്തുതന്നേ ചെന്നുകളയാം. (എന്നു് അടുത്തുചെന്നിട്ടു്) ആ ര്യചാരുദത്ത! രക്ഷിക്കണേ, രക്ഷിക്കണേ! (എന്നു് കാൽക്കൽ വീഴുന്നു.)

(അണിയറയിൽ)

ആര്യചാരുദത്ത! വിടണം, വിടണം. ഞങ്ങളിവനെ ക്കൊല്ലട്ടെ.

ശകാരൻ—(ചാരുദത്തനോടു്) അയ്യോ! അശരണ ശര ണ! രക്ഷിക്കണേ.

ചാരുദത്തൻ— (അനുകമ്പയോടുകൂടി) അഹഹ! ശര ണാഗതന്നു് അഭയമഭയം!

ശർവ്വിലകൻ—(ആവേഗത്തോടുകൂടി) ഛീ! ഇവനെ ചാ

൩൦ *

രുദത്തന്റെ അരുകിൽനിന്ന് അകററട്ടെ. (ചാരുദത്തനോട്) പാപനായ ഇവനെ ചെയ്യേണ്ടതെന്തെന്നു പറഞ്ഞാലും.

അരിഞ്ഞു നായ്ക്കൾക്കു കൊടുത്തിടട്ടെയോ
വരിഞ്ഞു കെട്ടീട്ടു വലച്ചിടട്ടെയോ
ശരീരമീന്നീന്നു മുറിച്ചിടട്ടെയൊ
മുറയ്ക്കു വേഗം കഴുവേററിടട്ടെയോ. ൩൩

ചാരുദത്തൻ— ഞാൻ പറയുമ്പോലെത്തന്നെ ചെയ്യാമോ?

ശർവ്വിലകൻ— അതിൽ സംശയമോ?

ശകാരൻ—എജമാനേ! ചാരുദത്ത! ഞാൻ ശരണം പ്രാപിക്കണേ! എന്നെ രക്ഷിക്കണേ! രക്ഷിക്കണേ! അങ്ങേടെ ഗുണത്തിനൊത്തതു ചെയ്യണേ! ഇനി മേലാൽ ഞാനിങ്ങിനെ ഒന്നും ചെയ്യുകേ ഇല്ല.

(അണിയറയിൽ)

പൌരന്മാരേ! കൊല്ലുവിൻ. പാപി എന്തിനുവേണ്ടി ജീവിക്കണം?

(വസന്തസേന വധ്യമാല്യത്തെ ചാരുദത്തന്റെ കഴുത്തിൽനിന്നെടുത്തു് ശകാരന്റെ കഴുത്തിലിടുന്നു)

ശകാരൻ—എടീ ദാസിപ്പെണ്ണേ! നീ കനിയണേ. കനിയണേ. നിന്നെ ഞാനിനിക്കൊല്ലില്ല എന്നെ രക്ഷിക്കണേ.

ശർവ്വിലകൻ— എടോ എടോ! ഇവനെ കൊണ്ടുപോവിൻ. ആര്യചാരുദത്ത! കല്പിക്കു, ഇവനെ എന്തു ചെയ്യേണമെന്നു്.

ചാരുദത്തൻ—ഞാൻ പറയുമ്പോലെത്തന്നെ ചെയ്യുമോ?

ശർവ്വിലകൻ—അതിന്നു സംശയമോ?

ചാരുദത്തൻ— സത്യം?

ശർവ്വിലകൻ—സത്യം.

ചാരുദത്തൻ-- അങ്ങിനെയാണെങ്കിൽ ഇവനെ ഇ പ്പോൾത്തന്നെ—

ശർവ്വിലകൻ—കൊല്ലുകയോ?

ചാരുദത്തൻ—അല്ലല്ല, വിട്ടയയ്ക്കുക.

ശർവ്വിലകൻ—എന്തിനുവേണ്ടി?

ചാരുദത്തൻ—

അനർത്ഥമുണ്ടാക്കിയ വൈരിയാകിലും
വണങ്ങി രക്ഷിക്കണമെന്നു ചൊല്ലിയാൽ
ഹനിക്കൊലാ നിർണ്ണയമായുധത്തിനാൽ

ശർവ്വിലകൻ—അങ്ങിനയോ? എന്നാൽ പട്ടികളെ വിട്ട് തീററാം.

ചാരുദത്തൻ—അരുതു്—

അനുഗ്രഹിച്ചിട്ടവനെക്കഴക്കണം. ൭൪

ശർവ്വിലകൻ—അഹോ ആശ്ചര്യം! എന്തു ചെയ്യാം. ആ ര്യൻ കല്പിച്ചുകൊള്ളു.

ചാരുദത്തൻ—എന്നാൽ വിട്ടയയ്ക്കട്ടെ.

ശർവ്വിലകൻ—അവൻ പൊയ്ക്കൊള്ളട്ടെ.

ശകാരൻ—ആവൂ അപ്പ! ഞാൻ ജീവിച്ചേ! (എന്നു കാ വൽക്കാരോടുകൂടിപ്പോയി)

(അണിയറയിൽ കോലാഹലം)

(വീണ്ടും അണിയറയിൽ)

ഇതാ ആര്യചാരുദത്തൻെറ പത്നിയായ ആര്യധൂത, കാ ലിമ്മലും ചേലത്തുമ്പത്തും പിടിച്ചു തൂങ്ങുന്ന ബാലകനെ വില ക്കിയുംകൊണ്ടു് ബാഷ്പഭരിതനയനന്മാരായ ജനങ്ങളാൽ തടുക്ക പ്പെട്ടിട്ടും പ്രജ്വലിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന പാവകനിൽ ചാടി പ്പാൻ ചെല്ലുന്നല്ലോ.

ശർവ്വിലകൻ—(അണിയറയിലേക്കു നോക്കീട്ടു്) അല്ല, ച ന്ദനകനോ? ചന്ദനക! അതെന്താ?

ചന്ദനകൻ—(പ്രവേശിച്ചിട്ട്) ആൎയ്യൻ കാണുന്നില്ലേ? വലിയതമ്പുരാന്റെ കൊട്ടാരത്തിന്നു തെക്കെ അരുകിൽ വലിയൊരു ആൾക്കൂട്ടം? (ഇതാ ആൎയ്യചാരുദത്തന്റെ എന്നു തുടങ്ങിയ വാക്യം വീണ്ടും പറയുന്നു) ഞാൻ അവരോടു പറഞ്ഞുനോക്കി. "ആൎയ്യേ! സാഹസം ചെയ്യരുതു്. ആൎയ്യചാരുദത്തൻ മരിച്ചിട്ടില്ല" എന്നെല്ലാം. എന്നാൽ, ദുഃഖാധിക്യംകൊണ്ടു് ആരു കേൾക്കുന്നതാർ? വിശ്വസിക്കുന്നതാർ?

ചാരുദത്തൻ— (ഉദ്വേഗത്തോടുകൂടി) ഹാ പ്രിയേ! ഞാൻ ജീവിച്ചിരിക്കെത്തന്നെ എന്തൊന്നാണു് ഈ ചെയ്യുന്നതു്?

(മേല്പോട്ടുനോക്കി ദീൎഘമായി നിശ്വസിച്ചിട്ട്)

മാന്യേ പ്രിയേ സുചരിതേ ചരിതം ത്വദീയം
മന്നിന്നു ചേൎന്നവിധമല്ല നിനയ്ക്കിലേതും
എന്നാകിലും പതിയെ വിട്ടു പതിവ്രതേ നീ
വിണ്ണിൽ സുഖിച്ചു മരുവുന്നതു ഭംഗിയാണോ? ൪൪

(എന്നു് മൂൎഛിക്കുന്നു)

ശൎവ്വിലകൻ—അഹോ പ്രമാദം!

എത്തേണമങ്ങു വേഗത്തി-
ലിദ്ദേഹം മോഹമാൎന്നു ഹാ
ഫലസംഗതികൊണ്ടും നി-
ഷ്ഫലമായ്പ്പന്നിതെൻശ്രമം. ൪൫

വസന്തസേന—ആൎയ്യൻ സമാശ്വസിച്ചാലും. അങ്ങോട്ടു ചെന്നു് ആൎയ്യയെ രക്ഷിക്കുക. അല്ലാതിരുന്നാൽ ഈ അധൈൎയ്യം അനൎത്ഥമുണ്ടാക്കിവെക്കും.

ചാരുദത്തൻ— (സമാശ്വസിച്ച് പെട്ടെന്നെഴുന്നേറ്റിരുന്നിട്ട്) ഹാ പ്രിയേ! ഭവതി എവിടെയാണു്? എന്നോടു് മാറുമൊഴ മൊഴിയുക.

ചന്ദനകൻ—ആൎയ്യൻ ഇതിലേ, ഇതിലേ.

(എന്നു് എല്ലാവരും ചുററിനടക്കുന്നു)

(അനന്തരം മുൻ പ്രസ്താവിച്ചപ്രകാരം ധൂതയും പിൻതുടരുന്ന വിദൂഷകനോടുകൂടി മാതാവിൻെറ ചേലത്തുമ്പത്തു പിടിച്ചിഴുത്തുംകൊണ്ടു് രോഹസേനനും രദനികയും പ്രവേശിക്കുന്നു)

ധൂത—(കണ്ണീരോടുകൂടി) ഉണ്ണീ! എന്നെ വിട്ടേയ്ക്കൂ. തടസ്സം ചെയ്യരുതു്. ആൎയ്യപുത്രൻെറ ദുഃഖവൎത്തമാനം കേൾപ്പാൻ എനിക്കു ഭയമായിരിക്കുന്നു (എന്നു് എഴുന്നേററു് ചേലത്തുമ്പു വലിച്ചെടുത്തുംകൊണ്ടു് പാവകനാഭിമുഖമായി ചെല്ലുന്നു.)

രോഹസേനൻ—അമ്മേ ആൎയ്യേ! എനിക്കുവേണ്ടി ജീവിച്ചിരിക്കണേ. അമ്മയില്ലാതെ എനിക്കു ജീവിച്ചിരിക്കാൻ വയ്യ. (എന്നു് വേഗം അടുത്തുചെന്നു് വീണ്ടും ചേലത്തുമ്പത്തു പിടിച്ചു വലിക്കുന്നു)

വിദൂഷകൻ—ഭവതി! പതിയൊന്നിച്ചല്ലാതെ ബ്രാഹ്മണി ചിതയിൽ പ്രവേശിക്കുന്നതു് പാപമാണെന്നാണു് ഋഷികൾ വിധിച്ചിട്ടുള്ളതു്.

ധൂത— പാപാചരണമായാലും കൊള്ളാം. ആൎയ്യപുത്രൻെറ ദുഃഖവൎത്തമാനം കേൾക്കാൻ പ്രയാസമാണു്.

ശൎവ്വിലകൻ— (മുമ്പോട്ടു നോക്കിയിട്ടു്) ആൎയ്യ അഗ്നിയോടടുത്തുപോയി. അതിനാൽ ഓടുക, ഓടുക.

(ചാരുദത്തൻ ബദ്ധപ്പെട്ടു നടക്കുന്നു)

ധൂത—രദനികേ! ഉണ്ണിയെ പിടിച്ചോ. ഞാൻ എൻെറ അഭീഷ്ടം നിറവേററട്ടെ.

ചേടി—ഞാൻ അവിടത്തേക്കു് മുൻ നടന്നു വഴി കാണിക്കാം.

ധൂത— (വിദൂഷകനെ നോക്കിയിട്ടു്) ആൎയ്യൻ ഉണ്ണിയെ പിടിച്ചുകൊള്ളുക.

വിദൂഷകൻ—(ആവേഗത്തോടുകൂടി) ഇഷ്ടസാദ്ധ്യത്തിന്നു പുറപ്പെടുന്നവർ ബ്രാഹ്മണനെ മുൻ നിറുത്തേണ്ടതാണല്ലോ അതുകൊണ്ടു ഞാൻ ഭവതിയുടെ മുമ്പേ നടക്കാം.

ധൂത— അയ്യോ! രണ്ടാളും പറഞ്ഞതു കൂട്ടാക്കുന്നില്ലല്ലോ. (ബാലകനെ ആലിംഗനം ചെയ്തിട്ടു്) ഉണ്ണീ! ഞങ്ങൾക്കു തിലോദകദാനം ചെയ്യാനായി നീ തന്നെത്താൻ രക്ഷപ്പെടണം. കഴിഞ്ഞ കാൎയ്യത്തെപ്പററി വിചാരിച്ചിട്ടെന്തു ഫലം? ഇനി നിന്റെ രക്ഷയ്ക്കു് ആൎയ്യപുത്രൻ ഇല്ലാതായിരിക്കുന്നു.

ചാരുദത്തൻ—(കേട്ടുംകൊണ്ടു് പെട്ടെന്നടുത്തുചെന്നിട്ടു്) ഓമനയുടെ രക്ഷയ്ക്കു് ഞാൻതന്നെ ഉണ്ടു്. (എന്നു് ബാലകനെ എടുത്തു് മാറോടണച്ചു് ആലിംഗനം ചെയ്യുന്നു)

ധൂത—(നോക്കിയിട്ടു്) അയ്യോ! ആൎയ്യപുത്രന്റെ ശബ്ദംതന്നെയാണല്ലോ കേൾക്കുന്നതു്. (വീണ്ടും നല്ലവണ്ണം നോക്കിയിട്ടു് സന്തോഷത്തോടുകൂടി) ഭാഗ്യത്താൽ ഇദ്ദേഹം ആൎയ്യപുത്രൻതന്നെയാണു്. എനിക്കു സന്തോഷം, സന്തോഷം.

കുട്ടി—(നോക്കിയിട്ടു് സന്തോഷത്തോടുകൂടി) ആവൂ! അച്ഛനോ എന്നെപ്പിടിച്ചുകൂട്ടുന്നതു്? (ധൂതയോടു്) അമ്മേ! സന്തോഷിച്ചോളൂ. എന്റെ രക്ഷയ്ക്കു് അച്ഛൻതന്നെ ഉണ്ടു് കിട്ടോ (എന്നു് പ്രത്യാലിംഗനം ചെയ്യുന്നു)

ചാരുദത്തൻ—(ധൂതയോടു്)

കഷ്ടം! കാന്തേ! തവ ദയിതനാം ഞാനിരിക്കുമ്പോളുള്ളിൽ-
ത്തട്ടും ഖേദത്തൊടുമയി! കടുങ്കൎമ്മിദം ചെയ്കയോ നീ
ഇഷ്ടപ്രേയാനരിയസവിതാവസ്തമിക്കാതിരിക്കെ
തളിട്ടേലുന്നക്കമലിനിയടച്ചീടുമോ തന്റെ നേത്രം. ൩൰

ധൂത—ആൎയ്യപുത്ര! അതുകൊണ്ടുതന്നെയാണു് അതിനെ അചേതനമെന്നു പറയുന്നതു്.

വിദൂഷകൻ—(നോക്കിയിട്ടു് സന്തോഷത്തോടുകൂടി) അയ്യയ്യോ! ഈ കണ്ണുകൊണ്ടുതന്നെ പ്രിയവയസ്യനെ കാണാനു

ണല്ലോ. സതിക്കുള്ള പ്രഭാവം ആശ്ചര്യംതന്നെ. അഗ്നിപ്രവേശത്തിന്നു് ആരംഭിച്ചപ്പോഴേക്കുതന്നെ പ്രിയസമാഗമം കിട്ടിക്കഴിഞ്ഞുവല്ലോ.

(ചാരുദത്തനോടു) പ്രിയവയസ്യൻ ജയിച്ചാലും, ജയിച്ചാലും.

ചാരുദത്തൻ—മൈത്രേയ: ഇങ്ങോട്ടു വരു (എന്നു് ആലിംഗനം ചെയ്യുന്നു)

ചേടി—അപ്പോ! ദൈവത്തിന്റെ കളി! ആര്യ്യ! ഞാൻ വന്ദിക്കുന്നു. (എന്നു് ചാരുദത്തന്റെ കാല്ക്കൽ വീഴുന്നു)

ചാരുദത്തൻ—(പുറത്തു തലോടിയിട്ടു്) രദനികേ! എഴുന്നേല്ക്കു. (എന്നു് എഴുന്നേല്പിക്കുന്നു)

ധൂത—(വസന്തസേനയെ കണ്ടിട്ടു്) ഭാഗ്യത്താൽ സോദരിക്കു കുശലംതന്നെയാണോ?

വസന്തസേന—ഇപ്പോഴം എനിക്കു് കുശലമായിരിക്കുന്നു.

(എന്നു് അന്യോന്യം ആലിംഗനം ചെയ്യുന്നു)

ശർവ്വിലകൻ—ഭാഗ്യത്താൽ ആര്യ്യന്റെ സുഹൃത്തുക്കളെല്ലാം ജീവനോടിരിക്കുന്നുണ്ടു്.

ചാരുദത്തൻ— എല്ലാം നിങ്ങളുടെ പ്രസാദംകൊണ്ടുതന്നെ.

ശർവ്വിലകൻ— ആര്യ്യേ, വസന്തസേനേ! മഹാരാജാവു് തിരുവുള്ളത്താൽ ഭവതിക്കു് കുലസ്ത്രീജനോചിതമായ വധുവെന്ന പേർ കല്പിച്ചു തന്നിരിക്കുന്നു.

വസന്തസേന—ആര്യ്യാ! ഞാൻ കൃതാൎത്ഥയായി.

ശർവ്വിലകൻ— (വസന്തസേനയെ മൂടുപടമണിയിച്ചിട്ടു് ചാരുദത്തനോടു്) ആര്യ്യ! ഈ സന്യാസിക്കു് എന്തെല്ലാമാണു് ചെയ്യേണ്ടതു്?

ചാരുദത്തൻ—സന്യാസി! അങ്ങയ്ക്കു് ഇഷ്ടമെന്താണു്?

സന്യാസി— ലോകത്തിന്റെ ഇത്തരമുള്ള അസ്ഥിരത

യെല്ലാം കണ്ടിട്ട് എനിക്ക് സന്ന്യാസത്തിൽതന്നെ വളരെ വളരെ ആദരം തോന്നിത്തുടങ്ങിയിരിക്കുന്നു.

ചാരുദത്തൻ—സഖേ! ഇദ്ദേഹത്തിന്റെ നിശ്ചയം ബലമായിരിക്കുന്നു. അതുകൊണ്ട് ഇദ്ദേഹത്തെ ഭൂമിയിലുള്ള സർവ്വവിഹാരങ്ങളുടേയും കുലപതിയായി നിശ്ചയിച്ചാലും.

ശർവ്വിലകൻ—ആര്യൻ പറഞ്ഞതുപോലെയാകട്ടെ.

സന്ന്യാസി—എനിക്ക് സന്തോഷം, സന്തോഷം.

വസന്തസേന—ഇപ്പോഴാണ് ഞാൻ ജീവിച്ചത്.

ശർവ്വിലകൻ—സ്ഥാവരകനെ എന്തെല്ലാമാണ് ചെയ്യേണ്ടത്?

ചാരുദത്തൻ—സദ്വൃത്തനെ ദാസ്യത്തിൽനിന്നു മോചിക്കട്ടെ. ആ ചണ്ഡാലന്മാർക്ക് സർവ്വചണ്ഡാലന്മാരുടേയും ആധിപത്യം കൊടുക്കുക. ചന്ദനകനെ സർവ്വസൈന്യാധിപനായി നിയമിക്കണം. ആ രാഷ്ട്രിയസ്യാലന് പഴയ ജോലിതന്നെ കൊടുക്കട്ടെ.

ശർവ്വിലകൻ—എല്ലാം ആര്യന്റെ ഇഷ്ടംപോലെയാകട്ടെ. എന്നാൽ ഇവനെ മാത്രം വിട്ടുതരണം, വിട്ടുതരണം. ഞാൻ കൊല്ലട്ടെ.

ചാരുദത്തൻ—ശരണാഗതന്നു അഭയം. ("അനർത്ഥമുണ്ടാക്കിയ വൈരിയാകിലും" എന്നു തുടങ്ങുന്ന പദ്യം ചൊല്ലുന്നു)

ശർവ്വിലകൻ—ആകട്ടെ, ഇനി എന്തൊരു പ്രിയമാണ് അങ്ങേയ്ക്കു ഞാൻ ചെയ്യേണ്ടത്?

ചാരുദത്തൻ—ഇനിയും പ്രിയം വല്ലതുമുണ്ടോ?

ചാരിത്രം ശുദ്ധമായീ ചരണനിപതിതൻ
മുക്തനായ് ശത്രുവിപ്പോൾ
സൈ്വരം ശത്രുക്കളററിസ്ഥിരയെ മമ സുഹൃ-
ത്താര്യകൻ കാത്തിടുന്നു

നാരീരത്നം ലഭിച്ചു പ്രിയമുടയ ഭവാൻ
    മത്സ്യവൃന്ദത്തോടു ചേർന്നു
വേറിട്ടെന്തൊന്നിനിക്കെവരുവതിനു ഭവാ-
    നോടപേക്ഷിച്ചിടും ഞാൻ? ൪൮

തീരെത്തുച്ഛീകരിക്കുന്നിതു ചില നരരെ-
    പ്പൂർണ്ണരെന്നാക്കിടുന്നു
പാരം പൊക്കുന്നു താഴ്ത്തുന്നിതു ഭുവി ചിലരെ-
    ച്ചഞ്ചലിപ്പിച്ചിടുന്നു
ധാരാളം കൂപയന്ത്രസ്ഥിതഘടപടലാ-
    വസ്ഥ കാണിച്ചു തമ്മിൽ-
ക്രൌര്യം കൂട്ടുന്ന ലോകസ്ഥിതിയെ വിധി ധരി-
    പ്പിച്ചു നേരേ കളിപ്പു. ൪൯

എങ്കിലും ഇതുകൂടിയുമാവട്ടെ.

(ഭരതവാക്യം)

ക്ഷീരം ഗോക്കൾക്കു വർദ്ധിക്കണമവനി സദാ
    സർവ്വസസ്യാഢ്യയായി-
ത്തീരേണം മാരിപെയ്തീടണമഴകിലിളം-
    കാററു വീശേണമെങ്ങും
കൂറന്യോന്യം വളർന്നിപ്രജകൾ വിലസണം
    സാധുബോധം ദ്വിജന്മാ-
ർക്കേറണം നിസ്സപത്നം നരപതികൾ മുറ-
    യ്ക്കുർവ്വിയെക്കാത്തിടേണം. ൫൦

(എന്നു് എല്ലാവരും പോയി)

സംഹാരമെന്ന പത്താമങ്കം സമാപ്തം.

സംപൂർണ്ണം.

TRICHUR